

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

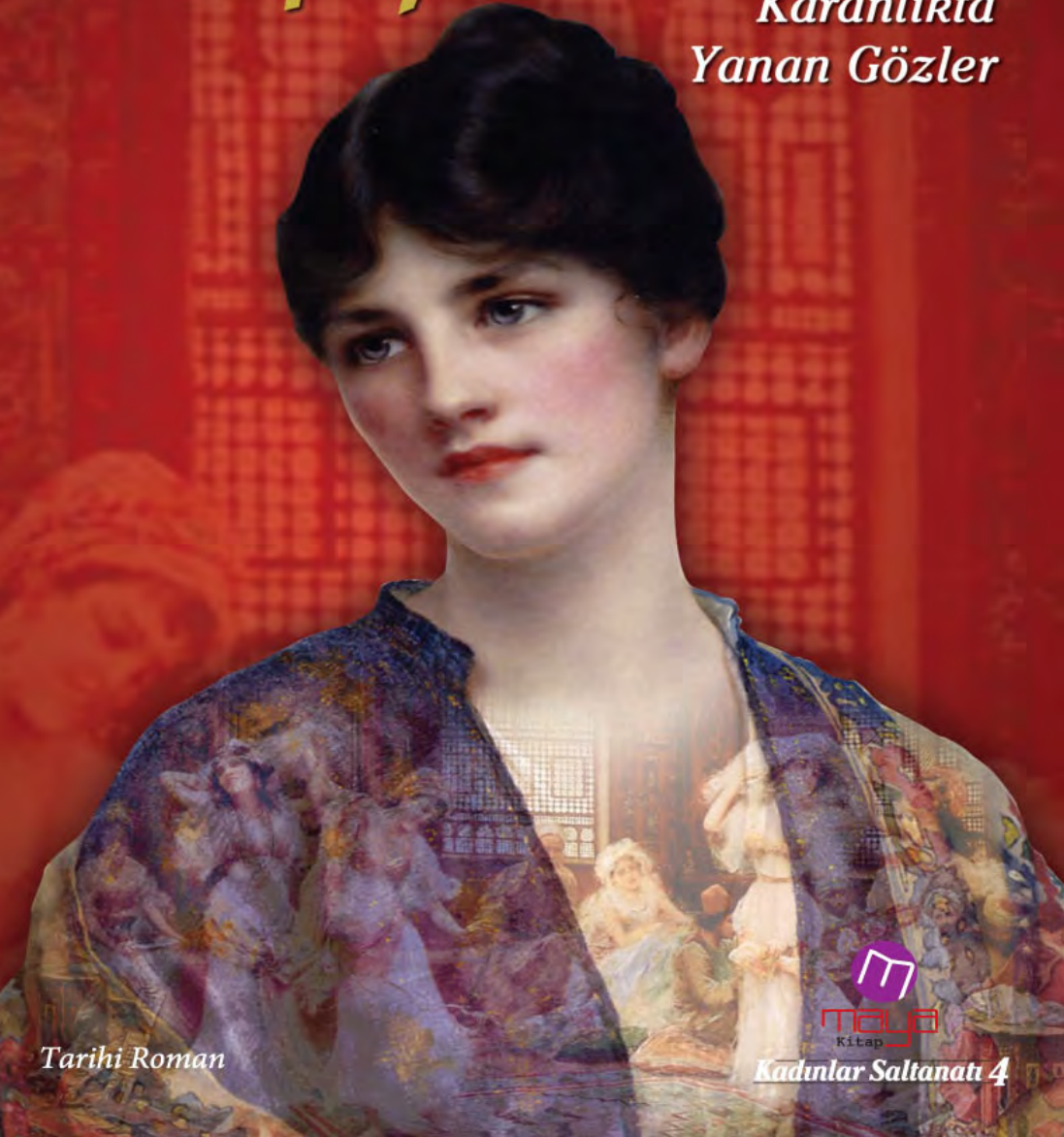
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Turhan Tan

Safiye Sultan

Karanlıkta
Yanan Gözler

Tarihi Roman

maya
Kitap

Kadınlar Saltanatı 4

SAFİYE SULTAN

Sağiye Sultan

Osmanlı'da Kadınlar Saltanatı
Roman Serisi: 4

Maya Kitap: 26, Roman: 17
1. Baskı, İstanbul, Nisan 2011

ISBN: 978-605-5675-24-0

Yayın Yönetmeni: Tahir Malkoç

Editör: Nilgün Firdinoğlu
Düzeltilmen: Şengül Yüksel
Mizanpaj: Vedat Ateş
Kapak: Ali Doğan

Maya Kitap
Merkez Mah. Kocamansur Sok. No: 6/4
34381 Şişli / İstanbul
Tel: 0212 296 97 12
e-mail: info@mayayayinlari.com
www.mayayayinlari.com

Sertifika: 14079

Matbaa: İdil Matbaacılık
Davutpaşa Cad. No:123 Kat:1
Topkapı / İstanbul
Tel: 0212 482 36 01

Sinyorina Bafo'dan
Osmanlı Tahtına

Saḡiye Sultan

Turhan Tan

1. BÖLÜM

Deli Cafer'le Kara Kadı

Türklerin İtalya topraklarına asker döktüğü, Polya Bölgesi'nde at koşturup cirit oynadığı ve Papa'yı can korkusuna düşürerek kaçış hazırlıkları yapmak zorunda bıraktığı tarihin üzerinden seksen yedi yıl geçmişti. Venedikliler bu uzun süre içinde Türklerden çok sille yemiş fakat Türk karakterini iyiden iyiye bellemişti. Türklerin güler yüze, tatlı söze ve kirsiz öze çok değer verdiğini artık biliyorlardı. Onun için de Türklerle karşı candan birer dost görünmeye çalışıyorlardı.

Fakat onların Akdeniz'de *efendi efendi* geçinmek hülyasından vazgeçmemeleri, Kıbrıs ve Girit gibi her bakımdan büyük öneme sahip adaları ellerinde tutmaları, o denizin gerçekten 'Efendi'si olan Türkleri sinirlendirmekten geri kalmıyordu. Hele Venedik'in Malta korsanlarını daima koruması ve Türklerin adayı kuşatması sırasında şövalyelere el altından yardımda bulunması, Türklerde büyük bir öfke uyandırmıştı. Bununla beraber İstanbul henüz kibarlığını, soğukkanlılığını koruyordu. Öç almaya niyetlenmiyordu. Hatta saray ve sadrazam, Kanuni Sultan Süleyman'ın ölmesi ve yerine oğlu Selim'in geçmesi üzerine Kubat Çavuş'u Venedik'e göndermekten çekinmemiş, barışseverlikte mümkün olduğu kadar direneceklerini hissettirmek istemişlerdi.

Venedik işte bu elçiyi ağırlamaktaydı. Bütün şehir bayraklarla süslenmiş, büyük kanala fenerler dizilmiş, Sen Marko Meydanı'nda taklar kurulmuş, Duçeler Sarayı baştan aşağı çiçekle ve fenerle örtülmüştü. Bir Haçlı Seferi sırasında, İstanbul'dan aşırılıp Venedik'e getirilen Tunç Atlar Anıtı'nın zirvesinde de Türk bayrağı dalgalanıyordu.

Yedisinden yetmişine Venedik halkı, üst üste yığılarak bü-

yük meydanda toplanmıştı. Gecelerini, gündüzlerini orada geçiriyorlardı. Bu heyecanlı merak, yalnız elçi Kubat Çavuş'u görmek arzusundan doğmuyordu. O sırada bir Türk yelkenlisi de Venedik'e gelmiş, Halep alacası, Bursa dokuması gibi Türk işi eşyalar getirmiş ve gemideki tacirler, büyük meydanda sergi kurup mal satmaya girişmişti. Halk, bu küçük sergiyi de izleme arzusuna kapılmıştı. Birbirlerini çiğneyerek Türk kumaşlarını görmeye koşuyor ve bu sırada satıcı Türklerin kılıklarıyla, güçlü ve bakımlı vücutlarıyla da ilgileniyorlardı.

Türk gücünün tanrısal güçlerle boy ölçüşecek kadar engin ve derin olduğunu bilmelerine rağmen Venedikliler, kendi şehirlerinde bir Türk sergisi açılmasına kolay kolay razı olmazdı. O sergiyi açmak isteyenlerin başına mutlaka çorap örерlerdi. Lakin bir Türk elçisinin Venedik'te bulunduğu sırada Türk tacirlerine yan gözle bile bakmak hadleri değildi. Onun için büyük meydanda yapılan alışverişe göz yumdukları gibi sergiye konulan mallardan gümrük vergisi almaya da cüret edemiyorlardı.

Türk'e saygı, hele bir Türk elçisinin Venedik'e şeref verdiği günlerde, hükümetin tek düşüncesi, tek emeli ve işi olmuştu. Duçe Jerom Priyoli başta olmak üzere on iki özel danışmanın, Senato'yu oluşturan yüz Prigadi'nin, Büyük Meclis'te bulunan dört yüz yetmiş üyenin hepsi elçiye kavuk sallamak, dal-kavukluk etmek için yeni yollar bulmaya çalışıyordu. Bu yaranma yarışı sırasında bulunan hoşla gitme çarelerinden biri de Venedik Limanı'na demir atmış ve karaya gümrüksüz mal çıkarıp açık sergi usulüyle alışverişe başlamış olan iki kıranta Türk'ü büyük sarayda elçi şerefine verilecek ziyafete davet etmek düşüncesi idi. Duçe ve bütün önde gelenler, seçkin bir kafadan doğan bu fikri alkışlarla kabul ettiklerinden hemen harekete geçmiş ve Sen Marko Meydanı'ndaki sergi sahiple-riyle resmi olarak ilişki kurma yollarını araştırmaya girişmişti.

Türk, tacir değil, seyis bile olsa Venedikliler için korkunç bir yaratıktı. Bütün İtalyanlar o devirde Vezüv'ün lav püskür-

mesinden, ateş kusmasından ne kadar çekinirse, Türk'ün de gazaba gelmesinden o kadar korkardı. Bu sebeple, Venedik'in önde gelenleri büyük meydanda mal satan tacirleri damdan düşer gibi ziyafete davet etmeyi doğru bulmayıp bu işi güzel bir ağzın sihirli gülümsemesine yüklemeyi tercih ettiler.

Bir Türk'ü büyüleyecek kadar güzel bir ağız mı? Bunu bulmak da güçtü. Fakat onlar ve Yüzler Meclisi, uzun bir toplantı ve sıkı bir tartışma sonunda bu güçlüğü yendi, Venedik'in en güzel kızını seçti. Sen Marko Meydanı'nda mal satan iki Türk'ü büyük sarayda verilecek görkemli ziyafete çağırma görevini o kıza verdi.

Venedik'te Senato ve hükümet kurulalı beri bu kadar isabetli bir karar verilmemiş, hiçbir biçimde bu derece iyi sonuç elde edilememişti. Türk elçisine ve dolayısıyla Türk gücüne yaranma kaygısından alınan ilhamla özel danışmanların da, Senatörlerin de idraki adeta genişlemişti ve iki Türk tacirini ziyafete gelmeleri konusunda kandırmak için en uygun yol işte bu sadye bulunmuştu.

Kararın isabeti gerçekten su götürmezdi. Çünkü Sen Marko Meydanı'nda sergi kuran iki kıranta Türk'e gönderilmesi uygun görülen davetçi, Korfu Valisi Sinyor Leonardo Bafo'nun kızı Sinyorita Agrippine Bafo'ydu. Bu aile bir yandan Senato'ya, özel danışmanlar meclisine üye yetiştirmekle, bir yandan da İtalya'ya güzel kızlar doğurmakla ünlenmişti. Gerçi Bafolardan o güne kadar Julia Gonzaga veya Gionna D'aragona ayarında bir kız yetişmemişti. Fakat Sinyorita Agrippine, biraz daha serpilip geliştiği takdirde, o iki ölmez şöhreti gölgede bırakacak gibi görünüyordu ve şimdiden yüzlerce erkeği köle gibi peşinden sürüklüyordu.

Kendisine çok şey vaat edilen Bafo, görünüşte basit, gerçekteyse ağır bir hizmet olan davetçiliği kabul etti. Senato tarafından hazırlanan zarif sedyeye bindi, on iki silahşörün çizdiği mızraktan çerçeve içinde Türk sergisine gitti. Büyük meydandaki kalabalık, silahşörlerin zorlamasıyla değil, onun deniz kadar yeşil ve deniz kadar derin gözlerindeki sihre yenilip sedyeye yol veriyor ve ardından "Bafo, güzel Bafo," diye

alkış tutuyordu.

Sergi önünde toplanan kadınlı erkekli seyirciler de onun önünde tek bir kucak gibi açılmıştı. Bafo, o kucağın içine düşer gibi sedyeden süzüldü, yere indi ve Duçe Sarayı'ndan yanına verilmiş çevirmene emir verdi:

"Bu efendilere, kendileriyle üç beş gizli kelime konuşmak istediğimi söyleyiniz!"

Yalnız saygı değil, sevgi de görmek ve insan kılığında çelikten yapılmış iki heybetli kuvvet abidesine benzeyen Türkleri kendi güzelliğine hayran etmek istediği için gözlerine koca bir gülümseme, dudaklarına ölçsüz bir tatlılık yerleştirmişti. Bakışlarıyla o iki kıranta Türk'ü ısıra ısıra öpüyor, dudaklarıyla da o hırçın öpücüklerin acısını yalayıp gideriyor gibiydi. Şapkasını çıkararak yerlere kadar eğilmiş, biraz da helecana kapılmış olan çevirmen, kırık ve gülünç bir Türkçeyle Sinyorina Bafo'nun sözlerini tercümeye yeltendi. Sergi sahibi iki Türk'ten biri, kumaş topların arkasından ayağa kalkıp omuz başına kadar çıplak kollarından birini çevirmenin yüzüne doğru uzattı ve nefis bir İtalyanca ile onu Türkçeyi katletmekten alıkoydu.

"Sus," dedi, "biz senin kadar, belki senden daha iyi İtalyanca biliriz. Onun için Türkçeyi hırpalamaktan vazgeç, bizi küçük hanımla baş başa bırak."

Ve yüzünü Bafo'ya çevirerek ekledi.

"Bana Deli Cafer, arkadaşşıma da Kara Kadı derler. Bir zamanlar korsandık, rahmetli Turgut Reis'in emri altında iş görüyorduk. Yine onunla devlet hizmetine girdik, birçok savaşta bulunduk. Fakat reisimiz iki yıl önce Malta'da vurulunca, dünya gözümüze kara göründü. Devlet işinden ayrıldık, ticarete başladık. Karadeniz kıyılarından aldığımızı Marmara iskelelerinde, oradan topladığımızı Akdeniz limanlarında satıyoruz. Buraya da Halep alacası, Bursa dokuması getirdik. Dönüşte ayna, kadife ve çuha alacağız. Acaba sen de bizimle alışveriş mi geldin?"

Deli Cafer, gürlere gibi konuşmaya başlamış, kekeler gibi

sözünü bitirip susmuştu. Ona bu ahenk değişikliğini veren küçük Bafo'nun eşsiz güzelliği idi. Eski korsan o toy kızda saç, kaş, göz, yanak, ağız, diş, gerdan ve endam olarak yan yana gelip seyrine doyulmaz bir bütünlük yaratmış güzellikleri ilkin ayrı ayrı, sonra toptan seyrederken, garip bir heyecana kapılmıştı. Dahası sesindeki sert tınıyı derece derece kaybederek adeta kekelemeğe başlamıştı.

Kara Kadı da aynı durumdaydı. Bulunduğu yerde uzun uzun yutkunuyordu. En keskin kılıçlara göğüslerini açmaktan çekinmeyen, alev alev tutuşmuş gemilerde yanmadan dolaşan, korkunç fırtınaların akıl alıcı uğultularına ıslıkla tempo tutan bu ünlü deniz kurtları, genç bir kızın sahip olduğu emsalsiz güzellik karşısında işte serseme dönmüştü. İçin için lahavle çekip Allah'ın yaratıcı gücünün büyüklüğüne hayran oluyorlardı.

İlk buluş rüyasını yakınlarda görmüş ama olgun kadın olarak yaratılıp o meziyet ve hassasiyetle anasından doğmuş olan Bafo, her iki Türk üzerinde uyandırdığı derin etkiyi kavramakta güçlük çekmedi. Gözlerindeki bayıltıcı gülümsemeyi genişletti, dudaklarındaki büyümlü kıvrıma çıldırtıcı bir biçim verdi ve yürümekle süzölmek arasında bir edayla Deli Cafer'in yanına kadar sokuldu. Hanımeli çiçeklerinden daha zarif ve daha kokulu elini kart denizcinin nasırlı parmakları arasına bıraktı.

"Oh," dedi, "ne tatlı konuşuyorsunuz. İtalyanca, sizin ağzınızda enikonu bir musiki oluyor."

Parmaklarının tutuştuğunu sezerek kaşlarını çatan Deli Cafer, onun sözlerini düzeltilti.

"Kasırga deseniz daha doğru olur. Çünkü biz, kelimelerin ağzımızdan gürleyerek döküldüğünü biliyoruz. Musiki dediğiniz şey, sizin ağzınızda küçük hanım."

Kara Kadı, bu güzellik güneşinden uzak kalmaya dayanamadığından arkalıksız tahta bir iskemle yakaladı ve küçük Bafo'nun yanına bıraktı.

"Buyurun," dedi, "oturunuz. Siz ayakta durdukça bizim

yüreklerimiz de yerlerinden ayrılıp dışarı fırlamak, karşınızda el pençe divan durmak istiyor. Onları bu çılgınlıktan korumak için de olsa oturunuz.”

Bafo, ikiyüzlü davranmaya kararlıydı. Venedik Cumhuriyeti başkanıyla danışmanlarının ve Senatörlerin, Türk elçisine şirin görünmek için ziyafette bulundurmamak istediği bu iki Türk tacirin, kurulacak sofrada oturmayı reddetmesi mümkündü sonuçta. Sebepsiz yere ve zorlamadan neden kabul etsinlerdi ki? Bu yüzden onları kandırmak istiyor, rol yapıyordu. Ve bu rolün kalple ilgisi yoktu, tamamıyla zekaya bağlı bir işti. Yani Bafo, yalandan gülüyordu, yalandan neşeli görünüyordu ve yüreğinden değil, beyninden emir alan dudaklarıyla konuşuyordu.

Fakat Deli Cafer'in de, Kara Kadı'nın da şiir diliyle ve ezgili bir şive ile konuştuğunu görünce birden irkildi. Kendilerini kandırıp ziyafete götürmekle görevlendirildiği iki kıranta Türk'ü alıcı bir gözle süzmeye koyuldu.

Bunlar kısa şalvar, kolsuz cepken giyip kırmızı börk üzerine Trablus ipeklisi sarınmış, bellerine iki karış ende şal dolamış ve bu şalın ortasına birer karakulak sokmuş kimselerdi. Kasıklarından sekiz on parmak ilerisi açık duran bacaklarında çok ağır şeyler taşımayı vaat eden demir bir dayanıklılık damar damar göze çarpıyordu. Çıplak kollarda da kan yerine tabiat laboratuvarlarında eritilmiş çelik dolaştığı apaçık görüyordu.

Bafo, insanüstü bir kuvvet taşıdıklarına anlık bir inceleme sonunda karar verdiği bu Türklerin, özellikle gözlerini görülmeye değer bulmuştu. Çünkü bu gözlerin eşi bütün İtalya'da, hatta kızın bir ara babasıyla giderek görmüş olduğu Fransa topraklarında yoktu. Herkesin gözüne benzeyen bu gözler, aynı zamanda hiçbir göze benzemiyordu. Bu özellik onların, bakışlarını yüzden öze, karşısındaki adamın ta ruhuna ulaştırmasından kaynaklanıyordu. Bafo, Deli Cafer'in elini tutarken ve Kara Kadı'nın sözlerini dinlerken bu hakikati garip bir yürek titreyişiyle kavramış ve her iki Türk'ün kendi yüreğini okuduklarını an be an anlamıştı.

Fakat bu duruma şaşmamıştı. Çünkü beşiğe düştüğü günden beri ya ninni ya masal olarak Türkler hakkında çok şey dinlemişti. Onların savaş meydanlarında bazen silah kullanmaya bile tenezzül etmeden düşmanlarını işte bu bakışlarla sersemlettiğini, 'İn attan herif!' emriyle küme küme silahşörlere ipe sardıklarını biliyordu. Lakin bir Türk'ün şiir diliyle konuşabileceğini o güne kadar duymamıştı. Bu küçük hanımın düşüncesine göre, Türklerin ağzında şiir, çınar ağacında gül bitmesi gibi garipti. Güllerin ancak kendi hacimlerine uygun dallarda açılabilmesi gibi Türk ağızlarında da o ağzın büyüklüğü ve gururuna uygun sözler ve daha doğrusu nara-lar, kükremeler, gürlemeler görülmekteydi. Halbuki Venedik'in Sen Marko Meydanı'nda izinsiz sergi kurup pervasız mal satan bu iki Türk çok ince düşünüyor ve çok zarif konuşuyordu.

Güzel Bafo, işte bu yüzden hayrete düştü, kıranta Türkleri derin derin süzdükten sonra Kara Kadı'ya sordu:

"Sizin yüreğiniz her kadın önünde böyle şahlanır mı?"

Deniz kurdu, gülümseyerek cevap verdi:

"Niçin soruyorsunuz?"

"Çünkü her kadının ayağına düşmek isteyen gönüllerin kıymeti olmaz. Sizinkilerin de böyle kıymetsiz olup olmadığını anlamak istedim."

"Hayır, küçük hanım, hayır. Biz Türkler yalnız *güzelliğe* gönül veririz. Dişi, erkek, canlı, cansız diye güzellikte ayrılık gayrılık aramayız. Güneşin doğuşunu veya batışını, ayın büyüyüp küçülüşünü, dağların göklerden öpücük almak için can atmasını severiz. Çimenlerin rüzgarları iliklerine geçirip kendinden geçmesini, denizin kabına sığmayarak başka bir dünya arar gibi coşup taşmasını, çiçeklerin her nefes alıp verişte havaya güzel kokularıyla vergi ödeyişlerini, bir gözde bir kalbin dile gelmesini, bir bakış önünde yine bir kalbin ya ölüm acısı ya bahtiyarlık tadı duymasını *güzel* buluruz. Buna benzer şeylerin karşısında büyüleniriz. Fakat güzel bir kadında doğup batan güneşten, büyüyüp küçülen aydan, göklerden öpüş ara-

yan yüksek dağlardan, rüzgarlarla sevişip kendinden geçen çimenlerden, sakın veya coşkun denizlerden, güzel kokulu zarif çiçeklerden, yüreklere tercüman olan gözlerden, hayat veren veya hayat söndüren bakışlardan eserler, izler vardır. Kadını, her güzelliğinden üstün tutuyorsak sebebi budur, onda birçok güzelliğin toplandığına inanışımızdır.”

Güzel kız, kendi eline kelimelerden işlenmiş bir aşk danteli sunuluyormuş gibi zevkle, hazla bu sözleri dinlerken Deli Cafer söze karıştı:

“Biz,” dedi, “Ulu Tanrı’nın güzel olduğuna, güzelliği de sevdiğine iman etmişizdir. Allah güzel olmasaydı bu kadar güzel şey yaratamazdı. Güzelliği sevmeseydi bir kadın saçına bin yüreğin dolanıp sarılmasını mümkün kılmazdı.”

Ve birden sesini değiştirdi, karakterine en uygun ahenge büründü.

“Fakat,” dedi, “buraya gelişiniz bizi güzeller ve güzellikler hakkında sınamak için olmasa gerek. Ben de arkadaşım da yetmiş aşmış, dünyayı dolaşmış denizcileriz. Sevdik de sevildik de. Lakin hiçbir güzel bizim gönlümüzü denizden alamadı. İlk sevgilimiz denizdi, son sevgilimiz de deniz olacaktır ve biz onun kir tutmayan kucığında gözlerimizi kapayacağız. O halde küçük hanım, geveze ozan ağzını bırakalım da dürüst konuşalım. Bizden ne istiyorsunuz? Yanınızda bir çevirmen, sekiz on silahşör bulunduğuna göre bu şehrin tanınmış hanımlarından biri olduğunuza şüphe yok. Bize bir şey mi ısmarlayacaksınız yoksa bizden bir şey mi alacaksınız? Adamlarınız sergiye gelmek, alışveriş yapmak isteyenleri hep geriye sürüyor, sizinle bizi baş başa bırakıyor. Yüzünüz güzel, endamanınız güzel. Yanınızda bulunmanızdan zevk almamak mümkün değil. Lakin alışverişimizin kesilmesi de tatsız. Onun için niyetinizi hemen açığa vurun ki meraktan kurtulalım, alışverişe başlama imkanı bulalım.”

Bafo, belli belirsiz içini çekti.

“Beni,” dedi, “Duçe hazretleriyle Senatörler buraya gönderdi. Her ikinizin yarın akşam büyük sarayda verilecek ziya-

fette hazır bulunmanızı rica ediyorlar. Bu ziyafet, bir haftadan beri Venedik'te bulunan Türk elçisi ekselans Kubat Çavuş'un şerefine veriliyor. Kendisi sofrada iki hemşerisini görürse elbet memnun olacaktır."

Deli Cafer, Kara Kadı'nın yüzüne baktı ve onun gözle verdiği işaret üzerine şu cevabı verdi:

"Çavuş Kubat'ı tanırız, yabancımız değildir. Sizin gibi mayası gülden alınmış, kanına amberler, miskler karıştırılmış bir güzelin yaptığı daveti de kıramayız. Duçenize hem teşekkürlerimizi hem ziyafette hazır bulunacağımızı söyleyebilirsiniz!"

Bafo, yetmiş yaşını aştıklarını söylemelerine ve kır bıyıklarına rağmen henüz otuz yaşındaymış gibi çevik ve kıvrak görünen Türklerin ellerini sıkarken gözlerini onların gözlerinde uzun uzun dolaştırmaktan kendini alamadı. Çelik kutu içine konmuş bir zambağı andıran bu sağlam yapılı, bükülmez bilekli, yılmaz, yürekli fakat ince ruhlu adamların özlerine yükselmeye de çalıştı. Fakat onun bakışları her iki Türk'ün gözleri içinde, engin göklerde avareleşmiş bir çift güvercine benziyordu ve o enginliğin büyüklüğü karşısında sersemleşiveriyordu.

Duçeler Sarayı'nda verilen ziyafet gerçekten mükemmeldi. Venedik'in sahip olduğu canlı ve cansız bütün elmaslar, inciler, yakutlar oradaydı. Yeşil gözler iri iri zümrütlerle, kızıl dudaklar en zarif yakutlarla o ziyafet gecesi yarışa çıkmış gibiydi. Öyle boyunlar vardı ki taktıkları inci gerdanlıkları birer dizi ter tanesi zannettirip görenlere o taneleri bayıla bayıla içmek için yanık bir iştah vermekteydi.

Senatörler başta olmak üzere bütün siyasi şahsiyetlerin kalpleri endişe, korku ile atıyordu ve bütün kadınlar heyecan içindeydi. Çünkü Türk elçisinin bu ziyafetten hoşnut olup olmaması Venedik'in geleceği üzerinde büyük bir etkiye sahipti. Osmanlı tahtında meydana gelen değişikliği haber vermek için Venedik'e gelmiş görünen bu elçi, pek çok uyarıyı da beraberinde getirmişti. Hükümet, elinden geldiği kadar küçü-

lerek, mümkün olduğu derecede dalkavukluk ederek o uyarıları dikkate almayıp geçiştirmek istiyordu. Venedik, güzel-lerini de bu amaçla seferber etmişti. Her devlet adamı, Türk elçisinin arzusuna göre oturup kalkmakla, düşünüp konuşmakla sorumlu olduğu gibi saraya getirilmiş seçme güzeller de kendilerini elçinin iradesine sunmak için emir almıştı.

Kadınlar için böyle bir emre gerek de yoktu. Çünkü on beş yaşına henüz girenlerden kırkını çoktan dolduranlara kadar her Venedikli kadın, Türk elçisinden bir göz busesi, bir dil çim-diği koparabilmek için birçok şeyi feda etmeye razıydı. Bu istek, onlarda adeta ırsıydı. Fatih Sultan Mehmet devrinde Venedik'e gelen bir elçi, bütün kadınların gönlünde sönmez yangınlar bırakmış ve bu yangınlar nesilden nesle geçerek Venedik kadınları için ortak bir alev halini almıştı. Her yeni elçi bu gönül ateşlerini üç beş gün yelpazelediği için de humma dediğimiz bu yangın sık sık tazeleniyordu.

Bununla beraber şu ziyafet gecesinde bir başkalık ve her-keste görülen o hummada da taptaze bir coşku vardı. Çünkü Duçe namına hareket eden memurlar her kadının kulağına perde diplerinde, kapı aralarında ve koridorlarda bir görev fısıldamış ve bu görevi başaran kadının isminin altın kitaba özel olarak geçirileceğini anlatmıştı. Venedik Cumhurbaşkanı'yla özel danışmanlarının tüm bu kadınlardan istediği şey, Don Mikez adlı Yahudi'nin Osmanlı tahtına henüz çıkmış olan İkinci Sultan Selim nezdindeki saygınlığını elçi Kubat Çavuş'a söyletmekti. Don Mikez'in Venedik aleyhine entrikalar çevirdiği İstanbul balyozu tarafından hemen her gün Duçe'ye bildiriliyordu. Fakat bu Musevi siyaset dalaverecisinin mesela bir suikasta uğratılması halinde Padişahın etkilenip etkilenmeyeceği, öldürülen Yahudi'nin öcünü almak kaygısına kapılıp kapılmayacağı belli değildi. Venedik güzelleri işte bu bilinmezi elçinin ağzından almak için görevlendirilmişti.

Elçiden güzel bir buse, hafif bir el okşaması, hülyalı bir dokunuş çalmak isteyen kadıncıklara böyle bir iş yüklemek reva değildi. Lakin vaat edilen ödöl hırs dolu her yüreği hoplatacak

kadar önemli olduğundan kadınların hepsi Türk elçisini kafese koymak ve Don Mikez hakkındaki bilgilerini söyletmek için zekalarını seferber etmede bir an bile düşünmemişti. İşaret ettiğimiz gibi bu işi başaran kadının adı altın kitaba yazılacaktı. Bu kitap, vatanseverlikte en yüksek dereceyi kazananların isimlerini içermekte olup ancak yüz yılda sadece bir Venedikli adının oraya geçtiği görülüyordu.

Bununla beraber kadınları iliklerine kadar heyecan içinde bırakan yalnız bu mesele değildi. Ziyafette elçiden başka iki Türk'ün daha bulunacağı kulaktan kulağa yayıldığından bu aristokrat Havva yavruları ayakta rüya görmeye başlamıştı. Annelerini ve büyükannelerini yıllarca kıvrandıran Türk kokusu hasretinden o gece biraz sıyrılabileceklerini umar olmuştular. Çünkü her güzel Venedikli, geceyarılarına, belki de sabahlara kadar sürecek kabul töreni, dans ve eğlence arasında üç Türk'ten birini ağa düşüreceğini zannetmekte, bu umutla sarhoş edici bir hülya içinde uçup gitmekteydi.

Küçük Bafo da bunlardan biriydi. Büyük meydanda ulu orta sergi açıp alışverişe girişen iki Türk'ü ziyafete gelmek için kandırabilmesi, bu güzeller güzeli kızın kıymetini, saygınlığını arttırmıştı. İşte bu yüzden, Duçe'nin özel danışmanlarının ve Senatörlerin ileri gelenleri, elçi Kubat Çavuş'a da özellikle onu musallat etmek istiyorlardı. Kız da sertlikle yumuşaklığı, ateş gücüyle pamuk zaafını inanılmaz bir uygunlukla nefislerinde birleştirmiş olan Türklere karşı garip ve anlaşılması güç bir ilgi beslemeye başladığından hükümetin tekliflerini duraksamadan kabul etmişti.

İşte bu duygusal ve tabiri caizse düşünsel dekor içinde herkes Türklerin gelmesini bekliyordu. Erkeklerin meraktan, kadınların heyecandan hafakanlar geçirmeye başladığı bir sırada uşaklar, aralarındaki düzeni unutarak ve birbirlerini çiğneyerek, büyük salona üşüşmüş, iki Türk'ün geldiğini haber vermişti. Belki bin, belki bin beş yüz göz, bu haber üzerine tek bakış halinde salon eşğine dikildi, misafir Türkleri kucaklamaya hazırlandı.

Kendi yurtlarında her biri saygın ve değerli olan bu küme

küme kadınların, bu yığın yığın erkeklerin nasıl bir heyecan içinde bulunduklarını sezmemiş gibi ağır ağır yürüyor, önlerinde eğilenleri belli belirsiz bir gülümsemeyle selamlayarak salonda boş iskemlelerin sıralandığı köşeye doğru gidiyorlardı.

Dikkat uyandıracak, hatta yabancı gözleri kamaştırarak kadar renkli giyinmişlerdi. Başlarında külah üstüne geçirilmiş -makdem denilen- birer fes ve feslerin üstünde saçaklı poşu vardı. Bir çeşit sarık diyebileceğimiz poşular, Hindistan'ın en nefis ve en değerli kumaşlarından seçilmişti. Arkalarında fermene adıyla anılan kolsuz birer salta ve onun altında kısa birer şalvar vardı. Bellerindeki kuşaklar, başlarındaki poşunun kumaşındandı, oldukça zarifti. Kuşağa sokulan birer çift tabancayla biri kısa, biri uzun bıçak ise altın yaldızlıydı, bıçak kabzalarında elmas dahi görülüyordu.

Ziyafet salonundaki kalabalığı özellikle ilgilendiren onların üzerlerine aldıkları yağmurluklardı. En pahalı ve en güzel çuhadan bornoz biçiminde yapılan bu üstlüklerin etrafı ağır harçla süslü olup yakalarından birer düğmeyle ilikleniyor ve sağ etekleri sol omza atılıyordu. Bu durum, eski Romalıların togalarını andırıldığından salondaki halka neşe vermiş ve Türklerin böyle bir benzerlik hatırı için o üstlükleri giydiği sanıldığından kendileri uzun uzun alkışlanmıştı.

Elçiye ayrılan yerin yakınında iki yaldızlı koltuk da Deli Cafer'le Kara Kadı'ya ayrılmıştı. Baş teşrifatçı kendilerine yerlerini, yerlere kadar eğilerek, gösterdiği zaman Kara Kadı, elini bıçaklarından birinin kabzasına koydu ve sordu:

“Bizi buraya çağıran küçük kız nerede?”

Bu soruyu salon dışında bulunanların bile işiteceği bir sesle teşrifatçının kulağında gürlettiği için kendi seviyesindeki asilzade kızlarla bir köşeye çekilerek yan gözle Türk misafirleri süzen Bafo, telaş ve sevinç içinde bağırdı:

“Buradayım ekselans, huzurunuzda eğilmek üzere hemen geliyorum.”

Duçelerin, Venedik'e komşu hükümetçiklerin başında bu-

lunan dukaların, prenslerin secdemsi eğilişlerle selamladığı bu güzeller güzeli kız dediğini de yaptı. Büyük bir Kral veya İmparatorun huzurunda bulunuyormuş gibi sol dizini kırarak ve kollarını açarak o heybetli iki misafiri selamladı ve Deli Cafer'in "Yanımızda otur, uzağa gitme," demesi üzerine de bir iskemle alıp ikisinin arasına yerleşti.

Adeta sevinç ve kıvanç duyuyordu. İçinde, tabiattan üstün ve kuvvetli iki kartal arasında oturan bir güvercinin heyecanı vardı. Bin bir yuvayı bir anda yerle bir edecek güce sahip bu büyük yaratıkların kendisine nazık davranmasından, saygı göstermesinden zevk alıyordu. Sonra bu çelikten yapılmış insanların özlerini görebilmek, sönük bir yanardağın sessizliği altında sakladıkları lavları, alevleri keşfetmek için de dayanılmaz bir merak duyuyordu. O sebeple gözlerine hoş anlamlar yükleyip dudaklarını elinden geldiğince tatlılaştırarak Türkleri konuşturmaya çalışıyor ve aklına geleni soruyordu.

Deli Cafer de Kara Kadı da onun boyuna öten sevimli bir serçe gibi aralarında cıvıdayıp durmasından hoşlanıyor, fakat her sorusuna kısa cevaplar veriyordu.

Bafo, bir aralık, görevini hatırladı, Deli Cafer'in kulağına eğildi.

"Yeni Padişahınız," dedi, "çok şarap içermiş, öyle mi?"

Böyle bir başlangıçla sözü, Yahudi Don Mikez'e getirecekti. Fakat Deli Cafer, padişah sözünü duyar duymaz şöyle bir doğruldu, kendine çekidüzen verdi.

"Her koyun," dedi, "kendi bacağından asılır. Adını andığın kişi de günah işliyorsa, cezasını çeker. Biz kendi işimize bakalım."

Ve o konuyla alakası olmayan bir soru sayesinde sözün yatağını değiştirdi.

"Burada ev sahibi kim? Seni yanımıza çağırmasaydık, galiba kalabalık kervansaraya konmuş garipler gibi burada pinekleyip duracaktık."

Kız, Duçe'nin ve elçi beyin henüz gelmediğini ve onların içeri girmesiyle beraber tanışma töreninin yapılacağını söyledi,

sonra sözü güzellik ve aşka çevirdi. Fakat Deli Cafer'le Kara Kadı'nın heyecan göstermesine, o nazik konu üzerinde, sergide yaptıkları gibi, uzun uzun söylenmesine zaman kalmadı, salon kapısından baş teşrifatçının sesi yükseldi.

"Türk elçisi asil Kubat Çavuş hazretleri! Venedik Doğu ulu Jerom Priyoli hazretleri!"

Duçe, Türk elçisinin konuk edildiği yere kadar gitmiş ve kendisini alıp muhteşem bir alayla büyük saraya getirmişti. Biri o devirde dünyanın en kuvvetli hükümetini, biri de entrikada gerçekten usta bir tüccarlar cumhuriyetini temsil eden bu iki adam yan yana yürüyerek salona girmişti. Elçi Kubat bu durumda hareket eden bir mezar taşına yoldaşlık eden korkunç bir ehrama benziyordu. Duçe o kadar cılız ve çelimsiz, kendisiyse o derece boylu boslu ve heybetliydi.

O, kılık ve kıyafet bakımından da Duçe'yi oldukça silik bir seviyeye düşürüyordu. Çünkü gökkuşağını kumaş olarak kullanmış ve ondan elbise yaptırıp giyinmiş gibi göz kamaştırıcı bir renk bolluğuna bürünmüştü.

Başında beyaz keçeden bir külah vardı ve bu külahın alt tarafı sarı sırma ile süslenmişti ve sivri ucu arkaya doğru kıvrıktı. Ön tarafta da alacalı tüyden bir sorguç bulunuyordu.

Arkasına dolama dedikleri kırmızı kaftanı almış, içine mavi entari giymiş, dizine yine kırmızı şalvar geçirmiş, ayaklarını sarı renk çizmelere sokmuştu. Belinde lahuri şaldan bir kuşak ve yalnız elmas kabızalı bir hançer vardı. Bu renk renk kumaşlar içinde o, dediğimiz gibi gökkuşağına sarılmış gibi görünüyordu. Fakat sorguçlu külahından, sarı çizmelerinden çok belinin iki yanına asılı parlak sahtiyandan bir çift kutu dikkat çekiyordu. O kutular ne kalem kabı ne silah kılıfı olabiliirdi. Çünkü bir değil, yüz kalem alacak kadar büyüklerdi. Silah kılıfı olmaları içinse iki yanlarının açık olması gerekirdi. Bu sebeple merak uyandırıyor ve o lahur kuşağın üstünde de hayli kaba görünüyorlardı.

Lakin salonda ve dehlizlerde bulunanlar uzunca bir süre Kubat Çavuş'un elbisesiyle meşgul oluktan sonra, bütün dik-

katlerini onun yüksek endamına ve bu endama engin bir anlam katan güzel yüzüne bağlamıştı. Erkekler sarsılmaz bir sağlık ve solup bozulmaz merdane bir güzellik örneği seyretmekten hem haz hem acı duyuyordu. Çavuşta en yüksek derecesi görülen erkek güzelliği, erkek olgunluğu, onların cinsi gururunu okşuyordu. Fakat onun yanında uyuz sokak kedilerine dönmek güçlerine gidiyordu.

Kadınlar, böyle iki cepheli bir duygu taşııyordu. Onlar, biraz önce gelen Deli Cafer'le Kara Kadı'ya nasıl samimi bir hayranlık duymuşsa, Kubat Çavuş hakkında da aynı şeyleri hissediyordu. İstisnasız hepsi onun haşmetli endamını seyrederken, bin bir rüya görüyor ve yüreklerini bu rüyalar sırasında kademe kademe onun endamının yüksekliğine çıkarıyordu. Yine hepsi, kendilerine yüklenen görevi nasıl gerçekleştireceğini düşünerek acılı bir heyecan duyuyordu. Çünkü Kubat Çavuş onların gözüne uçsuz bucaksız, güzel bir vadi gibi görünüyordu ve zavallıların aklı bu renk dolu, ışık dolu vadinin sonsuzluğu içinde sersemleşiyordu.

Duçe de sersemdi, çınar dibine düşmüş cılız bir sarmaşık durumunda olduğunu seziyor ve bu güçsüzlükten utanıyordu. Bununla beraber görevini, çevirmek istediği dolapları unutmuyordu. Onun için salona girer girmez yüzünü ciddileştirdi, küme küme yerlere eğilen başlara keskin bakışlarıyla cüret ve zeka dağıtmaya koyuldu, sonra Kubat Çavuş'a sokuldu:

"Asaletmeap," dedi, "size bir sürpriz hazırladık."

Ve onun sormasına meydan vermeden eliyle salonun en uzak köşesini gösterdi.

"İki Türk misafirimiz daha var. Umarım ki, Venedik'te ve Duçeler Sarayı'nda iki hemşeri görmek, ana dilinizi duymak hoşunuza gidecektir."

Kubat Çavuş, haber verilen bu inceliğin değerini geniş bir gülümsemeyle Duçe'ye hissettirdikten sonra, başını çevirdi.

"Bir değil," dedi, "iki, hatta üç sürpriz. Çünkü davet ettiğiniz adamlar gelişigüzel birer Türk olsaydı, yine memnun olacaktım. Halbuki onlar bizim yurdumuzda adları masallara

geçmiş babayığitlerdir, çok ünlü denizcilerdir. Birine Deli Cafer, birine Kara Kadı derler. Akdeniz'in dalgaları da balıkları da onları tanır. Kendilerini önüme çıkarmakla iki sürpriz birden yapmış oluyorsunuz. Çok teşekkür ederim."

Merakını yenemeyen Duçe sordu.

"Üç sürpriz var diye buyurmuştunuz?"

Kubat Çavuş, iki Türk denizcisinin oturduğu köşeye doğru elini uzattı.

"Bizim kurtların," dedi, "yanındaki kuzuyu kastediyorum. Kurt kucağında kuzu görmek de önemli bir sürpriz değil midir?"

Küçük Bafo'yu gösteriyordu. Elçinin bu körpe güzelliğe daha uzaktan numara verışı, ilgi gösterişi, Duçe'yi sevindirdiğinden hemen anlatmaya koyuldu.

"Korfu adasındaki valimizin kızıdır, iki üç güne kadar babasının yanına gidecektir."

Ve sesini son derece hafifleterek ekledi.

"Ben bu güzel kızın İstanbul'u görmesini, Türk hayatına alışmasını isterim. Hatta babasını balyozlukla İstanbul'a göndermeyi de tasarlamıştım. Lakin yaptığım teklife garip bir cevap verdiğinden fikrimde ısrar edemedim."

Salonun ortasında durmuş ve kulağına fısıldar gibi konuşan Duçe'yi dinlemeye koyulmuş olan Kubat Çavuş bu bahse büyük bir ilgi gösterdi ve sordu.

"Korfu valisinin garip bulduğunuz cevabını eğer bir sakıncası yoksa öğrenebilir miyim?"

"Sizi başka elçilerle bir tutmuyoruz, dost ve kardeş tanıyoruz. Onun için söyleyebilirim. Korfu valisi Sinyor Leonar dö Bafo, Osmanlı İmparatorluğu üzerinde Portekizli bir Yahudi'nin etkili olduğunu duymuş, balyozlukta o Yahudi ile temas etmek zorunda kalırsa üzüleceğini hesaplamış. İşte şu güzel kıza nefis bir doğu seyahati yapma fırsatını kaçırtan sebep!"

Kubat Çavuş cevap vermedi, yürüdü, kendilerine kılavuzluk eden baş teşrifatçının eşliğiyle ilerledi. Deli Cafer ve Kara Kadı'nın bulunduğu köşedeki özel yere kadar geldi. Denizci

Türkler ayağa kalkmış ve bir ellerini bıçaklarının kabzasına koyarak elçiye güler yüzle karşılamıştı. Kubat, her iki Türk'ün ayrı ayrı ellerini öptü. "Sizi burada görmek ne mutluluk verici," diyerek sevincini açığa vurdu ve onları resmi surette Duçe'ye, Duçe'yi de onlara tanıttıktan sonra Bafo'ya yaklaştı.

"Dikenle," dedi, "gül arasında tabiat bir yakınlık yaratmıştır. Bu halden cesaret alarak size sokuluyorum. Sizi çok nefis bulduğumu söylememe izin verir misiniz?"

Kara Kadı gülümseyerek söze karıştı.

"Bizi istersen şahit göster. Hem kalbimizi hem kalibimizi basarak bu küçük hanımın yeryüzünde eşsiz bir güzel olduğuna şahitlik ederiz."

Bafo, yarım saat önce Deli Cafer'le Kara Kadı'ya yaptığı gibi bu sefer de Kubat Çavuş'un önünde diz kırdı, şuh bir reverans yaptı.

"Cariyenizim," dedi, "iltifatınızdan iftihar duyuyorum!"

Şimdi kurtlar üçleşmiş ve Duçe, bu üç kurdun tek bir kuzuya gösterdiği derin sevgiyi dengede tutma derdine düşmüştü. O, kendine çetin görünen bu işi nasıl başaracağını düşünürken, Kubat Çavuş "Davetlilerinizi tanıyalım," dedi. Böylece tanıma ve tanıtma töreni başladı. Salonda bulunan erkekler ve kadınlar, uzak veya yakın birer ilgiden yararlanarak çiftler halinde Kubat Çavuş'un önünden geçiyordu. Baş teşrifatçı her çifti kısaca elçiye tanıtıyor ve salondakilerin göz bebeklerinde kalan yadigar, Kubat Çavuş'un küçük bir tebesümü oluyordu. Bununla beraber o, Venedik asilzadelerinden bir kısmının ismine aşına çıkmaktan geri kalmıyordu. Mesela Antuvan Grimani, Mark Antuvan, Jerom Pesaro gibi isimlerle kendine tanıtılan kimselerin zamanında yapılmış savaşlarda, Türklere karşı silah kullanan kumandanların yanında olduğunu hatırlıyor ve o gibilerle bir iki kelime konuşuyordu.

Bu tören bittikten ve biraz daha konuşulduktan sonra yemek odasına gidildi. Başköşe Duçe tarafından elçiye bırakılmıştı. Elçi de burayı Kara Kadı'ya verdiğiinden bütün program alt üst oldu. Lakin küçük Bafo, uzun süren karışıklığa

rağmen iki denizcinin arasından çıkmadı. Onun sağında Kara Kadi, solunda Deli Cafer, karşısında da Kubat Çavuş oturuyordu.

Sofralar bir değil, birkaç taneydi. Fakat Doğu usulüne göre baş sofraya demek olan elçi sofrasına kadınların en güzelleri oturtulmuştu. Bu şekilde midelerden çok gönüllere ziyafet çekilmiş ve damaklardan çok ruhlar doyurulmuş oluyordu. Farklı tip ve çapta güzelliklerden sofraya dökülen renk ve ışık gerçekten sarhoş edici bir hava ve sahne yaratıyordu. Duçe bu havanın ve bu sahnenin etkisini çoğaltmak için şarap sürahi-rini ve billur bazuları harekete geçirme konusunda acele ettiğinden sofradaki soylu hava yavaş yavaş bulutlanmak üzereydi.

Şimdi her kadın, görgü kurallarını ve kadınlık gururlarını ayakaltına alarak elçiye ve iki tacir Türk'e şarap sunma kaygısına düşmüştü. Bu acele yüzünden kargaşa çıkmıştı. Boy boy ve renk renk kolların uzanıp çekilmesinden, birleşip çözülmesinden yumuşak ve hoş kokulu bir anarşi meydana geliyordu. Her Türk'ün ağzına üç beş yalvaran gülümseme ve üç beş kadeh birden uzanıyordu.

İşte bu neşeli haylar huylar arasında Kubat Çavuş, sofradan bir ara geri çekildi.

"Hanımlar," dedi, "boş yere yoruluyorsunuz, beni de üzüntü içinde bırakıyorsunuz. Her elçi, ne kadar büyük yetki sahibi olursa olsun, eninde sonunda bir emir kuludur. Ben de yüce efendimin iradesine, fermanına göre hareket etmeye mecburum. Benim yüce, ulu Padişahım Venedik'te bulunduğum müddetçe, kendi özel hazinelerinden verilen altın tası kullanmamı emir buyurmuşlardır. Başta Duçe hazretleri olmak üzere hepiniz bilirsiniz ki, Sultan Fatih devrinden beri Venedik'e gelen Türk elçileri hep bu tasla su, şerbet ve şarap içmiştir. Aynı şeyi yapmam istendiğinden güzel ellerinizle sunduğunuz kadehleri kabul edemedim, üzüldüm. İzin verirseniz o ziyanları telafi edeyim."

Ve belindeki sahtiyan kutulardan birini açtı, yarım kilo şarap alabilecek büyüklükte görünen altın bir tas çıkardı. Ba-

fo'ya uzattı.

“Lütfen doldurunuz!”

Altın kitaba Bafo adının yazılması olasılığını düşünerek hep birden kıskançlığa kapılan öbür kadınlar, başka yoldan aynı hedefe yürümek düşüncesiyle teker teker veya çiftler çiftler yerlerinden fırlıyordu. Bir kısmını içtikleri kadehlerini Deli Cafer'e, Kara Kadı'ya sunuyorlardı. Onlar zaten naz etmiyor, niyaz da ettirmiyordu. Her sunulan kadehi tek bir damla bırakmadan içiyorlardı. Fakat Kubat Çavuş'la Duçe dışında, sofraya halkı çakır keyif kesildikleri halde, bu çok yaşamış ama genç kalmış Türklerde küçük bir değişiklik görülmüyordu.

Fakat neşeliydiler, boyuna Bafo'yla şakalaşıyor ve onu kahkahayla güldürüyorlardı. Elçinin altın tası güzel kıza uzatıldığını görünce el çırpıtlar, bir ağızdan takıldılar.

“Kubat Çavuş kanatlanmak istiyor, kanadı da küçük hanımın elinde arıyor.”

Fakat elçi bu şakaya cevap vermedi, Bafo'nun doldurduğu tası bir çırpıda boşalttıktan sonra başka bir kadına uzattı ve gelen doluyu bitirir bitirmez üçüncü bir madamdan kendisine şarap vermesini istedi. Kubat Çavuş altın kadehi sıra ile her kadına doldurarak içiyordu. Bu çılgın hareketin sonu şüphe yok ki tavuskuyruğuyla karışık iğrenç bir sızış olacaktı. Fakat kadınların sevine sevine, Duçe'nin düşüne düşüne, Deli Cafer'le Kara Kadı'nın da üzüle üzüle beklediği bu sonuç gerçekleşmedi. Kubat Çavuş ağırbaşlılığından bir zerre dahi kaybetmedi, yalnız yüzünü ekşitti, altın tası bir havlu ile güzelce kurutup kutusuna soktukten sonra iskemlesini sofradan biraz daha uzaklaştırdı.

“Biz Türkler,” dedi, “bir çanak ayranın hatırını kırk yıl tanırız. Şu halde benim Duçe hazretlerinden, Senatörlerden, danışmanlardan ve hele madamlardan gördüğüm ikramı ömrüm oldukça unutmama imkan yoktur. Her fırsatta Venediklilerin kibarlığını söylemekten ve Venedik hükümetine elimden gelen yardımları yapmaktan geri kalmayacağım. Fakat biz Türkler, doğru özlü ve doğru sözlüyüz aynı zamanda. İçimiz neyse dı-

şımız da odur. Düşündüğümüzü saklamayız, açığa vururuz. Onun için yine başta Duçe hazretleri olmak üzere özel danışmanlara, Senatörlere ve iltifatlarını görmekte olduğum güzel madamlara küçük bir öğüt vermek isterim.”

Öbür sofradaki erkekler ve kadınlar da sıra sıra gelmişler, baş sofraya etrafında heyecandan titreyen bir halka oluşturmuştu. Kubat Çavuş, kısa bir süre düşündükten sonra sözüne devam etti.

“Yüce efendimin ahırında birkaç bin at, bahçesinde üç beş bin it bulunduğu gibi çeşit çeşit hizmetlerini görmek için beslenen sayısız uşakları da vardır. O atların, o itlerin yüce efendime bir fikir aşılama ları, haşa ve haşa yol göstermeleri nasıl akla gelmezse, o uşaklardan herhangi birinin Padişahımıza akıl öğretmesini akla getirmemek gerekir. Yerin göğe ışık saldığı görülmüş şey midir? Kulun da mevlasına fikir vermesi mümkün değildir. Halbuki Venedik’te garip garip söylentiler dolaşıyor. Güya Don Mikez adlı bir Yahudi uşak, yüce efendimin aklına girmiş ve Padişahı Venedik’e karşı kışkırtmaktaymış.

Birden sesini yükseltti.

“Bunlar yalan, tamamen yalandır. Şimdilerde Jozef Nasi denilen Don Mikez’i tanırım. Bir at uşağı, bir seyis neyse, o da yüce efendimin hizmetkarları arasında öyledir. Devlet işleminde yol göstermek onun değil, eğer sağ olsa Musa peygamberin bile haddi değildir. Zaten Venedik’le aramızda bugün bir tatsızlık da yok. Zanta için beş yüz, Kıbrıs için sekiz bin duka vergi veriyorsunuz. Arnavutluk gibi, Dalmaçya’daki sınırlarımıza da saygı gösteriyorsunuz. Balyozlarınız nazik adamlar. Nabza göre şerbet vermeyi biliyorlar. Yüce efendim size neden incinsin, neden kızsın? Jozef Nasi’yi Kıbrıs’a kral mı yapacağız? Rodos gibi, Sakız gibi Kıbrıs’tan hiç de aşağı olmayan adalara kral koymadık da, bizim olmayan Kıbrıs için mi kral seçeceğiz? Böyle sözlerin konuşulması çirkin, yayılıp duyulması da tehlikelidir. Aslanla şakalaşılmaz. Bunu da unutmalıyız.”

Kubat Çavuş, Osmanlı Sarayı'nda dönüp dolaşan dedikoduları Venediklilerin omzuna yüklemeyi başarıyor, aynı zamanda o davette bulunan kadınlara verilen görevi de anlamsız kılıyordu. Zeki Çavuş, Duçe'den en küçük rütbeli Venedikliye, Bafo'dan en çirkin kadına kadar herkesin bu Don Mikez işiyle ilgili olduğunu, kendisini tuzağa düşürüp söyletmek istediğini kavramıştı. İçki sofrasında sinirlenerek bir veya birkaç kadının kalbini kırmamak için meseleyi kökünden söküp atmak istiyordu.

Bu açık sözler, Don Mikez hikayesi üzerinde ısrarı anlamsızlaştırmakla beraber altın kitaba girme ümitlerini de silip süpürdüğünden kadınlardan bir kısmı neşesini yitirmişti. Fakat Venedik milli hazinesindeki altın kitaptan daha değerli olan bir diğer kitapta, elçi Kubat Çavuş'un yüreğinde bir satır, bir cümle, hatta bir kelime veya bir nokta olmak hevesine kapılan madamlar, Don Mikez işinin bu şekilde sonuçlanmasından özellikle memnun olmuştu. Çünkü hükümet hesabına değil, kendi hesaplarına hareket etmek ve heybetli elçiden bir hatıra almaya çalışmak imkanına kavuşmuş oluyorlardı.

Fakat Kubat Çavuş, dizginleri elinde tutuyordu. Kimseye hamle fırsatı vermiyordu. Nitekim siyasi nutkunu bitirdikten sonra şu veya bu taraftan karşılık verilmesine veya bir teklifte bulunulmasına da imkan bırakmadı. Yüzünü Deli Cafer'e çevirdi.

"Emmi," dedi, "izin verirsen bir ricada bulunacağım."

Ve onun, tavrını bozmadan "Söyle evlat," demesi üzerine şu dileği ileri sürdü.

"Rahmetli Turgut Reis'le Cerbe çemberinden nasıl kurtulmuşunuz? Zahmete katlanıp hikaye edersen bu hanımlar, bu efendiler sayende, tatlı bir kışa dinlemiş olur."

Deli Cafer naz etmedi. Fakat gurura da kapılmadı. Sanki herkesin elinden gelir bir işten bahsediyormuş gibi gösterişsiz bir şekilde ünlü Cebre kahramanlığını anlattı. Bilindiği üzere bu öykü, Türk denizcilik tarihinde, hatta bütün dünya denizciliği tarihinde bir örneği daha olmayan olaylardandır, bir de-

ha hamlesidir ve şu suretle gerçekleşmiştir.

Turgut Reis henüz korsanlık hayatı yaşarken Tunus civarındaki Mehdiye Limanı'nı ele geçirmişti. Oradan İspanya, Sicilya ve Napoli sahillerini tehdit ediyordu. İmparator Şarlken, kendini krallar kralı sanarak tam anlamıyla el kıran ve baş koparan kesilip koca Akdeniz'i avcunun içine alan bu meşhur Türk'ü o limandan çıkarmak istedi, uzun hazırlıklar yaptı ve bütün Hristiyan aleminin güneşi sayılan Anderya Dorya kumandasında bir donanma yollayarak Mehdiye'yi ansızın kuşattı.

Turgut Reis o sırada İspanya sahillerinden vergi topluyordu. Baleara Adaları'na da aynı salgını tattırarak Mehdiye'ye döndüğü zaman şehrin ve limanın ateşten bir çember içine alındığını gördü, Cerbe adasına çekildi.

Oradan sık sık Tunus kıyılarına geliyor, dört yüz gemiden oluşan bir filo ile on binlerce kişiden oluşan bir kara ordusuna haftalardan beri kapılarını kapalı tutan Mehdiye'ye yardım etmeye çalışıyordu. Bu küçük şehir, o büyük düşman kuvvetlerine karşı tam beş ay göğüs gerdi, her şehide bedel en azından yirmi İspanyol askeri feda ettirdikten sonra bir yığın toprak halinde İmparator Şarlken ordusuna teslim oldu.

Şimdi sıra Turgut'la boy ölçüşmeye gelmişti. Amiral Anderya Dorya, sayısı yüzleri aşan donanmasını Cerbe Adasına umulmaz bir günde götürdü. Meşhur korsanı kırk yedi gemilik filosuyla orada bastırdı. Hesap, mantık, akıl, muhakeme ve her şey Turgut Reis'in orada ya yanıp kül olmasını yahut Anderya Dorya'ya boyun eğmesini zorunlu kılıyordu. Savaşa girmek düpedüz delilikti ve bu delilikten hayırlı bir sonuç çıkmasına asla imkan yoktu. Fakat Türk'ün gücü, imkansız mümkün kılmaktaydı ve o gücün harekete geçtiği yerlerde alevin yakma, suyun boğma, kasırganın yıkma özelliğini kaybettiği çok görülmüştü. Onun için Anderya Dorya'nın limana doğru sürmek istediği gemilere Turgut tarafından yol verilmedi, karaya çıkarılan bataryaların isabetli ateşiyle filo açıklara sürüldü.

Bununla beraber tehlike, dört yüz savaş gemisi halinde, Cerbe Limanı'nı göz hapsine almıştı. Bugün değilse yarın, olmadı öbür gün bu büyük filo o küçük adayı çıra gibi mutlaka tutuşturacak, alev alev yakacaktı. Bu durumda Turgut Reis'le arkadaşlarına ve gemilerine nasip olacak akıbetse, o çıra yanğını içinde tutuşup mahvolmaktan başka bir şey olamazdı.

Amiral Anderya, bu düşüncede idi. Ona yoldaşlık eden kara askeri kumandanı General Toledo bu düşüncede idi. Ayrı bir bölüğün başındaki Sicilya Hıdivi Vega bu düşüncede idi. Minimini bir şehri Türk korsanının elinden -fakat o korsanın bulunmadığı bir günde- almak şerefine ortak olmak hırsıyla Mehdiye önlerine alay alay asker getirmiş olan eski Rodos şövalyeleri bu düşüncede idi. Hatta milli İspanya kahramanlarından Lui Vargas -bir Türk kurşunuyla vurulup ölmeden önce- bu düşüncede idi.

Belki Cerbeliler de bu düşüncede idi. Fakat başta Turgut Reis olmak üzere Türkler başka bir iman besliyordu. Anderya Dorya'ya yenilmeyeceklerinden şüphe etmiyorlardı. İşte bu iman onları hep birden harekete geçirdi ve tarihin eşini kaydetmediği bir hamleyle o tuzaktan kurtulmak imkanını kendilerine verdi.

Hamlenin şerefi, şüphe yok ki, Turgut'a aittir. Lakin arkadaşlarının da o şerefte büyük payı vardır. Çünkü düşünen başa, yapan el yardım etmezse, düşünülen şey, genellikle bir hayalden ibaret kalır. Cerbe'de de Turgut Reis, bütün filonun, düşman ateşine açık duran limandan kaldırılıp adanın öbür tarafına, düşman donanmasına görünmeyen yönüne götürülmesini düşündü ve bütün reisler, kaptanlar, leventler bu fikri tartışmasız kabul ederek uygulamak için ortaya atıldı.

Fatih'in İstanbul'u kuşatması sırasında Türk Donanması'nı karadan yürüterek Haliç'e indirdiğini biliyoruz. Turgut da aynı işi Cerbe'de yapmış gibi görünse de her iki büyük Türk'ün bu hamlelere giriştikleri sırada bağlı bulundukları şartlar göz önüne getirilirse, Turgut'un kazandığı şerefin daha büyük

olduğunu kabul etmek gerekir. Çünkü Fatih Sultan Mehmet'in yapmak istediği işe engel olacak bir kuvvet yoktu. Ve emri altında on binlerce insan bulunuyordu. Halbuki Turgut, korkunç ve hemen hemen hücumu hazır bir donanmanın tehdidi altındaydı, silah arkadaşlarından başka da yardımcısı yoktu.

Öyleyken bu yaman işi yapmaya girişti. Bataryaları sık sık işleterek düşmanın gözünü oyaladığı sırada Türk filosunun bulunduğu limandan adanın öbür yakasına kalın tahtalardan geniş bir yol döşetti, bu tahtaları, üstlerine yağlı bir madde döktürmek suretiyle kayganlaştırdıktan sonra gemileri tekerlekler üzerine aldırarak geceleyin yürüttü, serbest bir limana indirdi ve hemen yelkenleri şişirtip enginlere açıldı.

O esnada Turgut Reis'in bütün filosuyla Anderya Dorya'ya teslim oluşunu seyretmek üzere Sicilya'dan birkaç yüz asilzade geliyordu. Turgut, denize açılır açılmaz onları taşıyan büyük gemiye rastladı ve bir kuru sıkı topla gemiyi durdurarak zapt, içindekileri de esir etti. Anderya Dorya, bu işler olup biterken Cerbe Limanı önünde Turgut'a nasıl davranmaları gerektiğini kararlaştırmak üzere meclisler kurup dağıtmakla meşguldü.

Bu kahramanlık öyküsü Deli Cafer'in ağzında sadeliğin verdiği bir yücelik kazanıyordu. Mesela onun tahtadan yol döşenmesini tarif ederken olayı basit göstermeye özenişi dinleyenler üzerinde ters etki yapıyor ve o yol ziyafet salonunda binlerce amelenin alın teriyle ve yorulmuş adaleleriyle döşeniyormuş gibi herkesi hülyalı bir hayret sarıyordu. Hele kadınlar, büyülenmiş sanılacak kadar kendilerini kaybetmişti. Fakat bu şaşkınlığın onları hüznlendirdiği de anlaşılıyordu. Başka türlü nasıl olabilirdi ki? Karadan filolar yürüten Türkler, gökten yere inmiş veya denizlerin dibinden fırlayıp şuraya buraya dağılmış kimseler değildi. Her millet gibi onlar da bir babayla bir ananın ürünüydü. Lakin düşünce, duygu, cüret ve hareket bakımından kimseye benzemiyorlardı, tabiata hükmetmek için yaratılmış görünüyorlardı. İşte bu üstünlük, o öykünün anlatılması sırasında, her kadının idrakinde derece de-

rece belirginleştüğinden topunu birden tatlı bir şaşkınlık sarmıştı. Koca koca harp gemilerini karada yürüten Türklerin bir kadın kalbini ne yükseklerle ve ne derinliklere götürebileceğini o şaşkınlık arasında düşünmek için çabalayanlar ve bu düşüncenin hazzıyla yarı baygınlaşanlar da vardı.

Deli Cafer, işte bu derin hayret içinde sözünü bitirdi, yüzünü Bafo'ya çevirdi.

"Turgut Reis'in yanında o gün ben de vardım, Kara Kadı da vardı. Bir koyun sürüsünü suya götürür gibi şarkı söyleyerek gemileri yürütmüştük. Fakat kuvvet bizim değildi, Turgut'undu. Ona da bu güç aştan geliyordu."

Bafo, ruhları dalgınlaşan o topluluk içinde kendine ilk gelen oldu ve mahmur mahmur sordu:

"Turgut Reis aşık mıydı?"

"Evet, aşıktı."

"Kime?"

"Savaşa."

Bu kısa cevabın ne büyük bir hakikat taşıdığını aşkla, şevkle anlatmaya da girişecekti. Fakat Türk yiğitliğini, Türk kahramanlığını, Türk dehasını tek bir öykünün canlı çerçevesi içinde Venediklilere seyrettirmeyi siyaset bakımından doğru ve gerekli bularak Cerbe olayını Deli Cafer'e naklettirmiş olan elçi Kubat Çavuş araya girdi.

"Kara Kadı amca," dedi, "senden de Nasuh ile Cafer'in hikayelerini dinleyelim. Bir savaş hikayesinden sonra tatlı bir kışa dinlemek sinir yatıştırır."

Ve Duçe'ye hitap ederek nasıl bir konu seçtiğini açıkladı:

"Nasuh ile Cafer, Kara Kadı amcanın cüceleridir. Ne Osmanoğulları sarayında ne Çini maçinde ne de bir başka yerde onlardan daha küçük boylu insan vardır. Rahmetli Sultan Süleyman bu minimini yaratıkları haber alınca, kendilerinin değil, sahibi olan Kara Kadı'nın ağırlığınca altın verip onları sarayına almak istedi. Fakat o sırada bu emmiler devlet hizmetini bırakıp savuşmuştu. İzlerini bulmak, cüceleri almak mümkün olmadı.

Kara Kadı'ya bakarak sustu. O da bu bakıştaki arzuyu anlayarak anlatmaya koyuldu.

"Nasuh'la Cafer bir boydadır, bir çaptadır. Terazide koyuşumda ağırlıkları bir gelir. Ne yarım dirhem aşağı ne yarım dirhem yukarı. İkiz olmadıkları, hatta bir memleket halkından bulunmadıkları halde birbirlerine denk olmaları, yüzce de benzer görünmeleri şaşılacak bir şeydir. Ben her ikisini birlikte terbiye ettim, okuttum, yetiştirdim. Şimdi Nasuh kaç dil bilirse, Cafer de o kadar dil bilir. Cafer ata ne kadar iyi binerse, Nasuh da o kadar güzel at kullanır. Nişancılıkta, cirit oyununda, yüzmeye, gemi kullanmada ikisi de birinci sınıf ustalardandır. Fakat biri öbüründen üstün değildir. Zavallıların beceremedikleri tek bir sanat var. Pehlivanlık! Cüsseleri uygun olmadığından o sanatta yaya kaldılar."

Herkes bu uzun övgüleri alık alık ve ağızları açık dinlerken Bafo sordu.

"Cücelerinizin boyları ne kadar?"

"Benim elimin ölçüsüyle üç karış!"

Bafo'nun gözü Kara Kadı'nın kalın ve kuvvetli eline kaydı. Koca koca gemileri birer kuzu uysallığıyla karada yürüten bu elin sandığı kadar uzun olmadığını gördü.

"Benim elimle," dedi, "beş karış demek. Çok küçük şeyler. Nerede buldunuz bunları?"

Kubat Çavuş müdahale etti:

"Nerede bulduğunu öğrenmekten bir şey çıkmaz. Şimdi nerede bulunduklarını sorunuz ki, talihiniz varsa kendilerini görebilesiniz."

Kara Kadı, derin derin Bafo'nun yüzüne baktı ve ağır ağır cevap verdi:

"Cücelerim gemidedir, gemi de biliyorsunuz, Venedik Limanı'ndadır. İsteyen gelir, cücelerimi görür, kendileriyle konuşur."

Bafo, içini çekti.

"Yarın," dedi, "yorgunum. Öbür gün hazırlıklarımı tamamlamaya mecburum, daha öbür gün yolcuyum."

Deli Cafer de Kara Kadı da heyecanla sordular.

“Ay yolculuk mu var? Nereye?”

“Korfu’ya. Babamın yanına gidiyoruz. İki gün sonra Venedik’ten ayrılacağız.”

Elçi Kubat Çavuş’un kaşlarını bir an için çatan heyecanlı tavırlarının anlamsızlığını, daha doğrusu yersizliğini anlamış olan deniz kurtları, soğukkanlılıklarını ele almıştı. Bafo’nun yolculuğunu sebep göstererek, onun ağzı laf yapan, cambaz, sihirbaz cüceleri görmekten korktuğu için Korfu’ya kadar kaçmaya hazırlandığını söyleyerek şakalaşıyorlardı. Kubat Çavuş bir müddet bu şakalaşmayı dinledi, sonra kendi de şaka yapıyormuş gibi görünerek sohbete başka bir yön verdi.

“Sevgili amcalarım,” diyordu, “küçük hanım bilinmez ve bulunmaz bir yere gitmiyor ki. Korfu, hepimizin bildiği bir yer. Otuz yıl önce, Venedikli dostlarımızla orada küçük bir güreş de yapmıştık, kazanan ve kaybeden belli olmadan ayrılmıştık. Siz, dilediğiniz zaman adaya gider, küçük hanıma cücelerinizi gösterebilirsiniz.”

Ve sonra kafataslarının içine, yüreklerin en gizli köşelerine bakar gibi görünen kudretli gözlerini Bafo’nun tatlı yüzüne dikti.

“Ben,” dedi, “Duçe cenaplarına rica edeyim, siz de babanızı balyozluğu kabul etmesi için kandırınız, Korfu’dan İstanbul’a gidiniz. Orada savaş filolarını koyun sürüsü gibi ısıklık çala çala yürüten şu babayiğitlerin binlercesine, hikayelerini dinlerken ağzınızın sulandığı cücelerin daha mükemmellerine ve her şeyin en iyisine rastlayacaksınız. İstanbul, Türk olalı beri, Tanrı’nın beğendiği yerlerden biri olmuştur. Orada şimdi hava, biraz cennet kokusu taşır. Su, enikonu kevserleşir. Güneşse bütün İstanbulluları örten kıvılcık ipekten işlenmiş bir mantoyu andırır. Bu manto, büyüdü olduğu için yazın serinlik, kışın sıcaklık hissettirir ve hiçbir mevsimde üşütmez, terletmez. Ya mehtap çıktığında? Sizi inandırmak için dinime yemin ederek söylüyorum, İstanbul’un her mehtabı hemen hemen

sizin kadar güzeldir.”

Bafo “Ne güzel yalan söylüyorsunuz elçi bey!” diye kahkahayı koparıırken, Kubat Çavuş etrafındakileri telaşa düşürecek derecede ciddileşti.

“Dinime,” dedi, “yemin ettiğimi söylediğime göre, sözüme inanmanız gerekir. Siz, buraların mehtapları kadar değil, İstanbul’un akıllar alan, yürekler hoplatan mehtapları kadar güzelsiniz. Öğüdümü kabul eder de İstanbul’a giderseniz her ay beş altı gün göğşe asılan o nurdan aynada kendinizi görebilirsiniz.”

Bunlar, bu sözler Bafo’nun zihninde silinmez izler bırakıyor ve duygularını harekete geçiriyordu. Deli Cafer, Kara Kadı ve Kubat Çavuş efsunlu bir üçgen gibi zihninde hep birden yer almıştı ve o zihin, cazip olduğu kadar garip ve garip bulunduğu kadar da cazip olan bu üçgenin incitmeyen ağırlığı altında tatlı tatlı sallanıp duruyordu.

Türkleri, toy kalbinin bütün temizliğiyle artık güzel ve yüksek buluyordu. Türklüğe karşı eşsiz bir zümrüt, eşsiz bir inci için duyulan çekime benzer bir yakınlık hissediyordu.

Bu hızlı kapılıştta, aralarına düştüğü üç Türk’ün vücutlarının güzelliğiyle terbiyelerinin mükemmelliği ve yaklaşımlarındaki gösterişsiz zarafetin etkisi büyüktü. Onu kısa sürede Türk’e aşık eden şeylerden biri de ziyafet salonunda toplanan hemşerileriyle o üç Türk arasındaki yaratılış farkıydı. Bafo, o güne kadar, bir Duçe başını bir Duçe Sarayı kadar muhteşem görüyordu. Bir senatör, bir özel danışman onun gözünde yarı ilahlaşmış şahsiyetlerdi. Fakat bu gece, o görüş, o inanış temelinden değişivermişti. Çünkü Sen Marko Meydanı’nda arşınla kumaş satan ve korsanlıktan gelme olduklarını söylemekten çekinmeyen Deli Cafer’le Kara Kadı’nın onlarla aynı hamurdan yaratıldığı anlaşılan Kubat Çavuş’un Venedik devlet adamlarını her bakımdan solda sıfır bıraktığını gözüyle, şuuruyla, kalbiyle görmüştü.

Türkler, Duçe’nin ağırlığına bakarak, Senatörlerin çalımını pabuçlarına çığneterek, özel danışmanları uşağa çevirerek yü-

rüyor ve onlarla konuşurken aslanların tavşanlara birkaç mırıltı ikram etmesini andıran bir ağız kullanıyordu.

İşte bu gözlem, genç kızın zihninde garip bir değişiklik, düşüncelerinde yaman bir yıkılışa o sebep olmuştu. Önceden korkunç olduklarını düşündüğü Türkler, şimdi ona başları yıldızların kucağına yaslanmış dağlar kadar yüce görünüyordu. Bu dağlarda çimenin, çiçeğin, rengin ve ıtırın en güzeli vardı ve onların eteğinde dolaşmak bile insana mutlu bir sarhoşluk veriyordu.

Bafo, Türk cazibesine kapılmanın benliğinde uyandırdığı kargaşa içinde gemileri karada yürüten kahramanlarla bin Venediklinin toptan beceremeyecekleri işleri bir karış boylarıyla başarıveren cüceleri de sık sık düşünmekten kendini alamıyordu. Henüz belirsiz, henüz renksiz ve silik olmakla beraber genç kızın içinde o kahramanların eliyle itilmek, yürütülmek, uçurulmak ve o cücelerin hünerleriyle hayretten hayrete düşürülmek için bir istek var gibiydi.

Bu duygulara sahip olan bir tek kendisi de değildi. Salonları dolduran renk renk kadınlar da aynı belirsiz çekimin, isteğin ve ihtiyacın hummasını yaşıyordu.

Bununla beraber Bafo, silkinip kendini toplamaktan geri kalmadı. Kubat Çavuş'a cevap verdi.

"İltifat ediyorsunuz, beni şımartıyorsunuz ekselans. Fakat anlıyorum ki, benim İstanbul'a gitmemi gerçekten istiyorsunuz. Bu arzunuz acaba benimle sık sık görüşme düşüncesinden mi doğuyor?"

Elçi litrelerle şarabın sersemletemediği gururlu başını şöyle bir kaldırdı. Sofranın etrafını saran kadınları birer birer gözden geçirdi.

"Türk ili dile alındığı zaman biz Türkler kendimizi unuturuz. Ben de memleketimin güzelliklerini saymak için çırpınırken kendimi düşünemezdim ve düşünmemiştim."

"O halde ekselans?"

"Gerçek şudur. Biz Türkler, her şeyin en güzelini memleketimize uygun görürüz. Siz de kadın güzelliğinin en yüksek

örneklerinden birisiniz. İstiyorum ki, yurdumuzun bir köşesi sizinle aydınlansın ve sizin ciğerlerinize bizim yurdun temiz havası girsin!”

Sonra anlamlı bakışlarla Deli Cafer’in, Kara Kadı’nın yüzüne baktı.

“Siz de,” dedi, “benim gibi düşünüyorsunuz, değil mi? Öyleyse, ulu Tanrı’nın şu güzel Bafı’yu Türk yurduna nasip etmesi için candan, yürekten dua edelim, sofradan da kalkalım!”

Kadınlardan, fazla sarhoş olanlar “Kıskandık ekselans. Bizi güzel bulmuyorsunuz, demek,” gibi sözlerle sarkıntılığa yeltenirken, Kubat Çavuş kalktı, Bafı’yu Deli Cafer’in koluna taktı, çakırkeyif madamlardan birini de Kara Kadı’ya yoldaş etti, kendisi Duçe’nin koluna girdi.

“Siz,” dedi, “yalnız dinlediniz, biz de boyuna konuştuk. Şimdi, vaziyetlerimiz değişecek. Dinleme nöbeti bize, konuşma sırası size gelecek!”

Duçe Jerom sevinç içindeydi. Çünkü Don Mikez’in Topkapı Sarayı’ndaki seyislerden farksız olduğunu öğrenmiş ve Korfu Valisi’nin İstanbul’a balyoz olarak gönderilmesi halinde birçok kazanç elde edileceğini de sezmişti. Bu büyük müjdeleri kendiliğinden vermiş olan elçi Kubat Çavuş’u memnun etmek için günlerce nutuklar sıralamaya razıydı. Halbuki ziyafet programı, kendisine böyle sıkılmasına imkan bırakmıyordu. Yemekten sonra müzik vardı. En şöhretli üstatlar, en kıymetli besteleri elçi bey şerefine söyleyecekti. Daha sonra komik ve trajik sahneler gösterilecekti. Arada dans edilecekti.

Duçe, bütün bunları elçi beye hatırlattı ve programın madde madde uygulanabilmesi için izin istedi. Kubat, kendi dolağını çevirmekle meşgul olduğundan bu ricaya ciddi bir ilgi göstermedi. Sadece hay hay deyip Kara Kadı ile gizli bir şeyler konuştu. İki Türk ana dilleriyle fakat dudak dudağa konuşuyordu. Kelimeleri yanı başlarındaki Deli Cafer’e bile duyurmaktan çekiniyorlardı. Garip olan nokta, Deli Cafer’in tek kelimesini duymadan aralarında konuştuklarını anlar gibi

davranması ve ara sıra Kara Kadı'ya gözüyle, kaşıyla fikrini belli etmesiydi. Yetmişlik deniz kurdu, bunu yaparken, diz dize oturduğu güzel Bafo'ya bir şey sezdirmemeyi de başarıyor ve eski Türk düğünlerini anlatarak toy kızın zihnini kendi iradesi altında tutuyordu.

Program bu şekilde madde madde uygulandı. Elçi beyle hemşerilerini eğlendirmek için hiçbir zahmetten kaçılmamıştı. Bazı kadınların programa dahil olmayan numaraları ise gerçekten eğlenceliydi. Venedik hazinesinin altın kitabına adlarını yazdırma fırsatını kaçırmış olduklarını anlayan bu madamlar, şaraptan aldıkları ilham ve kuvvetle üç Türk'ten birinin özel hatıraları arasında yer almaya çalıştığı için programa bağlı oyunları geride bırakacak kadar etkileyici danslar yapıyordu. Akla ve hayale sığmaz sebepler icat ederek kendilerini elçinin, Deli Cafer'in ve Kara Kadı'nın kollarına atıyorlardı.

Onlar, ne bu kadınlara gönül düşürüyor ne de bu ilgiyle alay ediyorlardı. Sadece ağırbaşlı ve gururluydular. Düzinelerce kadın gözü, her çeşit sadakayı kabule hazır birer keşküle dönmüştü. Bu kadınların birçoğu, çeşit çeşit kelime oyunları yaparak aşk dilenciliğini açığa vurduğu halde elçi Kubat da denizci Türkler de temiz bir mermer kayıtsızlığı içinde kendi sohbetlerine devam ediyordu.

Saldırıya geçen kadınlar son hamlelerini dansa saklıyordu. Fakat Türkler, alafranga oyun bilmediklerini ileri sürerek dansa kalkmadıklarından o hamleler de ancak yüreklerde kaldı. Zaten vakit de ilerlemişti, tan yeri yavaş yavaş ağarmaya başlamıştı. Kubat Çavuş bu vaziyette, yaralı gönüllere merhem sürme inceliğini gösterdi, belindeki kuşağa takılı kutulardan ikincisini açtı, önündeki masaya birçok küçük şişe saçtı.

"Hanımlar," dedi, "bu şişelerde memleketimin en güzel kokularından birer parça vardır, gelin, yağma edin!"

Ve çığlıklarla bölünen bir anda şişelerin yağma edilmesi üzerine iki elini göğsüne kavuşturarak şöyle bir açıklama yaptı:

“Gevşek davranıp yahut beceriksizlik edip koku alamayanlar benim konakladığım eve gelebilirler, diledikleri kadar koku alırlar. Şimdilik bize izin.”

Duçe, basit bir karşılama memuru gibi yan yan yürüyerek elçi beye yol gösterme kaygısına düştüğü sırada Kubat Çavuş, Deli Cafer’le Kara Kadı’ya ve Bafo’ya döndü.

“Buyurun öne geçin. Bize düşen arınızdan gelmektir. Fakat sizi ve bizi saatlerdir nur içinde yaşatan küçük hanıma da yine görüşelim demeyi unutmayalım. Hepimizin yolu ayrı ama ulu Tanrı’nın ne yapacağı bilinmez. Ben İstanbul’a gideyim derken İngiliz adalarına düşerim, siz Fas yoluna dümen kırmışken Kıbrıs’a düşersiniz. Matmazel de Korfu’ya giderken İstanbul’a düşebilir.

Bafo gülümsedi.

“Böyle bir yanlışlığın,” dedi, “başıma gelmesini dilerim ek-selans!”

“Umarım Tanrı bu içten dileğinizi duyar küçük hanım!”

Duçe’yle Kubat, iki deniz kurdunu büyük kanalın bir köşesinde bekleyen kayıklarına kadar geçirip oradan geri döndü. Elçi, ertesi gece için kendilerini yemeğe davet etmek istemişti. Deli Cafer, İtalyanca af diledi ve iyi rüzgar eserse yola çıkırmak istediklerini söyledi. Duçe, pek çabuk değil mi, diye söze karışmış ve onların hiç olmazsa on gün daha Venedik’te kalmalarını ricaya koyulmuştu. Türkler kısa bir cevap ile o uzun yalvarışı kesti, kayığa atlayıp açıkta demirli duran gemilerine doğru yollandı.

Kürekte üç Türk denizcisi vardı, denize duyurmadan kayığı uçuruyorlardı. Onların pençelerinde kürekler, nazik bir kola dönmüştü, açılıp kapanırken okşadıkları sevgiliyi bir öpücük kadar bile incitmiyordu. Kara Kadı, büyük kanala serpilmiş gondolların arasından süzülüp çıktıktan sonra Deli Cafer’in omzuna bir yumruk indirdi.

“Kubat Çavuş’la,” dedi, “neler konuştuğumuzu biliyorsun, değil mi?”

“Duymadım ama anladım!”

“Verdiğimiz kararı beğendin mi?”

“Beğenmeğe beğendim, lakin ava kim sahip olacak?”

“Kubat’a kalırsa Hünkar. Bana kalırsa biz!”

Deli Cafer, bir süre düşündükten sonra sağ elini ağır ağır kaldırdı, arkadaşının omzuna koydu.

“Hayır,” dedi, “Kubat da yanlış düşünmüş, sen de. Allah nasip eder de avı yakalarsak Manisa’ya götürelim. Doğacak güneş, batmak üzere olan güneşten daha hayırlıdır. Batacak güneşin ışığındaki hastalık da cabası!”

2. BÖLÜM

Taht Yolu mu, Baht Yolu mu?

Galerya adı verilen savaş gemilerinden biri, denize düşmüş bir yüzgeç ve şişman bir güvercin gibi Adriyatik'ten cıvıltı bir yalpalayışla süzülüp güneye doğru iniyor. Deniz, sanki heyecanlı bir göğüs, kabarıp kabarıp duruyor, titiz ve hırçın değil. Şu Galerya'yı yavaş yavaş sallanan beşiğe benzetmemiş olsa sakın bile sanılacak. Bu zararsız oynaklık gemide bulunanlara da gülüp oynamak ihtiyacı aşılamış olmalı ki güverte düğün salonunu andırıyor. Gülen gülene, oynayan oynayana.

Bu neşenin müdürü kaptan gibi görünüyorsa da gönüllerin başka bir kaynağa bağlı ve fikirlerin başka bir mihraba takılı olduğu belli. Kaptan, tapınaklardaki resmi önder durumunda. Cemaatin onunla değil, yüceliği ve gücüne inandığı tanrıçayla ilgilendiği belli.

Orada, o savaş gemisi güvertesinde tanrıça Venedik'te tanıdığımız Bafo'dır. Tüccarlık ve siyaset bakımından kötü durumdaki cumhuriyetin en şöhretli kaptanlarından Venyeri Loredano'nun kumandası altındaki bu kıvrak gemi, Duçe'yle Senato'nun önemli emirlerini Korfu'ya Kıbrıs'a ve Girit'e götürmek için yola çıkarılmıştır. Loredano, aynı zamanda, Sinyorita Agripin Bafo'yu babasına teslim etme görevini de üzerine almış. Fakat Cumhuriyet, kendisinden birçok siyasi hizmet beklediği Bafo'nun yolda bir aşk kazasına uğramasından yahut hastalanmasından korktuğu için yanına birbirini kıskanan ve birbirinin aleyhinde yıllardan beri dolap çeviren asil ailelere mensup iki de muhafız katmış. Bunlardan birinin adı Viktor Suranço, öbürününki Piyetro Kapitano'dur.

Her iki asilzade, dediğimiz gibi, birbirinin kanına susamış

durumdadır. Gerçi görünüşte dostturlar, hatta kardeş sanılacak kadar samimidirler. Lakin siyaset yolunda biri öbürüne daima kuyu kazmak, pusu kurmak ister. Vatanla ilgili herhangi bir konuda -belki bir asırdan beri- Suranço ve Kapitano ailelerinin dil birliği, fikir birliği gösterdikleri görülmemiştir. Onlardan birinin ak dediğine öbürü mutlaka kara der. Yalnız bir noktada Suranço çocuklarıyla Kapitano ailesi üyelerinin birleştiği görülmüştür. O da Loredanolulara düşmanlık! Venedik Duçesi'yle özel danışmanları işte bu gerçeği göz önünde tutarak ve Bafo'yu herhangi bir kazadan korumayı amaçlayıp Korfu'ya gidecek savaş gemisine Loredano ailesinden bir kapitan seçmiş, onu kontrol için de yanına Surançolardan, Kapitanolardan birer asilzade tayin etmişti.

O devirde İtalya'nın ne yaman bir ahlaksızlık içinde bulunduğunu kavrayabilmek için meşhur Makyavel'in hikayemize rastlayan tarihten kırk yıl evvel öldüğünü ve onun siyasette yalancılığı, ikiyüzlülüğü, fitneciliği, arabozuculuğu tavsiye eden eserinin basılmasının ardından sadece otuz altı sene geçtiğini hatırlamak yeterlidir. Venedikliler başta olmak üzere bütün İtalyanlar o sırada Makyavel'e layık bir vatandaş olmaya çalışıyor ve İncil'i bir köşeye atıp bütün dikkatleriyle Makyavel'in *Prens*'ini okuyorlardı.

Bu ünlü ahlaksız adam, bilindiği üzere, gücü tek Tanrı olarak tanımış ve güçlenmek için her türlü kutsallığın inkar edilmesini uygun görmüştü. Onun mezhebinde aile bağlılığı, sözünde durma kaygısı, şeref ve haysiyet endişesi, vicdan düşüncesi yoktur. Siyasetin anlamı onun için *başarılı olmaktan* ibarettir ve bunu sağlamak için de her şeyin, yalancılıktan muhabbet tellallığına kadar her kepezeliğin yapılması yerindedir.

Fakat Makyavel, siyasette başarılı olma meselesini her şeyden ziyade *ayrılıktan* bekleyen bir diplomattır. Bundan dolayı öğrencilerine ve vatandaşlarına, "İlkin parçala, dağıt. Sonra ez, hakim ol," demişti. Venedik Cumhuriyeti Makyavel'in adı sanı ortada yokken bu çeşit siyaseti takip etmekte ve bütün başarı-

larını da o siyasetteki becerisine borçluydu. Makyavel'in eserleri, birer ahlaksızlık incili gibi İtalya'nın her köşesine yayılınca dost devletlerin, komşu hükümetlerin idari ve toplumsal ahengini bin türlü entrikayla bozmak, o devletlerin halkını parti parti ayırarak boğaz boğaza getirmek için kullanılabilecek elleri bulmak daha kolaylaşmıştı. Venedik politikacıları bu kolaylıktan iç siyasette de yararlanmayı düşün- düklerinden Makyavelizm'in kendi aralarında da uygulamasına girişmişti. Mükemmel bir casus ağı kurarak ve asil aileleri birbirine düşman etmekten başlayarak öz yurtlarında yaman bir ayrılık, düşmanlık yaratmışlardı.

İşte asıl görevi güzel Bafo'yu Korfu'ya götürmekten ibaret bulunan şu savaş gemisinde birbirine düşman üç aileden birer kişinin bulunması da o düşmanlık siyaseti yüzündendi.

Fakat Duçe'yle Senato, Loredano'yu, Suranço'nun, onu Kapitano'nun ve Bafo'yu da her üçünün gözetimi altına koyarken tam bir Makyavelci gibi davrandığı için gemide kimsenin durumdan haberi yoktu. Ondan ötürü de gemidekilerin neşesi yerindeydi, asilzadeler ve gemi subayları, heyecanlı bir göğüs gibi kabarıp kabarıp inen mavi deniz üzerinde gülüyor, eğleniyordu.

Gemidekiler -garip bir tesadüf!- hep gençti. Kaptan Loredano henüz otuz yaşındaydı. Kıbrıs kumandanı Marko Antonio, Bragadino'ya Senato'nun gizli emirlerini bildirmeye memur olduğunu söyleyip duran Viktor Suranço Loredano'dan üç yaş küçüktü. Korfu'daki süvari kumandanı olarak atanmış Piyetro Kapitano ise her iki asilzadede büyük olup otuz beş yaşlarında görünüyordu. Gemi subayları ortalama bir hesapla aynı yaşlarda bulunduğundan güverteadaki neşeyi garipsememek gerekirdi.

Lakin bir gerçeği de unutmamalı. Geminin kaptanı, topçu-başısı, silahçıların komutanı, dümencisi, hesap memuru, bunların yardımcıları, asaletmeap Viktor Suranço ve Piyetro Kapitano, aralarında Bafo bulunmasaydı yine böyle kahkahalar

savurarak, çeşit çeşit oyunlar yaparak mı seyahatlerine devam edecekti? Kesinlikle hayır. Onları böyle harekete geçiren hep o yavrucağızın güzelliğinden yüreklere sızan, yayılan alevlerdi. Büyük ve küçük rütbe sahibi herkes ona yaranmak ve kendini beğendirmek istiyordu. Lakin kız, her yere ışığını saçarken hiçbir yerin kaygısını taşımayan güneş gibi onların hülyalarına karşı kayıtsızdı, oturduğu yerden gözlerini denize vererek derin derin düşünüyordu.

Bir dişi, otuz erkek! Bu bir kemik ve otuz köpek demektir. Fakat ortadaki nimetle o nimete midelerini açanlar arasında aklın hakim oluşu hırlama, boğaz boğaza gelme gibi durumların belirmesine engel oluyordu. Yani kemiğe herkes geviş getiriyor, fakat kimse pençe atamıyordu. İşte insanla hayvanı ayırt eden güçlerden biri de budur. İnsan, kalabalıkta veya kanunun baskısı altında ihtirasına hakim olur. Hayvan, böyle bir ihtiyatlılık gösteremez!

Bununla beraber kemiğe göz dikenler, yavaş yavaş ve derece derece şuurlarını da kaybetme durumuna gelmişti. Engin bir deniz, ılık bir hava, sınırsız bir gök, güzelliğin çekimini çoğaltmakta, kalbin direncini azaltmaktaydı. Tabiat denizin sesinde, göğün renginde, havanın ılıkliğında hep aynı emri fısıldıyor, "Seviniz, seviniz," diyor gibiydi. Kulağa değil, kalbe ve iradeye seslenen bu fısıltıyı duyup da heyecana gelmemek imkansızdı.

Lakin Bafo'nun kayıtsızlığı bütün bu heyecanları sersemletiyor, hedefsizleştiriyor, şuursuzlaştırıyordu. Bütün erkekler, o kayıtsızlığı yıkma gücünü nefsinde göremediğinden aptal aptal gülüp duruyordu. Ağlasalar, şüphe yok ki, daha iyi yapmış olacaktı. Fakat birbirlerine gülünç olmamak için hep birden gülüyorlardı.

Bu durum, Bafo'nun kendini dinlemekten yorulmasına ve gözlerini sersemlemeler kafilesine çevirerek her erkeği bir an bile olsa süzmesine kadar devam etti. Şimdi büyük, küçük bütün o avareler, keskin ışıktan örülme bir ağ içine düşmüş, üzerlerinden geçen bakışın ışığına sarılmıştı. Yeni bir sersemliğin sarhoşluğunu yaşıyorlardı.

Kaptan Loredano, en cesurları oldu ve yılışa yılışa Bafo'ya sokuldu.

"Otuz erkek," dedi, "gözünüzü denizden çeviremedi. Çok dalgındınız, galiba Venedik'i düşünüyordunuz?"

Asil Suranço, Lerodano'yu kışkandı. Başka ağza girmek üzere bulunan kemiğe sokulmakta acele eden yaratıklar gibi hemen atıldı.

"Sinyoritanın," dedi, "Korfu'yu düşündüğüne eminim. Çünkü gelecek geride değil, ileridedir. Gemi de bizi adım adım ileri götürüyor."

Genç Kapitano da, bir şeyler söylemek ve hiç olmazsa hararetini hissettirmek istiyordu. Fakat Bafo, aptal kadınların yüreğinden başka yerde dalgalanma yaratamayacağını düşündüğü bu üç miskin heyecanı zarif bir dudak bükmeyle savuşturduktan sonra, yüzü denize çevrili, gerçek düşüncelerini onlara bildirdi.

"Ne düşündüğümü keşfedemediniz. Şu engin denize saatlerce kapanan bir hayal gücü, ne Venedik ne de Korfu üzerinde bu kadar uzun müddet oyalanabilir. Hele genç bir kızın şuurunu saatlerce esir eden konunun mutlaka deniz kadar engin olması gerekir. Venedik bu durumda bir parça köpük, Korfu da bir tutam su gibi kalır."

Ve ortaya atacağı gerçeğin, o budalaları bir kat daha alıklaştırmaya için kelimelerin üstüne basa basa ekledi.

"Türkleri düşünüyordum!"

Kıza hayli sokulmuş üç asilzade gibi gerilerde kalan erkeklerin de yüzleri soldu, gözleri bulandı, enselerinden bir titreme geçti ve bütün başlar denize çevrildi. Her biri gözlerinin görme sınırı dışında Türk korsan gemilerinin dolaştığını kuruyor ve engin bir boşlukla uzanıp giden denize korka korka bakıyordu.

Ne ileride ne geride, ne sağda ne solda bir yelken, hatta bir gölge görünmesi öbürlerinden önce Loredano'yu cesaretlendirdi ve dillendirdi. Fakat asilzade kaptan, Bafo'nun Türkleri yücelten sözlerini, o ilk korku sırasında, unutuverdiğinden ko-

nuyu değiştirerek söze girişti:

“Sinyorita,” dedi, “bu nasıl söz? Karşınızda Loredanoların kanını taşıyan bir kaptan var. Hangi Türk korsanı, bir Cali Bey, olmak ister ve önüme çıkma alıklığını gösterir.”

Bafo, acır veya iğrenir gibi budala gencin yüzüne uzun uzun bakarken Kapitano, deminki suskunluğunun acısını merhemlemek istedi ve söze karıştı:

“Muhterem Loredano, dedesinin babası tarafından bir buçuk asır önce Gelibolu önlerinde kazanılan deniz zaferini hatırlatmak istiyor. İzin verirseniz ben de aynı yıllarda bir Kapitano’nun Osmanlıları Kesendire’den attığını, Kristo Polis Kalesi’ni onlardan aldığını size hatırlatmakla gurur duyacağım. Söylemeye gerek yoktur ki o Kapitano’nun asil kanı hiç bozulmadan bu klenizin damarlarında dolaşıyor.”

Suranço, bir suçlu gibi kötü kötü düşünüyor ve öbür asilzadelerden cesur kan itibarıyla geri kalmaktan ürkerek işe yarar bir tarih hatırası bulmak için hafızasını yorup duruyordu.

Bafo da gözlerini ona dikmişti ve maskaralık yarısında bu sersemin nasıl davranacağını öğrenmek istiyordu. Suranço, işte bu alaycı bakış altında bir iki asır nceki Venedik tarihini hatırladı, dedelerinin o devirlerde neler yaptığı göz önüne getirebildi ve üç beş kere ksrdkten sonra budala mağrurlar kafilesine katılarak şu cevheri yumurtladı.

“Asil arkadaşlarıma son derece müteşekkirim. Çünkü dedelerini yüksek huzurunuzda anmakla beni de büyükbabam Civani Suranço’nun aziz hatıraları arasına sürüklediler, heyecanlandırdılar. Loredano da Kapitano da bilir ki, Gelibolu ve Kesendire zaferlerini kolaylaştıran büyükbabam olmuştur. Çünkü o, Venedik’ten kalkarak ve bin türlü güçlüğü yenerek Konya’ya kadar gitmiş, Karamanoğullarını, Osmanoğulları aleyhine ayaklandırmıştı.”

Bafo, yüzlerine tükürmek istediği bu şımarık gençlerin öyle davrandığı takdirde utanacağına kıvanç duyacağını

sezdiğinden tükürüklerini ziyan etmedi. Lakin ölülerin kahramanlığını kendilerine mal etmeye çalışan budalalara edep ve anlayış dersi vermekten de kendini alamadı.

“Gelibolu nerede, Kesendire nerede, Konya nerede ve yüz elli yıl önce yurtlarına hizmet eden Loredanolar, Kapitanolar, Surançolar nerede? Cüret, zeka, haysiyet, bilgi ve namus, para gibi, ev gibi, ad gibi soydan soptan miras kalsaydı, dünyada hiçbir değişiklik olmazdı. Ne yazık ki, Gelibolu önünde bir deniz savaşı kazanan Loredano’nun torunları henüz bir zafer kazanmamış, hatta savaşın yüzünü görme imkanını bulamamıştır. Kesendire kahramanının torunları da aynı durumdadır. Şu halde bir tarih satırını bütün bir ömür ve bütün bir aile, zerre zerre yemekten vazgeçmeli, mümkünse, o satıra birkaç kelime eklemeli.”

Bir an durdu, sonra yüzünü buruşturarak içindeki bulanıklığı kelimelerle heriflerin yüzüne kustu:

“Dedelerinizi tanıyorum, Türklerin de nasıl insanlar olduğunu öğrenmiş bulunuyorum. Fakat siz, kendilerini ünlü sanan sıradan insanlarsınız. Mümkün olsa da kendileriyle övündüğünüz dedelerinizle yüz yüze gelseniz, onların kanını taşıdığınızı güç ispat edebilirsiniz. Onun için tarihi rahatsız etmeyelim, susalım.”

Asil olmayanlar yüreklerinde bir haz duyarak için için gülmüşediler. Asalet gururuyla bir gemi güvertesinde tarihi hatıraları şahlandırmaya çalışan budalalarsa, sille yemiş gibi kızardı, sustu. Bafo’yu gücendirmemek kendilerince zeka borcu ve hülya gereği olduğundan şu ağır hakarete tahammül ediyorlardı. Önerine bakıp dilsizleşiyorlardı. Zaten konunun tartışmaya dayanacak hali de yoktu. Bafo, kendilerinden belki daha asil bir ailenin çocuğuydu. O, geçmiş günlerle övünmenin ahmaklık olduğunu söyledikten sonra kendilerine ancak susmak düşerdi.

Bafo, Türklerin ismini andığı zaman saygı göstermeyen ve bu edepsizlikle de yetinmeyerek Türklerin ufak çaplı askeri ta-

lihsizliklerini dile getiren budalalara güzel bir ders verdiğinden dolayı memnun halde, sırtını onlara ve yüzünü denize çevirerek gülümsüyordu.

Yarım saat evvelki velveleyle şimdiki sessizlik garip bir tezat oluşturunuyordu. O geniş güvertede sinek uçsa vızıltısı herkesin kulağına çarpabilirdi. Çünkü bütün erkekler ve onların iradesini topuğuna bağlamış olan Bafo susuyordu.

Koca gemiye enikonu ıssızlık havası dolduran bu suskunluk belki yarım, belki bir saat sürdü. Tayfalarından birinin alı al, moru mor bir durumda ansızın ortaya çıkıp ve kaptan Lordano'nun önüne gelip "Sinyor, sağımızda bir gemi var," diye haber etmesi ortalığı telaşa vermeseydi, daha da sürecekti.

Fakat o beş kelime, beş gülle gibi ortalığı altüst etmiş, herkes elini siper yapıp gözünün bütün gücüyle denizi gözlemeye girişmiş ve çenelere bir gevezelik musallat olmuştu. Konuşmayan yoktu, dinleyen görünmüyordu. Yarım saat sonra geminin Türk bayrağı taşıdığı anlaşıncı durum büsbütün değişti, kaptandan en basit askere kadar bütün erkekleri koruyla karışık bir heyecan sardı.

Gerçi Türklerle Venedikliler o sırada dosttu. Hatta bir Türk elçisi -bildiğimiz gibi- Venedik'te cumhurbaşkanının misafiriydi, tantanalı ziyafetlerle ağırlandı duruyordu ve şu hale göre de "Türk bayrağı taşıyan bir gemiye uzaktan korka korka bakmak anlamsızdı. Lakin bütün Akdeniz'de dolaşan gemiciler, Türk korsanlarının Osmanlı İmparatorluğu ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki barışa otuz yıldan beri uymadığını ve nerede Venedik gemisi görürlerse, köpürmüş, kabarmış bir hıncı denizi gibi amansızlaştıklarını biliyordu.

Bunun sebebi, Venediklilerin iki namussuz hareketiydi. Türk korsanları Topkapı Sarayı tarafından ilan olunan barış ve affa rağmen o sefil hamleleri unutmuyordu. Venedik bayrağını Akdeniz'de dolaştırmamak azmini besliyorlardı. Korsanların hakkı da vardı. Çünkü Venedikliler 1536'da *İskenderiyeli Genç Mürabit* diye anılan meşhur bir Türk deniz-

cisini, sebepsiz ve haksız pusuya düşürerek ölümcül bir şekilde yaralamıştı, kumanda ettiği bütün filoyu da zapt etmişti. Olayın çirkinliği, elli altmış gemiyle genç Mürabit'in yedi sekiz kadırgalık küçük filosuna hücum eden namerdin Venedik amirallerinden biri olmasından ve bu baskın yapılırken de Osmanlılarla Venediklilerin barış halinde bulunmasından ileri geliyordu.

Genç Mürabit, bire karşı on gemiyle pusu kurarak saldıran düşmana boyun eğmedi, her Türk'ün yapacağı şekilde hareket ederek savaşı, yani ölümü kabul etti. İlk Amiral bayrağı taşıyan kendi gemisi, sonra iki kadırgası yandı, bin beş yüz Türk, bu yangınlar sırasında kül oldu. Bizzat Mürabit sekiz, on yerinden yaralıydı, gemisi batarken denize atılmıştı, Venedik donanması kumandanı Proveditör Cirolamo bir zafer alayında boynuna zincir vurup sergilemek için olacak, yaralı aslanı sudan çıkarttırıp gemisine aldı. Fakat amacına erişip de onu Venedik sokaklarında gezdirtemedi. Zira Duçe ve senato, yurtlarının Türk çizmesi altında darmadağın olacağını düşünerek pusucu amirali görevden aldıkları gibi genç Mürabit'in de yaralarını iyileştirmiş, elini ayağını öpüp affını dilemiş ve iyileşince emrine mükemmel bir filo verip Afrika sahillerine göndermişti. Osmanlı hükümeti, Mürabit'e yapılan bu iyilikleri bir özür olarak kabul ettiğinden bu olay bir savaşa sebep olmadı. Fakat Türk korsanları Venedikli kanında nasıl bir yılan zehiri dolaştığını anlayıp intikam hırsına kapıldı, Sen Mark bayrağı altındaki gemileri uzun müddet düşman teknesi saydı.

Venedikliler ancak ihtiyatlı hareket etmek ve toplu bir durumda sefer yaptırmakla gemilerini Türk korsanlarının intikam ateşinden koruyabiliyordu. Arada sırada da denizin dili yok diyerek buldukları gemilere baskın yapıyorlardı. Mesela buğday yüklemek üzere limanlarına gelen tüccar teknelerini zapt etmekten ve bu eşkıyalık, İstanbul'a aksedince elçi üzerine elçi yollayıp özür dilemekten, tazminat ödemekten geri

kalmıyorlardı. Fakat bir filo kumandanının Venedik'e gelmekte olan Türk elçisini denizde öldürmek, yok etmek kasıtlı takibe cesaret etmesi Venediklilerin barış için içtikleri andın kıymetini, sözlerindeki değeri bir kez daha ortaya koyduğu gibi Türk korsanlarının hıncını da sekiz on kat arttırmıştı.

Bu elçi, Yunus Bey adlı bir Türk diplomatıydı. Bir Türk gemisinin Korfu sularında Venedik donanması tarafından zapt edilmiş olmasından dolayı, ihtarlarda ve tazminat talebinde bulunmak üzere Venedik'e gidiyordu. O, üç kadirgalık küçük bir filo ile yola çıkmıştı. Cumhuriyet'in çok sayıda gemiden oluşan bir donanması yine denizin dili yoktur düşüncesiyle bu küçük filoyu yok etmek hevesine kapıldı, açık denizde tarazuza geçti.

Yunus Bey'i getiren filo, savaş için hazırlanmadığı ve dost bir devlet merkezine doğru yola çıkmanın verdiği emniyetle zayıf bir durumda bulunmadığından Cumhuriyet donanmasının hücumuna karşı koyamadı, kaçmaya çalıştı. Himara sahillerinde karaya oturdu. Oranın halkı Türklere saygı göstermedi, hayli sıkıntı verdi. Fakat daha sonra Yunus Bey'in rütbesini öğrenince, edepli davrandı.

Bu olay, Venedik aleyhine savaş açılmasını zorunlu kılacaktı. Lakin Venedik Duçesi, Senatosu İstanbul'un olanları haber almasından önce harekete geçti. Yunus Bey'in kadirgaları üzerine yürüyen kont Grade Niko'yu zindana attı, Korfu sularında bir Türk gemisi zapt eden filo kumandanı Proveditor Kontarini'yi de muhakeme altına aldı. İstanbul'a etraflı özür mektupları yolladı, rüşvetler sundu. Barışın bozulmasını önledi. Fakat Türk korsanları, silahsız elçilere bile hücum etmeyi kabul eden Venedik ahlaksızlığını affetmedi, öç alma siyasetini kuvvetlendirdi.

İşte Bafo'yu taşıyan gemideki asilzadeleri ve kaptanından dümen neferine kadar bütün o cesur denizcilerini renkten

renge sokan, telaş içinde bırakan sebep buydu. Görünen geminin korsanlara ait olma ihtimaliydi. Eğer o ihtimal doğru çıkarsa, kesin savaşmak gerekecekti. Yani Türklerin Venedik gemisine saldırmaları yüzde yüz beklenebilirdi ve bu, felaket kelimesiyle de ifade olunamayacak kadar büyük bir talihsizlik olacaktı. Çünkü iki kere ikinin dört etmesi nasıl doğalsa, tek bir Türk gemisinin yine tek bir Venedik gemisini haklaması da o ayarda bir şeydi. Hatta maddi veya manevi bir sebeple, göze görünmeyen ve akla sığmayan bir şeyin zoruyla iki kere iki bazen beş yahut üç olabilir. Fakat bir Türk'ün bir yahut iki yahut üç Venedikliyi bir çırpıda yenmesi, tepelemesi, daima doğru çıkan ve bundan sonra da çıkacak olan bir gerçektir.

Korfu'ya doğru süzülen Galerya'daki asilzadeler, askerler, tayfalar, kürekçiler de işin böyle olacağını bildiklerinden sararıp soluyor, bayılıp ayılıyordu. Herkes sersemlediği için gemi de başıboş kalmıştı. Gelişigüzel yuvarlanıp gidiyordu gemi. Halbuki enginde görünen Türk gemisi, nereye doğru süzüleceğini belirlemişe benziyordu. Gittikçe büyüyen bir deniz ejderi halinde Venedik teknesinin üzerine doğru koşa koşa geliyordu.

Erkeklerin telaşına, anlamsız kekelemelerine gözünü ve kulağını kapamış görünen Bafo, deniz üstünde belirişi bir tehlike işareti olarak kabul edilen geminin gerçekten Türklere ait olduğunu anladıktan sonra yüzünü kaptan Loredano'ya çevirdi.

"Bu geliş," dedi, "avcı gelişine benziyor. Savaşacak mısınız?"

Daha bir iki saat önce, tarihi hatıralardan gurur hissesi almak isteyen ve Türklere -tek bir Türk'ün bulunmadığı yerlerde- meydan okuyan Loredano'nun ilkin dudakları, sonra çenesi titredi, dişleri arasından şu miskin kelimeler döküldü:

"Kuvvetler arasındaki oranı bilmiyorum, şerefimizi tehlikeye düşürmekten korkuyorum."

Bafo'nun gözleri Kapitano'nun yüzüne dikilince o, asilzade hemşerisinden daha akıllı davrandı. Korkaklığın ağırlı-

ğını güzel kızın varlığına yükledi.

“Savaşmak kolay. Fakat sizi elden kaçırma meselesi var.”

Suranço da bu ara mırıldandı, Kapitano’nun yumurtladığı cevhere cila verdi.

“Biz ölmeğe hazırız. Sizin yaşayacağınızdan emin olmak şartıyla.”

Bafo, İtalyanca sözlükte bulunan en ağır kelimeleri biraraya getirerek ve onları tükürükten bir zarfa koyarak sırayla şu üç asilzadenin yüzüne fırlatmak için hafızasını yoruyordu. Yüreği bulana bulana aşağılama cümleleri hazırlamaya çalışıyordu. Fakat top menziline girmiş olan Türk gemisinden uçup gelen ilk gülleyle Galerya’daki Venedik bayrağı uçup gidince elinde olmadan titredi, hakaret etmek istediği gençleri o suretle küçültmekten vazgeçti ve cesaretlendirmeye yeltendi.

“Haydi,” dedi, “ne duruyorsunuz? İşinizin başına geçsenize. Yoksa teslim mi olmak istiyorsunuz?”

İkinci, üçüncü ve dördüncü gülleler yelkenleri, direklerden bir kısmını yerle bir ederken Loredano, Bafo’nun önünde diz çöktü, yalvardı:

“Emri siz verin, topçuları siz kumanda edin. Ben size baka baka savaş işareti veremeyeceğim.”

Güzel kız gözlerini göğe kaldırarak Allah’tan bir şeyler dilemek isterken gemi mürettebatının grandı direğine beyaz bayrak çektiğini gördü, iliğine kadar titriyerek o işareti Loredano’ya gösterdi.

“Askeriniz sizi iyi tanımış. İşte bu tanımanın vesikası da çirkin çirkin sallanıyor!”

Ve yüzüne enikonu renk gelen, yüreğine neşe dolan Loredano’nun yakasını tutarak olanca kuvvetiyle sarstı.

“Şimdi, şimdi,” dedi, “yolumuzu kaybediyoruz, başka bir yola düşüyoruz. Bu yeni yolun adını olsun söyleyecek kadar cesaretin var mı?”

Zillet yolu, esaret yolu, hakaret yolu, felaket yolu gibi bir cevap alacağını umuyordu. Fakat Loredano küstah küstah sı-

rıttı, şu sözleri söyledi:

“Baht yolu, Sinyorita, baht yolu! Biz faniler hep bahtımızın esiri değil miyiz? Burnumuzun dibinde sandığımız Korfu’ya giderken Türklerin saldırısına uğrayıp yolumuzu şaşdırmamız da baht işidir. Gam yemeyin, dayanın!”

O sırada Türk gemisi kıvrak manevralar yapıp farklı genişlikte daireler çizerek Galerya’ya yanaşmak üzereydi. Bafo, kaderine boyun eğmişti, ancak kendisinin gençliğine, güzelliğine, zekasına ve bütün benliğine sahip olacak şahıs veya şahısları görme ihtiyacını duyarak nemli gözlerini, yenik ve korkak Galerya’ya rampa etmek için duran Türk teknesine çevirmişti. Birden o nemli gözler büyüdü, solgun dudaklar titredi ve güzel Bafo sevince de hayrete de yorulabilir bir sesle bağırdı:

“Deli Cafer Reis, Deli Cafer Reis!”

Doğru görüyor ve doğru söylüyordu. Dört gülleyle koca bir Galerya’yı teslim olmak zorunda bırakan Türk gemisinin güvertesinde Deli Cafer’in heybetli endamı yükseliyordu. Üç gün önce Venedik’te arşın arşın kumaş satan, Duçeler Sarayı’nda savaş hikayeleri, düğün masalları anlatan iri Türk, bu korsan gemisi güvertesinde, o kırmızı cepkeniyle, kırmızı fesıyla ve kuşağıyla, kızıl kana boyanmış bir savaş tanrısı gibi muhteşem görünüyordu.

Bafo, bu gözleminde yanılmamıştı. Çünkü Deli Cafer’le karşılaşmak, Adriyatik Denizi’nin ağzında meydana gelen şu olayın sırrına ermek demekti. Evet, Loredanolar, Kapitanolar, Surançolar ve bu savaş gemisi tesadüfün zoruyla değil, Duçeler Sarayı’nda üç Türk’ün baş başa vererek yaptıkları anlaşma üzerine işte Baht yoluna düşüyordu. Daha doğrusu Türkler, kendini yakalamak için Venedik Cumhuriyeti’nin bir gemisini ve bir sürü Venedikliyi esir ediyordu.

Bu durumda ne yapmak lazımdı? Bafo, baygınlık verecek kadar artmış bir heyecan içinde bu soruya cevap bulamıyordu.

Esirdi ve esirlerin mutlak bir itaatten, mutlak bir boyun eğişten başka hakları olamadığını biliyordu. Lakin kendini esir eden kuvvetin daha dün yine kendi güzelliği önünde ne samimi hayranlıklar gösterdiğini düşününce, sade ve miskin bir esirden bambaşka bir şey olduğunu anlıyordu. Başını dik tutmak istiyordu. Bununla beraber Türklerle yan yana gelince, ağlamak mı, somurtmak mı, yoksa gülümsemek mi, mutlu görünmek mi gerekeceğini kestiremiyordu.

Böyle ince eleyip sık dokumaya vakit de müsait değildi. Korsan gemisi kancaları atarak Galerya'yı kendine bağlamıştı. Manga manga askerlerini yenilenlerin yanına göndermek üzereydi. Bundan ötürü Bafo, olayların gelişmesini beklemeye ve göreceği tavra göre hareket etmeye karar verdi.

Deniz savaşlarında, hele o devirde, kara savaşlarıyla karşılaştırılamayacak derecede hızlı davranılırdı. Çünkü deniz, kazanılmış bir zaferi yenilgiye çevirebilirdi her an. Savaşanlar, onun ansızın coşup trajediler yaratmasından korktuğu için iş başında pek çevik hareket ederdi. Türkler ise hızın, atılganlığın, çabuk iş görürlüğün birinci sınıf örneklerini oluşturan bir millettir. Denize bile *emrivakiler* yapma fırsatını kolay kolay vermezlerdi.

Bu sebeple Bafo çok beklemedi, bir bölük kadar Türk askerinin Galerya'ya sıçradığını gördü. Önlerinde Deli Cafer vardı, eli yatağanının kabzasında olduğu halde, teslim bayrağı çekildikten sonra sessizce sıralanmış gemi mürettebatının yüzüne bile bakmadan hızlı hızlı yürüyordu. Askerler ondan emir almaksızın görevlerini yapmaya başladıkları, Venedik dilaverlerini ikişer ikişer yakalayıp kendi gemilerine götürdükleri için Deli Cafer'in ardında sekiz on kişilik bir manga kalmıştı.

O, işte bu küçük takımın başında yürüdü, yürüdü, Bafo'nun yanına geldi, çelikten bir dağ parçasının reverans yaptığını sandıracak kadar heybetli bir eda ile eğildi.

"Küçük hanım," dedi, "sizi esir edenlerin kendilerini size karşı

esir saymakla iftihar ettiğini söylememe izin verir misiniz?"

Ve kızın konuşmasına meydan vermeden ilave etti.

"Belki korktunuz. Fakat yanınızda gemiciler vardı. Onların, düşmanca davranmak ve düşman gemisi batırmak isteyen Türklerin, bizim gibi davranmayacağını size söylemelerini umarak o üç dört gülleyi savurduk. Yanınıza da çabuk geldik, kendimizi tanıttık."

Bafo kaşlarını çatı.

"Yanımıza," dedi, "geldiniz. Lakin dost gibi değil."

Ve elini uzatarak gemiden götürülen dilaverleri gösterdi.

"Arkadaşlarımdan ayrılıyorum. Bu dost işi midir?"

Deli Cafer, heyecan içinde on kat daha güzelleşmiş Venedik dilberini uzunca bir süre süzdü, kelimeler üzerinde dura dura sordu.

"Arkadaşlarınızın esir edilmemesini mi istiyorsunuz?"

"Tabii!"

"Venediklilerin Türk gemilerine alçakça baskın yaptığını, bile bile mi bunu istiyorsunuz?"

Kız, gözbebeklerinin içine kadar kızarmakla beraber tereddüt etmeden cevap verdi.

"Evet!"

"Bu geminin de serbest bırakılmasını arzu ediyor musunuz?"

"Tabii!"

"Ya kendiniz için ne düşünüyorsunuz?"

"Baht yolunda gözü kapalı yürümeyi!"

Deli Cafer, derin derin düşündü. Sonra bir elini Bafo'nun omzuna koydu.

"Biz," dedi, "size baht yolu değil, taht yolu açıyoruz. Çünkü sizi yüce Padişahın büyük oğluna armağan götüreceğiz. Osmanlı tahtı ona kalacağı için siz de er ya da geç imparatoriçe olacaksınız. Ben şimdiden sizi o sıfatla selamlıyorum, emirlerinizi kabul ederek gemiyi de içindekileri de serbest bırakıyorum. Yalnız siz, lütfen bizim gemiye buyurun!"

Bafo, Osmanlı Sarayı'nda Bizanslı, Sırp, Rus prenseslerin ne muhteşem hayat sürdüğünü masal gibi dinlemiş ve yakın

bir tarihte ölen Hürrem Sultan'ın yaptığı işler hakkında da epeyce bilgi elde etmişti. Kubat Çavuş'la Deli Cafer'i ve Kara Kadı'yı Venedik'te gördükten sonra Türklere büyük bir sevgi beslemeye başlamıştı. Fakat hiçbir zaman aklına imparatoriçe olmak gelmediği gibi Türklerin arasına düşmek de hayalinden geçmiş değildi. Bu sebeple, duygularında garip bir kargaşa vardı. Yurdundan, yuvasından, anasından ve babasından ayrılacağını düşündükçe, içine sızılar yayılıyor, gözleri dolu dolu oluyordu. Dünyanın en kuvvetli, en zeki, en nazik, en güzel milleti olan Türkler arasında o kuvveti, o zekayı, o nazikliği, o güzelliği bol bol hissederek ve onlardan kalbiyle, ruhuyla, hatta etiyile yararlanarak yaşayacağını düşününce, içine yayılmış sızılar geçiyor, yerine tatlı bir çarpıntı geliyor, gözleri de gülmeye başlıyordu. Deli Cafer'in sözleri, bu duygu kargaşalığını birden giderdi, genç kızı hayal ve heyecan alemlerine sürükledi. Bütün benliğine neşeli bir uysallık getirdi. Artık somurtamıyordu, tatlı bakışlarıyla heybetli Türk'ü kucaklayarak durumundan hoşnut ve mutlu görünüyordu.

Deli Cafer, toy kızın esirlik felaketini bir tür mutluluk kabul ettiğini farketmekte gecikmediğini görünce, yana çekildi.

"Buyurunuz," dedi, "bizim gemiye geçelim. Orada esirleri siz azat edersiniz."

İki üç dakika sonra, onu Kara Kadı karşılıyordu. Lakin genç ruhlu ihtiyar korsan bu karşılama sırasında yalnız değildi, Duçeler Sarayı'nda kıymetleri Kubat Çavuş tarafından ballandıra ballandıra anlatılan iki meşhur cüce de yanındaydı. Bafo, o canlı insan minyatürlerini görünce ne halde olduğunu unutarak, ellerini şımarık şımarık çırpı ve bağırmağa girişti:

"Aman ne güzel şeyler, ne zarif oyuncaklar!"

Cüceleri uzun uzun inceledikten, evire çevire seyrettikten sonra, Kara Kadı'yı selamladı.

"Afedersiniz," dedi, "cüceleriniz o kadar hoşuma gitti ki sizi selamlamayı unuttum."

Biraz sıkılarak Deli Cafer'in kulağına fısıldadı.

"Bu cüceleri arkadaşınız bana verir mi?"

O, boyun kırdı.

"Yarın imparatoriçe olacak bir hanımın en küçük arzusunu yerine getirmek bizim için en büyük vazifedir. Şu halde cüceler sizindir efendim!"

Bafo, tehlikeden kaçmanın ve ne şekilde olursa olsun yaşamının şeref gibi, haysiyet gibi, namus gibi şeyler uğrunda ölmekten çok daha akıllıca bir iş olduğunu ispat etmiş olan Venedik dilaverlerini gemilerine geri yollattıktan sonra kendi evindeymiş gibi harekete başladı. İmkanları oranında açılıp saçıldı, Deli Cafer'le ve Kara Kadı'yla Türk hayatına dair konuşmaya başladı. En çok merak ettiği şey, Osmanlı veliahdının şahsı ve sarayıydı. Evirip çevirip sözü oraya getiriyordu. Şehzade Murat'ı görmeden tanımak hırsıyla bin türlü soruyu sıralıyordu.

Fakat cücelerden de ayrılmıyordu. Türkçeden başka birer düzine dil bellemiş ve her birini o dille konuşan bir anadan doğmuş gibi konuşmakta olan bu canlı minyatürler aynı zamanda mükemmel birer taklitçi ve hokkabaz olduğundan Bafo'yu kendilerine hayran bırakmışlardı. Maymundan file kadar her hayvanın, sekiz on millete mensup dişili, erkekli insanların seslerini ve birtakım karakteristik hareketlerini gerçeğinden ayırt edilmesine imkan vermeden taklit edip gözden sürme çekmek derecesinde ustalıkla hokkabazlıklar yapmasından genç kız adeta büyülenmişti.

Deli Cafer'le, Kara Kadı onun yurdundan ve yuvasından ayrılmak elemiyle hırçınlaşmamasını, ağlayıp sızlamamasını, kendi hesaplarına uygun bir durum olarak kabul etmekle beraber, ibrete değer bulmaktan da geri kalmıyordu. Çünkü insan denilen mahluklara Allah'ın, tabiatın ve bahtın tattırabileceği en büyük acı iki deniz kurdunun inancına göre esir

olmak, yurttan ve yuvadan uzak kalmaktır. Yine onların düşüncesine göre, bir erkek veya bir kadın, herhangi bir iğrenç hastalıktan dolayı bir esirin tattığı acıyı duyamaz. Etleri parça parça dökülen, ciğerleri tutam tutam burunlarından düşüp dağılan, gözleri sönen, yürekleri delinen hastaların hissettiği acı, düşman eline düşmüş ve vatandan uzak kalmış bir esirin duyduğu üzüntüyle ölçülemez. Çünkü esir olmak, cennetten cehenneme düşmektir. Esir olmak havasızlığa mahkum olup her nefeste bir kere boğulmaktır. Ondan dolayıdır ki, yurdunda ekmek bulamadığı ve esir olarak yaşadığı memlekette refaha kavuştuğu halde gözlerinin hep vatanlarına çevrili kalması esirlerin belli başlı işidir. Esir, o sıfatla altın köşklerde yaşamaktansa yurduna kavuşup çöplükte yaşamayı tercih eder.

Halbuki Bafo, kendisini baba kucağına götürecektir bir yoldan zorla ayıranlarla bir anda kaynaşmıştı. Gülüp eğleniyordu ve en küçük bir acı duymuyordu. Acaba bu kayıtsızlık millettini reddetmesinin mi, yoksa iğrenç bir terbiyenin sonucu muydu?

Deli Cafer'le Kara Kadı ne sosyologdu ne psikolog. Yalnız insan ruhunun ne gibi huylarla temiz ve ne gibi davranışlarla pis sayılabileceğini Türk halkı içinde yerli ve yabancı örneklerle öğrenmişlerdi. Değişmesine imkan olmayan o bilgiye dayanarak Bafo'nun esirlikten elemelenmemesini ruhsal bir pislik olarak görüyor ve bundan enikonu tiksiniyorlardı. Eğer o, birkaç gün ağlayıp sızlamış olsaydı, hiç de böyle düşünmeyeceklerdi ve kıza teselli vermek için ellerinden geleni yapacaklardı. Fakat şimdi derin bir hayret ve derin bir iğreniş içinde onun varlığına karşı kayıtsız kalmak zorunluluğu duyuyorlardı.

Kara Kadı bir ara insaf etti. Deli Cafer'in yanında Bafo'yu müdafaaya yeltendi.

"Canım," dedi, "haksızlıkta ileri gitmeyelim. Bu Venedikli kız, nihayet bir çocuktur. Şöyle eğilip koklarsak ağzında henüz süt bulunduğunu görürüz. Böylesi bir çocuğa, yakında Osmanlı padişahının karısı olacaksın dersek onda akıl, fikir kalır

mı?”

Deli Cafer başını salladı, bu düşünceyi beğenmediğini hissettirdi ve sonra cevap verdi:

“Yanılıyorsun kardeşim. Çünkü oyuncak, ağlayan çocuğu belki susturur. Fakat o çocuğa anasını, babasını unutturmaz. Biz de bir oyuncak sunar gibi, ona büyük şehzadenin karısı olacağını bol keseden müjdeledik. Yüreği temiz olsaydı, bu müjdemizden haz almakla beraber anasını anarak, babasına yanarak bir iki saat olsun ağlardı, halbuki kahpenin zil takıp oynamadığı kaldı. Kahkahadan neredeyse, çenesine ağrı yapışacak!”

Ve birden kaşlarını çattı, arkadaşının yüzüne gözlerini dikti.

“Sultan Süleyman melek gibi bir adamdı, kimseyi incitmek istemezdi. Moskof illerinden bir Hürrem çıkageldi, o melek Padişahı ifrite çevirdi, evlat katili yaptı, torun katili yaptı. Bu Bafo da bir gün Topkapı Sarayı’nda hüküm sürmenin yolunu bulursa, efendisi olan Hünkârı mutlaka maskaraya çevirir, kepaze eder.”

“O halde kahpeyi Mısır’a, Trablus’a yahut Fas’a götürelim, esir pazarına verelim, haraç mezat satalım.”

Deli Cafer’in ağlayan sesi bu düşünceyi de beğenmeyip reddetti.

“Kubat Çavuş’a söz verdik, bu kızı Padişaha armağan etme işini üzerimize aldık. Sonra seninle düşündük, doğacak güneşin batacak güneşten daha kıymetli olduğunu hatırlayarak kızı Manisa’ya götürmeyi, büyük şehzadeye armağan etmeyi kararlaştırdık. Babayla oğul arasında teklif olamayacağı için Kubat Çavuş’a verdiğimiz söz bozulmamış demektir. Lakin kızı bir esir pazarında satılığa çıkarırsak ünümüzü lekelemiş, üç beş yüz altın için adımıza kir getirmiş oluruz. Kararımız kardır, Bafo, Manisa’ya gidecektir. Yalnız şu var: Şehzade dediğimiz Murat, gafil olmamalı, nasıl bir mala sahip olduğunu anlamalı. Yoksa bu kız onu daha tahta çıkmadan teneshir tah-

tasına düşürür. Çünkü yaman, çok yaman bir şey!”

Bafo, iki kıranta Türk’ün kendi hakkında edindiği fikirlerden habersiz, eğlence ve kahkahalarına devam ediyordu. Cücelerine çeşit çeşit numaralar yaptırmakla vakit geçiriyordu. Deli Cafer’le Kara Kadı’nın biraz uzak dolaştığını sezmekle beraber bu durumdan kuşkulunmuş değildi. Onların gemi idaresiyle meşgul olmak yüzünden kendisini fazlaca ihmal ettiklerini sanıyordu. Zaten cüceler varken, o ihtiyar kurtlara ihtiyaç da hissetmiyordu. Çünkü o insan komprimeleri de Deli Cafer kadar, Kara Kadı kadar vukuf ile şehzadeden bahsedebiliyor, onu hülyalarında şevke getirebiliyordu. İşte korsan gemisi, sahipleriyle güzel tutsak arasında -yaratılış farkı ve ahlak kurallarındaki benzersizlik yüzünden- meydana gelen ruhsal ayrılığın gün başına çoğalıp durmasına rağmen arızasız yoluna devam etti. Rodos Adası’na yanaştı, oradan Anadolu yakasına doğru süzülerek Marmaris Limanı’na girdi.

O devirde bütün Anadolu limanlarına sık sık korsan gemileri uğrardı, malzeme ve hatta tayfa tedarik ederlerdi. Fakat Deli Cafer gibi, Kara Kadı gibi adları yıllardan beri dillerde dolaşan kahraman denizcilerin limanlarda görülmesi pek seyrek olan şeylerdendi. Onun için Rodoslular da, Marmarisliler de büyük bir heyecan göstermiş ve iki ünlü kaptanı alkışlamak için kıyılara dökülmüştü. Bu heyecan onların Manisa’ya gideceğinin ve büyük şehzadeye kıymetli savaş ganimetleri sunacağı haberinin yayılmasıyla bir kat daha arttı.

Deli Cafer’le Kara Kadı, at, tahtirevan bulmak ve bir kervan kurmak zorunda olduğu için şehzade sarayına gideceklerini Marmaris memurlarına söylemeyi gerekli görmüştü. O memurlar bu noktayı öğrendikten sonra telaşa düşmüştü. Ünlü reislerin istedikleri şeyleri aramaya koyulmuşlardı. Halk da yine bu yüzden Manisa’ya bir dünya güzelinin götürüleceğini öğrendiklerinden korsan gemisini adeta göz hapsine almıştı. Gece ve gündüz izliyorlardı. Bafo da cücelerle bile avunama-

yacak kadar sabırsızlanmıştı. Bir ayak önce, karaya çıkmak istiyordu, Deli Cafer'le Kara Kadı'yı sıkıştırıp duruyordu. Nihayet karaya çıkma hazırlıkları bitti. Venedikli güzele kalın tülден uzun bir peçe örtüldü, büyük bir özenle gemiden çıkarılıp kıyıya götürüldü. İhtiyar korsanlar, onun karaya ayak basmasıyla beraber tahtırevana girebilmesi için lazım gelen önlemleri almıştı. Fakat halkın gösterdiği büyük ilgi yüzünden bütün tedbirler altüst oldu ve Bafo bir kısmı Rodos'tan kayıkla Marmaris'e gelmiş yüzlerce adamın ortasında kaldı. Bu meraklı kütle, şehzade sarayına gitmekte olan bir kadına el sürece kadar kaba davranmıyordu. Ancak kendilerine *dünya güzeli* olarak tanıtılan bu kızı yakından görmek de istiyorlardı. Bundan ötürü onu kademe kademe sıkıştırıyor ve bir çalımına getirip peçesinden ayırmaya savaşıyorlardı.

Deli Cafer, Kara Kadı ve yanlarındaki leventler, kalabalığın bu durumuna bakıp sinirleniyor, Bafo'yu tahtırevana sokma azmiyle didinip duruyordu. Kız, halkın dilini anlamadığı halde ne istediklerini sezmişti, pabuçlarının üstüne kadar uzayan tülün altında fıkır fıkır gülüyordu. Hamlesiz ama hareketli bir kütlenin ruhundaki heyecan onun da şuhluk damarlarını şahlandırmış gibiydi, zararsız cilve oyunları ile o halkı, biraz daha çileden çıkartmak, biraz daha delirtmek istiyordu.

Fakat korsanlar sert bazularının ve onlar kadar kuvvetli bakışlarının yardımıyla kalabalığı yardığından Bafo'nun düşüncesi yetim kalmaya mahkum görünüyordu. Bunu kendisi de anladığından iki yanındaki Deli Cafer'le Kara Kadı'nın adımlarını birden ve bir sözle sendeletti:

"Bu zavallılar," dedi, "ne istiyor?"

Bunu söylerken durduğu için korsanların sessiz, lakin yorucu bir mücadele sonunda elde ettiği kazanç kaybolmuştu. Tahtırevana gidecek kısa yol yine uzaklaşmıştı. Çünkü yoldan çekilenler Bafo'nun durmasından yararlanarak yine araya sokulmuştu.

Deli Cafer, nasıl bir işvebazlığa yenildiklerini anlamakla beraber soğukkanlılığını korudu, cevap verdi:

“Sizin yüzünüzü görmek istiyorlar.”

“Onlar için bu, zahmete değer bir şey midir?”

“Öyle olmasa, böyle davranırlar mıydı?”

Bafo, bir el darbesiyle peçeyi sol omzuna attı, hafifçe terlemiş olan gümüşten beyaz ve gülden yumuşak yüzünü o mis kokulu jaleleriyle birlikte halka gösterdi, üstelik bir tebessüm yağmuru içinde o kalabalığı sersemletti, sonra sağına soluna selam vererek yürüdü. Korsanların demir omuzlarına karşı koyarak yerini dakikalarca koruyan kalabalık, onun yüzünü açıp yürümeye başlaması üzerine güneş görmüş çığlara döndü, adeta eridi ve Bafo, kısa bir süre içinde tahtirevana ulaştı.

Deli Cafer’le Kara Kadı onun yüzünü açmasına, halka tebessümler dağıtmasına sinirlenmişti. Lakin kalabalığın baskısından ancak bu sayede kurtulduklarını da göz önünde bulundurduklarından kıza bir şey söylemiyorlardı. Yalnız somurtuyorlardı. Bafo, güzel şallarla süslenmiş tahtirevana binerken, o somurtkanlığı da gidermek istedi.

“Dostlarım,” dedi, “Venedik’te herkesin gördüğü bir yüzün burada herkese kapalı kalması saçmadır. Sizin de benim gibi düşündüğünüzü sanıyorum.”

Ve telaşlı bir tavır alarak korsanlara sordu:

“Cücelerim nerede, onlar mutlaka benim yanımda, dizlerimin dibinde bulunmalıdır.”

Deli Cafer isteksizliğine rağmen gülümsedi, tahtirevanın perdesini açarak küçük, hasır bir sandık gösterdi.

“Onlar, bu sandığın içinde. Kendilerini açıkta getirseydik, bir hücumla daha uğrardık. Belki herifçikleri ezdirirdik. Onun için sepete koyup taşıttık.”

Biraz sonra kafilе hareket etti. On korsan atlı olarak tahtirevanın önünde ve ardında yürüyordu. Manisa’ya doğru yol alıyorlardı. Venedik’i ve Venediklileri bütün Avrupa’da eşi olmayan bir güzele sahip olma zevkinden, mutluluğundan yok-

sun bırakma ve o güzeli Türk yurduna mal etme kaygısı... İşte, Deli Cafer'le, Kara Kadı'yı yetmişinden sonra böyle sıkıntılara düşürüyordu. Onların yeryüzünde kimseden korkuları ve kimseye sunulacak dilekleri yoktu. Hür bir hayat içinde mertçe ve pek mutlu yaşıyorlardı. Fakat her şeyin en güzelini vatanlarına layık gördükleri için Kubat Çavuş'un uyarısı üzerine Bafo'yu da Türkiye'ye götürmeye karar vermişlerdi. Şimdi, o kararı yerine getirmek için at üzerinde seyahat külfetine katlanıyorlardı. Gemilerini bırakıp karada dolaşıyorlardı.

Bafo, dizlerine oturarak masallar söylediği, taklitler yaptırdığı cücelerin sayesinde zaman ve mekanı unutmuş gibiydi. Lakin ardı arkası kesilmeyen kahkahalarına, sonsuz neşesine ve yolculuk zahmetlerini hissetmiyor gibi görünmesine rağmen göz bebeklerinde sık sık bulutlar dolaşüyor ve gün geçtikçe neşesine bir sahtelik rengi bulaşıyordu. O, kanatlanıp uçmak ve uça uça baht yolundan taht yoluna geçmek istiyordu. Bunun imkansızlığını ve varacakları hedefe tahtirevan katırlarının adımlarıyla ulaşmaktan başka çare olmadığını düşününce işi kayıtsızlığa vuruyor, cüceleriyle oyalanmaya koyuluyordu.

İşte bu şekilde Kargasekmez Boğazı aşıldı, Gökova geçildi, Karabağ'a ulaşıldı, nihayet Yamanlar Dağı görüldü. Manisa o dağın eteğinde ve dağdan dökülüp gelen üç ırmağın ortasında sakin ve mutlu, uzanıyordu. Deli Cafer'le, Kara Kadı atlarının başını şehzade sarayına doğru çevirmişti. Doğrudan doğruya o şehzadeye konuk olmak ve Bafo'yu hanlarda yatırmamak istiyorlardı.

Onlar, Türk yurdunda her kapıyı kendilerine açtıran bir anahtar taşıyordu. Şöhret! Ege, Akdeniz, Marmara, Karadeniz, Kızıldeniz kıyılarında olduğu gibi Bağdat'a, Viyana yakınlarına kadar uzanan iç ülkede de Deli Cafer ve Kara Kadı adını duymayan hemen hemen yoktu. Barbaros'un adını ölümsüzleştiren ve onun açtığı yolu genişleten deniz hamlelerinin çoğuna bu iki yiğit Türk de katıldığı için pek derin bir ün almış-

lardı. Ondan ötürü şehzade sarayına pervasız gidiyor ve şehzadeyi teklifsizce göreceklerinden şüphe etmiyorlardı.

Sarayda rastladıkları ilk davranış onların ümidine uygundu. Kapıcılar güler yüz göstermiş, kafileyi içeri almış, hayvanlarını ahırlara çekmiş ve korsanlarla cüceleri -yüzü peçeli olarak tahtırevandan inen Bafo'yla beraber- bir daireye yerleştirmişti. Fakat şehzadeyle görüşmek meselesi ortaya çıkınca, birtakım hazırlıklar başladı ve korsanların sinirleri bozuldu. Misafirlerle meşgul olan memur nazık olduğu kadar kesin bir dille, ilkin Kadı Üveys veya Şeyh Şüca Hazretleri'nden biriyle görüşmek, şehzadeye söylenecek şeyleri öncelikle onlara anlatmak gerektiği konusunda ikisini uyarmıştı.

Deli Cafer'le, Kara Kadı kısa bir değerlendirmeden sonra Şeyh Şüca ile görüşmeyi tercih etti. Bu işten sorumlu olan görevli kendilerini sarayın başka bir dairesine götürdü, uzun bir gidiş geliş sonunda terli terli korsanların yanına gelerek müjde verdi.

“Şeyh hazretleri sizi bekliyor!”

Korsanlar, Afrika'nın kuzeyinde yıllarca dolaşmış ve Türk yurduna da oralardan, Arap diyarından geçen şeyhlik sanatının ne derece revaçta bulunduğunu görüp anladığı için Osmanlı Padişahının büyük oğlu yanında baş danışman gibi duran şeyh Şüca'yı ne hissen ne fikren yadırgadı. Herifin elini öperek birer mindere iliştiler. Büyük bir odanın, başköşesine kurularak harıl harıl tespih çeken şeyhin elleri sanki kırk yıl çapa yapmış gibi nasırlıydı. Bakışında öbür şeyhler gibi efsunlu bir kudret sezilmiyordu. Giyimce de garip bir biçim taşıyordu.

Korsanlar, yanına gelenlerde saygı uyandırmaktan çok, onlara kahkahalarla gülme ihtiyacı aşıl原因 şeyhin, tuhaf bir adam olduğunu anlamakla beraber ağır davranıyor, süklüm püklüm oturuyordu. Şeyh Şüca, uzun bir zaman tespihle meşgul olduktan sonra, yüzünü onlara çevirdi.

“Hoş geldiniz şahbazlar,” dedi, “yolculuk nereden?”

Kara Kadı iki elini dizleri üstüne koyarak bir mürit saygısıyla cevap verdi:

“Venedik’ten!”

Şeyh Şüca’nın gözleri parladı, dudaklarında geniş bir tebessüm ve şu sözler belirdi.

“Demek aziz Şehzadeye güzel kadifeler, cins cins çuhalar, çeşit çeşit aynalar getirdiniz. Acep beni de hatırlayıp bir şeyler aldınız mı?”

İçinden lahavle okumaya başlayan Deli Cafer, ağır bir küfür savurmamak ve densizlik etmemek için tırnaklarını avuçlarına batırırken Kara Kadı dile geldi, durumu anlattı.

“Şeyh efendi biz tüccar değiliz, korsanız. Venedik’e vurgun malları satmak, sağı solu dinleyip işe yarar haberler işitmek için uğramıştık. Elçilikte kullanılan Kubat Çavuş da oradaydı. Gözümüze güzel, eşsiz bir parça ilişti. Sanki ayla güneş evlenmiş, bu yavru dünyaya gelmiş. Ne yalan söyleyelim, bu yaşta ağzımız bir karış açık kaldı. Yalnız biz mi ya? Kubat’ınki de öyle. Eh, serde Türklük var. Önümüze böyle bir cennet kaçağı çıksın da biz alık alık duralım ha! Bu, doğru değildi. Nitekim biz de kendimizi tutamadık, Kubat Çavuş’la baş başa verip kızı aşırmayı kararlaştırdık. Zaten kız, Korfu Adası’na gidecekti. Biz de fırsatı kaçırmadık. O yola çıkmadan Venedik’ten ayrıldık, denizde bir müddet dolaştık. Nihayet onu taşıyan Venedik kadirgasını yakaladık.”

Şeyh Şüca, büyük bir sırra akıl erdirmiş gibi sabırsızlık göstererek korsanın sözünü kesti:

“Ganimet,” dedi, “yaman. Gel gelelim ki paylaşılmasına imkan yok. Ortaklaşa gönül idaresi de zor. Onun üzerine düşündünüz, kırk yıllık dostluğu bir kız uğruna feda etmemek için onu yüce Şehzadeye satmayı tasarladınız. Çok akıllı kişilermişsiniz. Yalnız Şehzade sarayının korsan artığı yosmalar için kurulmadığını düşünmemişsiniz.”

Ve iki dizi üstünde kalkarak barbar bağırmaya koyuldu.

“Tez çıkın, gözümün önünden yıkılıp gidin. Yoksa şimdi cellatlar getirtirim, derinizi yüzdürürüm.”

Deli Cafer de, Kara Kadı da aptallaşmıştı. Bön bön herifin yüzüne bakıp susuyorlardı. Çünkü böyle bir kabule uğramak hatırlarından geçmemişti. Kendilerine çirkin işler ve maksatlar atfolunacağını asla düşünmemişlerdi. Fakat herif gittikçe feryadı arttırdığından ve çok ağır kelimeler kullanarak kendilerini kışkırttığından o aptallık ve hayret silindi, iki yiğit denizcinin gözleri büyüdü, renkleri uçtu ve üç beş saniyelik bir zaman içinde Şeyh Şüca hazretleri oturdukları posttan yere atıldı, bir yumruk yağmuruna tutuldu.

Korsanlar, öküz deviren cinsten yumruklara sahipti. Şeyh Şüca, bir iki öküz kuvvetinde görünmesine rağmen bu müthiş yumruklara uzun süre dayanamadı.

Küfrü ve feryadı bırakarak ayak öpmeye koyuldu. O koca gövdesiyle yerde sürüne sürüne Deli Cafer'in topuklarına ağzını koyuyor ve bir lahza sonra aynı ağzı Kara Kadı'nın pa-buçlarına sürüyordu. Lakin kopardığı feryat bütün dairede yankılandığından sesi duyanlar dayak sahnesinin sürmekte olduğu odaya gelmeye başlamıştı. Şeyh, faciayı bilmeyerek seyre gelenlerin hayli kabarık bir yekun tuttuğunu yüzükoyun süründüğü sırada görmekten geri kalmadığı ve korsanlar da gazaplarını yenemeyerek yumruk sallamakta devam ettikleri için sahne birden değişti. Topuk öpüp duran ağız bu sefer, daire halkından yardım dilenmeye koyuldu. Keramet sahibi bu adam ayağa kalkmamakla, daha doğrusu kalkmamakla beraber, adamlarını imdada çağırıyordu.

"Katilleri tutun, şehzade sarayına baskın yapanları yakalayın," diye bağırıp duruyordu.

Odaya dolanlardan bir kısmı Deli Cafer'le Kara Kadı'nın adını, onları karşılayan adamdan öğrenmişti. O sebeple kendilerine el kaldırmaktan utanıyor, çekiniyorlardı. Bu iki ünlü denizcinin kimliğini henüz bilmeyenler ise şeyh Şüca'nın halinden ibret alarak araya girmek istemiyordu. Ancak bir iki bedbaht, şeyhten ikram görmek düşüncesiyle korsanların yakasına yapıştı sonunda. Böylece az da olsa güldüren bu sahne bir faciaya dönüştü. O bedbahtların birer yumrukta dişleri bo-

ğazlarına aktığından şeyhin feryadına kanlı çığlıklar da karıştı.

Bu iş daha ne derecelere varacak ve nasıl sonuçlanacaktı? Bunu ne dayak atanlarla o dayağı yiyenler ne de seyredenler biliyordu. Fakat eşik önünde durarak dövenlere ve dövülenlere uzaktan merhaba demeyi tercih edenlerden birinin ansızın “Şehzade hazretleri geliyor,” demesi üzerine durum değişti. Şeyh Şüca inanılmaz bir hamle ile yerinden fırlayıp kapıya koştu, dişleri dökülenler dudaklarındaki kanlı salyaları mendilleriyle silerek birer tarafa çekildi, korsanlar da bu durum karşısında hayrete düşerek oda ortasında dikilmeye başladı.

Şehzade Murat, birçok dua sıralayan Şeyh Şüca’nın önünde yürüyerek odaya girince şöyle bir bakındı, sonra yüzü gözü bere içinde bulunan şeyhe baktı.

“Ne o hazret,” dedi, “burada güreş mi vardı, yoksa dövüş mü?”

Korsanları göstererek ekledi.

“Yoksa seni şu hale koyan bu yiğitler mi? Onları nereden buldun, hele güreş yapıp da maskara olmayı nereden aklına getirdin? Şeyhlikle pehlivanlığın ilişkisi ne? Yoksa fazla tespih çekmekten aklını kaçırmaya mı başladın?”

Şeyh Şüca bu sorulara nasıl cevap vereceğini kestiremeden Kara Kadı, Şehzadeye doğru ilerledi, onu mertçe selamladı.

“Şehzadem,” dedi, “izin verirken durumu anlatayım. Yalnız şu kalabalık dışarı çıksın!”

İkinci Selim’in oğlu, Şeyh Şüca dışındakileri bir işaretle odadan dışarı sürdükten sonra bir köşeye oturdu, merakla ve hatta heyecanla Kara Kadı’yı dinlemeye koyuldu. O, inandıran ve itiraz kabul etmeyen açık bir ifade ile macerayı anlattı, sonunda sesini yükselterek şu ricada bulundu.

“Şimdi sen elini yüreğine koy doğru söyle, suç ölende mi, öldürende mi? Biz, Venedik kadırgasıyla savaşmış bir esir tutuyoruz, onu senin hizmetine layık buluyoruz, birçok zahmete katlanıyoruz, denizde yürüyoruz, karada yürüyoruz, saraya

geliyoruz. Bu adam bize ağız dolusu sövüyor, üstelik derimizi yüzdürmeye kalkışıyor. Biz, rahmetli deden Süleyman Han'ın devrinde ünlenen Barbaros'la dolaşmış, Turgut'la yoldaşlık etmiş denizcileriz. Bu şeyh gibilerin bize küfretmesine nasıl dayanırız?"

Şehzade Murat, heyecan duymak için çok şey feda eden bir adamdı. Masal olsun, gerçek olsun, canlı bir olay dinlerken adeta kendinden geçerci. Şimdi Kara Kadı'nın hikayesini derin bir heyecanla dinlemişti. Ancak ihtiyar korsanın susmasıyla kendini topladı.

"Hakkınız var," dedi, "şeyhim size yakışksız davranmış. Fakat siz de insafsız davranıp onun pestilini çıkarmışsınız. O halde şeyhe yahut size ceza vermeye lüzum yoktur. Ödeşmiş bulunuyorsunuz."

Şeyh Şüca'nın yüzüne bakmadan ilave etti.

"Şimdi o kadar övdüğünüz kızı görelim. Nerede bu hasta?"

"Burada, bizi koydukları dairede!"

"Zahmet olmazsa gidiniz, kendisini alıp buraya getiriniz!"

Beş on dakika sonra Osmanlı Veliahdı ile Venedikli Sinyorita Bafo karşı karşıya gelmişti. Birbirlerini gözlerinin olanca görüş, seziş ve anlayışla süzüyorlardı.

Erkek, doğası gereği pervasızdı, anasının karnından beşiğe değil, yüzlerce halayığın kollarından oluşan pamuk ve hoş kokulu bir kucağa düşmüş, bütün hayatını aynı kucakta geçirmekten gelen bir alışkinlıkla, karşısına getirilen kızın açık ve gizli bütün güzelliklerini keşfetmeye çalışıyordu. Lakin Bafo da cesurdu. Yarı dünyayı avuçları içinde tutan Türklerin İmparator mevkisindeki bir padişahın oğluyla karşılaşmamış da, sanki kendisine eş seviyede biriyleymiş gibi iradesine sahip, ağırbaşlı ve gururluydu. Onu kısa bir baş işaretiyle selamlamış ve sonra gözlerini, sarsılmaz bir sabırla Şehzadeye dikip incelemeye koyulmuştu. Ona, bu yaman cüret, bilincinin üstünü ve altını saran meraktan, aynı zamanda başına gelecekleri bütün açıklığıyla öğrenme ihtiyacından geliyordu.

Merak ettiği, Şehzadenin bünyeye taşıdığı kıymetlerin veya kıymetsizliklerin neler olduğuydu. Bunları bir çırpıda görmek, kavramak ve öğrenmek için ruhunda enikonu bir kıvranış, bir sabırsızlanış vardı. Başına gelecekleri, kaderini bilme ihtiyacıysa gayet doğaldı. Çünkü taht yolundan geri dönmek zorunda kalmamak için bahtının falso yapmaması, Şehzadenin kayıtsız ve şartsız kendini beğenmesi lazımdı.

İşte bu sebeple kirpiklerini kıpırdatmadan, gözbebeklerini bir milim bile oynatmadan Şehzadeyi tepesinden tırnağına kadar süzüyor ve bu süzüş sırasında genç prensin özelliklerini de anlamaya çalışıyordu. Hemen haber verelim ki, aşk kadını olarak doğan bu tam dişi mahluk, iyice üzülmekten merakını neşeye çevirme imkanı bulmuştu. Çünkü Şehzadenin vücudunu beğenmiş, kendi güzelliğinin, cinsel cazibesinin bu delikanlı üzerinde etki ettiğini sezmişti.

Bu düşüncesi doğruydı. Çünkü Şehzade Murat, o sırada henüz yirmi dört, yirmi beş yaşlarındaydı. Boyu kısa olmakla beraber, endamsız bir genç değildi. Teni beyaz, kaşları açık kumraldı. Bıyıkları az ve sarı, dudakları çirkin görünmeyecek kadar kalın, burnu kıvrıktı. Mahzun gibi duran mavi gözlerinde garip bir derinlik vardı.

Bafo, o dudaklarla o gözleri candan, yürekten beğenmişti. Daha şimdiden kendi ince dudaklarını Şehzadeninkilerin üzerinde tatlı tatlı dinlendireceğini ve o mavi gözlerin derinliklerinde de kendi yeşil gözlerini uzun uzun dolaştıracığını düşünerek iliğine kadar neşeleniyordu.

Sezişi de doğruydı. Çünkü Şehzade Murat, elmasın ve zümrütün iyisini bir bakışta anlayan usta bir kuyumcu dikkatiyle kızı süzerken doğallığını bir anda yitirmiş ve eşi bulunmaz bir güzelliğe rastlamanın heyecanına düşmüştü. Gerçi bir şey söylemiyordu, ağırbaşlılığını koruyordu. Lakin ucu kıvrık burnunun deliklerinde garip garip açılıp kapanmalar, mahzun bakışlı gözlerinde sık sık yanıp sönen pırıltılar, kalın dudaklarında belli belirsiz titremeler vardı ve bunlar Bafo'nun

gözünden kaçmıyordu.

Şehzade, kendini beğendirmek zorunda olmadığı ve hangi millettten, hangi sınıfa bağlı olursa olsun, bütün kadınların kendisini sevmek zorunda olduğunu düşündüğü için, Bafo'ya yaranmayı, kendini ona beğendirmeyi gereksiz görüyordu. Şehzadeye göre yapması gereken, önüne getirilen şeyi beğenmekten ibaretti. Bu şey bir at, bir tazi, bir papağan, bir zümrüt olabileceği gibi, bir kadın da olabilirdi. Hoşuna giden şeyin bedelini ödedikten sonra cinsine, kabiliyetine ve içeriğine göre görevini belirleme hakkı tartışmaya gerek görmeden kendini.

Bu sebeple kızın düşünceleriyle, duygularıyla ilgilenmiyordu, hatta onun fikir ve terbiye bakımından da değerini araştırmaya gerek görmüyordu. Kendine lazım olan genç ve temiz bir etle uzun boy, kıvrak endam, parlak göz, renkli yanak, kusursuz dişlerdi. Hatta bazen bu kıymetli şeylerden ikisini, üçünü şahsında toplayabilmiş halayıklar için avuçlar dolusu altın feda ettiği de görülmüştü. Halbuki Venedik'ten aşırılıp huzuruna çıkarılan kız inci gibi, elmas gibi, zümrüt gibi pahalı satılıp alınan nesnelerin en güzellerinin biraraya getirilmesiyle vücut bulmuş bir gerdanlığa benziyordu. Kendi hazinesinde bu ayarda bir mücevher yoktu. Dünyaya hükmetmiş olan dedesi Sultan Süleyman'ın sarayında da böylesinin görülmediğine emindi. Çünkü ergenliğe girmediği bir devirde, saraya dedesi tarafından misafir olarak davet edildiği vakit gecesini, gündüzünü halayıklar koğuşunda geçirmiş ve ihtiyar Padişaha güzelliklerini dirhem dirhem satan o yüzlerce dişinin hepsine uygun birer değer biçmişti.

Bir yıldan beri tahtta bulunan babasının da şu büyüklükte canlı bir elmas parçası görmediğine şüphe etmiyordu.

Zira sarayda bulunan casuslarından aldığı raporlara göre, o baba, harıl harıl *güzel halayık* aratıyordu ve can evinde yer alacak bir kız bulduramadığı için de boyuna şarap içip gecesini, gündüzünü sızmış bir halde geçiriyordu.

Bu halde kendisi Kanuni Sultan Süleyman'dan da, oğlu Sultan Selim'den de mutluydu. Çünkü onların eline düşmeyen bir güzellik hazinesine sahip oluyordu, eşsiz bir zevk aleminin anahtarını elde etmiş bulunuyordu.

Şehzade Murat, hayretten hazza, hazdan sarhoşluğa geçerek Bafo'yu süzerken, işte bu düşünceleri de perişan kafasında dolaştırıyor, sevinçle gururu birbirine karıştırarak garip bir biçimde dalıyordu. Fakat korsanlara bir şey söylemek, gökten ayrılmış bir melek olduğuna inanıverdiği Venedik dilberini de ayakta ve erkekler arasında durma sıkıntısından kurtarmak lazımdı. Bu yüzden sersemleşmiş iradesini zar zor topladı, kavuşunu yay şeklindeki kumral kaşlarının üstüne yıktı.

"İhtiyarlar!" dedi, "çektığınız zahmetin yerinde olduğuna inandım, getirdiğiniz armağanı da beğendim. Kız, hemen içeri götürülsün, Razide Kalfa'ya teslim edilsin. Siz de birkaç gün konuşum olunuz, sarayımda dinleniniz. Sonra işinizin başına güle güle gidiniz. Hazinedarım sizi birazdan görecektir.

Deli Cafer, deminden beri kabaran sinirlerini bir nebze olsun yatıştırma isteğiyle hemen atıldı.

"Şehzadem," dedi, "hazinedarınızla görüşmemize sebep yok. Çünkü biz buraya halayık satmaya, yardım almaya, bahşiş toplamaya gelmedik. Sayenizde bizim de birer hazinemiz var. Fırsat düştükçe yoksullara ikram ediyoruz, gönül kazanıyoruz, dua alıyoruz. Onun için izin ver de elini öpelim ve sen yataktan çıkmadan biz yola düşelim."

Şehzade, bir an önce kızı hareme götürmek istediği için bu konu üzerinde duraksamaya gerek görmedi, kelimeleri birbirine karıştırarak son emrini vermeye yeltendi.

"Peki, peki. Sizin dediğiniz olsun. Ben adlarınızı unutmam. Siz de başınız sıkışırsa benden yardım istemekten çekinmeyiniz. Haydi, uğurlar olsun."

Korsanlar onun elini öperek, Bafo'yu da "Hoşçakal, bah-tın gibi alnın da açık olsun," diye selamlayarak ayrılırken

güzel kız yüzünü ciddileştirdi.

“Durunuz,” dedi, “acele etmeyiniz. Prensizin ne diyor, beni yanında alıkoymak mı, yoksa başka, bir yere mi göndermek istiyor? Burada alıkoyacaksa, halim ne olacak? Beni, esir pazarından üç beş altın verilerek alınan kızlarla bir mi tutacaklar? Yoksa taşıdığım asil kana hürmet mi edecekler? Sonra cücelerimden, ayrılacak mıyım? Bütün bu belirsizlikler hakkında beni aydınlatmadan gitmenize izin veremem. Çünkü ben size güvenip buraya güle güle geldim. Aynı güveni asaletmeap prens de bana vermezse, burada bir dakika bile durmam, peşinize takılıp giderim.”

Şehzade Murat kendinden geçmişti. Çünkü kızın sesinde bambaşka bir güzellik bulmuş ve o sesin konuşurken bile müzikal bir zevk hissettirdiğine inanmıştı. Ruhen eridiğini duyarak bu hayali şarkının nağmelerini dinlemeye koyulmuştu. Kelimelerle ilgisi yoktu. Zaten İtalyanca da bilmiyordu. Fakat Bafo’nun ağzından bir ahenk şelalesi döküldüğünü sanarak kulaklarını, kalbini, ruhunu ve bütün benliğini bu ahenge açık tutuyordu.

Kara Kadı, tercümanlık yaparak onu bu garip sarhoşluktan uyandırdı, kızın sözlerini kelime kelime tercüme etti ve sonunda sordu.

“Ne emrediyorsunuz Şehzadem, kıza nasıl cevap verelim?”

İradesini çoktan Bafo’nun yeşil gözlerine feda etmiş, yüreğini onun sarı saçlarına vermiş olan Murat, hiç düşünmeden şu cevabı verdi.

“Kendileri esir değildir, çok kıymetli bir dosttur ve sarayımın ebedi süsü, hatta ışığı olacaklardır. Hareme girer girmez dairelerinin hazırlandığını, önlerinde dizi dizi halayıkların diz çöktüğünü göreceklerdir. Bu durumun, ben sağ oldukça devam edeceğine inanmalarını rica ederim. Cücelerim dedikleri şeyler, ufak ufak adamlarsa sarayımda onlardan üç beş tane vardır. Kendilerinininkini de onlara katarız.”

Kara Kadı bu cevabı İtalyancaya çevirip Bafo’ya anlattı, o

da değme aklın dayanamayacağı kadar zarif bir tebessümle memnun kaldığını hissettirdikten sonra, elini Şehzade Murat'a uzattı, bir imparatoriçe ağırlığıyla ve emreden bir sesle gör-evini hatırlattı.

"Elimi tutunuz, beni daireme kadar götürmek lütfunda bulununuz!"

Korsanlar, bu laubaliliğe şaşırıp kalmıştı. Hele Şeyh Şüca, küçük ve büyük dilini yutmuş gibi derin ve acılı bir hayret içinde sahneye bakıyordu. Fakat Şehzade Murat ne şaşırdı, ne kızdı. Kendisine uzatılan zarif eli mutlu bir heyecanla tuttu, odadaki üç erkeğe selam vermeyi bile aklından çıkaran neşeli bir telaş içinde Bafo'yla uzaklaşıp gitti.

O, Şeyh Şüca'nın dairesinde ve korsanların yanında yasak bir meyve, el değmemiş bir çiçek durumuna düşen Venedik dilberini helal bir meyve ve helal bir çiçeğe dönüştürebilmek için kendi odasına hemen kapamak ihtiyacındaydı. Bafo'nun bir çift yakut üzerinde beliren gülümsemesi o ihtiyacı coşturmuş, elini uzatması ise Şehzadede akıl fikir bırakmamıştı. Aç bir yürek ve aç bir ruh ile dairesine doğru koşuyor, iliklerine kadar gülümseyen Bafo'yu da kendine uydurup koşturuyordu.

Odadakiler uzun bir süre bu maskaralığın şaşkınlığını taşıdı, sonra birbirlerinin yüzüne baktı. Deli Cafer'le Kara Kadi, kısa bir bakışla birbirlerine fikirlerini söylemişti ve bu düşünceler aynıydı, Şehzadenin bir kadın delisi olduğunu gösteriyordu.

Fakat Şeyh Şüca'nın düşüncesi başkaydı. O da korsanlar gibi şaşkıncı, şöyle böyle mürit edindiği Şehzadenin bir Frenk kızına çarçabuk tutkunluk göstermesine akıl erdirememişti. Lakin şimdi onları düşünmüyordu. Kendi budalalığını ölçerek üzülmüyordu ve korsanların ağızlarını kapamak için çareler araştırıyordu.

Budalalık dedik. Çünkü Şeyh, Bafo'yu gördükten sonra yaptığı densizlikten dolayı pişman olmuştu. Kız onun da esaslı bir dayak yemesine rağmen sarsılmamış olan akli üzerinde

derin etkiler yapmıştı. Korsanları kızdırmayarak kızı Şehzadenin önce niçin görmediğine ve görür görmez de niçin gizli bir köşeye kapamadığına hayıflanıyordu. Fakat iş işten geçmişti, artık o bir içim suyu Şehzadenin dudağından geri çekmek mümkün değildi. O halde yapılacak şey korsanların her dolaştıkları yerde şu dayak hadisesini anlatmamalarını ve kendi haysiyetini yıkmamalarını sağlamaktan ibaret kalıyordu.

Şeyh Şüca işte bu düşünce ile henüz odadan ayrılmayan korsanlara yanaştı.

“Yiğitlerim,” dedi, “sikkeme ve cübbeme saygı göstermediniz, beni incittiniz. Lakin bir şeyh kin tutmaz, kimse için hınc taşımaz. Ben de işlediğiniz günahı unutacağım, sizi pirime havale edip cezalandırmayacağım.”

Deli Cafer, acı acı gülererek onun sözünü kesti:

“Bizi,” dedi, “pirine mi havale edeceksin? Ulan, pirin yerin dibine geçsin. Biz de seni Ulu Tanrı’ya havale ederiz.”

Ve kollarını kavuşturarak sert sert sordu:

“Pirini, pireni bırak da ne istediğini söyle. Çünkü dilinin altında bir bakla döndüğünü görüyoruz.”

Şeyh Şüca bu uyarı üzerine dileğini açığa vurdu, şurada burada adının hakaretle anılmamasını ve dayak yediğinin kimselere söylenilmemesini rica etti. Deli Cafer, dövülmekten değil de dövüldüğünün duyulmasından korkan bu eli nasırlı şeyhe bakıp bakıp başını sallıyordu, nihayet dayanamadı.

“Sen,” dedi, “budala mısın, nesin? Biz, işimizi gücümüzü bırakıp seni mi düşüneceğiz? Yoksa adam dövmek hüner midir ki onunla diyar diyar övünelim? Bununla beraber işin gülünç tarafı var. Bizim şu eşikten çıkar çıkmaz seni unutacağımıza şüphe yok. Fakat dayak yediğin sırada bizi çevreleyip seyre dalanların ağzını nasıl kapayacaksın?”

Şeyh Efendi, onları da susturmaya çalışacağını söylediğinden, iki yiğit denizci odadan ayrıldı, sofada dolaşan uşaklar-

dan birini önlerine katarak dairelerine doğru yollandı. Sarayın bütün selamlık dairelerinde, ahırlarında, mutfaklarında, bahçelerinde, odunluklarında, çamaşırhanelerinde, muhafız koğuşlarında bulunanlar, Deli Cafer'le Kara Kadı'nın Şeyh Efendi hazretlerine dayak attığını, Şehzadeyle de senli benli görüştüğünü duymuştu. Onun için adım başında üç beş kişi kenara çekilerek boyun kırıyor ve ünlü korsanlara saygılarını hissettirmeye çalışıyordu.

Onların bu selamlaşmalarla ilgilendiği yoktu. Her boyun kıran gruba veya adama *Aleykümselam*, demekle yetinip yollarına devam ediyorlardı. Fakat boylu poslu, yakışıklı ve zarif giyimli bir delikanlının verdiği selam onları avlunun ortasında adeta mıhladı, ayaklarını yürümekten alıkoydu. İkisi de onu tanıdığından emin olmakla beraber umulmayan bir tesadüfün verdiği hayretle duruvermişti. Halbuki o güzel ve şık genç, kendilerini tanımamış gibi görünerek adım adım uzaklaşıyordu.

Bu vaziyete Kara Kadı, yanlış hatırlamaktan korktu ama hemen seslendi:

"Bire doğancı, koşma, dur!" Genç erkek başını çevirdi, geri dönmeye lüzum görmeden sordu:

"Beni mi çağırıyorsunuz?"

"Hele şükür anladın. Bari gel de bizim kim olduğumuzu da anla!"

O, sırmalı kostümünün içinde salına salına, fakat isteksiz bir biçimde döndü, denizcilerin yanına geldi.

"Ne istiyorsunuz ağalar," dedi, "bana bir emriniz mi var?"

Kara Kadı, kaşlarını çatarak ona cevap verdi.

"Sen, Beşinoğlu Kaya Bey'in yanında değil miydin?"

"Evet!"

"Bir zamanlar adın da Artin'di. Sonra sünnet oldun hak dinine girdin, Mehmet adını aldın. Bu da doğru değil mi?"

"Evet!"

"Eee, burada ne arıyorsun?"

“Kaya Bey beni doğancı yapıp yetiştirdikten sonra aziz Hünkara armağan etti. O da Şehzadenin av merakını düşünüp beni buraya yolladı. Şimdi şehzade hizmetindeyim. Adım da Kara Mehmet’tir.

“Memnun olduk. Lakin bizi henüz tanımadığınızı da görüp şaşıttık. Ben korsan Kara Kadı değil miyim, yoldaşım da yine korsan Deli Cafer değil miydi? Kaya Bey’in çiftliğine az mı geldik?”

Kara Mehmet, dalgınlığının affedilmesini rica etti, denizcilerin elini öptü.

“Vallahi,” dedi, “sizin buraya kadar geleceğinizi ummazdım. Hatta iki deniz kurdu bir Venedik kuzusunu yakalayıp Şehzadeye getirmiş, Şeyh Şüca’yı da ısırmış diye kulağıma demin bir laf çalmışken incelemedim, neme lazım, neme lazım diye düşünüp adınızı bile sormadım. Meğer koca sarayı ayağa kaldıran sizmişsiniz. Gerçekten memnun oldum.”

Belki bir el daha öpüp ayrılacaktı. Fakat Deli Cafer onun koluna girerek ayrılmasına imkan bırakmadı.

“Biz,” dedi, “şu karşiki odalarda misafiriz. Yarın erkenden yola çıkacağız. Ancak içimizde birkaç düğüm var. Onları çözmek zahmetine sen katlanacaksın. Bizimle gel, o düğümleri çöz!”

Kendilerini çok iyi bilen denizcileri kızdırmak Ermeni’den dönme doğancının elinden gelemeydi. O sebeple ‘Hay hay,’ demek zorunda kaldı ve kendileriyle birlikte yürüdü. Fakat korsanlar onu uzun süre tutmak niyetinde değildi. Bu yüzden odaya girer girmez sorguya giriştiler.

“Bize ilkin şu Şeyh Şüca’yı anlat. Kimin nesidir, hangi dergahın şeyhidir bu herif?

Genç doğancı, hemen kapıyı kapadı, korsanların güç duyabilecekleri bir sesle cevap verdi:

“O şeyh filan değildir, bahçıvanlıktan gelmedir. Haremde Raziye adlı bir kahya kadın var. Şeyhin çalıştığı bahçeye hava almak için gittikçe onu görür, beğenirmiş. Şüca, hayırsever birinin sayesinde küçüklüğünde biraz mürekkep yalamış,

anasından da akıllı doğmuş bir adamdır. Kahya kadının kendisine tatlı tatlı baktığını görünce meyve koparıp soğuk ayranlar hazırlayıp içirmeye başlar. Sonunda ikisi arasında bir dostluk belirir. Şüca, Çingenelerden öğrenerek bakla falı açar, kağıt üzerinde de fal bakarmış. Hele rüya tabirinde herkesi kafese koyarmış. Bir gün Şehzadenin gördüğü düşü Raziye Kadın'ın yardımıyla hoşça yorumladığından Şehzade Efendimize çatar. Şimdi burada dairesi, şehirde ayrıca konağı var. Şehzade bir dediğini iki etmez!"

"Peki, Şehzadenin yanına girip çıkanlar arasında hatırı sayılabilecek daha kimler var?"

"Kadı Üveys!"

"Ne kadısı bu?"

"Tire Kadısı'ydı. Bir gün Şehzadeyle ava giderken Yamanlar Dağı'nın eteğinde buna rastladık. Kerli ferli bir adamdı. O koca sarığıyla uzaktan çok heybetli görünüyordu. Meğer herif, görüldüğü gibi kaba değilmiş, yol yordam bilenlerdenmiş. Çünkü Şehzade Efendimizi görür görmez atından sıçrayıp yere indi, cüppesinin göğsünü kavuşturdu, el pençe divan durdu ve Şehzade yaklaşıncaya, bağıra bağıra bir şeyler okumaya başladı. Baba tutmuş siyah köleler gibi sağına soluna sallanıyor, başını hiç durmadan eğip kaldırıyor, ellerini ayaklarını hokkabazca oynatıyordu. Şehzade, böyle maskaralıkları çok sever. Onun için atlarının başını çektiler, herifin yaptığı oyunu güle güle seyre daldılar. O, aşkla şevkle oyununa devam etti. Tadını kaçırmadan da bağırıp çağırmaı bıraktı, Şehzadenin üzensisine dudaklarını yapıştırdı, şapır şapır ve uzun uzun öptü, sonra geri çekildi.

"Kulun," dedi, "Tire Kadısı Üveys'im. Aşo'yu Bekir'e boşatmaktan, Hasan'ın bıraktığı malı mirasçılara bölüştürmekten, Mehmet'in alacağını Mahmut'a ödetmekten bunaldıkça kılıkuyrukcağzımı önüme katarım, ava çıkarım. Çektiğim çile artık dolmuş olacak ki, şevketli, kudretli, yüce Şehzademe rastladım. Bundan böyle bana ne mahkeme ne muhakeme gerek. Senin ahırında seyislik edip rahata ereceğim."

Şehzade kıs kıs gülüyordu. Kadı susunca sordu.

“Kılkuyruk yoldaşın nerede?”

Üveys av borusu kadar kuvvetli bir ısıklıkla oraları inlett ve koşa koşa gelen bir tazıyı göstererek cevap verdi:

“Yoldaşım işte budur. Fakat işinin ehli bir hayvandır. Ne tavşana göz açtırır ne keklığe. Hele ava çıkmadan önce iyi bakılmış olursa, turna sürüsüne bile süzölmek ister.”

Şehzade efendimiz, avcı kadıyı da köpeğini de beğenmiş ve hemen emir vermişlerdi.

“Efendi bundan böyle dairemizin halkındandır. Sarayda odası olacak ve bizden ayrılmayacaktır.”

O gün, bugün Kadı Üveys bizimledir. Bir hafta kadar oluyor, Şehzadenin kayırması üzerine yüce Padişahın fermanı geldi, kadı eskisi hoca, dairenin defterdarı oldu.

Ve sesini biraz daha kısarak ilave etti:

“Siz de biliyorsunuz ki, şehzade katında defterdar olanlar, devletin baş defterdarlığına kendilerini nişanlamış sayılır. Onun için Kadı Üveys biraz ağırlaştı. Fakat halvet aleminde kürkü ters giymekten, kafayı çekip dansa kalkmaktan geri kalmaz.

Kara Mehmet sustu, fazla gevezelik ettiğini düşünerek biraz da korktu. Bununla beraber yakasını kurtaramadı. Çünkü Deli Cafer yine sormuştu:

“Dışarıda ya da içerde daha kimlerin borusu ötüyor?”

“Ben gelmeden önce Şehzadenin hocası öldüğünden Hasan Canoğlu Hoca Saadettin’i İstanbul’dan hoca yaptılar. Şehzade ona çok saygı gösteriyor. Hoca da şaka bilmez, kimseden korkmayan bir yaman kişi. Ben anlamam ama anlayanlar onun bilgisini derin, kalemini hançer gibi keskin buluyor.”

“Başka?”

“Haremde de Raziye Hatun var. Kendisi kahya kadındır. Sarayın haremine de selamlığına da hükmü geçer. Şeyh Şüca, onun emriyle oturup kalktığı gibi Kadı Üveysler, hazinedarlar, imrahorlar ve herkes kendisini sayar. Daha doğrusu şer-

rinden korkar. Çünkü Şehzade hazretleri, onun her dileğini yerine getirir.”

Bu konuşma belki biraz daha sürecekti. Fakat oda kapısı ansızın açıldı, içeriye selamlar vererek bir harem ağası girdi, kendine özgü şivesiyle, “Şehzade efendimiz ferman, buyuruyorlar, yeni gelen halayın oyuncaklarını istiyorlar,” dedi.

Cüce Nasuh ve Cafer Ağalar da o odadaydı. Yanyana büzülüp uyuyorlardı. Kara Kadı’nın biraz yüksek sesle, “Yav-rular, uyanın!” demesi üzerine yerlerinden sıçrayıp “Lebbeyk, lebbeyk,” diye korsanların karşısına dikildiler. Kara Kadı, şefkatli bir baba kederle içini çekti.

“Eh,” dedi, “kader yerini buluyor, ayrılmamız lazım. Şimdi Şehzadeden emir geldi. Hareme, Bafo’nun yanına gideceksiniz. Artık oradan ayrılmak yok. Bahtınız Bafo’nun bahtına, Şehzadenin de keyfine bağlı, gözünüzü dört açın, kendinizi sevdiren, şımarıklık yapmayın, etliye sütlüye karışmayın.”

Kara Mehmet, o sırada yavaşça sıvışmış, ağaların yanından uzaklaşmıştı. Deli Cafer onun, haremde gelen ağadan korktuğunu sezdi ve kaçışını farketmemiş gibi davrandı. Aynı zamanda cücelere verilen öğütleri de fazla buldu.

“Yeter kardeş,” dedi, “yeter. Nasuh da Cafer de akıllı kişiler. Başlarına konan devlet kuşunun elbette kıymetini bilirler, alıklık edip o kuşu kaçırmazlar. Sen hoş lafı koy da, kendileriyle helalleş.”

Cüceler de Kara Kadı da samimi bir üzüntü duyarak öpüş-tüler, koklaştılar. İhtiyar korsan yere çömelerek bunu mümkün kılmıştı. Fakat Deli Cafer onun gibi davranmadı. Mini-mini dostlarının ikisini birden kucağına aldı, yüzlerini gözle-rini öptü ve kendi yüzünü de onlara öptürdü, sonra kendile-rini yere bıraktı.

“Haydi,” dedi, “uğurlar olsun.”

Yalnız kalınca, kaşlarını çatıp birbirlerine küsmüş gibi birer köşeye çekilip somurtmuşlardı. Önlerine sofralar kurulurken, yemek yenirken, hatta yataklar serilirken, bu çatık kaşlılık

devam ediyordu. Ancak yatağa girecekleri sırada vaziyetleri değişti, başlar yanyana geldi ve Deli Cafer arkadaşına fısıldadı.

“Büyük bir iş yaptık. Tekkesiz şeyhlere, mahkemesiz kadınlara sakalını kaptırmış bir şehzadeye kız armağan ettik. Üstelik cüceleri de elden çıkardık. Niçin, neden?”

Kara Kadı, derin derin ahladı, pufladı.

“Niçini nedeni var mı ya, Venedikli kıza tutulduk, aynaya bakınca da utandık. Onu unutmak, unutabilmek için çare aradık, kendisini bir daha açamayacağımız, içine bakamayacağımız bir mezara gömmeye karar verdik. Şimdi o mezarın eşliğinde işlediğimiz suçun ağırlığını hissedip bunalıyoruz. Fakat dayanmamız gerek!”

“Ya cüceler?”

“Onlar, kendi dileğimizle saray denilen ışıklı mezara gömdüğümüz kızın yoluna feda ettiğimiz kurbanlar. Haydi, sus. Daha fazla konuşma!”

TURHAN TAN

3. BÖLÜM

Çıra Gibi Tutuşan Gönül!

Harem halkı, güllere, zambaklara, karanfillere el sürmeyi bile aşağılık bir şey sayan, en güzel kızlara ayağını öptürdükten sonra yanağını zorla uzatan Şehzade hazretlerinin bir kadınla el ele ve güle güle geldiğini görünce hayretten parmaklarını ısırmaya koyulmuştu. Geceyarısından sonra olsa efendilerinin fazla içtiğine ve ne yaptığını bilmediğine hükmedip şu halini hoş görecektlerdi. Fakat daha gün batmadan onun böyle kütükleşmesini mantıklarına sığdıramadıklarından şaşkın tavuğa dönmüştü, bulundukları yerde kalıvermişlerdi.

Onların, o dizi dizi ve düzine düzine kızların, kadınların, harem ağalarının aklını altüst eden bu durum aynı zamanda zavallıları kıskançlık ateşine atmıştı. Şehzadenin güpegündüz bir kızla sarmaş dolaş oluşunu -çünkü bu zavallılar, bir erkeğin bir kadına el vermesini, sarılıp oynamaktan farksız görürdü- değil, bir kızın şehzade üzerinde hakimiyet kurmasını kıskanıyorlardı. Harem ağaları da bu kıskançlığa ortaklı. Zira şehzadenin bütün dünya kadınlarıyla sevişmesini sağlayan, hatta gerekli bulan bu zavallılar aynı adamın tek bir kadın tarafından harcanmasına dayanamazdı ve efendilerinin ancak kendi etkileri altında yaşamasını isterdi. Şimdi bir kadının Şehzadeyi kendine aşık ettiğini görüyor ve için için kuduruyorlardı.

Bunlar ilk hislerdi. Biraz sonra duygular büsbütün karışık hale geldi. Çünkü Şehzade tarafından sürüklendiği halde Şehzadeyi ardında sürüklüyormuş hissini uyandıran kızın güzelliği, bu sersemleşmiş, şaşışmış gözlerle çarptı ve yürekler bir daha sızladı. Şimdi Şehzadenin küçülmesiyle ilgilenmiyor, bir kızın kendilerinden üstün tutulmasına içleniyorlardı. Eşine az

rastlanır bir güzelliğin ışıĒı içinde derin ve acı dolu bir hayret dakikası geçiriyorlardı.

Göklerde uçtuĒuna inanan Şehzade Murat bir an önce son menzile ulaşmak azminde ve hevesindeydi. Kamaşmış gözler, yanık yürekler arasından süzölüp geçiyor, Bafo'yu da beraber uçuruyordu. Başkalarına ihtiyacı olduĒunu ancak kendi dairesi önünde hatırladı, sabırsızlıĒını hissettire hissettire duradı, halayık ve köle gruplarına başını çevirip haykırdı.

“Kahya Hatun nerede! Çabuk yanıma gelsin!”

Ve dairesinin esrarlı boşluĒuna dalar dalmaz Bafo'yu belinden yakalamak, doymaz bir iştahla sevip okşamak istedi. Şeyh Süca'nın odasında içine düşen ihtiras kıvılcımı, kızın parmaklarından sızan ateşle beslene beslene üç beş dakika içinde yaman bir yangına dönüşmüş ve acıktıĒı yerde sofrayı kurdurmaya, susadıĒı yerde pınarları akıtmaya alışkın olan genç prensin iradesi bu yangında yanıp kül olduĒundan işte bu hamleyi yapmıştı.

Tanrı'nın tek yarattıĒına inandığı kızın o eşsiz güzelliĒinden orada, ayaküstü bir iki yudum almak istiyordu. O hazineyi iradesine mahkum, keyfine boyun eğmiş sanarak acele etmişti. Bir ve hatta yarım saniye içinde dudaklarının ilahi bir tad alacaĒına ve mutlu olacaĒına inanıyordu.

Fakat bu düşünceler yine bir saniye içinde eridi, tat hazinesinin bir meyve dolabına, bir mutfak kilerine benzemediĒi anlaşıldı. Çünkü Bafo, beline dolanmak isteyen ihtiras çemberinden bir dilim nur gibi sıyrılmış, uzaklaşmış ve üç adım ilerde durarak İtalyanca haykırmıştı:

“Uslu durunuz!”

Şehzade kırılmış bir kemer gibi iki yanında sarkıp duran kollarında bir sızı hissediyor, öfkeyle Venedik dilberini süzüyordu. Onun ne dediĒini anlamamıştı. Fakat durumundan kendine kolayca boyun eğemeyeceĒini anlıyordu.

Bu hal, ona aykırı gelen bir şeydi. Fatih'in, Yavuz'un, Kanuni Süleyman'ın torunu ve onlar gibi dünya padişahı olmaya aday bir şehzadeden dudaĒını, yanaĒını, hatta hayatını esir-

geyecek bir kadın yeryüzünde, düşüncesine göre, bulunamazdı. Gerçi Bafo da güzellik bakımından eşsiz denilebilecek bir seviyedeydi. Lakin yine bir kadındı ve bu saraya zorla getirtildiği için de nihayet bir esirdi. Bu durumdaki bir dışının, kendisine naz etmesi inanılamayacak cüretlerdendi.

Bununla beraber, öfkesi, soğukkanlılığını kaybettirecek kadar artmıyordu. O sebeple biraz adil düşünmek istedi. Henüz yol yorgunluğunu üzerinden atamamış, yeni bir aleme girmek üzere bulunduğu için de sersemleşmiş toy bir kıza böyle sofalarda uluorta saldırganın manasız olduğunu hatırladı ve kızın o hamleden korktuğunu sanarak acıdı.

“Haydi,” dedi, “odaya gidelim. Korkma seni incitecek değilim.”

Kızın Türkçe bilmediğini unutuyor ve bu sözlerinin anlaşıldığını zannediyordu. Lakin Bafo, onun gözlerinde insaflı davranma eğilimini gördü ve elini uzattı. Fakat yine emir verdi.

“Rehberim olunuz, fakat çocukluk etmeyiniz.”

Bu emir karşısında hiçbir şey düşünemeyen Murat’ın aklının o pençeye takılması zor olmadı ve iki genç el yine birleşti, işte tam bu sırada kahya hatun Raziye de yetişmişti. Şehzadeyi etekleyerek, Bafo’yu da selamlayarak rehberliğe başlamıştı. Fattan bir mahluk olduğu bakışlarından, gülümseyişlerinden kolayca anlaşılan kahya hatun, bir yandan yan yan yürüyor, bir yandan da soruyordu.

“Efendimiz büyük odaya mı, çinili sofaya mı, hamamlı daireye mi gitmek istiyorlar?”

Şehzade Murat, elindeki misler gibi kokan eli hafifçe sıktı, hülya dolu gözlerini Bafo’nun muhteşem vücudu üzerinde dolaştırarak cevap verdi:

“Hamamlı daireye! Elbette sen hamamı yaktırmışsındır, değil mi?”

“Yaktırmaz olur muyum hiç? Her gün ilk işim efendime dua etmekse ikinci işim de hamamı yaktırmaktır. Güneş söner, efendimizin hamamı sönmez!”

Şehzade Murat'ın karakteristik zevklerinden biri de hamam eğlencesi idi. Padişah olduktan sonra Topkapı Sarayı'nda yaptırdığı zarif ve muhteşem dairenin yanı başında da hamam vardı. Manisa'da ise İstanbul gibi son derece geniş bir çevreye ve bol sayıda eğlence araçlarına sahip olmadığından, gününün, gecelerinin büyük bir kısmını saray hamamında geçirirdi.

Şimdi Bafo'ya da ilk sevgi gösterisi olmak üzere bir hamam sefası teklif edecekti. Kızın deminki sert durumunu unutmuştu. Alçak bir düşünce ile onu, tanıştıklarının birinci saati içinde, tellak durumuna düşürmek istiyordu. Asıl garip olan nokta bu çirkin teklifi, Venedikli güzelin övünerek sevinçle kabul edeceğine inanmasıydı. Dediğimiz gibi şehzadelik bu zavallı delikanlıda çok garip düşüncelerin doğmasına sebep olmuştu. Dahası her düşündüğünü mutlaka yapacağına ve yapacağına inanıyordu.

Hamamı, kafesli bir kapı ardında olduğu için yabancı göz-
lere kolay kolay görünmeyen gösterişli daireye girildiği vakit Bafo, elini Şehzadenin elinden çekerek bir sedire oturuvermiş ve tavandaki, duvarlardaki çinileri, resimleri seyretmeye başlamıştı. Murat Sultan onun böyle teklifsiz davranmasından, ömründe görmediği bir şey olduğu için, hoşlanıyordu. Yan gözle kızın durumunu süzüp gülümsüyor ve aynı zamanda Raziye Hatun'la konuşuyordu.

"Nasıl bu kız?"

"Efendimize layık bir güzel, güle güle eğlenin."

"İyi ama Türkçe bilmiyor. Ona yıkanıp temizlenmesini, bizim adetimize göre taranmasını, kokular sürünmesini, giyinip kuşanmasını nasıl anlatacağız?"

Kahya kadın, çapkın bir tebessümle efendisine baktı ve cevap verdi:

"Buraya gelen kızların hangisi Türkçe bilir ki. Lakin biz Babil kulesinde kahyalık ediyormuşuz gibi hiç telaş etmeyiz. Almanca konuşana da Rusça söyleyene de başka dil geveleyene de üç, beş ay içinde Türkçe öğretiriz. Bu kızcağızı da

onlar gibi terbiye ederiz, Efendimizin hizmetine veririz. Zaten zavallı, kaba büyütülmüş. Bakın huzurunuzda nasıl oturuyor?”

Şehzade kaşlarını hafifçe çattı.

“Yooook,” dedi, “bu kız halayıklar koğuşuna gitmeyecek, benim dairemde kalacak. Dil meselesini ben düşünür, hallederim. Kendisinin oturmasına, kalkmasına da kimse karışmayacak. Çünkü öyle sözleştik. Onun için sen dadılığa hazırlanma. Yalnız şu hamam işini hallet.”

Kendi elinden geçmeden, kendi hizmetinde geceler geçirmeden bir halayık parçasının ne kadar güzel olursa olsun şehzade dairesinde yer almasına Raziye Hatun bin yıl yaşasa akıl erdiremezdi. Çünkü ortada kanun vardı, uygulama vardı, gelenek vardı ve bunlar herhangi bir cariyenin gözdelik nime-tine erebilmesini birçok kayda, şarta bağlı bulunduruyordu. Sonra şehzadelerin, padişahların kendi dairelerinde hiçbir kadın tek başına kalamazdı ve o daireye her gözde, her haseki nöbetle girip çıkabilirdi. Halbuki Şehzade Murat, ne idüğü belirsiz bir kızı terbiye ettirmeden yanına almak ve yanında alıkoymak istiyordu. Bu durumda öbür gözdelelerin, hasekilerin hakları ve koğuşlarında huzura kabul edilmeyi, Şehzadenin bir kere de kendilerini okşamasını bekleyen kızların geleceği ne olacaktı?

Raziye Hatun bir anda bunları düşünmekle beraber fikirlerini söylemeye doğal olarak cesaret edemedi. Yalnız göz ucuyla Bafo’yu hain hain ısırdı, sonra efendisine döndü:

“Siz,” dedi, “dinlenin, işi cariyenize bırakın.”

Ve emir beklemeden Bafo’ya yaklaştı, sahteliği pek belli bir tebessümle onu okşadı, eliyle de “Benimle beraber gel,” anlamına gelen birtakım işaretler yapmaya koyuldu. Kız, bu basit işaretleri hemen anladığı halde acele ya da merak edip yerinden kıılmıdamadı, henüz ayakta duran Şehzadenin yüzüne baktı. Gözlerinde açıkça konuşan bir bakış vardı. O bir çift yeşil zümrüt dile gelmiş gibiydi. Murat, birçok şairin yazıla-

rından daha güzel bu bakışların anlatmak istediğini kavradı, gülerek onayladı, Bafo da kaşları hafifçe çatık olarak ayağa kalktı, Raziye Hatun'un ardına düştü, odadan çıktı. Eşiği atlar-ken başını döndürüp prene bakmış ve onun hayran bakışlarla kendini uğurladığını görünce, eliyle selam işareti yaparak iltifat etmişti.

Kahya kadın, şu hamam faslı sırasında kendi kuvvetini, kendi önemini genç Venedikliye hissettirmeyi tasarladığından yüzünü ciddileştirmişti, ağır bir tavır almıştı. Hamama gelince yüzünü Bafo'ya çevirdi. "Beni takip et," işaretini tekrarlardı ve mermer döşeli girişte duraklayarak kendi aklınca anlatmaya koyuldu. "Ben senden büyüğüm, beni kızdırırsan, seni döverim," demek istiyor ve kızın yavaşça kulaklarını çekiyordu. Sonra soyunulacak yere geçerek kızı sedire oturttu, işaretle tarif ederek soyunmasını teklif etti. Bafo, sessizdi ve dikkatle etrafını inceliyordu. İçeriden sızıp gelen sıcak hava onun teline çabucak çiğ düşürmüştü. Altın tacının telleri dibinde damla damla inciler belirliyordu. Sessizliğine rağmen kafası çalıyordu. Çünkü Raziye Hatun'un kendisini nasıl bir yere getirdiğini ve soyunmasını teklif etmekle nasıl bir amaç güttüğünü anlamıştı. Yalnız aldanmamak ve yapacağı işte hataya düşmemek istediğinden hissine hakim olmaya çalışıyordu.

Raziye, şehzade sarayında kahya kadın olmanın ve yüzlerce halayığa her dediğini yaptırmanın kendine verdiği gururla, adeta sabırsızlanıyor ve kızın hemen soyunmasını istiyordu. Onun kayıtsız ve sessiz durmakta inat ettiğini görünce kaşlarını çatı, işaretlerini tekrarlardı ve emrini hızla yaptırmak için de Şehzadenin dahi oraya gelmek üzere olduğunu anlatmaya koyuldu. Eliyle bıyık işareti yapıyor ve o bıyık sahibinin, hamama geleceğini söylemeye çalışıp kızı harekete geçirmek istiyordu.

Bafo bu son işaretleri alınca kalktı, hamamın iç tarafını örten kapıyı açtı, kurnaları ve küçük mermer göbeği gördü. Sonra döndü, Raziye'nin yanına geldi, ondan öğrendiğini gös-

termek istiyormuş gibi bulantı işaretleri yaptı ve kadıncağızın bir kulağını yakalayarak hamamdan dışarı sürümeye başladı. Raziye, hiç ummadığı bu hücum karşısında şaşırıldığından bağırılmayı da beceremiyordu, ulumakla inlemek arasında bir sesle genç kızı takip ediyordu.

Hamamla Şehzade Murat'ın beklediği oda arasında on on beş adımlık bir koridor vardı. Bu kısa mesafeyi Bafo somurta somurta, Raziye de uluya uluya geçmişti. Kulağını genç parmaklardan kurtaramayan kahya kadın, Şehzadenin yanına varır varmaz bu işkenceden kurtulacağını, hatta zalim ve had-dini bilmez kızın cezalandırılarak kendinin hoşnut edileceğini umduğundan Bafo'yu takipte acele ediyordu.

Lakin zavallının ümitleri boşa çıktı. Çünkü Bafo, yakaladığı kulağı Şehzadenin önünde de bırakmadı, Raziye Hatun'u salon kapısına kadar götürdü, orada zavallının beline bir tekme savurdu, sofanın ortasına kadar fırlattı.

Şehzade hayran hayran tüm bu olan biteni seyrediyordu. O anda umulmaz bir oyun seyretmenin verdiği hazla hoş bir şaşkınlık geçiriyordu. Ne dövülenin lehinde ne dövenin aleyhinde bir düşüncesi vardı. Fakat Raziye'yi sofaya fırlatıp attıktan sonra yanına gelip sert sözler söylemeye koyulan Bafo'yla baş başa kalınca, şehzadelliğini, saray kanunlarını, harem düzenini hatırladı, büyük bir suç işlemiş güzel kıza sert kelimelerle öğüt vermek istedi.

Kendisinin İtalyanca, Bafo'nun da Türkçe bilmemesi değil ama nefis bir şarkının ahengiyle harıl harıl işleyen ağzın güzelliği, o ağza yakışan bir hoşlukla pırıldayan gözlerin çekimi, bu arzuyu gelip geçen bir düşünceden ibaret bırakmıştı. Artık Şehzade Murat, Raziye Hatun'un dayak yemesiyle harem düzenini, saray geleneklerine vurulmuş olan darbeyi düşünmüyordu, Bafo'nun gür ve güzel sesine ruhunu vererek ondaki saçların nuru, ondaki gözlerin zarafeti, ondaki dudakların tadı, ondaki gerdanın şiiri ve ondaki endamın sihri içinde kendinden geçiyordu.

Lakin bu seyir, güzel Venediklinin heyecanına karşı kayıtlı-

sız kalmayı mümkün kılamazdı. Çünkü o heyecanda da başka bir güzellik, başka bir cazibe vardı. Bu sebeple Şehzade, cesur ve pervasız halayığın ne istediğini, neden gazaba geldiğini anlamak istedi. Manalı manasız işaretler sıralamaya girişti. Bafo, bir müddet o işaretlere gelişigüzel karşılık verdi fakat bu şekilde anlaşılamayacağını anlayınca, şehzadenin önünde çömeldi, iki eliyle cücelerinin boylarını çizdi, o hayali çizgileri devam ettirerek onları hatırlattı, içeriye getirilmelerini istedi.

Cüceler, haremağaları gibi saraylarda kadınlarla temas etmeleri uygun görülen mahluklardır. Şu şartla ki, hadım ağalarının harem dairesinde yatıp kalkmaya da izinleri vardır. Ancak cücelere bu izin verilmemiştir. Onlar, davet edildikçe hareme girer, hokkabazlık ve maskaralık yapar, kadınları padişahın ve şehzadelerin huzurunda güldürüp eğlendirir, sonra bahşişlerini alıp koğuşlarına döner. Yani Bafo'nun dileğini yerine getirmekte bir terslik yoktu. Şehzade Murat da böyle düşündü, dairesinin kapılarına henüz ne bir köle ne bir halayık getirtmediği için koridora kadar çıkmak zorunda kaldı, oradan el çırpı. Daire dışındaki sofalarda emir bekleyen dişili erkekli hizmetçilerden nöbeti olanların, bu işaret üzerine hemen koşacağını biliyordu. Fakat ilk el çırpmaya, koridorun bir köşesinden kahya hatunun iniltisi cevap verdiği için, Şehzade onun yanına kadar yürüdü.

"Hala," dedi, "ağlıyor musun? Ayıp be. Kalk, gözlerini sil, kapıma iki üç kızla, iki üç köle yolla. Bu macerayı da unut."

Fettan kadın, efendisinin ayaklarına kapanarak gözyaşları döke döke yalvarmaya başladı.

"Sarayında yüzden fazla kız var. Hepsinin çiçeği burnunda... Beğendiğini hizmetine al. Dilersen ben yollara düşeyim, diyar diyar dolaşayım, sana istediğin gibi güzel kızlar bulayım. İstersen kendimi de senin keyfine, senin zevkine feda edeyim. Tek şu hain kızı kov, onurumu kurtar."

Şehzade Murat, ayaklarını sertçe çekti.

"Alık," dedi, "senin göğre çıkıp Zühre yıldızını yakalaman,

bana getirmen mümkün mü ki ben kendi ayağıyla saraya gelen bu canlı yıldızdan vazgeçeyim. Sen, yediğin dayağı, attığın dayaklara say. Her kuşun etinin yenmeyeceğini öğrenip bundan böyle önüne gelene kamçı sallama.”

Kadın inledi.

“Ben ona el bile kaldırmadım.”

“Dilinde, gözünle bir halt etmişsindir. Her ne olmuşsa, artık unutmaman gerek. Sen, haydi kalk, dediğimi yap. Yoksa bir dayak da benden yersin.”

İşte cüce Cafer’le Nasuh, Şehzadenin bu emri üzerine selamlıktan alınıp içeri getirilmiş ve doğruca Bafo’nun huzuruna götürülmüştü. Murat da boylarına poslarına hayran kaldığı cücelere büyük bir ilgi gösteriyordu. Onların İtalyanca konuştuğunu öğrenince bu ilgi, minnete dönüştü ve Şehzade, Bafo’nun yanına oturarak cücelerin tercümanı ile konuşmaya başladı.

Konuşmaya başladı dedik. Fakat gerçeği tam olarak söylemiş olmadık. Çünkü Şehzade Murat, Bafo’yla konuşmuyordu, onun tarafından enikonu tersleniyordu. Hem azarlayan, hem aşağılayan böyle bir tavra Şehzadenin tahammül edip edemeyeceği de şüpheliydi. Gerçi o, her şımarık ruhun sahip olduğu aç gözlülükle, o dakikada yaman bir iştah taşıyordu. Zihni de iradesi de körleşmişti. Yalnız hayvani ihtiraslarıyla görüyor, düşünüyor ve hareket ediyordu. Buna rağmen, Bafo’nun kendine de aşağı yukarı bir Raziye Hatun gözüyle baktığını sezseydi, mutlaka coşacak, kuduracak ve birçok laubaliliğine aldırış etmediği kızı kıyasıya hırpalayacaktı.

Cüceler, işte bunu düşünerek ve sezinleyerek tercümede sadakatten tamamıyla ayrılmıştı. Bafo’nun sözlerini değiştirerek Şehzadeye anlatmak ve onun cevaplarını da Venedikli kızın arzusuna göre tatlılaştırarak İtalyancaya çevirmek yolunu tutmuştu. Mesela kız, cücelerin ayak öpmek, Şehzadeye dualar etmek, kavuk sallamaktan ibaret selamlamalarını bitirmesinden hemen sonra Cafer’i yakalamış, hırçın hırçın söy-

lenmeye başlamıştı:

“Sor, bu adama, Beni yüreksiz, ruhsuz bir oyuncak mı sanıyor? Yoksa kendisi henüz yoldan gelmiş yanık yürekli bir kızcağıza nasıl muamele edileceğini bilmeyecek kadar kaba mıdır?”

Cafer de Nasuh da tepeden tırnağa titremiş, ancak saniyelik bir göz iletişimiyle tutulacak yolu da kararlaştırmıştı. Zeki minyatürler kendi durumlarının yukarıya tükürülse bıyık, aşağıya tükürülse sakal denilebilecek bir biçim aldığını anlayınca iki tarafı idare etmeyi seçmişti. İşte bu çaresizlik içinde Cafer, titiz Bafo’nun bu ağır sorusunu şu şekilde Türkçeye çevirdi.

“Kız, efendimizin dünyalar durdukça, yaşamasına dua ediyor, kendisine iltifat buyurduğunuzdan dolayı minnettar kaldığını, bahtiyar olduğunu söylüyor.”

Şehzade, derin derin Bafo’nun yüzüne baktı ve onu memnun etmek için Nasuh’a hitaben. “Sen de benim tercümanım ol!” dedikten sonra, şu cevabı verdi.

“Venediklilerin kavga eder gibi konuştuğunu bilmiyordum. Kendisinin de sizi azarladığını sanıyordum. Kırgın veya kızgın olmadığını öğrenmekten mutlu oldum. Nasıl, sarayımı beğenmiş mi? Gerçi daha bir yerini görmedi, yalnız hamam dairesine gidip geldi ama yine bir fikir edinmiştir. Sen bir sor.”

Nasuh da bu sözü, Cafer’in tercüme ettiği soruya yarım yamalak da olsa bir cevap verebilmesi için şu biçime soktu:

“Sizin neye kızdığınızı, kimden ve ne sebeple incindiğinizi Şehzade Hazretleri anlamıyorlar. Sizi çok aziz tutacaklarını söylüyorlar.”

İşte bu garip, uzun ve gülünç bir tartışma sonunda, zeki cüceler iki tarafı da avutma imkanını bulmuştu. Şehzade, günlerdir deniz yolculuğu yapan Bafo’yu yorgun yorgun hizmetinde bulunmaya zorlamaktan vazgeçmiş, kız da nişanlanma, nikahlanma gibi taleplerde ısrar ettiği takdirde Osmanlı İmparatoriçesi olma ihtimalini kaybedeceğine kanaat getirdiğinden yelkenleri suya indirmişti.

Evet, fettan kızın bütün o hiddetleri, şiddetleri, Şehzade-

nin kendisini son derece beğenmesinden faydalanarak resmi bir nikahı kabul ettirebilme hayalinden ileri geliyordu. O, daha Venedik'te ve Duçeler Sarayı'nda ihtiyar korsanlarla flört ederken, Osmanlı Sarayı'nda nikahın yasak olduğunu, Kanuni Süleyman'ın Hürrem Sultan'dan sonra kimseyi nikahlamadığı gibi, şimdiki Padişahın da odalık usulüne son derece sadık kaldığını ve veliahdını da o yolda yürüttüğünü öğrenmişti. Bu sebeple Manisa Sarayı'nda kendine nasıl bir rol ve görev düştüğünü eksiksiz biliyordu. Ancak Şehzadenin daha ilk yüzleşmede kollarını aç aça üzerine yürüyeceğini ve bu hamlede başarılı olamayınca, bir hamam sohbeti teklif edeceğini aklına getirmemişti. Beş on gün olsun bir anlaşma ve kaynaşma devri geçireceğini umuyordu. Bu ümidinde aldanmış, kahya kadının kaba davranışından da ümitsizliğe kapılmıştı. Bu yüzden Şehzadeye dert yanmaya, sızlanmaya karar vermişti. Bu dert yanıшта, bu sızlanışta, yüzüne nasıl bir renk, sesine nasıl bir ahenk vereceğini kestiremediği için de üzülüyordu. Fakat Şehzadenin, Raziye Hatun'a atılan tekmeyi hoş görmesi ve kendisine sitemli bir bakış bile atmaması o üzüntüyü cürete çevirmişti ve işte bu yaygarayı koparmıştı.

Amacı nikahlanmak istediğini belli etmek ve yapacağı hamle boşa giderse, kendini mümkün olduğu kadar pahalıya satmaktı. Cüceler, kimsenin ihtimal vermediği ve veremeyeceği müdahaleleriyle onu, gerçeğe yaklaştırdığı gibi Şehzadeyi de sinirlenmekten, tamiri imkansız işler yapmaktan uzak tutmuştu. Şimdi ortada bulutsuz bir gökyüzü vardı. Şehzade o lekesiz göğün içinde birçok zevk kaynağı, birçok eğlence keşfederek ruhi gevişler getiriyordu, Bafo da, aynı gökyüzünde kendi geleceğini hale hale, yıldız, yıldız, burç, burç seyrederek baygınlık geçiriyordu.

Cücelerin kontrol ve idaresi altında onların bulduğu uzlaşma şartları şunlardı. Şehzade, on gün Bafo'yu misafir sayacak, dinlenmesini kolaylaştıracak, saray kadınlarıyla onu tanıştıracak ve hakiki bir gözde olduğunu herkese belli etmek

için şanına, şerefine düşen iyiliği ve yüce gönüllülüğü yapacaktı. Bafo da on gün sonra gecesini, gündüzünü kayıtsız ve şartsız Şehzadenin hizmetine sunacaktı.

Cüce Nasuh, o uzun konuşma sırasında bir yolunu bulup Osmanlı saraylarında padişahlarla, şehzadelerle pazarlığa girişmenin, anlaşma yapmanın görülmüş şeyler olmadığını ve Şehzade Murat tarafından gösterilen uysallığın, bu sebeple büyük bir iltifat, büyük bir ikram sayılması gerektiğini Bafo'ya anlatmıştı. Zaten o da, Venedik Duçelerine, Alman İmparatorlarına, Fransa Krallarına çok yükseklerden bakan ve o hepsini huzurlarında titreten Kubat Çavuşların efendileri olan padişahlarla prenslerin şaka kaldıramayacağını düşünüyordu. Sadece yaradana sığınıp bahtını sınamak, kendini Şehzadeye nikahlatmak istemişti. Bu tecrübenin olumlu bir sonuç vermediğini görünce tatminkar göründü ve elinde olanla yetinmeye karar verdi.

Şimdi, haşın davranarak kalbini kırdığını sandığı Şehzadeye yaltaklanma ve kendini şuhluğuyla beğendirme ihtiyacına kapılmıştı. Uzlaşma şartları cücelerin yardımıyla kararlaştırılıp tartışma bitince, yerinden gülümseye gülümseye kalktı. Cüce Cafer'i kucağına alarak büyük odanın bir köşesine gitti, orada cüceyle dudak dudağa bir şeyler konuştu, sonra Cafer'i yere bırakıp geri geldi. Şehzadenin önünde Avrupa, zarif bir reverans yaptı ve ardından ilerleyip yine kendinden geçmek üzere olan Şehzadenin iki elini tuttu, acayip olmakla beraber kulağa hoş gelen bir Türkçeyle sordu:

"Siz, beni sevecek?"

Murat, bir an bile düşünmeden "Evet, evet," diye bağırınca da yine Türk diliyle şunları söyledi:

"Ben de sizi sevecek!"

Şehzade hiçbir kadından duymadığı o soru ve bu cevaptan yüreğine sızan renk renk haz içinde kendini kaybetmek üzereydi. Fakat kızın şuhluğuna şehzadeye yakışır bir şekilde karşılık vermesi gerektiğini hatırladığından, kendini topladı,

parmağındaki Mısır'ın bir yıllık vergisi kıymetindeki elmas yüzüğü çıkarıp elleri heyecandan titreye titreye Bafo'nun parmağına taktı. Viyana Sarayı'ndan gönderilmiş maddi değeri kadar, tarihi önemi yüksek olan kubbeli ve elmaslı saatini de kuşağı arasından çekip çıkardı, cüce Cafer'e verdi.

"Al bre mızrak boylu," dedi, "Şu saat, kıza öğrettiğin sözlerin bedeli olsun!"

Cafer, bütün endamıyla yere kapanıp teşekkürlerini sunarken Bafo, cüce Nasuh'u gösterdi, onun da sevindirilmesini işaret etti. Şehzade hemen elini koynuna sokmak ve bir kırmızı kese altın çıkarıp Nasuh'a atmakla kızın bu dileğini de yerine getirdikten sonra, Cafer'i yanına çağırdı.

"Bak yakışıklı," dedi. "Biz şu toy kızla lafa dalıp önemli bir şeyi unuttuk. Bizim yanımızda ancak Müslümanlar yatıp kalabilir. Hıristiyanlara, Musevilere, hatta Mecusilere iş veririz, para veririz ama yatağımızda, soframızda yer veremeyiz. Bunun için şu minimini meleğin de İslam dinine girmesi gerekir. Mademki beni seveceğini söylüyor, dinini terketsin, sevgisini ispat etsin."

Ve Cafer, bu emri, kelimesini değiştirmeden İtalyancaya çevirmeye hazırlanırken, derin derin içini çekerek ilave etti.

"Dinimizde zor yoktur, işkence yoktur. İsterse Müslüman olur, isterse olmaz. Fakat burada kalmak için mutlaka bizim dinimizi kabul etmesi gerekir. Buralarını da onu korkutmadan, gücendirmeden anlat!"

Cüce, büyük bir dikkatle tercüme işini yapmaya başladığı sırada Şehzade Murat için için terliyor ve yine için için titriyordu. Çünkü Venedikli güzelin öbür halayıklar gibi uluorta açılan kucaklara körü körüne düşecek, otur denilen yerde deve yavruları gibi çöküp kalk, denilince de sıçrayıp kalkacak soydan olmadığını sezinlemişti. Şu halde o, dininden vazgeçmeye razı olmayabilirdi de. Şimdi, bu ihtimal gerçekleşirse kendisi ne yapacaktı? Saray geleneğine saygı göstererek henüz ağız tadıyla tek bir busesini bile alamadığı bu eşsiz güzeli sürüp kovacak mıydı? Yoksa Padişahın hiddetine ve bütün memle-

ketin nefretine göğüs gererek onu yanında alıkoyacak mıydı?

Birinci şıkkı kolaylıkla kabul edemeyeceğini anlıyordu. Çünkü kızı aşk denilecek kadar kuvvetli bir duyguyla seviyordu. Kalbinin  ıraya döndüğünü hissediyor ve Bafo'nun gülümseyen bir bakışından, parıldayan bir tebess m nden, hatta somurtuşundan o  ıraya dönen kalp, ateş alıp alev alev yanıyordu. Bu bir aşk, bir tutku, bir sevda mıydı? Yoksa kızgın bir iştahın, arzunun göstergesi miydi? Şehzade, buralarını kestirmek şöyle dursun, durumu değerlendiremiyordu. Ancak Bafo'dan din ayrılığı yüzünden de olsa ayrılmak gücünü kendisinde bulamıyordu.

Fakat ayrı bir din taşıyan ve İslam dinine girme teklifini reddeden bir kadını yanında tutmak da kendisine felaket getirebilirdi. Buna ne geleneklerin ne de çevrenin onay vereceğini biliyordu. Bu durumda ne yapmalıydı ve ne yapabilirdi?

Murat'ın hatırına bir aralık dedelerinden ikinci Murat'ın karısı Sırp prensesi Mara geldi. Fatih Sultan Mehmet, babasının ölümüyle tahta çıkınca, üvey annesi olan dul kalmış bu prensesi öz yurduna, Sırp iline yollamış ve kadın orada eski dinine dönerek yaşamaya başlamıştı. Demek ki, Türk sarayına gelip dinlerini değiştiren kadınların bu davranışları samimi değildi. Hele yaşıca biraz ilerlemiş, ergenlik çağına ermiş kızların dinlerini gerçekten değiştirdiğine inanmak çok g  t . Bafo'nun dinini bırakmamakta ısrar etmesi halinde onu zorlamayarak Hristiyan olarak yanında tutmak, konusu açıldığında da prenses Mara örneğini vererek savunmaya geçmek acaba mümkün değil miydi?

Şehzade Murat, ömrünün belki ilk ıstıraplı dakikasını yaşıyordu. Zihninde sıralanan bu bir sürü kabusun pençesinden kurtulmak için gözlerini Bafo'nun ağzına dikerek verilecek cevabı bekliyordu. İtalyanca bilmediğini unutmamakla beraber, kızın dudaklarında belirecek yumuşaklığa veya sertliğe bakıp cevabın hoş mu, nahoş mu olduğunu anlayacağına inanı-

yordu.

Bafo, cüce Cafer'in büyük bir özenle yaptığı tercümeyi sonuna kadar sessizce dinledi, ne telaş ne hayret gösterdi, sakın bir şekilde şu cevabı verdi:

"Aşkın dini olmaz. Daha doğrusu aşk, tabiatın en dürüst dinidir. Prens hazretleriyle biraz önce, aşka doğru yürümeyi kararlaştırmıştık. O halde bu teklife ne gerek var?"

Murat, şiirle ve tasavvufla kalabalığa uymak, halka hoş görünmek için de olsa uğraşırdı. O sebeple gerçek ve dünyevi aşklar hakkında hayli şey biliyordu. Lakin aşkın o güne kadar bu derece güzel tarif edildiğine şahit olmamış, hele rezillikten ibaret sanılan aşkın bütün insanları koynuna alabilecek güçte bir din olarak da görüldüğünü duymamıştı. Cafer'in yaptığı kuvvetli tercümeden çok heyecanlandığı için Bafo'nun cevabını küçük boylu tercümana tekrar tekrar söyledi, sonra derin derin düşünmeye koyuldu.

Yaşı küçük, ancak davranış ve sözleri büyük olan şu Venedik dilberi onun en hassas tarafını yakalamıştı. Çünkü o, fani hayatta, aşktan başka ruhu ilgilendirecek zevk bulunmadığına inanırdı. Aşk, bu genç Şehzade için tek gerçektir. Aşk dışında her şey, her düşünce, her inanç birer yalandan ibaretti. Aşk, güneşe ve başka zevkler birer yıldıza benzerdi. Işık ve hayat güneşteydi, ötekiler aslında var olmayan sahte birer ışık içinde, yalancı bir varlık taşıyordu. Güneş olmasa ay ve o milyon milyon yıldız nasıl bir hiç olup kalırsa, aşkın yokluğu halinde, bütün dünyevi zevkler de yok olurdu.

Şimdi o gerçeğe, yani aşkın tek "varlık" oluşuna ve başka şeylerin aşka bağlı birer basit görüntüden, denizdeki köpükler gibi hem var, hem yok sayılacak şeylerden ibaret olduğuna on kat, yirmi kat artmış bir inançla inanıyordu. Çünkü Bafo, aşkın büyüklüğünü kabul ediyordu. Ve her akla kolay kolay sığmayan o büyüklük, bu güzel ağızda maddeleşmişti. Fakat aşk, tende can, çiçekte koku gibi duyulup tarif olunamayan ilahi sırlardan, muammalardandı. Girdiği ruhu olgunlaştırmakla

beraber, o ruhun kılıfı olan bedeni genellikle hasta eder, kötü duruma düşürürdü. Akla cila, kalbe garip bir vazgeçiş verdiği halde, ışığına layık gördüğü kimseleri daima derbederliğe sürükler, sefil ederdi. Böyle her şeyden üstün bir kudreti kavramak hünerdi. Din olarak tarif etmekse marifetti. Bafo, işte bu hüneri ve bu marifeti gösteriyordu. Duygu ve sezgi bakımından çok olgunlaşmış olduğunu ispat ediyordu.

Murat, bizzat aşk kadar güzel olan kızın, bu pek yüksek hassasiyeti karşısında basit bir ruh ve kalp sahibi gibi görünmek istemedi, aşk dininin "hak" olduğuna inandığını göstermek gayretine düştü, daha doğrusu kendinden geçerek yerinden fırladı.

"Güzel kız, güzel kız," dedi, "aşkın din olduğunu ilk sezenler biziz, hatta o din için dört değil, belki dört yüz İncil de yazmışız. Şu okuyacağım ayetler de, o İncillerin birinden alınmıştır."

Ve biraz durdu, Bafo'nun gözlerine bakarak heyecanını alabildiğine kuvvetlendirdikten sonra Sinan Paşa'nın yazdığı şu güzel sözleri okumaya başladı:

"Dünya gariptir. Kedi gibi doğurduğunu kendi yer. Köpek gibi yaltaklandığını ısıtır. Dünya kiminle anlaştı da yine bozmadı? Kiminle sözleşti de yine çözmedi? Kimdir ki bu alemin yükselişini inişsiz, inişini yokuşsuz, barışını savaşırsız, devletini kayıpsız, ferahını belasırsız, sevincin acısız ve dertsiz, varlığını ölümsüz, gınasını eksiksiz, nimetini gamsız, lezzetini üzüntüsüz, şerbetini zehirsiz, lütfunu kahırsız, yücesini rıyasız, bahtiyarını zillatsız, kavuşmasını hasretsiz, dostluğunu hilesiz görmüş ola?"

"Dünya hali böyle gelmiştir; gelen gider. Ecel ejderhası böyle doğmuştur. Karşısında bulduğunu yer. Dünyanın zehiri şifa bulmaz. Yarası ilaç ile tedavi olmaz. Dünya şarabını içip gururlanmak, se-raba aldanmaya benzer. Sıhhat hoş nimet idi, ardından dert gelmese. Yiğitlik güzel süs idi, ihtiyarlık gelip onu yıpratmasa. Yar vuslatı hoş safa idi, firkati olmasa. Dünyevi aşk da tatlıydı. Eğer son bulmasa."

"Cihanın yok imiş çünkü sabrı, getir, saki şarabı, o ölümsüzlük

şerbetidir. Ne hoştur hali aşktan deli olanın."

Cüceler nasıl çevireceklerini kavrayamadıkları bu heyecan şelalesi altında biraz daha küçülürlerken Bafo, sırmalı bir kadife yastığa sırtını vermiş, başını bir eline dayayarak Şehzadeyi seyretmeye başlamıştı. Onun, bu durumunda, oyuncağını kapıp koyuvermiş bir çocuk neşesi vardı. Şehzadenin kendinden geçtiğini, heyecandan şuurunu kaybettiğini ve onu bu hale koyan kuvvetin de kendi güzelliği olduğunu anlıyordu. Fakat gururla karışık olan bu neşe içinde, derin derin düşünceler, hatta heyecanlar geçirmekten de geri kalmıyordu. Çünkü Şehzadenin bilmediği bir dille haykırdığı sözlerden yüreğine belirsiz, fakat sürekli hazlar dökülüyordu. Hissine yenilen delikanlı, aynı zamanda, gözüne çok güzel görünüyordu ve bu görünüş de, yüreğine ayrı bir tat veriyor gibiydi.

Onun söylediğini anlamamakla beraber, aşk yüzünden böyle heyecanlandığını biliyordu, hatta aşktan bahsettiğini de hissediyordu. Çünkü gururlu bir Osmanlı prensini, ancak o konu ve ancak bir güzel kadın böyle mecnuna çevirebilirdi, deli deli söyletirdi, Onları başka bir kuvvetin gururdan, kayıtsızlıktan çekip çıkarması kolay değildi.

Bafo, işte bu düşüncelerle ve bayıltıcı bir iksir halinde yüreğini kaplayan çeşitli tatların etkisi ile hayallere dalarken Şehzade Murat, her iki cüceyi yanına çekti, ağlar gibi görünen, fakat pek güçlü çıkan bir sesle onlara anlatmaya başladı:

"Aşktan anlayanların hayatı nasıl gördüğünü söyledim, şimdi o olgun insanların aşkı da nasıl anladıklarını söyleyeceğim, kulağınızı iyi açın."

"Aşk, eşi olmayan bir cevherdir: Onun bir örneği daha yoktur. Aşk, yakası açılmamış bir sırdır. Onun tasviri bilinemez. Aşıkların dili altında sözler vardır ki, dudak ona mahrem olmaz. Aşk ehlinin, göğüsleri içre nefesler vardır ki dem ana hemdem olmaz. Aşk, bir zahirdir ki örtülmez. Aşk, bir sırdır ki açılmaz. Aşkın kimseyle karı olmaz. Aşk aynası pas tutmaz. Aşk, serazadeleri köle eder. Aşk, baş-

ları yüksekte duranları, yerle bir eder. Aşk, efsane ve efsun değildir. Her aşk davası eden aşık olmaz, her muhabbetten dem vuran sadık olmaz. Aşk bir kimyadır, onun madeni can olur. Aşk bir cevherdir, onun mekanı kan olur. Aşk bir zevktir, onun da başka bir dili var. Aşk, bir şevktir, onu da ayrı ehli var. Aşk, bir coşuştur, onun da şeydaları var. Aşk, bir taşıştır, onun da deryaları var. Her gönül ki, aşka hane ola, bela okuna nişane olur ve her gönül ki muhabbete makam ola, acı onda yoldaş olur."

Ve birden Bafo'nun yanına koştu, iki elini yakaladı.

"Sen, sen," dedi. "Benim için hüdasın. Gönül bağını lütfun rüzgarıyla memur kıl. Can gülzarını muhabbetin havasıyla pür nur kıl. Gönül çocuğuna bakışlarınla verdiğin dersi daima ezber et. Can bülbülüne tattırdığın şekeri kerem eyleyip mükerrer et. Ruhumun sarhoşluğunu müdam et. Aşk ahdını, aşk peymanını berdevam et. Vuslat camını dolu sun, dolu sun, dolu sun!"

Galiba tuttuğu elleri öpmek de istiyordu. Fakat bu işi yapmadı, yapamadı. Çünkü şiddetli bir titreme geçirir gibi oldu, gözlerine garip bir bulantı, yüzüne acıklı bir renksizlik geldi, hazin bir dermansızlık içinde belli belirsiz sallandı, sonra yere yıkıldı, ağzından köpükler saçıla saçıla kıvranmaya, titremeler içinde çırpınmaya başladı.

Cüceler, yıldırımla vurulmuş gibi durdukları yerde kalıvermişti. Ne yapacaklarını bilemiyor, korkudan hareket edemiyordu. Bafo da, endişeli bir hayret içindeydi, titriyor ve sessiz sessiz gözyaşı döküyordu. Fakat Şehzadenin, hızla sakinleştiğini, uyur gibi bir duruma büründüğünü görünce, yerinden kalktı, onun dudaklarındaki salyaları mendiliyle sildi, başını kendi dizine yatırdı, parmaklarıyla saçlarını taramaya ve cücelerle fısıldaşır gibi konuşmaya girişti.

"Zavallının sarası da varmış. Biraz heyecanlanınca, uğursuz hastalık kendini hatırlattı. Lakin merak edecek şey değil, hafif. Birazdan bir şey kalmaz, güle güle kalkar. Siz, kimseye bu gördüğünüz sahneyi söylemeyin, bana ve Şehzadeye sadık

kalın.”

Doğru söylüyordu. Murat'ta, babasının gece gündüz sarhoş yaşamasından dolayı sara hastalığı vardı. Seyrek olmakla beraber, hastalığın darbeleriyle sarsılır, kendinden geçerdi. O gün de fazla heyecandan yahut şahlanan isteğini tatmin edememekten, hastalığı depreşivermişti. Büyük bir sır olarak saklanmasına rağmen Bafo ve cüceler tarafından tanışır tanışmaz öğrenilmişti.

Bafo, dizine yatırdığı genç başın hafifçe terlediğini, yarı açık gözlerinde hayat ve bilinç işaretleri belirmeye başladığını, sıkılmış parmakların açılmaya yüz tuttuğunu görünce, dudaklarına bir şefkat tebessümü çizdi, uyanacak hastanın sarsılmış aklını o tebessüm içinde yıkamaya hazırlandı. Çünkü Şehzadenin şu durumdan sıkılacağını anlıyordu, onu güler yüzle karşılayıp üzüntüden kurtarmak istiyordu.

Doğru görüyor ve doğru seziyordu. Nitekim Şehzade de uyanınca onun sezişindeki isabeti ispat etmekten geri durmadı, acı ve utanç içinde elleriyle yüzünü kapadı, “Eyvah, eyvah!” diye inlemeye başladı. Hastalığının böyle çarçabuk Bafo tarafından öğrenilmesinden utanıyordu. Acı duyuyordu. Fakat Venedikli zeki kız, dudaklarını onun kulağına yaklaştırdı, sarayı değil, ölümü uzaklaştıracak bir sesle fısıldadı:

“Siz, beni sevecek, ben, sizi sevecek!”

Murat, iliğine kadar süzülen bu şifa şerbetinin kaynağına dudaklarını kapamak ihtiyacıyla yeni baştan saramsı titreyişlere kapılmak üzereyken kız, bu sahnenin de şahidi olan cücelerden birini işaretle yanına çağırdı.

“Prens hazretleri,” dedi, “heyecanlanmasınlar, soğukkanlı olsunlar. Ben, kendilerini sabaha kadar yalnız bırakmam, hizmetlerine bakarım. Yalnız biraz su dökünmem gerek elbise değiştirmeme izin versinler. Siz de hizmetçilere söyleyin, dışarıdan benim sandıklarımı getirsinler!”

Nöbet yorgunluğunu hemen hemen gidermiş olan Şehzade, o konuşurken, kendi başını dayadığı yumuşak yastığın

şiiirini ve kokusunu doya doya içmekle meşguldü. Bir iki saat önce kucaklanmaya razı olmayan, biraz önce de hayat yoldaşlığını kabul etmek için şartlar koşan, müddetler koyan zeki kızın şimdi kendiliğinden, dizini yastık yapmasını büyük bir iltifat olarak görüyordu. Bu iltifatın sara nöbeti yüzünden olduğunu düşününce de başka izin ve lütuflara sahip olabilmek için o nöbetin tazelenmesini isteyecek kadar bilincini yitiriyordu.

Bafo'nun çevirmenlik yaptırdığı cüce, işte bu sırada görevini yaptı, kızın söylediklerini Türkçeye çevirdi. Şehzade, dayandığı yastığın kokusunu burnunu kaptırarak ve gözlerini yine o yastığın güzelliği içinde cilalayarak cüceyi dinledi ve sevincinden yastık keyfine de kıyarak dizüstünde doğruldu.

"Nasıl, nasıl," dedi, "bu kızcağız sabaha kadar beni yalnız bırakmayacağını mı söylüyor?"

"Evet sultanım!"

"Öyleyse koş, bir köle çağır, kahya hatuna haber yollayalım, dernek hazırlığına girişelim."

Bafo, kendine tercüme olunmayan bu sözlerin de anlamını yarı yarıya sezdi. Çünkü Şehzadenin yalnız dudakları değil, bütün varlığı konuşuyordu. Kız, küçük bir şefkat işaretini, bu kadar büyük sevinçle karşılayan Şehzadenin, geniş ve derin sevgiler görünce, tamamıyla iradesizleşeceğini artık anlamıştı. Zihninde sıralanan planların bir köşesine bu noktayı da kaydetmişti.

Sırası geldiği için söyleyelim: Bafo, korsanların eline düştüğü günden beri "İmparatoriçelik" hayalini kendisine amaç bilip birçok plan çizmişti. Saraya geldiğinden, Şehzadeyle karşılaşmasından beri de bu planlar üzerinde boyuna düzeltmeler, değişiklikler yapıp duruyordu. Şehzadenin saralı olduğunu görünce, bu hedefi genişletti, kendisini imparatoriçelik tahtına çıkaracak merdivenin başında uzun uzun oyalanmaktan vazgeçti, hızlı yürümek ve Şehzadeyi mümkün olduğu kadar çabuk esir etmek kararını aldı.

Fakat anlatılması zor bir ruh hali de, onu bu nazlanma pla-

nından uzaklaştırıyordu. Kız, sara nöbeti sırasında, Şehzade Murat'ı daha güzel bulmuştu. Normal bir kadının seyrine bile dayanamayacağı o salyalar, çırpılmışlar, kasılmalar Bafo'da, adeta bir ihtiras, bir iştah uyandırmıştı. Cücelerden utanmasa Şehzadenin ağzındaki köpükleri diliyle silecek ve hastayı, öpe öpe tedavi edip uyandıracaktı. Bunu, bu deli hareketi yapamayınca, Murat'ın başını dizine almış ve o başın arasına titreyişiyle kendini tatmin etmeye çalışmıştı.

Bu duygulara rağmen kızın kafası harıl harıl işlemekteydi. Dizlerine yatırdığı hastanın bu nöbetler sırasında her türlü acıya dayanacağını düşünerek bu durumda kendi olası öfke-lerinin, hınçlarının merhemini buluyordu. Onun düşüncesine göre bir erkek, eninde sonunda bir sırtlandı. Ağzına tıkaç, pençelerine kapak da takılsa, yani aşka düşürülüp iradesizleştirilse bile, ilk fırsatta vahşiliğini gösterir ve ısırdı. Bir prens ise, sırtlandan daha fazla bir şeydi. Kolay kolay ehlileştirilemezdi. Şu halde, Şehzadenin gelecekte bir hayli hoyratlıklar yapacağına inanmak gerekiyordu. Fakat onun saralı olması, o hoyratlıklardan dolayı cezalandırılmasına imkanlar sunuyordu.

İşte Bafo, bunu da göz önüne alarak Şehzadenin hastalığından ayrıca zevk alıyordu. Ruhu bozuk kız, sara krizinden hoşlandığı gibi, o krizleri kızgınlık giderecek bir fırsat gibi kullanmaya, yani Şehzadeyi eğer ona, kırgın değilse nöbet halinde daha serbestçe sevip okşamayı düşünmekle beraber, zavallıya küskün bulunduğu günlerde nöbet gelirse, o küslüğün öcünü hastayı o acıklı durumda çimdiklemek, tokatlamak yoluyla almaya karar veriyordu.

Şehzade, nasıl bir kızın dizinde yattığını bilmediğinden memnun ve mutlu gülümsüyordu. Zihninde, kızın vaat ettiği zevklere kavuşacağı sahnenin planlarını çiziyordu. Bu sırada bir haremağası gelmiş, el pençe divan durarak onun emirlerini beklemeye koyulmuştu. Murat, heyecandan ve telaştan titreyen bir sesle emirlerini sıraladı:

“Kahya hatunu çağır, bir. Hazinedarı çağır, iki. Ağanızı

çağır, üç.”

Ve birden haykırdı.

“Durma lanet olası, koş, bu da dört!”

Herif, eteklerine zil değil kanun çalarak koşarken, cüce Nasuh, Bafo’nun sandıklarını istediğini söylediğinden Murat, hızlı hızlı el çırpı ve içeriye giren başka bir köleye de, o işin görülmesini şu şekilde emretti.

“Hasekimin selamlıkta sandıkları varmış. Kapı ağasına haber uçur, onları getirt!”

Hasekilik halayıklıktan, gözdeliğe ve gözdelikten, de ana olmak şartıyla, bir basamak daha yukarıya yükselenlere verilen unvandı. Halbuki Bafo henüz, Şehzade hazretleriyle birlikte dahi olmamıştı. Bu durumda çocuk doğurmuş olması doğal olarak konu bile değildi. Ondandır, emir verdiği kölenin akı karasından üç kat fazla gibi görünen gözlerinde bir şaşkınlık belirdi, “Haseki bu mu?” der gibi gözlerini bön bön Bafo’ya dikti.

Murat ileride görüleceği üzere, kötü yaratılmış bir adam değildi. Hatta yumuşak huylu ve kibirsizdi. Tahrik olununca kızardı, merhametsizleşirdi. Bir de siyaset gereği zulmederdi. Şimdi de yaradılışındaki yumuşaklığa uydu, kölenin bu manalı bakışından sinirlenmedi. Fakat o bakışa karşı, kayıtsız da kalamadı.

“Ne alıklaştın kömür yüzlü,” dedi, “hasekimi, yoksa beğenemedin mi?”

Ve bu soru üzerine akli başından gidecek gibi olan köle, dili dolaşa dolaşa sekiz on kere “Estağfurullah” derken gülümseyerek açıkladı:

“Kız olur, gözdelikten güçlkle hasekilik nimetine erer. Kız olur, hasekilikten sultanlığa geçer. Şu gördüğün bir içim su işte o ikinci çeşittendir. Haydi, sallanma, dediğimi yap!”

Bafo, cücelerden birini yanına çekerek Şehzadenin kara köleye neler söylediğini sormuş ve sultanlığın layık görüldüğünü anlayınca, ciddi bir tavır takınıp cücelerden tahtırevanda öğ-

rendiği iki Türkçe kelimeyi zarif bir tebessüme sararak aşığına sunmuştu.

“Teşekkür ederim!”

Aman ne şeker teşekkür, ne şeker teşekkür, diye haykırmaya hazırlanırken, başı çatmalı, kaşları çatık, suratı gülünç bir biçimde asık olarak Raziye Kadın içeri girdi. Etek öpüp çekildi. Dargın dargın emir beklemeye koyuldu. Bafo’nun yüzüne yanlışlıkla kaymasın diye gözlerini yere eğiyordu, adeta kapalı tutuyordu. Şehzade, onun bu durumundan Bafo’nun sinirlendiğini sezmekte gecikmedi ve hırçın hırçın kabardı.

“Suratsız,” dedi, “uykudan mı uyandın, niye somurtuyorsun?”

Kadın yanına gelince, baş ağrısına delalet eden, çatmayı çekip attı.

“Tez,” dedi, “git, hasekimin dahi eteğini öp. Yoksa seni şimdi çuvala koydurur, bir kuyuya atıtırım!”

Genç yaşında ve istediklerine kavuşmadan ölmek, küçük yaşta alınıp saray terbiyesi verilen Raziye’nin işine gelemezdi. Onun için Şehzadenin bu emrini canla başla yerine getirmeye koşacaktı. Lakin deminki köle gibi, o da haseki demesinden bir şey anlamadı, şaşkın şaşkın efendisinin yüzüne baktı. Murat, bu duruşun inattan ileri gelmeyip kavrayamamanın sonucu olduğunu kavradı, eliyle Bafo’yu gösterdi.

“Haseki budur, ben sağ oldukça da öyle kalacaktır. Koş, eteğini öp!”

Gökten ne yağar da yer kabul etmez. Raziye de bu ağır emre boyun eğmek zorunda kaldı. İçinden Şehzadeye de Bafo’ya da lanetler okuyarak alı al, moru mor bir vaziyette yürüdü. Bir iki saat önce, basit bir halayık gibi ezmek istediği ve bu dileğine karşılık kendisinden hakaret gördüğü kızın eteğine dudaklarını koydu, geri geri çekildi. O dakikada kara bir yılan olmak, Venedik’ten gelen uğursuz güzelin beline sarılmak, kemiklerini çatır çatır kırdıktan sonra zehrini yeşil göz-

lerine, al yanaklarına, kızıl dudaklarına dökmek için dayanılmaz bir ihtiyaç duyuyordu. Böyle bir değişiklik uğrunda dünyasını ve ahretini feda etmeye hazırdı.

Fakat yine kıskandığı bu kızın karşısında el pençe divan durdu ve Murat'tan şu emri aldı:

"Haydi, hamama git, yanına iki de halayık al, hasekimi yıka, saçlarını ör. Şayet ve şayet küçük bir dikkatsizlik yaparsan, kendini yok bil!"

Kadıncağız süklüm püklüm çıkarken, odaya hazinedarla Topkapı Sarayı'ndaki kızlar ağasına eş olan baş haremağası girdi. Murat onlara da tıpkı Raziye Hatun'a yaptığı gibi, Bafo'yu haseki diye tanıttı, birer birer etek öptürttü, sonra hazinedara küpe, gerdanlık, taç, bilezik, yüzük, olarak hazinede mevcut elmasların en güzellerini hazırlamasını, entari, yelek, üstlük gibi şeylerin de en kıymetlilerini Bafo'nun boyuna posuna uygun gelmelerini hesaplayarak bir bohçaya koyup getirmesini söyledi. Sonra da yatak odasına bir gerdek şekli, gerdek kıvraklığı vermesini emretti, Baş Haremağasına da şu emri verdi:

"Üç saz takımını birleştir, şirvanlı odaya getir. Hokkabazları, taklitçileri hazır et. İki saat sonra eğlence başlayacak!"

Bafo, yanı başında bulundurduğu cücelere bu emirleri yavaşça tercüme ettiriyordu. Şehzadenin, insanca bir yaklaşımla ettiği teklifi aşırı yorumladığını, başka şeyler çektiğini gördüğünden için için gülüyordu. Fakat gene adamın neşesini bozmuyordu. Çünkü on günlük bekleme devresi düşüncesini kendisi de artık gülünç buluyordu ve bir an önce saraydaki konumuna tüm gerekleriyle sahip olmak istiyordu.

Bununla beraber Şehzadenin yaptırdığı hazırlığı eksik bulmuştu. Saray halkının çoğu kendisini tanımamış ve o halk da kendisiyle tanıştırılmamıştı. Onların hakimi ve amiri olarak ansızın sahneye çıkmak tuhafına gidiyordu. O sebeple Baş Haremağası yerden selamlarla Şehzadeyi ve kendisini selamlayarak dışarıya çıkınca cüce Nasuh aracılığıyla Şehzadeden rica etti:

"Beni memnun etmek için zahmet ediyorsunuz. Çok mah-

cubum ve çok minnettarım. Fakat sarayda bulunan belli başlı kişilerle, benimle sık sık temasta bulunacak kimselerle henüz tanışmadım. Yarın kendilerine nasıl emredebilirim yahut kendilerinden nasıl yararlanabilirim?”

Bu eda, bu davranış, Şehzade Murat'ın gördüğü, duyduğu tavırlardan değildi. Kız, bütün hakları ve yetkileriyle bir kraliçe olmak istiyordu. Daha kokusundaki çeşitleri, ışığındaki kuvvet ve renk derecesini tattırmadan böyle bir ağız kullanan şu genç kızın gözde ve hele haseki olduğu zaman neler yapacağını kavramak hiç de zor görünmüyordu. Lakin Şehzade yakın, çok yakın bir mutluluğun hülyası içinde duygusal depresyonlar geçirdiğinden ince eleyip sık dokumaya gerek görmedi.

“Hay hay,” dedi, “bütün saray halkını huzurumuza getiririm. Görünüz, tanıyınız. Fakat önce üstünüzü değiştiriniz, yol kılığından kurtulunuz.”

Zaten kahya kadın da ardında genç, güzel iki halayık olduğu halde gelmişti. Emir bekliyordu. Şehzade, onları gösterdi.

“Sizi bekliyorlar, buyurun, böyle gidin.”

Evvelki gidişle bu gidiş arasında, Bafo'nun gururunu okşayan büyük bir fark vardı. İlk gidişte Raziye Hatun, amir durumundaydı, onu önemsemiyordu. Şimdi, iki halayık tarafından koltuklanan, nazlı nazlı götürülen kızın ardında ezile büzüle yürüyordu. Hamam dairesinde de aynı durum sürdü, kabuğunun hırpalanmaması istemediği bir bademi soyuyormuş gibi özen göstererek kızı elbiselerinden ayırdı, aynı özenle içeriye götürdü, tellaklığını yapmaya koyuldu.

Kendisi de beraber getirdiği körpe kızlar da hamam kılığını almıştı. Bafo'yu sabunluyor, keseliyor, harıl harıl temizliyordu. Fakat Raziye'nin gözü bütün bu uğraşlar arasında sık sık kapıya kayıyordu. Çünkü içinde, öfkenin karanlık ağzından düşmüş nurlu bir ümit vardı. Şehzadenin yavaş yavaş hamama gelip kendilerini seyredeceğini ve bu mahrem izleyişinin sonunda talih bu ya, kendinin iç güzelliklerini yahut yanındaki gencecik güzellerden birini beğenip adını henüz bil-

mediği şu terbiyesiz Frenk kızından vazgeçğini umuyordu.

Bafo'nun, teni de yüzü gibi harika sayılacak kadar güzeldi. Beyaz renk güzelliğini bu taze bedende almış ve doğa, insan vücudu yaratmaktaki maharetini bu genç bünyede göstermeyi başarmış gibiydi. Bu vücutta da küçük kelimesine sığmayacak derecede küçük bir kusur bile yoktu. Erkekler kadar, kadınlar da ondaki mükemmelliğe parmak ısırmaktan kendilerini alamazdı.

Nitekim Raziye Kalfa gibi hınç beslemeyen o iki küçük halayık, önlerinde kanlı, canlı bir nur parçası gibi açılıp saçılan güzel bedeni seyretmeye doyamıyor ve ona dokunan parmaklarına, bilinç sendeleten bir tat bulaşıyormuş gibi garip bir hazın sarhoşluğunu yaşıyorlardı.

Raziye de Bafo'nun eşsiz güzelliğine kapılıp onun rakipsizliğine yürekten inanmamış değildi. Ancak hıncına yenildiği için umulmaz tesadüflerden yardım bekliyordu. Kendine hanımlık edecek olan Frenk kızını o mutluluktan mahrum edecek bir şans oyunuyla ruhunu açmaktan geri kalamıyordu.

Bu ümit tabii ki boş çıktı. Şehzadenin düşmüşleri bir anda kaldırmaya ve göklere boyun eğmeyenleri yine bir anda uçurumlara düşürmeye gücü olan sesi duyulmadı. Yıkanma işi bitti ve Raziye Hatun yine kırgın ve kızgın bir şekilde, Bafo'yu koltukladı, soğukluğa çıkardı. Orada hazinedar usta *Haseki* hazretlerini bekliyordu.

Kızın çıktığını görür görmez koştu. Sol koltuğuna girdi, sırmalı kumaşlarla örtülü ve kuştüyü yastıklarla çevrili sedire oturmasına yardım etti. Hamam sıcaklığıyla bambaşka bir güzellik, gerçekten akıl dağıtıcı bir hoşluk almış olan kızın teri kuruyunca, altın tellerden yapılmış sanılacak kadar bol sırma taşıyan bohçaları açtı, nefesle uçacak derecede ince örülmüş bir ipek gömlek çıkardı. Güle tül örtüyormuş gibi nazik davranarak onu, Bafo'ya giydirdi. Üzerine elmas düğmeli bir sevai entari, onun üstüne pek zarif bir yelek geçirdi. "Aman Alla-

hım, ne güzel şeyler,” diyerek kızın ayaklarını şapır şapır öptükten sonra, o nefis nesneleri çorapla örttü, çorapları da iri iri incilerle süslü bir terlikle kapadı, saçlarını elmaslı altın tarakla taradı, sonra önüne bir gümüş çekmece sürerek kapağını açtı.

“Seçiniz,” dedi, “bütün bunlar sizin. Şimdi hangilerini takmak istiyorsanız alınız. Üst tarafını dairenize götüreceğiz.”

Bafo, ne yapması gerektiğini hemen sezdiği için bu sözlerin anlamını işaretle açıklama ihtiyacına düşmedi, açgözlülük de göstermedi. Sevincini hazmederek elmasları yavaşça gözden geçirdi, bir geline yakışacak şeyleri seçti, başına ve boyuna taktı, yalnız yüzük almadı. Çünkü parmağında Şehzadenin kendi eliyle taktığı elmasparenin bulunmasını istiyordu.

Bu işler olup bitince, sıra hamamdan çıkmaya gelmişti. Raziye ile küçük halayıklar henüz giyinmediğinden, Bafo’ya rehberlik etme görevini hazine dar usta omuzladı. Alaturka kostüm içinde yepyeni bir güzellik kazanmışa benzeyen talihli kızı hamam dairesinden dışarı çıkardı. Koridor baştanbaşa şamdanlarla aydınlatılmıştı. On kız, ellerinde altın buhurdan, güzel hasekiyi bekliyordu.

Bafo, işte bu grupla büyük salona götürüldü. Şehzade tarafından karşılanarak bir köşeye oturtuldu, saraylıların kendisine tanıtılacağı haber verildi ve muhteşem bir tören başladı. Yüz güzel kız, koğuşlar baş kalfası tarafından hasekiye isimleriyle takdim olunuyor ve içlerinden bir kısmı da “İyi saz bilir,” “İyi dans eder,” gibi cümlelerle ayrıca tanıtılıyordu. Her kız ismi söylenir söylenmez, diz çöküp Şehzadenin ayağını ve Bafo’nun eteğini öpüyordu. Doğduğu günden beri ayakları öpülen Murat, bu duruma kayıtsızdı. Fakat kendisi gibi insan, kendisi gibi kadın olan bu kümedekilerin eteğini öpmesini Bafo da Murat kadar doğal buluyordu, küçük bir heyecan göstermeden her dudağa eteğini uzatıyordu.

Halayıklardan sonra, haremağaları ayak ve etek öptüler. Fakat sıra gözdelere gelince, sahne değişti. Onlar sekiz on kadıncı, her biri bir bakımdan oldukça güzel sayılabilirdi. Orada,

şehzadenin sarayında üçer beşer sene Acemilik dönemi geçirmişler, Raziye Kadın'dan sille, haremağalarından kamçı yemişler ve nihayet gözdelik şerefine erebilmişlerdi. Murat'ın kalbine değil, koynuna girdiklerini biliyorlardı. Ondan ötürü de aralarında kıskançlık yoktu, nöbetlerine razı olup ve "Ne verseler şükreder, ne yapsalar mutlu olur," deyip şikayetsiz yaşıyorlardı.

Bu durumlarına rağmen, üzerlerinde "Şehzade gözdeliği" şerefi vardı. Onun için Valide Sultan'dan başka bir kadının, efendileri olan şehzadeyle babası hünkardan başka da herhangi bir erkeğin ne eteğini ne ayağını öperlerdi. Şu halde onların Bafo'yla tanışmaları eşit şahıslar arasında meydana gelen bir şeydi. Gerçi Şehzade tarafından bu bir düzine gözdeye yapılan açıklamada Haseki ile görüşecekleri haber verildiğinden kadıncağızlar telaş içindeydi, birden ortaya çıkan bu hasekiyi görmeden lanetliyorlardı ve onunla kendilerini tanıştırmak istediği için Şehzadeye de kızılıyordu.

Bununla beraber, ağır davranmaya da, ayrı ayrı, azmetmişlerdi, sonradan, haksız bir şekilde başlarına geldiğini düşündükleri çocuksuz hasekiye yüksekte bakmayı tasarlıyorlardı.

Şehzade de onların şereflerine saygı göstermeyi unutmadı, cüceler aracılığıyla gözdelerin artık gözden düştüklerini, aşık-mış gibi bir gevezelik olarak Bafo'nun kulağına fısıldadıktan sonra, kendisi bizzat talihsiz ortakları birer birer tanıttı ve to-puna birden şu emri verdi.

"Haydi, sokulun. Hasekinin elini öpün. Yaşta değil ama yolda sizin büyüğünüzdür."

Gözdelerin gözleri şüphe yok ki karardı, içlerine keder yayıldı. Lakin Şehzadenin emrini, düşünmeden yerine getirmeğe küçükten beri alışmışlardı. Onun için yüreklerinden kan gide gide sıraya girdiler. Gözdelikteki kıdem sırasıyla yürüdüler, birer birer Bafo'nun elini öptüler, yine birer birer eteğini öperek geri çekildiler, Şehzadenin işareti üzerine de odadan çıktılar.

Murat, Osmanlı saraylarında adet olmayan bu törene

ancak bir iki saat sonra açılacak cennet ve cinnet kapıları hatırı için rıza ve tahammül göstermişti. O sebeple sabırsızlanıyor, işin çabuk bitmesini istiyordu. Bu dilek hemen yerine gelince derin bir nefes aldı ve ayağa kalkarak Bafo'ya sokuldu.

"Haydi," dedi, "gidelim, biraz da saz dinleyelim. Acık-mışsanız, orada çerez de bulursunuz."

Kendi önde olmak üzere Şirvanlı odaya gidecekti. Fakat Bafo onu iradesine göre hareketten bir hamlede alıkoydu, hamam ılıkliğini henüz koruyan mis kokulu kollarından birini Şehzadenin koluna geçirdi, haremağalarının ve ortalıkta dolaşan halayıkların hayretini çiğneye çiğneye gidilecek daireye doğru yürüttü.

Murat, kendi kolunda kendi ruhunu taşıyor gibiydi. Görünüşte Bafo ona dayandığı halde hakikatte o Bafo sayesinde ayakta duruyordu.

Şirvanlı oda göz kamaştıracak kadar ışık ve şuura heyecan verecek kadar güzel kokuyordu. Orada mimarlar, ağaç ve kireç yerine ışık, dekoratörler de kumaş ve sırma yerine mis gibi kokular kullanmış gibiydi. Her taraf pırıldıyor, her yer misk yahut amber kokuyordu.

Nurun ve güzel kokuların kucağında gülümseyen bu odanın bir yanında kızıl mermerden altı sütunlu ve üstü kapalı bir sayvan vardı. Gayet özenli bir şekilde döşenmişti. Onun yanı başında da odayı kapayan kubbeye kadar yükselen ve birbirine kemerlerle bağlı on sütuna dayanan şirvan görünüyordu. Kemerlerin arkasındaki duvar, baştanbaşa aynaydı. Öbür duvarlar çini ile örtülü olup her birinin ortasını mermerden birer çeşme süslüyordu.

Mimarın bu zevk köşesini yaparken gösterdiği hüner, şirvanda bulunacak kimselerin, aşağıyı görmemesini sağlamasıyla ortaya çıkıyordu. Kubbe ve duvarlarla aşağıdaki kemerler o şekilde yapılmıştı ki, şirvan, çirkin bir şekil almadan esrarlı bir derinlik alıyor, bu sebeple de dediğimiz özelliği kazanıyordu.

Orada, o kemerler ardında ve şirvanın altında, on, on iki kız-

la yarım düzüne cüce vardı. Duvarlar boyunca da boy boy harem ağaları sıralanmıştı. Kızlar, dansçı, cüceler de maskaralardı. Hünerlerini göstermek ve Bafo'yu eğlendirmek için oraya gelmişlerdi.

Şehzade, yerlere kadar eğilen dişili erkekli bu başların selamlamasıyla zarif sayvana doğru yürüdü, seve seve ve yana yana taşıdığı ruhunu bir tarafa oturttu, kendisi de yanı başında yer aldı. Oda ile içindekiler hakkında bir şeyler anlatmak istedi. Fakat kızın Türkçe bilmediğini hatırlayınca telaşa düştü, kölelerden birine emir verdi:

“Çabuk, öbür daireye git, Hasekimin cücelerini alıp buraya getir!”

Ve onlar gelinceye kadar Bafo'yu seyre daldı, Türk kostümünden Venedikli afete biraz Türk güzelliği geçmiş gibiydi. O yelek, o üstlük, hele o örgülü saç, kızdaki yabancılığı oldukça gidermiş benziyordu. Gerçi bir Türk kızı gibi bakamıyordu. O asillerden asil milletin kızlarında bakış, bedir halindeki ayların göğsünden kopup gelmiş gibi lekesizdir. Yabancılar, gözlerini organunlar kadar sesli, dünyalar kadar konuşkan yapabilir lakin bir Türk kızdaki temiz bakışı taklit edemez ve o bakışın ardındaki mehtabı yansıtmaz.

Murat, şüphe yok ki, bakışlardaki ırksal manaları araştırmaya lüzum gören gençlerden değildi. Anası, sütninesi, çocukluğunda yanına katılan minimini kız nedimler ve sonradan bol bol görüp ilişki kurduğu kızlar, kadınlar, Türk olmadığından, bizim işaret ettiğimiz bakış farkını zaten bilmezdi, bilemezdi. Ondan ötürü Bafo'nun saçlarıyla, gözlerinin rengiyle, teninin kokusuyla meşgul oluyordu ve ona giydirttiği Türk kostümünün yakıştığını görerek haz duyuyordu.

Nasuh ile Cafer'in boy göstermeleriyle beraber Şehzadeye de gevezelik geldi. Şirvanlı odadan tutturarak bütün saray hakkında Bafo'ya bilgi vermeye girişti.

“Beni,” diyordu, “buraya yollayan babam değil, dedemdir. Beş yıldan beri Manisa'dayım. Dedelerimden, büyük amcala-

rımdan ve amcaoğullarımdan da burada oturanlar çoktur. Fakat sarayda bir eğlence köşesi yapmak onlardan hiçbirinin hatırına gelmemiş, ben, dedemin bana verdiği yüklerce akçeyi bu uğurda harcadım, sarayı güzelleştirdim. Şu oda da kendi eserimdir. Bilmem, Haseki beğendi mi?"

Bafo, bu uzun sözlere tek bir kelime ile cevap verdi:
"Güzel!"

Cüceler yine zeka göstermek, Bafo namına bir hayli şeyler söylemek istiyordu. Fakat kızın ağzından çıkan o tek kelimeyi şişirmek imkanını bulamadılar. Çünkü Şehzade yanı başlarındaydı. Hasekisinin ne kadar konuştuğunu gözüyle görüyor ve kulağıyla duyuyordu. O sebeple güzel kelimesine ancak bir "pek" ilave ederek önlerine bakmışlardı.

Murat, güç beğenirliğini açıkça gösteren Venedik güzeline kızmadı, yalnız gülümsedi. İçinden, Bafo'nun heyecanlandığını düşünüyor ve az konuşmasını mazur görüyordu. Aynı zamanda hadiselerin ve başka gördüklerinin onu hayretten hayrete düşüreceğini sanıyordu. Nitekim "Saz dinleyelim," deyip de kubbenin bağrından, hatta daha uzak ve görünmez köşelerden dökülüyor sanılacak biçimde nağmeler yağmaya başlayınca gözünü Bafo'ya çevirerek o şaşkınlıkların doğuşunu görmek istedi, fakat Bafo kayıtsızdı. Yüzünde bir değişiklik olmadan sakın sakın bu billur yağmuru dinliyordu.

Şehzade bu kayıtsızlığa ilgisiz kalmadı, kalamadı. Çünkü kızın saz sevmemesi büyük bir eksiklik olacaktı ve bu da alıştığı zevkleri baltalayacaktı. Bundan ötürü biraz telaş etti, cüce Nasuh'a emir verdi:

"Hasekiye sor. Saz dinlemekten hoşlanmıyor mu?"

"Hoşlanıyor efendimiz."

"Ya neden dalgın?"

"Sazendelerin yüzlerini göremediği için düşünüyor, seslerin nereden geldiğini hesaplıyor."

Murat, kendi eseri olan şirvandaki büyümlü kıymetin Bafo'yu da şaşırttığını görmekten haz aldı. "Bunun sırrını sonra

anlatırım,” dedi, gözlerini gittikçe artan bir heyecanla kızın yüzüne dikti. Giriş bölümü bittikten sonra bir şarkıcı şarkı söylemeye başlamıştı, şu şiiri okuyordu:

*Yarın dehanı sırr-ı nihandan haber vevir,
Güftara gelse sihr-i beyandan haber verir,
Hışm ile baksa vermez aman Rüstem-i zaman
Kirpiği, kaşı tir ü kemandan haber verir.*

Şehzade, her kelimeden şuuruna bir tutam kıvılcım dökülüyormuş gibi bu nağmeye karşı derece derece çoğalan ateşli bir ilgi gösteriyor, kendinden geçmeye yakın bir hal içinde yavaş yavaş sararıyordu. Bafo, onun yine bir sara nöbeti geçireceğini sanarak ürktü. Bir elini yakalayarak yavaşça sıktı ve muhtemel nöbeti karşılayacak bir ilaç olmak üzere kulağına fısıldadı:

“Siz beni sevecek, ben sizi sevecek!”

Orada, o kölelerin ve dans etmek için emir bekleyen kızların gözü önünde Bafo’nun gösterdiği bu şuhluk, devrin terbiye anlayışına, ahlak kurallarına olduğu kadar saray kanunlarına da aykırıydı. Halayıklık seviyesinde bulunan bir kızın göz göre göre bir şehzadenin elini aşkla okşaması, kulağına sestten öpücükler örüp asması şöyle dursun, sekiz on yıllık evli kadınlar bile, karanlıkta ve baş başa bulundukları sırada bile kocalarının ellerine kendi ellerinin ateşini koymaktan çekinirdi. Ve eşlerini öpmeyi adeta günah bilirlerdi. Devrin ruhlarına, zihinlere bile taktığı kafes o kadar sıkıydı ki elli yıl bir yastığa baş koymalarına rağmen birbirinin omuz başlarında veya kalçalarında bulunan benleri görmemiş, öğrenmemiş karı kocalar vardı.

Şu halde Bafo, devrin anlayışının üstüne çıkıyor, saray adetlerini tekmeliyor, ahlak kurallarına tükürüyordu. Böyle bir cüretten ilk önce Şehzadenin gazaba gelmesi lazımdı. Lakin o, Venedikli afetle Şeyh Şüca’nın odasında ilk karşılaştığı dakikadan beri çeşitli vesilelerle gösterdiği uysallıktan yine sıy-

rılamadı, kulağına akıtılan şerbeti damla damla ruhuna sindirdikten sonra kendini topladı ve cüce Nasuh'u biraz daha yanına çekti.

"Sözlerimi," dedi, "iyi dinle, Hasekiye de iyi anlat!"

Lakin tasarladığı sözleri yine zihninde sakladı. Bafo'nun gözlerine gözlerini dikerek şirvandan dökülen kıvrak nağmeleri dinlemeye koyuldu. En hissiz ruhları bile heyecanlandıracak kadar etkili bir ses, şimdi şunları okuyordu:

*Gönül eğlencesi saz ü safadır
Safa sür ki bu dünya bivefadır.
Kişi olmak gerek ancak ferah-nak
Hemen zevk eyle canım olma gam-nak*

Murat, şiirin sözlerine o derece kapılmıştı ki, şarkıcı başka bir parça söylemeye başladığı halde, kulağında hep gönül, eğlence, safa, vefa gibi kelimeler canlı ve ete kemiğe bürünmüş şekiller olarak dolaşıyor, gözlerine garip bir dalgınlık bulaşıyordu. Şimdi içinde delice bir arzu vardı. Şehzadelikten sıyrılmak, sarayını ve her şeyi bırakmak, yalnız aşkını yüklenip kimsenin gelemeyeceği, giremeyeceği bir köşede sonsuza kadar aşkla kendinden geçmek istiyordu.

Aşk, dediği Bafo'ydu. Onunla böyle bir ömür geçirmenin dünya saltanatına sahip olmaktan daha yüksek bir nimet olacağını düşünüyordu. Fakat aşkın bir erkek kalbini, zihnini ve ruhunu doyurmaya yetmeyeceğini kabul etse bile kadın ihtiyaçlarını karşılayamayacağını hatırlamakta gecikmedi. Kendisine aşkla beraber zümrütler, elmaslar, inciler sunulmayan ve aşk kasideleri dinlenilirken kulağına saz nağmeleri de gelmeyen kadınların aşktan çabucak usanacaklarını düşündü. En kudretli padişahların bile aşklarını elmas kutular içinde sevgililerine takdim ettiklerini göz önüne getirdi, içini çeke çeke o hulyadan vazgeçti.

Aynı zamanda Bafo'ya anlatmak istediği şeyleri de unut-

muştı. Yalnızca ferahlama isteği duyuyordu. O sebeple ve dalgınlıktan sıyrılır sıyrılmaz bir köleye bağırdı.

“Şarap!”

Bu emir daha önceden düşünülmüş olacak ki, üç dakika içinde sayvanın önüne mükellef bir sofraya getirildi, dansçılardan ikisi çağrılarak ellerine birer çini desti verildi ve sakilik etmeleri söylendi. Şarap o zarif testilerden yine çini bardaklara boşaltılıyor, Şehzadeyle Bafo’ya sunuluyordu. Sarayda kadınların şarap içmesi, afyon kullanması görülmüş şey değildi. Onlar, o zavallılar, kısa veya uzun bir zaman kullanıldıktan sonra bir köşeye atılacak canlı oyuncaktı. Zevk aleti olmaktan uzak kaldıkları saatlerin önemli bir kısmını ibadete harcarlardı. Boyuna tespih çekip yüreklerini Tanrı’ya açarlardı. Padişahların yahut şehzadelerin sarhoş olarak onlardan birine iltifat etmesi bir yandan mutlulukla, gururla karşılanır, bir yandan da gizli bir korkuya yol açmaktan geri kalmazdı. Çünkü şarap kokan bir ağzın öpücüğünde biraz günah tadı, Tanrı’ya hoş görünmeyecek bir isyan işareti sezmekten kendilerini alamazlardı.

Bafo, belki ilk saraylı olmak üzere, şu kökleşmiş kanunu da çiğneyerek işte şarap içiyordu. Köleler, cüceler, halayıklar bu büyük cüretten endişeleniyorlar, gökten taş yağması ihtimalini düşünüp telaşa düşüyordu. Fakat Şehzade Murat, bu durumdan da memnundu. Zaten kızı İslam dinine sokma konusunu hep bu güzel sahneyi yaşamak düşüncesiyle yarım bırakmıştı. Çünkü kızı Hristiyanlıktan çıkardıktan sonra, böyle içki sofralarında bulundurmak kendinin de elinden gelemeyecekti. Ondandır ötürü din işini ihmal edip dünya işine hız vermişti.

Bafo da şarabı özlemişti, hatta adeta ona muhtaçtı. Hayatının şu sayılı gününde birbirini kovalayan hissi, fikri ve maddi olayların sinirlerine getirdiği gerginliği başka türlü gideremeyeceğini anlıyordu. Bu sebeple şarap sofrası kurulur kurulmaz sabırsızlanmış, gözlerinin şen pırıltılarıyla isteğini Şehzadeye de hissettirdiğinden teklife, gösterişe gerek görül-

meksizin ilk kadeh kendisine sunulmuştu.

Sazın ağır nağmeleri de yapılan uyarı üzerine hafifleşmişti. Güçlü ve gururlu kalpleri dansa zorlayacak kıvraklıkta şarkılar, kayabaşılar, varsağılar, koşmalar faslı başlamıştı. Bafo, biraz da şarabın neşesiyle olacak, bu fasla büyük ilgi gösterdi, güftelerin özetlerini cücelerine tercüme ettirdi ve bir kadeh tokuşturma sırasında Şehzadeye duygularını anlattı.

“İşte bu nağmeler güzel. Şairlerin sözlerini anlamadığım halde nağmelerin uyumundan düşüncelerini, acı veya tatlı seziyorum. Demek ki, bu şiirleri besteleyenler gönül duygularına dile dökmeyi bilen sanatkarlardır. Siz, bu sanat erleriyle bütün dünyaya karşı övünebilirsiniz!”

Murat gülümsedi. Bir kopuz, bir çoğur, bir bağlama, bir şeştar telinden çıkacak seslerle Nemse Çarı’na, Leh Kralı’na, Venedik Doçu’na karşı övünmek düşüncesi ona gülünç gelmişti. Fakat bu fikirden dolayı Bafo’yu ayıplamıyordu, merhamete layık buluyordu. Çünkü onun Osmanlı Sarayı’nda neyle övünülebileceğini bilmediğini görüyordu. Bununla beraber kızın bilgisizliğini gidermeye kalkışmadı, kılıç kuvvetiyle, o kuvveti temsil eden yeniçerilerden, sipahilerden bahsetmeyi o dakikada ve o yerde gereksiz buldu.

“Şarkılarımızı,” dedi, “beğenmeniz hoşuma gitti. Bakalım danslarımızı nasıl bulacaksınız?”

Ve cücelerden biri bu soruyu İtalyancaya tercüme ederken, şirvan altındaki kızların dansa başlamalarını emretti. Şimdi şarapla nağmeye, güzelliğin kıvraklığı ve canlı hareketleri de katılmıştı. On körpe ve nefis kız nasılsa yere düşüp de kuyruklarını aramaya koyulan on renkli yıldız gibi fırl fırl ve pırl pırl dönüyordu, seyredenlerin beyinlerine nurlu bir kargaşalık veriyordu.

O devirde dört kubbeli adı verilen eteklikler modaydı. Sayısız kıvrımı olan bu kubbelerin hemen her kıvrımı ayrı bir renk taşıdığından dansçı kızlar, kubbeleştirilmiş gökkuşakları ortasına yerleşmiş yıldızlara benziyorlardı. Bu kubbelerin dans sırasında renk renk pırıldayışı ve bu pırıldayış arasında

kızların kendi doğal renklerinden ortaya tutam tutam, dilim dilim ışıklar dökülmesi gerçekten nefis bir görüntü oluştuyordu.

Bu dans sahnesinde, insan güzelliğiyle sanat inceliği pek ahenkli bir karışım oluşturduğundan Bafo, gerçekten duygulanmıştı. Gözlerini rakkaselerin o renk renk kubbelerinden ayıramıyor ve bu kubbelerin belki yüz türlü ayak hareketi, bel ve gerdan kırmalar arasında aldığı zarif şekillere bakmaya adeta doyamıyordu.

Şehzade, küçük bir aradan faydalanarak cücelere sordurdu.

“Haseki, bizim kızların danslarını beğeniyor mu?”

Bafo, bir çanak şarap yuvarladıktan sonra, şu cevabı verdi.

“Beğeniyorum, kendim de dansa kalkmak istiyorum!”

Şehzadenin gözleri, bu cevabı duyar duymaz kapandı. Kafasının içinde bir dans sahnesi canlandı. Bu sahnede seyirci olarak yalnız kendisi, rakkase olarak da yalnız Bafo vardı. Kız, boyuna dönüyor, dönüyor, dönüyordu. Bir ara Bafo, dönmekten yorulmuş gibi görünüyor ve bu yorgunluktan sıyrılmak için yeğinden başlayarak bütün elbiselerini, fakat yine dönerek, yine raksa devam ederek birer birer atmaya başlıyordu.

Hayalinin bu sahnesinde Murat’ın gözleri, kapandığı anda yüz kat fazla pırıltı içinde, açıldı, dudağından şu kelimeler dö-küldü.

“Yerinde ve zamanında!”

Saz, dans ve şarap bir hayli sürdü, Şehzadenin de, Bafo’nun da gözleri yavaş yavaş süzölmeye başladı. Bu vaziyette saray cücelerinin yeteneklerini seyretmeye imkan kalmıyordu. Bundan ötürü Murat, meclisin dağılmasını emretti ve Venedik güzelinin elinden tutarak eğilmiş başların gölgelerini çiğneye çiğneye yatak odasına doğru yürüdü.

Orası sarayın en güzel yeriydi. Bugün Topkapı Sarayı’nda görünen ve Üçüncü Murat Dairesi adını taşıyan sanat köşesinin küçük bir eşi sayılabilirdi. Şirvanlı daireden oraya dörtgen

şeklinde kubbeli bir girişten geçiliyordu. Oda kapısı kemerli bir duvarda açılmıştı. Oradan içeri girilince, bir çini deryasına düşülmüş gibi olurdu insan. Çünkü pencereler, kubbe, kapı ve dolap kanatları, ocak, çeşme, yatak yeri hep çiniydi. Fakat nasıl çini? Hiçbir kalem, o parça parça yaratılmış sanat eserlerindeki rengi ve işlemeyi tarif edecek kadar güçlü değildir.

Bafo'nun da o renk ve nakış hazinesindeki güzellikten gözleri kamaşmıştı. Hayran hayran etrafını seyreliyordu. Üç yalaklı ve üç musluklu çeşmeleriyle altın yaldız vurulmuş saç yaşmaklı, ocak özellikle dikkatini çektiğinden onlarla uzun uzun meşgul oluyordu. Fakat taşıdığı hayret, yavaş yavaş silinince yorganı iri iri incilerle süslenmiş ve ağır yaldızlı, dört köşeli bir tahta yerleştirilmiş olan yatağa gözleri kaydı. İçin için güldü, Şehzadeyi biraz üzme isteyerek kaşlarını çattı, cücelerin getirilmesi işaretini verdi. Niyeti o kısa boylu tercümanların yardımıyla kendine başka bir oda istemek yahut Şehzadeyi başka bir odaya göndermekti. Önceden gösterdiği uysallıktan vazgeçmeyi ve nazlanmayı kendi hesabına şimdi daha uygun buluyordu.

Fakat bütün benliğini gizli bir sohbetin, baş başa kalınarak yapılacak bir konuşmanın zevklerini, sarhoşluklarını içmeye hazırlamış olan Murat, onun tercüman isteyişinden fena halde sinirlendi.

"Saçmalama," dedi, "cücelerin buraya kadar gelemmez, otur ve konuş!"

Yahudi Nurbanu'nun oğlu yavuzlaşıyor ve güzellikle aşk uğrunda her şeyi feda eder gibi görünürlerken, güzellik ve aşkı daima kendi gururlarına kurban etmekten çekinmeyen çelik iradeli dedelerini, bilmeyerek de olsa taklide kalkışıyordu. Bilmeyerek dedik. Lakin bu şuursuz taklitçilik ona, kıymetsizleşmiş damarlarında öksüz öksüz dolaşan Türk kanındaki kudretten gelmekle beraber, Bafo'ya ansızın kafa tutmasında birtakım hatıraların da etken olduğu muhakkaktı. O emeklemeğe başladığı günden beri kadınlar arasında Tanrı olarak yaşadığı halde, kendini sık sık bir halayığa ibadet etmek

çaresizliğine düşmekten kurtaramayan, tanrılık tacını bir güzelin ayağı altına atıp o güzelin, kısa bir zaman için de olsa, kölesi gibi yaşamayı mutluluk bilen bir zavallıydı. Fakat ara sıra Fatih gibi, Yavuz gibi, Kanuni Süleyman gibi dedelerinden damarlarına geçen kanın zoruyla cilalanır, önünde köleleştiği güzelleri kölelikten daha aşağı bir seviyeye düşürürdü.

Bu nadir hamlelerde, dediğimiz gibi, kan etkiliydi. Lakin hikaye olarak dinlenilmiş yahut gözle görülmüş olayların o sert davranışta önemli bir rol üstlendiğine de şüphe yoktur. Nitekim Bafo'yu umulmaz bir sertlikle tersler terslemez gözünün önünde bir sahne belirdi ve iradesi bir kat daha kuvvetlendi.

Bir hatıranın canlı canlı tekrarlanmasından ibaret olan bu sahne, onun henüz on iki yaşındayken dedesinin yanında, Topkapı Sarayı'nda seyrettiği bir ölüm olayına aitti. Evvelce, not olarak kaydedildiği üzere o, babasıyla amcası Beyazıt arasında yapılan kanlı bir savaştan sonra İstanbul'a çağırılmıştı. Henüz çocuk denilecek bir yaştaydı. Fakat tahtın, tacın, saltanatın, Padişahlığın ne korkunç bir cazibe taşıdığını öğrenmişti. Çünkü ana baba bir kardeş olan, bir karında yaşayıp aynı memeden süt emen babasıyla amcasının, kendi babaları daha sağ iken, taç ve taht yüzünden nasıl düşmanlaştıklarını, birbirinin kanına nasıl susadıklarını gözüyle görmüştü. Dedesinin davetiyle Topkapı Sarayı'na geldikten sonra ise, harpte bahtsız çıkıp yenilen ve İran'a kaçan amcasının orada, çoluğu, çocuğuyla öldürülmesi için neler yapıldığına şahit olmuştu. Dedesi yetmiş yaşına girmek üzere bulunmasına rağmen genç oğlu Beyazıt'ı ve onun çocukları olan torunlarını bir türlü affetmiyor, "Tahtıma göz diktiler," diye ölüme mahkum edip nihayet öldürtüyordu.

Murat, bir padişah kudretinin ne demek olduğunu da dedesinin yanındayken görmüştü. Bütün dünya Kanuni Sultan Süleyman'ın önünde secdeye varıyordu ve en kuvvetli başlar onun ayağı altında sürünüyordu. İşte bu kadar sert ve zalim

iradeli, aynı zamanda akla sığmayacak kadar büyük bir padişah olan dedesi, herhangi bir güzele karşı son derece zayıf görünüyordu ve sevdiklerinin buseleri önünde yumuşuyordu.

Kendisi Topkapı Sarayı'nda misafirken, babaannesi Hürrem Sultan ölmüştü. Son nefesine kadar kocasını, o dünyalara sığmayan Kanuni Süleyman'ı avucunun içinde tutan Hürrem'in nüfuzundan, kudretinden bütün saray kadınları tir tir titredikleri için hiç kimse, Padişah'tan muhabbet ve iltifat aramaya cüret edemiyordu. Hürrem'in ölümü o korkak güzeller dünyasında bir devrim yarattı, Padişaha karşı kapalı tutulan yürekler alabildiğine açıldı ve her saraylı kız, ihtiyar hükümdardan bir aşk sadakası alabilmek için çırpınmaya koyuldu.

Bu arada Gülfem adlı bir kız da güzelliğini, şuhluğunu, kıvraklığını kullandı. Bahtı da kendisine yar olduğundan Sultan Süleyman'ın ilgisini çekti, gözdelik şerefini kazandı. Yetmişlik Padişah, her gece bir başka gözdeyi misafir etmekle beraber Gülfem'e özel bir ilgi gösteriyordu. Aşk denilecek bir samimiyetle onu okşuyordu. Daha doğrusu öbür gözdelele eli ve dili, Gülfem ile de kalbi ve ruhu konuşuyordu.

Fakat Gülfem, sarayda yüksek bir konuma gelebilmek hırsıyla güzelliğini Kanuni Süleyman'a beğendirmek için savaşıyordu. Yüreğinde aşk ateşi değil, o ateşe nüve olacak küçük bir kıvılcım bile yoktu. Padişahın iltifatından kadınlık gururu zevk alıyor, fakat o iltifattan yüreğine aşk heyecanı düşmüyordu. Bu sebeple başka kadınların Padişahla düşüp kalkmasından küçük bir acı duymuş değildi. Zaten efendisinin yanında ve kucağında bulamadığı yüksek heyecanı Allah namına yapılacak fedakarlıklarda aramaya başlamıştı. Üsküdar'da, kendi parasıyla bir cami yaptırıyordu. Aşk yetimi kaldığına inandığı için dünya zevklerine o kadar küskündü ki, Padişahla bir yastığa baş koymaktansa, kendi yastığına yaslanarak temeli atılan camisini düşünmeyi bin kat daha tatlı buluyordu. Bununla beraber efendisi tarafından davet edildikçe, gözdelik görevini yapmaktan geri kalamıyor ve böyle sıralarda

Padişahın yüzüyle kendi arasına Üsküdar Camisi'nin yükselen duvarlarını koyarak ruhunu avutuyordu.

Bir gün parası bittiği için telaşa düştü. Gerçi Padişaha gidip dilediği kadar para almak imkanı vardı. Lakin "Sevabı kendine ait olmak üzere," yaptırmaya giriştiği camide Padişahın da hissesi bulunmasını istemiyordu. Halbuki amele para istiyordu, ustalar para istiyordu, mimar, malzeme tedarik edebilmek için, para istiyordu. Bu durumda ya yapıyı tamamlamaktan vazgeçmek yahut ne pahasına olursa olsun para bulmak lazımdı. Genç ve güzel Gülfem, telaş ve acı içinde bir hayli düşündü. Caminin sevabına Padişahı ortak kılmayı vicdanına kabul ettiremedi. Gururundan fedakarlığa katlanmak şikkını tercih ederek Hünkarın iltifatını kendiyile paylaşmakta olan ortaklarına başvurmayı kararlaştırdı. Kendisinin bütün gözdeler gibi belli bir maaşı vardı. Arada sırada da Padişah'tan hediyeler alıyordu. Onları karşılık gösterip ortaklarının birinden ödünç para alabileceğini umuyordu.

Fakat bu ümit, ilk adımda boş çıktı. Çünkü onun Padişah'tan fazla iltifat görmesini için için kıskanan, Üsküdar'da cami yaptırmasını da çekemeyen gözdeler ödünç para vermek şöyle dursun, konu üzerinde konuşmaya bile yanaşmıyor, dudaklarını bükerek ve "Oh olsun sana. Haddinden büyük işe girişmenin ne demek olduğunu öğren!" diyerek savuşuyordu.

Zavallı Gülfem, ne yapacağını şaşırmıştı, acı içinde düşünüp duruyordu. İşte bu sırada kendini paylayan gözdelerden biri yanına sokuldu.

"Kardeşim," dedi, "bana darıldın mı?"

Ve cevap beklemeden şu garip sözleri söyledi.

"Sen hem dünyanı, hem ahretini kurtarmak istiyorsun. Bu devlete eren saraylı kadınların sayısı kaçtır, hiç düşündün mü? Sonra onların çoğu sultan. Ya babaları, ya kardeşleri, masraflarını çekmişler, onların adına mescit filan yaptırmışlar. Hürrem hasekinin adını taşıyan yapıların masrafını yüce efendimiz verdi. Sen, bu büyük yükü kendi başına taşımaya kalkıştın. Hünkarın koynuna girip çıktığın gibi Allah'ın da ya-

nına serbestçe girip çıkmayı tasarlayıp bu yapı işine giriştin. Paran yeter mi, yetmez mi, hiç düşünmedin. Şimdi düşünce-sizliğinin cezasını çekiyorsun. Fakat ne de olsa kapı yoldaşınız, bir ocaktan yetişmiş kardeşiz. Sana yardım etmek isterim. Ancak...”

Yarım sözünden heyecanlanan Gülfem dayanamadı, orta-ğının ellerine sarıldı.

“E, söyle, çabuk söyle, ancak, ne demek?”

“Ancak yaptığım yardımın bedelini ödemelisin.”

“Paranı yakında geri vereceğim. Daha ne istersin, yoksa faiz mi umuyorsun?”

“Umsam çok mu? Alışveriş bu. Kalfalar, hazinedarlar hep faiz alıp şuna buna verdikleri akçeleri arttırmıyorlar mı?”

“Tamam, ona da razıyım. Sen bana dilediğin akçeyi ver. Ben de dilediğin faizi vereyim. Yüzde kaç dersen razıyım?”

Fettan haseki güldü.

“Paramı, para doğursun diye vermem, aradığım, faiz baş-kadır.”

“Nedir?”

“Nöbetini faiz yerine, bir gece bana verirsin.”

O gece Padişahın iltifatından kam almak, can almak nöbeti zavallı Gülfem’indi. Öbür düzenci gözde işte bu noktayı göz önüne alarak dalavere çevirmek istiyordu. Ödünç vereceği pa-ranın faizi olarak bu nöbetin kendisine verilmesini istiyordu.

Gülfem, böyle bir teklifle karşılaşacağını ummadığından ilkin şaşırdı. Sonra, Ulu Tanrı’ya yaranmak ve ahrette mevki kazanmak sevinciyle Padişahın bir gecelik sohbetinde alacağı zevki kafasında ölçtü. Birinciye ikinciye tercih etmekte tered-düt göstermedi. Zaten ruhunda da vardı, Allah’a yakın olmak mutluluğu uğrunda Padişah’tan uzak kalmak felaketini her zaman kabule hazırdı. O sebeple hayretten neşeye geçti, şen bir sesle rakibine şu cevabı verdi:

“Hay hay, razıyım. Şimdi dilediğin akçeyi ver, gece efendimizle buluş!”

Büyük bir şey feda ettiğini zannetmiyordu, içinde küçük

bir üzüntü yoktu. Belki memnundu, seviniyordu. Çünkü Ulu Tanrı'ya takdim etmek istediği armağan yarım kalmaktan kurtulmuştu. Onun için şen şen odasına çekildi, ortağından aldığı paraları kese kese sıraladı, parmaklarıyla uzun uzun toplamalar yaparak Üsküdar'daki caminin masraflarını hesapladı, sonra cennette bir köşk, bir saray sahibi olmuş gibi bir huzur içinde yatağına uzandı, uyudu.

Beride Kanuni Süleyman, sıkıntılı geçmiş bir haftanın üzüntüsünü de sıkıntısını da yüreğinden ve aklından atmak için onu bekliyordu. İhtiyar bedeninde o gece enikonu gençlik ateşleri dolaşıyor, yetmiş yaşında olmasına rağmen hala ihtiyarlamayan kalbinde kuvvetli ihtiras dalgaları kaynaşıyordu.

Son haftanın aşk cephesinden memnun değildi. Her gece değişen nöbetçi gözdele onay heyecan verememiş, zevk verememiş ve ihtiyarlık yorgunluğunu, durgunluğunu sinirlerinden giderememişti. Onday ötürü arzusu yerindeydi. Gülfem Kadın'ın masum güzelliğinde cömert bir aşk ziyafeti bulmak hayaliyle sabırsızlanıyordu.

Yatağına uzanmış, aksakalını bir mendil gibi göğsüne bırakarak Gülfem'i beklemeye koyulmuştu. Gözleri kapıdaydı. Üç veya beş dakika sonra onun, nurdan bir gölge gibi eşikte belireceğini, yine bir gölge sessizliğiyle fakat keklikleri utandıracak ayarda kıvrak bir yürüyüşle, ceylanlara ders verecek derecede şuh bir süzölüşle yatağına doğru yürüyeceğini, en durgun yürekleri şahlandıracak bir tebessümle eğilip yorganın ucunu kaldıracağını ve tepeden tırnağına titreme sözünü yalanlamak ister gibi ayağını öperek kendisine tırnaktan tepeye yükselen bir titreme vereceğini düşünüyordu.

Ömrünün son kuvvetiyle tatlı tatlı geviş getiriyordu.

İşte bu sırada kapı perdesi titredi, eşik üstünde olgun ve dolgun bir endam belirdi. Fakat o keklikleri utandıracak yürüyüş, o ceylanlara ders olacak süzölüş görünmedi. Beyaz bir hayaleti andıran endam belirdiği yerde hareketsiz duruyordu.

Hünkarın gözleri çoktan zayıflamıştı. Beş kollu gümüş bir

şamdanın hafif biçimde aydınlatılabildiği geniş odada, o gözlerin görüş kudreti ise hemen hemen sıfıra inmişti. O sebeple kapı önündeki beyaz gölgenin kim olduğunu anlamadı. Lakin beklediği kadınla bu ziyaretçi arasındaki boy farkını hissetmekten de geri kalmadı. Hayretle hiddet arasında duraksayarak başını yastıktan kaldırdı.

“Sen,” dedi, “kimsin?”

Gölge, titrek bir sesle cevap verdi.

“Mahinur cariyeniz!”

“Ne diye geldin buraya. Yoksa Gülfem hasta mı?”

Mahinur koşar gibi bir yürüyüşle atıldı, ihtiyar hükümdarın yorganından dışarı fırlayan bir ayağını yakaladı, yüzüne gözüne süre süre öptü.

“Suçumu,” dedi, “bağışla aslanım, Gülfem’in nöbetini satın aldım.”

Sultan Süleyman, Belgrat’ı veya Bağdat’ı alırken gösterdiği çevik hamleleri hatırlatacak bir canlılıkla yataktan fırladı, Mahinur’un kollarını tutup cılız bir fidan salları gibi, hızla tartakladı ve haykırdı.

“Nasıl, nasıl, bir daha söyle. Gülfem’in nöbetini satın mı aldın?”

“Evet aslanım.”

“Sebebi?”

“Çünkü senin hizmetinde bulunmak, senin mübarek kokunu ala ala bir gece geçirmek, Ulu Tanrı’ya yakın olmak demektir. Bizim için en büyük ibadet, en büyük sevap da budur. İşte o ibadeti bir gece fazlasıyla yapmak, o sevabı nasibimden çok kazanmak istedim, bu küstahlığı yaptım. Suç işledimse bağışla, günaha girdimse, affet. Senin keremin, senin merhame-tin bizim kusurlarımızdan büyüktür.”

İhtiyar hükümdar, kapıya kadar yürüdü, perdeyi araladı.

“Gel bre köle!” diye bağırды. İçeri giren haremağasına sakin bir sesle emir verdi.

“Tez, git. Gülfem’i al, bana getir.”

Ve oda içinde gezinmeye başladı. Gözünün önünde Gül-

fem, beyninin içinde Gülfem, kalbinin derinliklerinde Gülfem, damarlarında Gülfem dolaşıyordu. Kadın, bir noktada sabit, başka bir noktada seyyar ve daha başka bir noktada uçucu bir kimlik alarak bütün benliğini işgal etmiş gibiydi. Fakat bu işgalde bir çıban, bir cerahat, bir irin hali vardı, ihtiyar hükümdarın vücudunu yer yer rahatsız ediyordu. Çünkü onun gururu şifa kabul etmez bir şekilde incinmiş, yaralanmıştı. Sevdığı ve tarafından sevildiğine inandığı bir kadının o inancı yalanlaması, yanına gelmek istemeyişi, tokatlanmaktan, tek-melenmekten, tükürük yağmuruna tutulmaktan daha ağırdı.

Gerçi teselli noktaları, teselli sebepleri de bulmuyor değildi. Mesela Mahinur'un nöbet satın alması kendisinin kadınlar arasında paylaşamadığını gösteriyordu. Bunu sezme-k yaralanmış gururunu biraz teselli ediyordu. Sonra Gülfem'in nöbete gelemeyecek kadar rahatsız veya nöbet hizmetlerini yapmasına engel olacak bir arızayla mutsuz olması mümkündü. Fakat bunlar, bu düşünceler "Nöbet satma," cinayetini ona bir türlü mazur gösteremiyordu ve Gülfem'e ait sevginin nefrete dönüşmesine engel olamıyordu.

Dini rüyalarından uyandırılıp huzura getirilen Gülfem, tatlı bir sersemlikle saf bir aymazlık içindeydi. Çünkü yaptığı işin suç olarak görüleceğine asla ihtimal vermiyordu. Onun için gülümseyerek odaya girdi, gülümseyerek efendisini selamladı ve gülümseyerek bir köşeye çekildi.

Süleyman, nefis hayali bütün benliğinde pis bir koku gibi dolaşan günahkar mahlukun o kokudan uzak, dayanılmayacak kadar berrak ve her ihtiyarı gençleştirecek derecede kıvrak bir şekilde kendisine doğru süzdüğünü görünce, korkunç gazabından sıyrılır gibi oldu ve kızın gelişini, gülüşünü incinmiş gururuna karşı bir özür saymak istedi. Gülfem, nazik bir cevapla onun bu arzusunu kuvvetlendirebilirdi, dava da kapanmış olurdu. Lakin kader, seçkin bir güzelliği, masum bir gençliği heder etmek istiyordu. Ondan ötürü Gülfem, gaflet gösterdi, efendisinin tatlı bir sesle "Hasta mısın, nen var, nö-

betine niçin gelmedin?" diye sorduğu soruya şu cevabı verdi:

"Hasta değilim sultanım, bir şeyciğim de yok. Fakat bana akçe gerekti, Mahinur da nöbetime müşteri çıkıyordu. Nöbetimi verdim, ondan beş on kese akçe aldım."

Hünkar, bu açık cevap üzerine kızamadı, şaşırdı ve kekeledi.

"Benden akçe isteyemez miydin?"

"İsteyemezdim sultanım. Çünkü yaptırmakta olduğum caminin sevabına efendimin de ortak olması hoşuma gitmiyordu."

Bu çocukça bencilliğin ihtiyar Padişahı güldürmesi gerekti. Ne yazık ki, öyle olmadı, parayla satın alınmış bir halayığın kendi aşkına karşı gösterdiği kayıtsızlık o güçlü ihtiyarı yeni baştan çileden çıkardı. Artık gözünde kan tütüyor, burnuna kan kokusu doluyor ve bütün dünyayı kızıl görüyordu. Bununla beraber, bir aslan gibi sessizce hareket etmekten geri kalmadı. Muhtaç olduğu kanı, sinsi bir heyecan içinde almak için yürüdü.

"Benim yatağımı satan birisinde vefa olmaz," diye homurdandıktan sonra, birkaç haremağası çağırttı, Gülfem Hatun'ı onlara yakalattı, saray dehlizlerinin birinde kestirtti, cesedini kesik başıyla birlikte bir çuvala koydurdu. Üsküdar'a yollayarak yaptırmakta olduğu camiye yakın bir yere gömdürttü.

Mahinur, görünüşte büyük bir zafer kazanmıştı. Çünkü ihtiyar Padişahın ilgi gösterdiği bir rakibini yalnız künden atmakla kalmamış, onu hayat sahnesinden bile uzaklaştırmıştı. Hünkarın birkaç saat hizmetinde bulunmak mutluluğunu etek dolusu altın feda ederek satın almasına göre de, efendisini etkilemiş, yüreğindeki vefa ve sadakat ateşine inandırmış olması gerekiyordu. Halbuki fettan kadın hiç de umduğu muameleyi ve ödülü görmedi. Gülfem zavallısının kesildiği haberi gelir gelmez Hünkar tarafından "Beri gel kız!" emriyle odanın ortasına çağrıldı. "Soyun!" emriyle yarı beline kadar çıplak kaldıktan sonra, iki kara köleye tutturuldu, bir üçüncüsünün

eline tutuşturulan kamçıyla da kıyasıya dvrld. Köle, ceza görmek korkusuyla insaf duygusundan uzaklaşmıştı, genç kolunun bütün kuvvetiyle o beyaz sırtı kamlıyordu.

Mahinur, daha yirminci kamıda bayılmıştı. Omuz başlarından başlayıp kuyruk sokumuna doğru dizi dizi sızan kızıl kanlar, dayak cezasının ölüm cezasına dönüşeceğini açıkça anlattığından mahkumun başı ucunda sessiz bir şekilde kamıların hesabını tutmakta olan Padişah yavaşça “Yeter,” dedi ve baygın kadını odasına yolladı. Onu taşıyan kölelere şu emri vermişti:

“Nöbet satan kızların Gülfem’e, nöbet satın alan bahtsızların da Mahinur’a döneceklerini baş kalfa koğuşlarda söylesin, bu hınzırı da bir daha nöbete çıkarmasın!”

Fakat Hnkarda yaman bir tepkinin yüz göstermesi de gecikmedi. Hürrem Sultan’ın ölümüyle kalbinde boş kalan aşk köşesine Gülfem pek yaraşmış ve şöyle böyle o köşeyi de işgalde başarılı olmuştu. Onun zalim bir darbeyle ortadan kaldırılması, işgal ettiği köşenin de boş kalmasına sebep olmuştu. Bu boşluk Padişahı sinirlendiriyor, üzüyordu. O cinayet gesinden sonra gözünü yüreğine çevirmekten, oradaki hayat izlerini ve nakışlarını seyretmekten adeta rker olmuştu. Çünkü gözleri kalbine çevrilir çevrilmez, Hürrem’in tarumar cesediyle, Gülfem’in kanlı naaşını uzanmış görüyordu.

Orada oğullarının, torunlarının ve haklı haksız öldürülmüş vezirlerin, vatandaşların da tabutları vardı. Fakat bu iki l, aşk yeteneğinin de kendisi için artık öldüğünü gösteren birer örnekti, öbür cenazelerden daha çok üzüntü veriyorlardı.

Sultan Süleyman, bu hissi durumdan son derece sıkıldı, gecelerce uykusuz kaldı ve Hürrem’i kaybettiği zaman yaptığı gibi sadakalar dağıtarak, kurbanlar kestirerek kendini kalp kabuslarından kurtarmaya çalıştı. Aynı zamanda Gülfem’e kıydığını anlamış olduğundan, o-nun ruhundan özürler dilemeyi de unutmadı, yarım kalan camiye tamamlattı, haksızlığa uğramış gzdenin mezarı üzerine bir trbecik kurdurdu.

Murat, o zaman sarayda bulunduğu için bu facianın bütün

safhalarını, gözü ile görmüş gibi bellemişti. Çünkü köleler ve halayıklar, yazısız bir kitap yazar gibi özenle Gülfem hadisesini anlatmışlardı. Mahinur başta olmak üzere, o gece olayda rol oynayanların hepsi birer birer söyletildiği için geride gizli bir nokta kalmamış gibiydi. Masala pek düşkün olan Murat da, dedesine yansıtmamasını göz önünde tutarak facia hakkında incelemeler yapmış, Gülfem'in kafasını kesenleri ve Mahinur'u dövenleri uzun uzun söyletmişti. Dedesinin içine düştüğü bunalımı da gözdelelerden dinlediği için biliyordu. Gülfem ve Mahinur'un boş kalan nöbetlerini paylaşan bu kadıncağızlar, on iki yaşındaki Murat'ı eğlendirmek kaygısıyla Padişahın Gülfem'e yaptıklarından nasıl pişman olduğunu an an ve görüp sezdikleri oranda anlatmayı kendilerine görev bilmişlerdi.

İşte Murat, Bafo'nun kendini naza çekmek istediğini görüp de celallendiği ve "Saçmalama!" diye bağırduğu zaman, dedesinin Gülfem'i öldürttüğü geceki duyularına dönmüştü.

Venedikli kız, güzelliğiyle, zekasıyla, şuhluğu ve hatta sarhoşluğuyla nazlanmaya başladığı gibi Şehzadenin gururu şahlanmıştı. Yatak odasında öyle bir durumun ancak isteksizlik ifade edeceğini düşünüp kızmıştı.

Kaşları, birbirine dikilmiş gibi çatıktı, gözlerinde, biraz da şaraptan bulaşmış olacak bir kırmızılık vardı. Dudakları belli belirsiz titriyordu. Ters bir hareket, gafil bir bakış, Bafo'yu Gülfem'e çevirmeye mutlaka yeterli gelecekti.

Bunu Venedikli kız da anladı, şurada burada yaptığı denizlikleri, bu halvet aleminde tekrar etmeye yeltendiği takdirde kendisini Osmanlı İmparatoriçeliğine götürecek yolun kapıvereceğini sezdi. Loş dehlizde açtığı kucağın reddolunmasına ve bunlara benzer hoyratlıklara tahammül gösteren Şehzadenin erkeklik, prenslik gururundan, hele şu odada, küçük bir fedakarlığa tahammül edemeyeceğine inandı, güle güle kızgın aşığına sokuldu, ellerini omzuna koydu, şaraptan yakutlaşmış zümrütlerini onun gözlerine dayadı.

"Siz," dedi, "beni sevecek, ben de sizi sevecek!"

4. BÖLÜM

Balayları

Bafo, o tarihi gecede Şehzadenin isteklerine kayıtsız ve şartsız boyun eğmekle kalmadı, Müslüman da oldu ve Bafo'luktan Safo'luğa geçti. Murat, kendince pek gerekli olan aşk zaferini, bir an için aslanlaşarak ve Bafo'yu da yine bir an, ceylanlaştırarak sağladıktan sonra, isim meselesini ileri sürmüştü. Kıza yeni bir isim vermek ve bu ismi kendisine de beğendirmek istiyordu. Bafo, Bafo, Bafo diye söylenirken birden 'Safiye'de karar kıldı. Yine karşılıklı olarak gülüşerek, öpüşerek bu yeni ismi tekrarlamaya koyuldular. Bulduğu ismin doğruluk, saflıkla ilgisini düşünerek kızı da ete kemiğe bürünmüş doğruluk ve saflık olduğunu kabul ederek iyi bir keşif yaptığını düşündü. Bu düşüncesinden emin, sevgilisinin ellerini yakaladı.

"Artık," dedi, "Bafo yok, Safiye var. Ben Murat, sen Safiye!"

Bu açıklamasını işaretlerle de desteklediği için Venedik dilberi, mutlu aşığının ne demek istediğini anladı. Lakin Safiye'yi kolaylıkla telaffuz edemediği için bu adı Safo'ya çevirdi. Ki soyadı, yani Bafo da İtalya'da Bafo olarak okunurdu. Bunu hatırladığından elini kendi göğsüne koydu, kahkahadan kırıla kırıla şu cevabı verdi.

"Ben Safo, ben Safo!"

Sonra parmağını, Şehzadenin göğsüne dayayarak ilave etti.

"Sen Murat, sen Murat!"

Kanuni Sultan Süleyman'ın aşk delisi torunu bu cilveli konuşma sırasında adeta kendinden geçiyordu. Kızın Safiye'yi, Safo'ya çevirmesi, son derece hoşuna gittiği gibi onun bir kısım Türklerce Ayşe'ye Aşo, Fatma'ya Fato, Mehmet'e Memo

denildiğini bilmeden yaptığı bu kısaltmayı büyük bir zeka eseri saymış ve neşesinden bağırmaya başlamıştı.

“Hayır, hayır. Ben salt Murat değilim, muradıma erdim, muradına erememe illetinden azadım, gönlüm sevinçle dolu!”

İşte Korfu Valisi Sinyor Bafo’nun kızı Manisa Sarayı’nda böyle Müslüman oldu. Hoca yüzü görmemiş, hoca sesi duymamıştı. Hıristiyanlıktan İslamiyet’e geçmesi teklif edilmeden, hatta öyle bir geçişin farkında olmadan basit bir isim değişikliğiyle dininden düşüvermişti. Artık haçla alakası yoktu. Kilise yüzü görmeyecek, belki çan sesi de işitmeyecekti. Yalnız bu kadar da değil, bu geceden sonra o, İtalyan da değildi. Babasını soramazdı, anasını arayamazdı, yurdunu ağzına alamazdı. Şimdilik İtalyanca konuşmaya izni vardı. Lakin kısa bir zaman içinde Türkçe öğrenmeye ve o dille hislerini, düşüncelerini anlatmaya mecburdu.

Aklı yerinde, iradesi yerinde bir genç kızı ve o ayarda küme küme, sürü sürü kızları, erkekleri böyle bir anda din ve yurt kaygısından, vicdani bütün ilgilerden uzaklaştırıp yepyeni bir iman, yepyeni bir düşünce alemine sokan nedir?

Rus, Leh, Alman, Macar, Fransız, İtalyan, Yahudi, Rum, Habeşi ve Zenci binlerce dişi ve binlerce erkek hangi bir güçle güle güle, sevine sevine bu değişikliğe benliklerini açmıştır?

Bafo saralı, sarhoş ve hatta iradesiz bir genç olarak kabul ettiği Şehzadeyle baş başa kalınca ve onun sinirlerini bozan öfke krizi geçerek samimi bir aşk alemi başlayınca, bütün zekasını seferber etmiş, genç prensin ruhunu okumaya çalışmıştı. Şirvanlı odadaki sohbet sırasında derin incelemeler yapmış değildi. Çünkü orada yalnız kendi güzelliğini parlatmak, Şehzadeyi büyülemek, saraylılar üzerinde etkili olmak istiyordu. Şimdi o emellerden uzaktı. Hayatına yön verecek ve o hayatı temelinden değiştirecek erkeğin özünü görmek için sa-vaşıyordu.

Onun Türk gücü hakkındaki bilgisi mükemmeldi. Yalnız

Türk'ün medeni seviyesini ölçme çabasıındaydı. Şehzadenin durumundan ve tutumundan daha önce onu, içine kapandıkları odanın duvarları, tavanı, penceresi ve odaya serilen halılarla asılan levhalar, öteye beriye konulmuş çekmeceler, peş tahtalar, minderler, yastıklar aydınlattı. Bunların hepsi Türk işiydi ve Türk ruhunun inceliğiyle beraber yaratıcı gücündeki olgunluk bütün bu zarif eşyada pırıl pırıl parlıyordu. Bafo, nakışlı birer zümrüitten farksız olan yeşil çinilerin, o renk renk camların, o sedefkari kapıların, o tablomsu halıların, o kadın saçı gibi hoş sıрма işlerin yardımıyla bu gerçeğe ulaştıktan sonra yuvasını, yurdunu, dinini ve ailesini sonsuza dek unuttarak ruhi, kalbi, şuurî ve vicdani değişikliği kabul etmişti.

Şehzade Murat, erken erken, çifte cüceleri çağırarak Bafo'ya, "Nasıl, rahatsız olmadınız ya," sorusunu sordurduğu zaman o, yalansız bir sevinçle, benliğindeki değişikliği açığa vurdu.

"Ömrümde," dedi, "ilk defa insan olduğumu anladım. Çünkü büyük insanların yurdunda yaşamak hakkını kazandım."

Şehzade, bu cevap üzerine cücelere şu emri verdi.

"Hasekimin adını Safiye koydum. Herkes onu bu isimle anacak. Sadece ben kendisine Safo diyeceğim. Sizin de haberinizi olsun!"

Şimdi balayı başlamış oluyordu. Zaten hükümet işleriyle ilgisi olmayan Murat, gecesini gündüzünü Safo'suna adamıştı, onun dizi dibinden ayrılmıyordu. Yemeğini onun eliyle, suyunu onun eliyle, hatta uykusunu onun eliyle alıyordu. Geceyarılarından çok sonralara kadar süren cümbüşlerden Safo'ya yorgunluk gelince iki parmağını yavaşça Şehzadenin gözlerine kordu ve Türkçe olarak "Uyu, uyu!" derdi. Murat bu nurlu ve büyümlü ağırlığı göz kapaklarında hissetmedikçe uyumaz, uyu-yamazdı.

Onlar, Türkçe dersi sırasında bile aşk cilvelerine kapılmaktan geri kalmıyordu. Dersi Cüce Nasuh ile Cafer nöbetleşerek veriyordu. Fakat Safo, ana dilini yeniden öğrenmeye

başlamış gibi garip bir ilgiyle ders sırasında mutlaka hazır bulunan aşığının başka dersleri hatırlamaya başladığını yüzünde beliren kargaşalıklardan sezer sezmez öğretmen cüceye "Sus!" derdi. Ardından Şehzadenin ellerini yakalar, Türkçede elde ettiği kazançların derecesini, mesela şu şekilde, ona hissettirmeye koyulurdu.

"Sen çok güzel, sen çok iyi, sen çok aslan. Ben cariyeye, ben halayık, ben zavallı, ben çok sever, deniz kadar sever, gök kadar sever, deli kadar sever."

Ve fikrini, hissini tamamen ifade edemediğinden üzülmüş gibi titizlenir, bağırmaya başlardı.

"Gir yürekte gör beni, gir içimde gör beni. Ateş oldu ben..."

Aşka ait bütün tabirleri cücelerden öğrenmişti, bir küçük deftere kaydetmişti, Şehzadeden ayrı bulunduğu zamanlarda o tabirleri hafızasına geçirir ve onlardan, yine cücelerin mahrem yardımıyla cümleler oluşturarak ya herkesin yanında ya da aşk aleminde aşığına şarkı gibi söylerdi.

Şarkı gibi dedik. Çünkü Safo'nun sesinde gerçekten müzik ahengi vardı. Güzel Türkçe bu zarif ahenk arasında özellikle hoş bir eda alıyordu, adeta tanrısallaşıyordu. Onun için Murat, Safo konuşurken gözlerini yumardı, taklidi imkansız bir şarkı dinler gibi o bülbülü hayranlıkla dinlerdi.

Fakat Safo, balaylarının hep şirvanlı oda, hamam, yatak dairesi ve harem bahçesi arasında geçmesine uzun süre razı olmadı. Sarayın yüksek kulelerinden görünen ovayla Gedos Çayı'nı bir gün Şehzadeye işaret ederek anlatmaya çalıştı:

"Ben istemez kafes. Ben ister hava, ben ister su!"

Ve cücelerini bulunca da fikrini açıkladı:

"Aslanımın yarı dünyaya hakim olduğunu biliyorum. Fakat şu saray içinde yaşamaya mahkum kaldığını da görüyorum. O hakimlikle bu mahkumluk birbirine hiç uymayan iki ayrı durum. Aslanımdan isterim ki şu veya bu kanunun, kuralın, geleneğin hatırı için hapis yaşamasın. Bugün burada ise yarın başka bir şehirde, öbür gün daha başka bir yerde gö-

rünsün. Güneşten doğduğunu, bizzat güneş olduğunu unutmasın.”

Sonra yalvarır gibi davrandı, iki elini birleştirerek gamlı bir tavır aldı, cücelere asıl düşüncesini tercüme ettirdi.

“Ben de, ne yalan söyleyeyim, üzülüyorum. Aslanımın tebaası nasıl giyinir, neler yiyip içer, sarayımızın yanında, yöresinde neler var, bu şehrin gezilecek yerleri ne biçim şeylerdir, henüz görmedim. Bunları öğrenmekten, görmekten niçin mahrum kaldığımı kestiremediğimden içime üzüntü yayılıyor.”

Şehzadeye aslanım diye hitap etmekte ısrar ediyordu. Çünkü o tabirin Osmanlı saraylarında padişaha özgü olduğunu öğrenmişti. Veliahdın da padişah olmak imkanını dört gözle beklediğini sezdiğinden bu hitap ile onun en ince, en gizli hül-yasını okşanmış oluyordu.

Suçlu düşünce taşıyanlar bu düşüncelerine ihanet edemeyecek durumda bulunanların kendilerini anlamalarından memnun olur. Çünkü vicdana ağır gelen o suçlu düşüncenin ağırlığını ancak o gibilerle paylaşabilirler. Murat da Şeyh Şüca ve Kadı Üveys’le gelecek hakkında sohbet etmekten geri kalmıyordu. Onlar, hemen her gün Şehzadenin padişah olur olmaz yapacağı büyük işleri konuşur ve genç veliahda taç giymiş, tahta oturmuş olmak zevkini aşılayıp dururdu. Fakat haremde hiçbir kız, o büyük hayale dokunmadı, dokunamadı. Çünkü babasının ölümüyle gerçekleşecek bir mutluluğu Şehzadeye hatırlatmaktan çoğu yufka yürekli olan bu kızcağızlar ürkerlerdi.

Safo, bir istisnaydı, dolaylı yoldan da olsa efendisinin gizli düşüncelerine parmak basmış oluyordu.

Şehzade, onun bu hareketinden haz almakla beraber bir süre cücelerin yanında ağır davranmak istedi, kendisine bütün saraylıların yaptığı gibi “Şehzadem” denilmesini ve aslan tabirinin padişahlara özgü olduğunu söyledi. Fakat Safo ona şu cevabı verdi.

“Gözümle görüyorum ki aslansınız. Hatta heybet bakımın-

dan aslanlardan da üstünsünüz. Kalbimle ve bütün benliğimle de hissediyorum ki aslanlardan kuvvetli, aslanlardan cesaret-lisiniz. O halde size niçin aslanım demeyeyim. Bugün de yarın da aslansınız, benim aslanımsınız.”

Murat, saz ve içki alemlerinde değil ama bir başlarına kaldıklarında kızı hareketinde serbest bıraktı, bir yandan da onun gezmek, serbest hava almak yolundaki dileğine ilgi gösterdi ve hemen kadıya haber gönderip Manisa’nın görülmeğe değer yerlerini bildiren bir defter istedi. Ta İkinci Murat devrinden kalan ve Manisa’ya gelen bütün şehzadelerin eğlence yeri olan Hünkâr Bahçesi’ni Safo için az görüyordu, onu her gün bir başka yere götürüp eğlendirmek için yol arıyordu.

Bu yol, bir hükümet ve bir devlet meselesi olacak kadar çetindi. Çünkü Safo yaya gezemezdi, tahttrevanla dolaşmaktan belki zevk alamazdı. O sebeple İstanbul Sarayı’ndaki hasekiler için yapıldığı gibi kendisine bir araba almak gerekti. Şehzade bu gereği düşünürken yapılacak koçunun İstanbul’dakilerden daha zarif ve kıymetli olmasını istiyordu ve Manisa hükümet memurlarını hemen harekete geçirmişti. Sonra Safo’nun gittiği mesirelerde açık saçık oturabilmesi, dileğine göre gezip tozması, gülüp oynaması için tedbir alınması, onun gideceği mesirede ve onun ziyaret gününde halktan kimsenin bulunmamasını sağlamak gerekti. Bu iş de zannolunduğu kadar kolay değildi. Çünkü şehirlinin civar mesirelere belirli günlerde gitmesi yasaklansa bile beş yüzden fazla köy halkına her yer için ayrı bir günde ve ayrı bir yasak çıkarmak, çeşitli yolları gözlem altında bulundurmak zor işti.

Buna rağmen Şehzade, kalbine taç ve ruhuna güneş yaptığı Safo’yu memnun etmek kaygısıyla her güçlüğün yenilmesini istedi, geniş bir gezi programı hazırladı ve gümüş tekerlekli koçunun yapımı biter bitmez de programı uygulamaya koydu.

Manisa Kadısı’nın devlet belgesi yazar gibi özenle düzenleyip gönderdiği defterde şu mesire isimleri vardı. Beşçınar, Beyköşkü, Salıncaklar, Dokuzpınar, Sovucakpınarbaşı!... Kadı

Efendi, bu mesirelerin her biri hakkında uzun tarifler, incelemeler yapmış, fakat Hünkərbahçesi'nin topundan üstün olduğunu kaydetmeği de unutmamıştı.

Bu kayıt yerindeydi. Çünkü Hünkərbahçesi, Edirne'deki saray bahçesi örnek alınarak düzenlenmiş, yüz yirmi, yüz otuz yıldan beri bir düzineye yakın şehzadenin tek eğlence yerini oluşturmuş ve güzelliği olgunlaşmış bir yerdi.

Nitekim bu bahçeyi, tam yüz yıl sonra görmüş olan Evliya Çelebi bile onun güzelliğini hayretle karşılamış ve *Seyahatnamesi'*ne de hayretini uzun bir sayfa olarak geçirmek zorunda kalmıştı. Safo da, bahçeye hayran kaldı. O devirde maksure denilen kameriyelerde kumrulaştı. Gülfidanları arasında bülbülleşti, havuzlar önünde martılaştı. Sık dallı ve sımsıkı ağaçlıklar içinde serçeleşti. Sabahtan akşama ve geceyarısına kadar durmadı, dinlenmedi, köşeden köşeye koştu, tarhtan tarha sıçradı, daldan dala atladı. Bin bir zarif şekle büründü, çeşit çeşit neşeler gösterdi ve yanı başından ayrılmayarak ona sadık bir eş vefası, bağlılığı gösteren Şehzadeyi buram buram terletti. Adamakıllı yordu, ayakta duramaz bir hale koydu.

Fakat Murat, memnundu, hatta mutluydu. Çünkü eski masallara konu olan peri kızlarında olduğu gibi güldükçe yanaklarında güller açan, terledikçe alına şahane inciler dizilen sevgilisini bugün perilerden daha kıvrak, meleklerden daha hoş bulmuştu. Cıldırasıya sever bir hale gelmişti. Onda bülbülleri güllerinden, deniz kuşlarını denizin renginden ve köpüğünden, serçeleri dudak dudağa aşk fısıldaşmak neşesinden uzaklaştıracak bir güzellik buluyordu ve kadının bir işaretiyle, gülfidanları arasında bir erkek bülbüle, havuzlar önünde bir erkek martıya, ağaçlar içinde bir erkek serçeye dönmekten, ruhu değişimler geçire geçire o hayvancağızların rollerini taklit etmekten enikonu sevinç duyuyordu.

Safo, Hünkərbahçesi'nde bir gün değil, birkaç hafta geçirmek hevesine kapıldığından Şehzade Murat, hazırladığı programda değişiklikler yapmak zorunda kaldı. Şehrin sağında solunda bulunan gezilesi yerleri ziyaret işini ileriki günlere bı-

raktı, Hünkarbahçesi'nin dört köşesine ve tam ortasına çadırlar kurdurdu, sevgiliyle orada kalmaya başladı.

Bahçede zarif köşkler vardı. Lakin iki sevgili, nerede yürürlerse orada başlarını bir yastığa koyabilmek için bu çadırlara ihtiyaç görmüştü, iyi ve isabetli düşündükleri ise her gün bir veya iki çadırda birer ikişer saat uyku kestirmeleriyle sabit oluyordu.

Safo, değme gençlerin dayanamayacağı kadar çılgın birkaç hafta geçirdikten sonra öbür yerleri de görmek istedi. Lakin her geziden dönüşünde yine Hünkarbahçesi'ne gelinmesini şart koştu. Onun sonsuz kahkahalarıyla, şen naralarıyla zeleleler geçirmek sırası şimdi Beşcınar, Beyköşkü gibi gezi yerlerine gelmişti. Kuşların bile oradan geçmesini imkansızlaştıracak derece sıkı kordonlarla her taraftan ayrılmış ve Safo'nun keyfine tahsis edilmiş olan bu güzel yerlerde Venedikli dilberin yapmadığı oyun kalmadı ve Şehzade Murat, bu yolla ona bir kat daha hayran oldu.

Bir iki ay sonra o, bahçeden de gezdiği yerlerden de, gümüş tekerlekli arabasından da bıkmıştı. Garip bir dalgınlık içinde şehirdeki saraya dönmek istiyordu. Fakat oraya dönmeden önce, Manisa kadınlarının nasıl giyindiğini ve Manisa evlerinde neler pişirilip yendiğini görmek istediğinden kadının, dizdarın, kethüda yerinin, eşraf ve ayanın haremeleri bahçeye davet olundu, aşçılara da Manisa işi yemek hazırlamaları tembih olunarak davetliler için bir ziyafet verildi.

Murat, o gün saraya gelmiş, ziyafetin idaresini, kaçgöç meselesinden dolayı Safo'ya havale etmişti. Cüceler, sağında ve solunda yer alarak onun emirlerini tercüme edecekti. Aşığının yanında ele avuca sığmaz bir hal alan haseki o ziyafet günü değirmen taşı gibi ağırdı. Misafirlerini ayakta kabul etmekle beraber o ağırlığı ile her kadının başını eğdiriyor ve bu eğilen başlara yorgunluklarını gidermek için elini öptürüyordu.

Manisalı kadınlar, siyah, mavi ve al renkte, muhayyer adı verilen feracelere bürünerek gelmişti, içlerinde kadife çakşır

üzerine sarı çizme giyenler, süt beyaz örtü bürünenler ve başlarına diba dedikleri kumaştan sivri arukçin geçirenler de vardı. Örtüler ve feracerler atılınca renk renk yelekler, şalvarlar meydana çıkıyor ve bu renk bolluğu, bahçenin çiçekleri arasında pek hoş bir ahenk yaratıyordu.

Her çiçek tarhı önüne bir sofraya kuruluydu, misafirler saygınlığı ve konumuna göre teşrifat memuru bayanlar tarafından bu sofralara oturtuluyordu. Çorba, kuzu dolması, sini böreği, helva, hoşaf gibi alışılmış yemeklerden başka her sofraya Manisa işi beyaz nohutlu çörek, baharlı mekik böreği, Arap gevreği, beyaz tandır gerdesi, üzüm şerbeti, bademli paluze verilmişti. Sarayda İstanbul işi ekmek yeme adeti varken Safo'nun misafirlerine Manisa'nın pek meşhur olan anasonlu ve çörek otlu beyaz ekmeği dağıtmıştı. Misafirler, saray sofrasında kendi şehirlerinin ekmeğini, çöreğini, şerbetini, paluzesini bulmaktan çok hislenmiş ve bunu Safo'nun zarafetine verdiklerinden kadını candan sevmeye başlamıştı.

Venedikli Haseki her sofraya gelmek, cüceleri yoluyla sofrada oturanlara ayrı ayrı iltifat etmekle bu sevgiyi on kat yükseltti ve yemekten sonra misafirlerinden Manisa oyunları istedi. Davetli bayanların genç olanları sevine sevine onun emrine uydu. Bahçe birkaç saat peri baskınına uğramış gibi şen şakrak bir kargaşa içinde kaldı. Bir aralık Safo da oyuna karıştığı için kahkahalar ayyuka çıktı. Hünkarbahçesi temeline kadar sarsıldı.

Cücelerin uyarısıyla Safo, her davetliye dış kirası vermek istediğinden birçok destimaller, şallar, kumaşlar hazırlanmıştı. Güneşin batmasına yakın bir vakitte davetliler yorgun, fakat memnun, evlerine dönmek için izin alırken Safo emir verdi, O armağanları misafirlerine bölüştürdü. Bu işte isim ve şahıs ayrımı yapılmadığından herkes bahtına göre bir yadigar alıyor, el öpüp uzaklaşıyordu.

Bir buçuk asır içinde, Manisa'ya birçok Osmanlı şehzadesi gelip oturduğu ve her şehzade bıkıp usanmadan gecesini gündüzünü eğlenceye ayırdığı halde içlerinden hiçbirinin gözdesi,

hasekisi ya da karısı şehrin kadınlarına böyle bir ilgi göstermemişti. Onun için, Safo, bütün bir tarihin üstüne çıkmış, şehir kadınlarından kalburüstü gelenlerin yüreklerini büyülemişti. O günden sonra şehirde herkes Haseki Safiye'nin destekçisi olacak ve onun kadın değil, melek olduğuna inanacaktı.

Safo, saraydan enikonu özlemle dönen ve bahçeye girer girmez kendisini sekiz on kere kucaklayan aşığına ziyafetin hikayesini dinlettikten sonra zümrütlerini, en mühim anlarda yaptığı gibi yine onun gözlerine kapadı, o güne kadar hayli ilerlemiş olan Türkçesinin verdiği imkan oranında hoş bir ifadeyle sordu.

"Bende değişiklik var mı?"

Murat, bilmem, deyince zümrütlerini biraz geri çekti, sesini sertleştirdi.

"İyi bak," dedi, "iyi bak!"

Şehzadenin cevabı yine olumsuz oldu.

"Hayır!"

Kadın dudaklarını, habersiz aşığının kulağına yaklaştırdı.

"Beni anne ettiniz. Karnımda çocuğunuz var!"

Murat gülümsedi, anne olacağını müjdeleyen sevgilisine şu cevabı verdi.

"Beni baba edişin büyük bir iş değil. Ancak senden bir çocuğum olacağına sevindim, inşallah kendine benzer bir kız doğurursun."

Onun ne demek istediğini Safo belki anladı, belki anlamadı. Fakat umduğu sevinci, umduğu heyecanı Murat'ın bakışlarında bulamadığı için üzüldü, Türkçesinin azlığından tartışmaya girişemedi, üzülerek sustu ve babalık mutluluğunu sade bir gülümsemekle karşılayan eşinin ardına takılarak köşke girdi.

Onlar ilk defa sakın bir gece geçiriyordu. Kadın baş ağrısı bahane ederek erkenden içine girdiği yatakta susuyor, kımıldamaksızın yatıyor ve uyur gibi görünerek boyuna düşünüyordu. Murat da sırtı ona çevrili halayının bu oyunsuz, bu güçsüz ve bu tersiz yorgunluksuz yegane gecesinin hazzını

benliğine emziriyordu.

Ertesi gün, henüz tan yeri ağarırken, Safo, gümüş tekerlekli arabasının içindeydi, saraya dönüyordu. Yine gamlı, yine elemliydi, Hüncarbahçesi'nde bir şey kaybettiğini anlayarak hayıflanıyordu. Onun varlığından eksildiğini sezip de ne olduğunu anlayamadığı, adını koyamadığı şey, Murat'ın aşkına beslediği inancın bir parçasıydı.

Zeka, hisse hakim oluyor! Bafo, kocası demek olan Murat'ın tahta çıkmasıyla beraber imparatoriçe ve o ölüp de kendisi sağ kalırsa, doğuracağı çocuk da erkek olursa ana imparatoriçe olacağını anladıktan, yavrunun kız olmaması için o devirde inanılan her çareye başvurmaya başladıktan sonra ruhunu saran hüznü, sıkıntıyı atma gücünü de gösterdi, eski neşesini ele aldı ve deyim yerindeyse bilimsel incelemelere girişti.

Osmanlı tarihini bütün ayrıntılarıyla öğrenmek istiyordu. Şehzade Murat, onun bu dileğini önce önemsemedi. Olur, molur diyerek geçiştirmek istedi, Fakat Safo'nun fikrinde ısrar ettiğini görünce, bu hevesi aşırma günlerindeki kadın kaprislerinden biri sayarak ihmali bıraktı, saray kütüphanesinde bulunan tarih kitaplarını hareme taşıttı. Cüce Nasuh'la Cafer'e de onlardan özetler çıkarıp Haseki'ye tercüme etmelerini emretti.

Murat'ın veliahtlığı zamanında Osmanlı tarihi olarak saraylarda, okur, yazar devlet adamlarının evlerinde bulunan yazma kitapların sayısı pek az olup Aşık Paşazade, Neşri, Bitlisli İdris, Lutfi Paşa, Kadı Cemali tarihlerinden ibaret gibiydi. Şükrullah'ın *Behçetü'ttevarih*'i, Şair Muhlis tarafından Türkçeye çevrilmiş olmakla beraber makbul değildi, acemce yazılmış olan *İdris Tarihi*'nin kazandığı rağbetin yüzde birine sahip olmamıştı. Beş on yıl sonra bütün bu tarihlerin kıymetini sıfıra indirecek Hoca tarihi ise henüz meydana çıkmamıştı.

Bundan dolayı, cücelerin tercüme edip özetleyecekleri kitapların sayısı bir düzineyi bile bulmuyordu. Fakat bunları okumak, kavramak, özetleyip İtalyancaya çevirmek önemli bir

işti. İki cüce boylarınca tere boğularak İdris Tarihi'ni de ilkin başkalarına ve sade bir üslup ile tercüme ettirerek bu mühim işi başarmaya çalışıyorlardı.

Şehzade Murat, daha önce de bir yerini bulup söylemiştik, şiirden anlardı. Ara sıra şiirler de kaleme alırdı. Bu özelliğe sahip olabilmek için her şeyden önce dilbilgisi gerek olduğundan o da birkaç yıl dil dersi almıştı. Bu sayede ve Safo'ya hoşluk olsun diye tercüme işlerine yardım ediyordu. Çünkü kadının Osmanlı tarihini, daha doğrusu Osmanoğulları tarihini okumak için gösterdiği kuvvetli arzu, onu da etkilemişti. Onda, o arzuda Safo'nun kendi hanedanına ve kendi şahsiyetine bağlılığını görüyordu. Hasekinin ana olmayacağı ve Hünkarbahçesi dönüşünden sonra şımarık sevgili rolünü bırakıp uysal bir vaziyet almasından da hoşlandığı için ona her fırsatta iyilik yapmak istiyordu.

Safo'yu saran tarih merakı, tamamen yapay olup gelecek için çizmek istediği plan yüzünden Osmanoğullarını tanımak ihtiyacını duymuştu.

Murat'ın babalık nimetine ilgisizliği, Venedikli dilber için kuvvetli bir dersti. Evvela sevgilisine güçlkle açılan yüreklerde aşkın önemli bir yer tutmasına Safo'nun düşüncesine göre imkan yoktu. Şu halde kendi konumu da daima tehlikeydi ve bu tehlikeyi ya da tehlikeleri şimdiden karşılamak gerekti.

Safo, böyle düşündüğü için bir plan çizmek istemişti. Bu planın başarılı olabilmesini ise Şehzadenin nasıl bir soya bağlı olduğunu, dedelerinden ve büyük dedelerinden ne gibi düşünceler, hisler miras aldığını öğrenmeye bağlı görüyordu.

Ne Murat ne cüceler onun nasıl bir amaç takip ettiğini sezmediklerinden, sezemediğinden tercüme ve özetleme işiyle harıl harıl uğraşıyordu. Halbuki o, Osmanlı tarihinin siyasi ve askeri taraflarını için için esneyerek dinliyor ve çevirmenler konuyu bitirip susunca soğuk bir tavırla "Çok güzel, çok güzel," deyip dersi kapatıyordu. Lakin Osmanoğullarının aşk

hayatına değinen bölümlerde tepeden tırnağa dikkat ve heyecan kesiliyordu, kelime kaçırmıyordu.

Çevirmenler, bu konuları önceleri dile almamak istemişken, onun gösterdiği ilgi ve yaptığı uyarı üzerine tercüme çerçevesini genişletmiş, daha sonra da dersi eski padişahların evlenme hikayelerine çevirmek zorunda kalmışlardı. Safo, işte bu sayede Osmanlı devletini kuran, Ertuğrulzadeden kendi eşi Murat'ın dedesi Süleyman'a kadar gelip geçen hükümdarlar üzerinde etkili olmuş veya olamamış kadınların hayatlarını dolaylı da olsa öğrenmişti.

O, cücelerden öğrendiklerini Murat'a tekrar etmekten zevk aldığı için Şehzade de aile tarihine dair noksanlarını tamamlamış gibiydi. Artık Osman'ın Mal Hatun'u, Orhan'ın Nilüfer'ıyla Teodor'u, üçüncü Murat'ın, Rum, Bulgar ve Sırp Prensesleri, Yıldırım'ın Beyza'sı, İkinci Murat'ın Mara'sı, Fatih'in Gülbahar'ları, Çiçek Hatun'ları, Beyazıt'ın Ayşe Sultan'ı, Yavuz'un Hafsa'sı, Süleyman'ın Hürrem'i Safo için enikonu aydınlanmış konulardı, keskin hayal gücünü işleyerek onların hayatından birtakım hakikatler çıkarıyordu.

O, Osmanoğulları tarihinde aşkın büyük bir rol oynadığını anlamakla beraber o ailenin en kuvvetli bir aşkı en küçük bir sebeple feda ettiğini de kavramıştı. Mesela Mal Hatun için aylarca acı çeken ve ona sahip olma uğrunda birçok tehlikeye göğüs gerip hatta düello yapan Osman Bey, istediğini aldıktan sonra Mal Hatun'u silik bir şahsiyet haline sokmakta gecikmemişti. Orhan, çıldırasıya sever görünüp de nikahladığı Nilüfer'in üzerine evlenmekten geri kalmamıştı. Murat, zaten kelebek gibiydi. Beyazıt, Beyza'ya candan aşık olmakla beraber başka kadın ve erkeklerin ardından koştuktan çekinmiyordu.

Safo, işte bu bilgiyle zekasını cilaladı, iradesini kuvvetlendirdi ve duygularına hakim olmak imkanlarını elde edip kendisine sağlam bir yol çizdi. Bu yol, Şehzadeye hükmetmemek, onu işinde ve gidişinde serbest bırakmak esasına dayanıyordu,

kıskançlığı kendine yasak etmişti. Daima sabırlı, daima dayanıklı olacaktı ve "İmparatoriçe" olmak uğrunda her şeyi feda edecekti.

Zeki kız bu azimle, bu kararlar köşesinde, hem sakin hem neşeli bir hayat geçirirken Şehzadeyi olanca dikkatiyle izlemekten, cücelerine de izlettirmekten geri kalmıyordu. Genç prens, çıldırasıya sever görüldüğü Venedikli dilberin ana olacağını duyduğu günden beri zamanını, haremden ziyade selamlıkta ve açık saçıık eğlenceler arasında geçiriyordu, ara sıra körpe halayıklarla da gizli sohbetler yapıyordu. Fakat üç günde, beş günde bir, tazelenmiş bir aşkla yine Safo'nun dizlerine kapanmaktan kendini alamıyordu.

Safo, onun için sanki bir yelpazeydi. İçindeki hovardalık ve aşk severlik ateşi sönmeye yüz tutar tutmaz, yani nedimleriyle, musahipleriyle ve içerideki toy halayıklarla geçirdiği demlerden bıkar bıkamaz Safo'ya dönüyor, o yarı sönmüş iç ateşini yeniden alev alev yakıyordu.

Güzel Venedikli, bu durumun da farkındaydı, eşinin sönmek üzere olan bir kandile taze yağ koydurmak için keline döndüğünü anladı, planına son şeklini verirken bu noktayı da göz önünde tuttu. Kandil yağı vermeye devam edecek, fakat o yağ, yerine ve zamanına göre pahalı satmayı da ihmal etmeyecekti.

Bu halde birkaç ay daha geçti, Safo'nun doğum zamanı yaklaştı. O, ağır bir yük altında bulunuyormuş gibi daimi bir rahatsızlık hissettiğinden, Şehzade için için üzülmüyordu. Hele sarayın içinde ve dışında onun tırnağına değmeyen kızlarla geçirdiği aşk saatlerinden sonra, mutlaka pişmanlık duyuyor, hatta bu kadarla da kalmayarak tenine, yüreğine o gelir geçer aşklardan kir bulaştığını düşünüp tiksiniyordu. O pişmanlıkların, o düşüncelerin sonu ise, tabii ki Safo'ya koşmak, onun sakin bir uysallıkla sunduğu heyecan içinde yıkanmak oluyordu.

Murat, yine böyle bir ihtiyaçla onun kucağına koştuğu günlerin birinde kadını pek bitkin buldu, bencil ve duyarsız

kalamadı, yeşil zümrütlerdeki nemle kızıl dudaklardaki eleme ilgi gösterdi, hayret edip üzülerək sordu

“Nen var?”

Safo’nun cevabı, tek kelimeye sığmış hazin bir inilti oldu.

“Ölüyorum!”

Murat’ın gözleri önünde bir tabut ve bir mezar açıldı. Her aşk gecesine, her aşk saatine yeni bir yüz çizmek, yeni bir tat dökmek gücünü taşıyan Safo’yla beraber bütün o mucizevi yeteneğin, o çeşit çeşit tatların bu tabuta konulup o mezara gömüleceğini düşünerek yüreği burkuldu, damarlarında bir elem alevi dolaştı ve düşünmeden hemen ağlamaya başladı. Hem dizi dizi gözyaşı döküyor hem Safo’nun ellerini öpe öpe yalvarıyordu.

“Sen ölme Safo, sen ölme Safo. Çünkü sen kalbimin ışığı-sın, ruhumun baharısın.”

Ve önemli bir şey, bir derman, bir şifa hatırlamış gibi yerinden fırladı, çılgın adımlarla selamlığa çıktı. Kadı Üveys başta olmak üzere bütün nedimlerini, musahiplerini yanına getirtti, henüz yaşı kurumayan gözlerini, onların üzerinde acılı acılı gezdirdikten sonra, derin derin içini çekti.

“Haseki,” dedi, “ölüyor. N’idelim, onun derdine nice derman bulalım?”

Kimse, dert nedir demedi, ezberden derman aramaya koyuldu. Çünkü amaç bir hastaya ilaç aramak değildi, Şehzadeye hoş görünmek ve onu neşelendirmektir. Bu sebeple herkes aklına değil, ağzına geleni söylüyordu ve Murat’ın zaten karışık olan kafasını büsbütün karıştırıyordu. Yalnız, Kadı Üveys sakin ve dalgındı. Şehzade bir aralık onun dalgınlığını farketti.

“Ya sen defterdar,” dedi, “bir sağlık vermez misin?”

O, önemli bir şey söyleyeceğini hissettiren garip bir tavırla etrafa bakındı:

“Sultanım,” dedi, “ben yoldaşların hızlarını alıp susmalarım bekliyorum. Bu söz ummanı içinde ağız açmanın ne yeri ne değeri var.”

“Demek bir şeyler söyleyeceksin. Haydi, durma, bildiğini ortaya koy.”

Kadı bozuntusu defterdar şöyle bir toparlandı, düşüncelerini açıklamaya girişti.

“Haseki hazretlerinin ne midesi bozuk olacak ne yüreği. Efendimin sarayında, nazla yaşayan kölelerin ve cariyelerin sağlığı mutlaka denktir, bir düzen içindedir. Şu halde hastanın manevi bir derde uğraması ihtimali galiptir. Manevi dertlerin dermanı ise, efendim, sizin tarafınızdan bilinir. Bence Hasekinin derdi de manevi olsa gerek.”

Sustu. Derdi anlamış gibi görünürken, çaresini söylemiyor, adeta nazlanıyordu. Şehzade onun bu kaba durumundan sinirlendi.

“Bre Üveys,” dedi, “hayvanlığı bir yana koy, sözü tamamla. Bulduğun derman nedir senin?”

“Mal namına, mülk namına bugün en aziz şeyiniz neyse, onu Haseki Hazretleri uğruna feda ediniz. Hastanın bir şeyciği kalmaz. Allahın yardımıyla sağlığı yerine gelir.”

Şeyh Şüca, nedimlerden birinin kendi düşüncelerinden üstün bir fikir ileri sürmesini çekemedi, kuvvetli kuvvetli öksürerek Şehzadenin dikkatini şahsına çevirdikten sonra, şöyle bir fikir yürüttü.

“Ruhlarla bağı olanlar, erenlerin yardımıyla hastalardan hastalığı alıp nefislerine geçirebilirler. İrade buyurursanız, iki rekat namaz kılayım. Yaratanıma, pirime sığınayım, Haseki Hazretlerinin yatağı etrafında bir döneyim, dertlerini üzerime alayım. Onlar, Allahın izni ile mutlak iyileşir. Köleniz, ben belki hastalanırım.”

Şehzade kaşlarını çatı.

“Haseki, senin adını duymaya bile dayanamıyor. Çünkü buraya geldiği gün korsanlardan yediğin dayağı biliyor. Onun için, tedbirini sınamayı başka bir hasta buluncaya kadar bırakalım. Defterdarın dediğine bakalım.”

Ve yüzünü ona çevirdi.

“Sözün yabana atılmaz ama biraz kapalı konuştun. Bir

şehzadenin en aziz malı, en aziz mülkü ne olabilir? Biz mala, mülke değer mi veririz? Hazinemizdeki cevherlerin yanımızda çakıl kadar kıymeti yoktur. Altını pulla eş görürüz.”

Ve biraz tereddüt ettikten sonra ilave etti.

“Tanrı bir gününü bin etsin. Babanın şevketi önünde yedi düvel boyun kırar, diz çöker. Kaf Dağı’ndan Hint Denizi’ne kadar yedi dünya elimizde. Ancak biz, bu mülkün bütün nimetlerini sevdiklerimizin bir gülüşüne feda ederiz. Gözümüz o kadar tok, yüreğimiz o kadar cömert. Şimdi bana hasekiden daha aziz bir nesne bulabilir misin?”

“Haseki hazretlerinin dilekleri!”

Murat, bu kısa cevabın taşıdığı büyük anlamı kavradı, bir zamanlar Safo’nun nikahlanmak için gösterdiği ateşli arzuyu hatırlayarak hassaslaştı ve hemen karar vererek kızlar ağası rolü oynayan köleyi çağırdı.

“Tez,” dedi, “yanına iki ağa alıp hasekinin odasına git. Benimle nikahının kıyılması için vekaletini al.”

Ve o çıkarken de şu emri haykırdı.

“Şehir Kadısı’na da adam koştur. Saraya gelmesini söylet.”

Venedikli Bafo, işte yerinde söylenmiş acıklı bir kelimeyle ve yerinde yapılmış dokunaklı bir iniltiyle, nikahlı kadın almamayı yıllardan beri tasarlamış olan Şehzade Murat’ı yenmişti, kendini ona nikahlatarak geleceğini sağa çıkarmıştı.

Tarihlerde Eğri Fatihi diye kaydolunan Üçüncü Sultan Mehmet, bu nikah olayından iki ay sonra dünyaya geldi ve anası Safo’nun zaten kuvvetli olan konumunu bir kat daha sağlamlaştırdı, yıkılmaz bir duruma soktu.

Fakat o, Hünkarbahçesi dönüşünde çizdiği plana sadakatini koruyordu, küçük bir şımarıklık göstermeyerek tam bir tahammül hayatı geçiriyordu. Kocasının hemen her gün taze bir koz kırdığını bildiği halde, gösterdiği bu direnç, başta Murat olmak üzere saraylılarca onun erenliğine yorulmaktaydı. Müslüman oluşu bile düzme ve yalan olan bu kadını bir bir buçuk yıl içinde evliya konumuna çıkarmak, şüphe yok ki, gülünçtü.

Lakin o devrin zihniyeti böyle saçma düşüncelere ve hükümlere pek uygundu.

Bununla beraber, unutulmamak gerektir ki, Murat aşkından sıyrılmış değildi. Safo'yu, yine kuvvetle seviyor, sık sık bu sevginin baskısına boyun eğerek onun yanında hummalı geceler geçiriyordu. Ancak aşkına, irsi bir iradesizlikle ihanet etmekten geri kalmıyordu. Onun düşüncesine göre gül sevmek için karanfile veya sümbüle küskün kalmak gerekmezdi. Zevk, esas itibarıyla güle yönelmiş olsa bile, ara sıra başka çiçekler de koklanabilir. İşte bu düşünce, onu kucaktan kucağa dolaştırıyor ve sonunda yorgun, biraz da mahcup Safo'ya döndürüyordu.

Safo, iradesini hissine hakim kılarak yalnız gürültüsüz patırtısız bir ömre kavuşmuş olmuyordu. Maddi olarak da çok şey kazanıyordu. Çünkü Şehzade, onun aşkına ihanet sayılabilecek herhangi bir hareket yaptıktan sonra sevgilisine özürlerini sunmaya mecbur hissederdi kendini ve o ihaneti sezmemiş görünmekle kıymetini katmerlendiren Safo'ya, değerli hediyeler sunardı.

Bu durum, hiçbir kırgınlık, hiçbir gürültü ile sarsılmadan tam yedi yıl devam etti. Safo, aşkına sık sık yapılan ihanetlere karşı gösterdiği tahammülle Şehzade Murat'ı kendine tamamen bağladı, gürültüsüz bir şekilde sarayın ruhu kesildi. Mehmet Sultan'dan sonra, Ayşe ve Fatma adlı iki kız doğurduğu için kendisi, kuvvetli bir üçgenin içinde yaşıyor demektir. Değme kuvvet, bu üçgeni yıkamazdı. Safo'yu Şehzadenin ve saraylıların üzerinde kurduğu saltanattan ayıramazdı.

Şu tarihi romanın yazarı olarak söylemek zorunda olduğumuz bir nokta var.

Safo, nikahlı bir prenses ve güçlü bir anne olduktan iki yıl sonra, Türklerle Venediklilerin arası, Kıbrıs Adası yüzünden açılmış ve Türkler adaya asker çıkardıklarından, Venedikliler oradan çekilmek zorunda kalmıştı.

Bu olay, Türk gücünün en büyük zorlukları yenmekte

problem yaşamayacağını bir kere daha kanıtladığı ve Kıbrıs Adası'nda gerçekten destan konusu olacak kahramanlıklar gösterildiği için, bütün Türk ili, tek bir yürek halinde savaş haberlerine ilgi gösteriyordu.

Manisa Sarayı'nın, bu heyecandan uzak kalmasına imkan yoktu. Şehzadeyle maiyeti de, her gün gelen ulakların getirdikleri haberlerle, Kıbrıs Savaşları hakkında aydınlanıyor ve Türk gücünün mucizelerinden zevkleniyordu.

Safo bu sırada yine hastalandı, yemeden içmeden kesildi. Cüceleri dışında hiçbir saraylıya tek bir kelime söylemiyordu, dilsiz bir ömür geçiriyordu. Cücelerle de yalnız, bir konu üzerinde konuşuyor gibiydi. Bu konu, söylemeye lüzum yok, Kıbrıs meselesiydi. O, gözlerine garip bir bulantı veren iç hummasını sezdirmemeye çalışarak ya Cafer'i ya Nasuh'u bir köşeye çeker, soru sorardı. Onlar bir yandan şehzade, bir yandan Haseki Sultan kesesini kendi keselerine altın döker bir pınar halinde tutmak istediği için ikiyüzlü bir politika güdüyorlardı. Şehzadenin hovardalıklarında sırdaşlık yaptıkları gibi, o hovardalıkların bütün sahnelerini Safo'ya anlatmaktan da geri kalmıyorlardı. Bu sebeple Kıbrıs meselesinde onun gösterdiği gizli ilgiyi de kötüye kullanmak istemişlerdi. İstanbul'dan Manisa'ya gelen bütün haberleri güzel Venedikliye bildirmekte yarışa çıkmışlardı.

Bilindiği üzere Kıbrıs Adası'nı almayı İkinci Selim'e düşündürten İmparatorluğun herhangi bir aksaklığını gidermek ya da yükselmek endişesi değildir. Kıbrıs şarabında bulduğu güzelliştir!

Romanımızın baş taraflarında bir yerde ismini geçirdiğimiz Don Mikez adlı Portekizli bir Yahudi, kendine zorla kabul ettirilmiş olan Hristiyanlıktan kurtulmak için, Sultan Süleyman devrinde İstanbul'a kaçmıştı.

Orada hem zengin, hem güzel bir Yahudi kızına gönül verdi, onunla evlenmek için öz dinine dönmekte acele ederek Jozef Nasi adını aldı. Sonra parlak hediyeler sunarak Kütahya Valisi veliaht Selim'in yakınlığını kazandı, nedimleri arasına

girdi. Selim'in Jozef Nasi'ye gösterdiği dostluk o kadar samimi ve o kadar candandı ki, bu yüzden kendisinin Sultan Süleyman oğlu olmayıp küçük yaşında saray haremine alınarak saklanmış bir Yahudinin oğlu olduğuna dair dedikodular çıkmıştı.

İşte bu Jozef Nasi bir yandan altın, bir yandan şarap sunarak ve bu şeylerin her ikisini bol bol bulmak için Kıbrıs'a bir sefer yapılmasının yeterli geleceğini söyleyerek veliahdı meşhur adanın fethine teşvik edip dururdu. Bir gün Selim, fazla sarhoş oldu, Jozef Nasi'yi kucakladı. "Ben padişah olursam, sen Kıbrıs Kralı olacaksın," dedi. Bütün tarihlerde büyük bir askeri ve siyasi bir olay olarak yazılan Kıbrıs Savaşları, aslında bu sözün hatırlanması ya da nefis şaraplar veren bir memleketin ele geçirilmesi yüzünden olmuştur. Safo, dört yıl önce Venedik Doçu'nun, Senatörlerin, danışmanların bu Don Mikez'den, Yahudi Jozef Nasi'den, nasıl korktuklarına bizzat şehit olmuştur. Fakat İstanbul'dan Venedik'e elçi gelen Kubat Çavuş tarafından, o Musevi'nin Osmanlı İmparatorluğu siyaseti üzerinde kuvvetli bir rol oynayamayacağının da garanti edildiğini duymuştu. Fakat dört yıl sonra olan bitenlerin Kubat'ı yalanlamasına bakılırsa, Jozef Nasi'nin kendi istediklerini yaptırmak için sarayda kuvvetli bir dayanak bulduğu anlaşılıyordu.

Safo, cücelerinden savaş haberleri dinlerken, bu noktayı da araştırıyordu. Nihayet, sarayda kimsenin ağza alamadığı sırlardan birini, yine cücelerden öğrenerek meraktan kurtuldu. Bu sır, Murat'ın annesi Nurbanu'nun bir Musevi kızı olup sarayda da Musevi kadınlarına pek geniş ve şerefli yerler verildiğinden ibaretti. Güzel Haseki bu bilgiden şu kararı çıkardı. Bugün hüküm Sultan Selim'dedir. Onu, bir Yahudi olan karısı Nurbanu, yine bir Yahudi politikacıyı istediklerine kavuşturma endişesiyle etkiliyor. Venedik aleyhine savaş açmak zorunda bırakıyor. O halde yarın padişah olacak Murat'ın karısı Safo da, kocası üzerinde etkisini kullanarak Venediklilere elin-

den geldiğince hizmet etmeli ve Kıbrıs Seferi'nin acısını onlara unutturmalıdır!

Safo, Kıbrıs Seferi sırasında böyle düşündü, böyle karar verdi. Lakin seferin devamı müddetince hasta kalmaktan kurtulamadı. Bu kanlı savaş yedi hafta sürmüş ve o yedi haftanın hemen her gününde İstanbul'dan bir ulak gelerek savaş hakkında haberler getirmişti. Bu haberler, Türklerin adım adım zafere doğru yürüdüklerini gösterdiğinden, sarayda ve bütün şehirde coşkun sevinçler meydana getiriyordu.

Safo, işte bu sevinçlerden kederleniyordu, her Türk zafesinden bir kalp yarası alarak yatağa düşecek hale geliyordu. Adanın tamamen zapt ve kumandan Bragido'nun, elli Müslüman hacıyı vaktiyle öldürttüğü için, idam edildiğini duyduğu gün, kocasının yanında neşelenmeye çalıştı, şehirdeki yoksullara bir kese sadaka dağıttırdı. Fakat yalnız kalınca, uzun uzun ağladı, Kıbrıs'ta can veren Venedikliler için, Allah'tan merhamet diledi, ana diliyle yanık dualar okudu.

Ne kocası ne bir saraylı onun vatanına ve vatandaşlarına Türk eliyle isabet eden felaketlerden dolayı matem tuttuğunu, o matem ağırılığıyla süzülüp zayıfladığını anlayabiliyordu. Fakat herkes aylardan beri sebepsiz görünen bir acıyla eriyip giden güzel prensese acıyordu. Murat, onu neşelendirmek, eskisi gibi mutlu etmek için her çareye başvurdu. Hatta küçük prens Mehmet'e gebeyken, tecrübe edilen manevi dermanı yeniden sınamak istedi ve bir gün onun başını dizleri üstüne yatırarak sordu:

"Benden hiçbir dileğin yok mu?"

O, Kıbrıs'ta kalan Venedikli ölüleri düşünerek içini çekip inledi.

"Hayır aslanım."

"Senin için çarpan şu yüreğin bir gün başkası için de çarpabileceğini düşünüp üzülüyor musun?"

"Hayır."

Ve hemen sebebini de açıkladı:

“Beni muhabbetinize layık görmediğiniz gün, öleceğime eminim. Ölenler üzülmez!”

Murat, onun saçlarını uzun uzun parmaklarıyla taradı, solgun dudaklarını yine uzun uzun öptü ve tasarladığı manevi dermanı bu arada sundu.

“Bütün dedelerimin laneti üzerime olsun ki Safo, sen hayatta oldukça bu kalp yalnız senin kalacak, hiçbir kadın bana, seni feda ettiremeyecek!”

“Teşekkür ederim, aslanım!”

Bu derman da o süzülüştü gidermedi ve Safo yine hasta kaldı. Gerçi geziyordu, dolaşıyordu, çocuklarıyla meşgul oluyordu. Kocasına geceleri, arasında yer veriyordu. Fakat dalgınlıktan ve zayıflıktan kurtulamıyordu. Bu matemli sürünüş, Kıbrıs’ın Türkler tarafından ele geçirilmesinden iki ay sonraya kadar devam etti ve bütün Türk ilinde yas havasının estiği bir gün, Bafo’nun solgun yüzü güldü.

Osmanlı tarihlerinde İnebahtı Bozgunu, Frenk tarihlerinde Lepanto Zaferi diye geçen korkunç deniz savaşından bahsediyoruz. Bilindiği gibi, 1571 yılı aralık ayının ilk haftasında Türk denizcileri müttefik devletler donanmasına yenilip kazanmışlardı. Kullandığımız tabir sakat görülmesin. İnebahtı’da Türkler, alevle su arasında ve birinden öbürüne geçerek mertçe, aslanca öldüler, talihsizliğin batmaya mahkum ettiği gemilerini yakarak ve o yangın alevlerini kendilerine kefen yaparak denize gömüldüler. “Galip sayılır bu yolda mağlup” diyen şair, işte bu ayarda sahneleri düşünerek bu sözü söylemiştir.

Fakat Türk ili, bir Türk havuzu sayılan Akdeniz’de böyle kanlı bir hadisenin cereyan edebilmesini, yüzlerce Türk gemisinin yanıp binlerce Türk denizcisinin şehit olmasını akla sığmaz bir felaketti. Kış mevsimi içinde hazırlanan yepyeni bir Türk donanmasının Akdeniz’e çıkıp altı ay evvelki galipleri tuzağa düşürdüğü güne kadar yas tuttu, heyecan içinde yaşadı. Yalnız Bafo, İnebahtı Felaketi’nden manevi bir şifa iksiri çıkardı ve onu ruhuna içirerek dertten kurtuldu.

Biraz sonra, realist Venediklilerin, İnebahtı Deniz Zaferi'ne bel bağlamak gibi bir aptallıktan uzak kalmaması, yeni Türk donanmasının o zafer kuruntularını suya düşürmekte gecikmeyeceğini anlaması ve Kıbrıs Adası'nı unutmaya rıza göstermesi üzerine, Türkler de barış yanlısı göründüklerinden savaş faslı kapanmış ve barış devresi açılmıştı. Safo, bu haber üzerine büsbütün iyileşti, her bakımdan eski halini aldı, Şehzade Murat'ın yine gülü ve bülbülü oldu.

Yalnız gülü ve bülbülü değil. O, dünyada olan biteni yorumlamada daima beceriksizlik gösteren kocasının akli olmak zahmetini de üstüne alınıştı. Şehzade Murat, son günlerde onun muradına göre düşünüyor gibiydi. Çünkü Safo, İstanbul'dan çeşitli kanallar ve ağızlar yoluyla gelen haberlerin içinden çıkamayan, gerçeği bulamayan kocasına rehberlik ediyor ve onun zihnini sıkıntıdan kurtarıyordu. Bu hizmetler zayıf iradeli erkeği, zeki kadına bir kat daha bağlıyordu.

Safo'nun ne gibi roller oynadığına bir örnek vermek için Kıbrıs meselesinden, İnebahtı faciasından ve Venediklilerle yapılan barıştan sonra, İstanbul'dan gelen haberlerin hep Padişah aleyhinde olduğunu söylemek yeterlidir. Murat'ın babası gece gündüz içtiği, devlet işine ilgi gösterme kabiliyetini kaybettiği için, bütün işler Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa'nın omzuna yüklenmişti. Bu tecrübeli vezir demir bir elle devleti idare ediyordu. Fakat kazandığı güç, Padişahı gölgede bırakacak kadar büyüktü. Hatta saray adamlarını bile istediği gibi aşağılayıp cezalandırıyordu.

İşte bu hal, İstanbul Sarayı'nda bulunanları telaşa düşürdüğü gibi Manisa Sarayı'nda oturanları da endişelendiriyordu. Hele Sokullu'nun Topkapı Sarayı'ndaki hazinedar başıy, yani Padişahın en yakınlarından birini öldürtmesi o telaşı, o endişeyi son dereceye yükseltmişti.

Olay da gerçekten önemliydi. Çünkü Padişahın nedimlerinden, musahiplerinden birini sadrazamların idama mahkum etmesi görülmüş, işitilmiş şeylerden değildi. Fakat Sokullu

Mehmet Paşa, siyasi gücünden cüret alarak ya da Padişahın sarhoşluğundan faydalanarak böyle bir düzen kurmuştu. İkinci Selim'in huzurundan çıktığı bir sırada kendisini belirli bir yerde selamlayan hazinedar başı Yusuf Ağa'nın kaftanına el attı ve kapıcılar kahyası Gülabi Ağa'ya dönüp bağırdı.

"Tut bre şu melunu, söyletme, boğ!"

Topkapı ve Manisa saraylarındaki nedimler, musahipler bu cüreti bir türlü affedemiyor ve tahta kalemle ve dille jurnaller vererek küstah vezir aleyhinde onu gazaba getirmeye savaşıyordu. Sokullu, onun eniştesiydi, bu bakımdan köle ve musahip takımının jurnallerine kulak asılmaması gerekti. Fakat Murat, babasının adamlarını öldürten bu vezirin kendini de tahttan, taçtan ayırabileceğini düşünerek telaşa kapıldığından, o konuya temas eden herkesi dinliyor ve bir karar veremediği için de daima Safo'nun görüşüne başvuruyordu.

Şeyh Şücalar, Kadı Üveysler, Kara Mehmetler ve bunlara benzeyen nedimler, hazinedar Yusuf hadisesini bahane ederek ayrı ayrı Şehzadeyi sıkıştırmış, taht üzerinde bir değişiklik olduğu zaman kendilerini zalim vezirin iradesine kurban etmeyeceğine dair söz almıştı. Görünüşte can korkusundan harekete geçtiklerini zannettiren bu dalaverecilerin esas maksatları, Sokullu gibi bir veziri feda ettirerek meydanı kendilerine bıraktırmaktı. Fakat maksatlarını ustalıkla saklıyorlardı, Şehzadenin önünde gözyaşı döke döke şu teraneyi tekrarlıyorlardı.

"O vezir, bir gün bize de kıyar. Sen lütfet, sen bizi onun şerinden koruyacağına şimdiden söz ver."

Padişahlık hülyasına biraz gerçeklik çeşnisi getirdiği için bu yalvarmalar, Murat'ın hoşuna gittiğinden istenilen sözü vermekte tereddüt etmiyordu. Lakin babasının veliahtken bir adamı tek bir kağıtla Mısır'a vali yaptırdığını hatırlayarak Sokullu aleyhinde Topkapı Sarayı'na mektuplar yazması, onun görevden alınmasını Padişah'tan istemesi yolunda telkinler, teklifler ve baskılar baş gösterince şaşaladı, Safo'ya gidip ona ne yapması gerektiğini sordu. Zeki kadının kısa bir düşün-

meden sonra verdiği fikir şuydu.

“Eniştenizin aleyhinde asla bulunmayın. Çünkü yüce pederiniz sizin ricanızı kabul etmez de, onu yerinde bırakırsa, büyük bir düşman kazanmış olursunuz. Bu düşman, ilk fırsatta sizi tahtınızdan edebilir.”

Murat bön bön “Nasıl eder,” deyince de şu cevabı verdi.

“İstanbul’da birkaç erkek kardeşiniz var. Sokullu bunlardan birini, babanızın ölümüyle beraber tahta çıkarır, yeniçerileri de para kuvvetiyle ona itaat ettirirse siz burada ne yapabilirsiniz? Onun için acele etmeyin, öfkenizi ona hissettirmeyin. Hatta vezire sık sık hediyeler yollayın, iltifatta bulunun.”

Ve dudağını kocasının kulağına yanaştırarak ilave etti.

“Bizim güneşimizin doğduğu gün ilk işiniz onu öldürmek olur!”

Bir taşla, iki kuş vuruyordu. Kocasına İstanbul’daki kardeşlerini rakip olarak gösterip zavallıları babalarının sağlığında sinsi sinsi idama mahkum ettiriyor, Sokullu’yu da aynı duruma düşürdüğü için oğluna sarayda, kendine de devlet idaresinde rakip olacak şahsiyetlerden kurtulmayı garantilemiş oluyordu.

Tesadüf, bu işleri tam zamanında yaptırıyordu. Çünkü Murat’ın babasında ölüm belirtileri görülüyordu. Başta şarap olmak üzere, keyif veren zehirlerin hepsini ölçüsüz kullanan Sarı Sultan Selim’in beyni sulandığı gibi başına bir sallantı dandanmıştı. O halinde tek düşündüğü şey yine şarap, afyon ve kadındı. Hatta hekimlerin bu üç nesneden birini kendisine yasak etmeleri ihtimalinden korktuğu için derdine derman da aramıyordu. Fakat başını fazla sarsıntıdan tutamaz bir hale gelince, endişesi arttı, yerden gökten yardım arayacak bir duruma düştü. Bununla beraber hekimbaşısına güvenmedi, önceden işten çıkardığı Mustafa Çelebi’ye sağlığını emanet etti.

Bu hekim, onun hastalığını “Sersem marazı” olarak teşhis etmiş ve tedavisine girişmişti. Selim, verilen ilaçlardan henüz

bir fayda görmeden yine perhizi bozdu, yeni yapılan saray hamamında ilk defa yıkanırken, büyük bir şişe Kıbrıs şarabı içmekten kendini alamadı. Lakin sulanmış beynine vuran is-pirto, ayaklarını da kafası gibi sarsıntı içinde bıraktığından, hamamı terkedeceği sırada, mermerler üstüne düştü, vücutça zedelendi, sağlık açısından da iyileşemeyecek kadar kötüleşti.

Onun güvenmeyip görevden aldığı hekimbaşı başta olmak üzere, birçok saraylılar veliahda yağ çekmek üzere bütün bu hadiseleri müjdeliyorlardı. Tam üç yıl Topkapı Sarayı bu mesut neticeyi hissettirmek için Manisa'ya çeşit çeşit yollarla, açık ve kapalı jurnaller göndermişti. Murat da işte bu jurnallerin uyandırdığı heyecan arasında nedimleriyle, karısı Safo ile birtakım anlaşıma ve düzenlemelere girişmişti.

Fakat müjdenin gelmesi uzuyor, beyni sulanmış ve kafası sallanır olmuş denilen Padişahın ölümü geciktikçe geciki-yordu. Bu da Şehzadenin, nedimlerinin ve Safo'nun neşesini kaçıran bir şey oluyordu. Tacir kılığında yola çıkarılıp da, ulak hızıyla yol alan bir adam, Manisa'ya ulaşip hamam olayını anlatınca, küllenmiş ümitler yeniden parladı ve gözler yine İstanbul yoluna dikildi. Bu sefer şans Şehzadeye gülecekti ve güldü.

Çünkü şen habercinin gelişinden az sonra, Bosnalı Hasan Çavuş adlı bir saray memuru Manisa Sarayı önünde boy gösterdi, padişah katından geldiğini haykırarak önüne geleni bir yana devirdi, merdivenleri uçar gibi çıktı, dehlizleri koşarak geçti. Murat'ın huzuruna vardı ve bir mektup uzattı.

"Sultanım," dedi, "ne varsa bunun içinde."

Mektup, Sokullu Mehmet Paşa'dandı! İkinci Selim'in öldüğünü söyleyerek yeni padişahı tahtına davet ediyordu.

5. BÖLÜM

İmparatoriçe Safo

Hasan Çavuş, İstanbul'la Manisa arasındaki yolu dört günde, Padişah ise beş günde aldı. Yollarda değil, İstanbul'da da Padişahın öldüğünü, yerine Murat'ın geçtiğini duyan yoktu. Nurbanu Sultan, şarap ve hamam kurbanı kocasının cesedini saray buzluğuna koydurmuş ve bu sırrı dışarıda yalnız Sokullu'ya açmıştı. Onun için Murat'ın köylerden kasabalardan geçişi olay oluyordu. Mudanya'ya gelişi ise bir kargaşaya sebep oldu. O sakın kasabacık karmaşa içinde kaldı.

Sokullu, yeni efendisinin Mudanya'ya erişeceği günü hesaplayarak Kaptan Paşa savaş gemisini de yola çıkarmıştı. Fakat gemi gideceği yere varmadan Şehzade oraya ulaştığından Mudanyalıları bir de gemi bulma angaryası yüklendi. Bir kulluk vazifesi bilinen bu işin hızla başarılamaması, Marmara'nın bu şirin kasabasına belki felaketler getirebilirdi. Fakat tesadüf böyle bir şeye engel oldu, o sırada mal almak üzere limana gelen Nişancı Feridun Bey'in mülkü bir kadirga, yeni padişahın emrine verildi.

O gün hava lodostu. Kadirga bundan yararlanmakla beraber, yolcular büyük acılar çekiyordu. Hele Murat perişan bir durumdaydı. Boyuna kusuyor, boyuna inliyor ve boyuna Safı'yu sayıklıyordu. Sevgilisi yanında yoktu. Kendisine ancak silahtar, rıkaptarı, çuhadarı ve bir de hocası eşlik ediyordu. Bunlar, kendi çektiklerini unutarak efendilerine hizmet etmek için uğraşıyorsa da bir fayda sağlayamıyordu. Ondan ötürü de Murat, Manisa'da kalan yarı canını anıp duruyordu.

Bu üzücü deniz yolculuğu tam yedi saat sürdü ve sonunda Sarayburnu görüldü. Vakit geceydi, her taraf karanlıktı. Sa-

rayın herhangi bir noktasına uluorta çıkmak tehlikeyi davet edebilirdi. Çünkü saray muhafızları da taht üzerinde meydana gelen değişikliği henüz duymamıştı ve yeni padişahı kabul etmeye hazırlanmamıştı. Bu sebeple deniz yolculuğu kadar üzüntülü bir safha daha açılmak üzereydi. Bununla beraber Murat, gün doğuncaya kadar gemide kalmayı göze alamadı. Bahçekapısı civarında karaya çıktı ve toprağa ayak basar basmaz yere uzanıp uyumak istedi. Ne altına serilecek minder ne üstüne örtülecek yorgan vardı. Yalnız başının altına bir yağmurluk kesesi konmuştu. Üstü başı da pisti, kusmuk içindeydi. Adamcağız yüzünü, gözünü ve ellerini yıkamak için tatlı su istediği halde bulunamadığından gemi kovaıyla deniz suyu getirmek zorunda kalmışlardı.

Toprağın üstünde uyuyan Murat, kendisini bekleyen tahtla Safo arasında dolaşan rüyalar görürken, ona saltanat müjdesi getiren Hasan Çavuş'la kadirganın kılavuzu Ahmet, bu yakışıksız durumdan Padişahı kurtarmak çareleri aramaya koyulmuş ve Ahırkapı'dan şehre girmeyi tasarlamıştı. Çünkü saray kapılarının hangisine başvursalar seslerini duyuramayacaklarından emindi ikisi de.

Ahırkapı, sadrazam tarafından oraya bir memur konulduğu için onlara açıldı ve Sokullu Mehmet Paşa da biraz sonra yatağından kaldırılarak Padişahın gelişinden haberdar edildi. İş artık düzene girmiş ve Padişahın topraklar üstünde yatmasına son verilmesi sağlanmıştı. Nitekim bu imkan biraz sonra fiili bir şekil aldı, sadrazam önünde fanuslar çektirerek Bahçekapısı'na geldi, Padişahla buluştu.

Kanuni Sultan Süleyman'dan oğlu Selim'e, ondan da Murat'a yadigar kalan bu güngörmüş vezir, yeni efendisiyle karşılaşır karşılaşmaz eğildi, ayak öpmek istedi. Fakat tahta çıktığına henüz kendini inandıramamış, başına bir çorap örülebileceğini daima düşünen ve deniz tutmasından ileri gelen sersemliği de giderememiş olan Padişah, onun ayağına kapanmasına meydan vermedi, telaş ve heyecan içinde vezirin iki

eline yapıştı, şapır şapır öptü.

Silahtar, rikaptar, çuhadar ve hoca, hiçbir padişah tarafından hiçbir vezire yapılmayan bu muameleyi görünce yüzlerini ekşitmişti. Bizzat Murat da iki üç saniye sonra büyük bir zaaf gösterdiğini sezerek kızarmıştı. Fakat o hareketinin bedelini vezire ödetmekte de gecikmedi.

“Paşa,” dedi, “saraya girer girmez, ilk işin atam Sultan Fatih kanununa göre davranmak olacaktır!”

Kardeşlerinin öldürülmesini emrediyordu. Sokullu, bu emrin nasıl bir korkudan dolayı verildiğini ve kendisinin de bu yolla sınanmak istendiğini sezdiği için hemen boyun kırdı.

“Fermanınız,” dedi, “şimdi yerine getirilir.”

Saray kapısını açtırmak, sadrazam için bile güç oldu. Geceyarısından sonra, o kutsal yuvanın bir eşliğine gelip de içeri girmek isteyenlerin kimlikleri anlaşılmadan bu dilekleri yerine getirilmezdi. O sebeple sadrazam uzun bir sorguya maruz kaldı, kendini güçlkle tanıttı ve yeni Padişahı neden sonra evine sokabildi.

Sultan Murat doğruca, anası Nurbanu’nun yanına gitti. Kapıların açılmasıyla beraber, yeni Hünkarın gelişi, eskisinin ölüm haberi bütün saraya yayılıvermişti. Nurbanu’nun kullakları zaten kırıştıydı, ilk gürültüde uyanarak oğlunu beklemeye koyulmuştu.

Fakat onların konuşması, yıllarca birbirini görmemiş herhangi bir ana ile evladın ilk buluşma dakikalarındaki sohbetlere benzemiyordu. Murat anasının elini öper öpmez kadın sormuştu:

“Yorgunsun değil mi, aslanım. Haydi, gel seni dairene götürüyim, dinlen!”

Murat da, “Uykum yok ama yorgunum,” dedikten sonra kaşlarını çatıp fısıldamıştı.

“Küçükler nerede?”

“Odalarında.”

“Şimdi kayıtları görülecek. Hele biz biraz görüşelim!”

Nurbanu, henüz ayağının tozuyla duran oğluna güzel bir

halayık hazırladığı için sabırsızlanıyor ve deniz tutması yüzünden üstüne başına bulaşan kirleri bile yıkayamayan Padişahı bu canlı efsunla ilk adımda kendine bağlamak istiyordu. Murat, anasının amacını kavradığı için heyecanlanmıştı. Yorgun başını yumuşak bir dize dayayarak Mudanya'dan İstanbul'a kadar çektiği sıkıntıyı unutmaya hazırlanıyordu. Fakat kardeşlerinin öldürülmesi işine daha fazla önem verdiğinden çarçabuk kabarıvermiş iştahına hakim olabildi, sadrazamının göndereceği haberi beklemeye koyuldu.

Mehmet Paşa aldığı emri, sarayın en büyük memurlarından biri olan kapı ağasına devredip sabaha karşı konağına dönmüştü. Ağa da kızlar ağasıyla hemen görüşerek ölüm mahkumlarını yataklarından kaldırtmış ve bir odaya kapattırmış, cellat rolü oynayacak dilsizleri de görev başına yollamıştı.

Öldürülecek şehzadeler Mehmet, Süleyman, Mustafa, Cihangir ve Abdullah adlı beş masumdan ibaretti. Henüz ergenliğe girmemiş bu mazlumlar, babalarının öldüğünü de duymamıştı. O sebeple geceyarısı tatlı uykularından uyandırılınca korktular. Ağlayıp çırpınmaya başladılar. Zenci köleler bu durumda yalan söylemeye alışkın olduğundan tatlı diller döktüler. Babalarının kendilerini hokkabaz seyretmeye çağırdığını söylediler ve çocukları, ecelin dilsiz uşaklar şeklinde beklediği yere götürdüler.

En büyüğü belki on yaşına bile girmemiş bu zavallıların boğulma işi umulduğu kadar çabuk ve kolay olmadı. İki kölenin tuttukları şamdanlardan ancak ölgün bir ışık alabilen o karanlık hücrede boyları, gerçek çaptan daha büyük, yüzleri de yine olması gerekenden daha korkunç görünen dilsizleri görür görmez, ödleri kopan çocuklar, cellatların ellerindeki kementlerden narin boyunlarını kurtarmak için köşeden köşeye kaçmaya savaşıırken, zayıf hançerelerinin bütün kuvvetiyle de "Baba, baba," diye bağırıyorlardı. Fakat sonra babalarının bu feryadı duymayacağını, duymak istemeyeceğini güya hatırlamış gibi, analarını çağırmaya koyuluyordu.

Bazen, bir ümitle toplandıkları ve hep birden diz çöküp

yalvardıkları da görülüyordu. Fakat kementlerin harekete gelmesiyle beraber yine dağılıyorlar, çırpına çırpına bir kurtuluş aramaya girişiyorlardı. Her dilsiz bir şehzade verildiği ve bu vaziyette cellatların kendilerine ait mahkuma kement atmasına imkan bulunmadığı için, hücumun tarzı sonunda değiştirildi ve dilsizler kementleri bırakıp miniminilerin üzerine uluorta atıldı. Artık masumların yakalarını kurtarmaları mümkün değildi. Her birinin üstüne iriyarı bir kara hayalet çullanıyordu.

Murat, yine anasının yanındayken ilk fermanının yerine getirildiğini duydu, büyük bir yükten kurtulmuş gibi geniş bir nefes aldı.

“Eh, valide,” dedi, “iş tamam olmuş. Şimdi dinlenebilirim.”

Öldürttüğü masumlar için yüreğinde küçük bir sızı yoktu, yalnız anasının kendisine ne değerinde bir armağan hazırladığını merak ediyordu. Aynı zamanda, gün doğar doğmaz, başlayacak töreni düşünüp biraz endişeleniyordu. Çünkü vezirlerin içinde on on beş yaşlarındayken Yavuz Sultan Selim'i görenler vardı, Kanuni ile uzun yıllar savaşa giden devlet adamlarının sayısıysa yüzleri aşıyordu. Acaba onlar kendisini nasıl bulacaktı?

Bu endişe, kendisi için gizlice hazırlanan dairenin dışında kaldı. Çünkü orada gerçekten güzel bir kız yorgunluk gidermekle sorumlu bir melek pırıltısıyla kendisini bekliyordu. Nurbanu, bir anadan çok bir muhabbet tellalına yakışan çapkın bakışlarıyla oğlunu bir an için süzdü.

“Bu gece,” dedi, “hizmetine Gülendâmlar bakacak. Umarım ki, aslanımı memnun eder. Gecen hayır olsun oğlum.”

Ve odayı terketmeden bir şey hatırlamış gibi geri döndü.

“Tahta çıkma bahşışı için,” dedi, “sakın tasalanma. Dış hazine de iç hazine de, yeteri kadar akçe var. Yas elbisen de hazır. Ben her şeyi düşündüm, her şeyi de hazırlattım.”

Sultan Murat o geceyi, yanına bırakılan halayıkla geçirdi.

Lakin beş günlük at ve yedi saatlik deniz yolculuğu, Sarayburnu'nda geçen bekleme devri, kardeşlerinin ölüm haberini alana kadar çektiği heyecan yüzünden sinirleri bitkindi. Bu yüzden aşk masalları söyleyemedi, aşk cilveleri seyredemedi, yalnız uyudu. Kız, o güzel kız, bir gümüş şamdan gibi onun başı ucunda yana yana sabahı bulmuştu.

Gün doğarken Murat, bütün saray halkı gibi ayakta idi, anasının getirdiği uzun yenli, çaprazlı mintanla mor atlas dolamayı giyiyor, şemle dedikleri matem sarığını sarıyor, yıllardan beri babasının ölümüne dua ederek, kardeş katili olmaya vicdanını alıştırarak beklediği büyük günün ilk törenini yapmaya hazırlanıyordu.

Topkapı Sarayı'nın Bab-ı Hümayun denilen kapısı önünde taht kurulmuştu. Murat, anasının verdiği nazar takımını kavuğunun bir yanına soktuktan sonra haremden çıktı, köleleri tarafından alkışlanarak Bab-ı Hümayuna doğru yürüdü ve orada kümelenen vezirleri selamlayarak tahtına oturdu.

Milyonlarca insanın kaderi işte bu tahtın ayaklarına bağlıydı, yarı cihanın mutluluğu veya felaketi de yine bu taht üzerinde oturanların ağzından çıkacak tek bir kelimeden doğabilirdi. Onlar, o devletliler "Doğuya bir ordu gitsin," dedikleri anda Asya'nın geleceği temelinden sarsılırdı, "Batıya sefer edilsin," dedikleri zaman da bütün Avrupa'nın tarihi du ruverirdi.

Murat da, tahta oturur oturmaz bu kuvvetin kendi damarlarına yayıldığını sezmiş, birden değişmişti.

Artık vezirlerin, beylerin, ağaların kendisini dedeleriyle karşılaştırması ve küçük bulması ihtimalini düşünmüyordu. Bütün dünyayı o yarım metre yüksekliğindeki taht üzerinden hükmeden bir bakışla süzüyordu.

Fakat bu gurur ve bu kuruntu bir dakika sonra garip bir sarsıntı geçirdi. Sokullu Mehmet Paşa, bağlılığını sunmak ve ayak öpmek üzere önünde eğilirken, yine iradesine hakim olmayarak yerinden fırlamış, "Esağfurullah Paşa, esağfurullah Paşa," deyip ihtiyar vezirin kollarına sarılmış ve şaşkınlıktan

sarığını öpmüştü. Saraylılar, tıpkı geceleyin Sarayburnu'nda nedimlerin yaptığı gibi dudaklarını ısıyor ve vezirliğin önünde küçülen saltanata için için kızılıyordu.

Murat da yaptığı, daha doğrusu tazelediği hatayı anlamakta gecikmedi, utanarak yerine oturdu. Öbür vezirlerle teşrifata dahil olanların tebriklerini sessiz sessiz kabul etti, ayağına yapışan dudaklara karşı sessiz kaldı. Lakin orada kaldığı süre içinde değil, bütün ömrünce Sokullu'ya gösterdiği, kendince yersiz saygının azabını yüreğinden silip atamadı.

Bununla beraber, onun Sokullu işinden önce düşüneceği şeyler vardı. O sebeple nefsine hakim oldu, kinini içinde sakladı, bağlılık töreni biter bitmez hareme çekildi, anasıyla baş başa verip Safo'ya ayrılacak daireyle saraydan çıkarılacak yahut sarayda bırakılacak halayıkların miktarı, özellikleri ve kıymeti hakkında konuşmaya girişti. Halbuki vezirler, başta Sokullu olduğu halde, divanhanede kısa bir toplantı yapmış, askere verilecek bahşiş işini konuşmuş ve lazım gelen kararın verilmesinin ardından Sultan Selim'in cenazesini kaldırmak için Padişah'tan izin istemişti.

Murat, gerekli işler üzerinde konuşma yaparken, kendisini ölülerle karşılaşmak zorunda bırakan bu rica şeklindeki uyarıyı homurdanarak karşıladı, fakat ölülerin kalkması da lazımdı. O sebeple, babasının buzluktan çıkarılıp tabuta konulan cesedini dışarıya sürdürdü, kendisi de biraz sonra çıkıp serviler arasında tahtadan yaptırılan musalla üzerine konulu tabutun önünde durdu. Cenaze namazına katıldı ve namaz biter bitmez hemen hareme savuştu. Fakat yolda devletin önde gelenlerinin cenazeyi mezara götürdükten sonra geri dönerek ölmüş şehzadeleri de kaldırmalarını uyarmayı da unutmadı. Onların cenaze namazlarında bulunmayı gereksiz buluyordu ya da mağdurlarının tabutlarıyla yüzleşmekten korkuyordu.

O sırada, halkın ve tarihçilerin diline düşecek bir şey daha oldu. Üç buçuk asır evvelki zihniyeti pek canlı ortaya koyduğu için kaydediyoruz.

Murat, tahta çıkma törenini tamamladıktan, babasıyla beş

kardeşini mezarlarına yolladıktan sonra, hareme girerken, hadımağaları, elleri göbeklerinin üzerinde bağlı olduğu halde sıra sıra dizilmişti. Yeni efendilerinin kendilerine hitap etmesini bekliyorlardı. Bu hitap, her şeyden önce, Allah'ın yeryüzünde gölgesi kabul edilen padişahın sesini duymak şerefini vermekle beraber, o ses böyle vaziyetlerde bahşişler, hediyeler ve ikramlar müjdeleyeceği için hadımlarca özellikle kutsal tutulacaktı. Fakat Murat onların umduğu sesle konuşmadı, sadece "Ağalar, karnım aç. Yiyecek veriniz!" dedi.

Açlara tokluk, yoksulları para verecek bir ağzın açlıktan bahsetmesi ve yiyeceğe açılması o dizi dizi köleleri şaşkına çevirmekle kalmadı, nahoş kuruntulara da sürükledi. Çünkü bir padişahın ilk cülus günü ağzından çıkacak ilk sözü uğur tutmak adetti. Bu adete uyulduğu takdirde, Murat'ın sözlerinden yakınlarda bir kıtlık olacağını düşünmek gerekiyordu. Hadımlar böyle düşündü ve kendilerine bahşiş vaat etmeyen Hünkarın bu gafletinden öç almak için düşündüklerini saray dışına da yaydılar. Üç beş gün sonra, bütün İstanbul halkı, yeni Padişahın cülus töreni sonrasında, ilk emir olmak üzere kölelerden yemek istediğini ve bu emri verirken "Açım, açım," dediğini konuşup dedikodu yapıyordu. Memlekete bir afet geleceği söyleniyordu. Tesadüf birkaç ay sonra, bu cahillerin düşüncelerini haklı çıkardı. Büyücek bir kıtlık memleketin bir kısmını acıya düşürdü.

Murat, hemen her gece yeni bir halayığın hizmetinden faydalanmakla beraber, Safo'ya kavuşmak için de sabırsızlanıyordu. Onun için gözü yollardaydı, kulağı eşikteydi. Safo'nun ayak sesini duymak için yüreği her dakika açıktı. Bundan ötürü de anasının boyuna değiştirdiği gece nöbetçilerine ısınamıyordu. Zaten bunlarda Murat'ın görüşüne göre bir eksiklik vardı. Gerçi o eksikliğin adını henüz koyamıyorsa da varlığını seziyordu. Halbuki Safo, yıllardan beri olgunluğundan hiçbir şey kaybetmeyen, geldi geleli de küçük bir noksan hissettirmeyen bir sevgili olmuştu.

Murat, can dostum, bazen da canan dediği Safo'nun dairesini hazırlatmak, daha doğrusu hazırlamakla meşgul olduğu için devlet işleriyle ilgilenmiyordu. Halbuki orduya cülus bahşişi dağıtmak lazımdı. Bunu, bahşişin kimlere ve ne miktar verileceğini gösteren bir defter sunmak suretiyle ilkin Sokullu Mehmet Paşa hatırlattı, sonra da Nurbanu sultan sordu. Askere tam bir milyon yüz bin altın dağıtılacaktı. Para sarf etmekten hoşlandığı kadar para toplamayı da seven Murat, bu kadar büyük bir servetin, kendisine küçük bir neşe getirmekten yahut bir haz vermeden boşa gitmesine için için yanıyordu. Yine de askerlerin tahta çıkma bahşişlerini babasından zorla aldığını hatırlayarak hemen izin vermek zorunda kaldı. Yine Nurbanu'nun telkiniyle sarayda kırk gün matem tutulmasını ve bu süre içinde babasıyla kardeşlerinin ruhu için Kuran okunmasını, sadakalar dağıtılmasını da emretti. Anası bu matemın sözden ibaret kalacağını ve Murat'ın alışkanlık ve zevklerinde değişiklik, eksiklik yaratmayacağını söylemeden bu iradeyi alamamıştı.

Yeni Padişahın katılması gereken uzun bir tören daha vardı. Kılıç kuşanmak! Sarayda yan gelip ve dizi dizi halayıkla aleme dalmak, sazende ve hanendeler arasına girip hoşça saatler geçirmek dururken, ne olduğu belirsiz bir kalabalığa katılarak camilere gitmek, dualar dinlemek, hocalar ve şeyhlerle külfetli sohbetlere tahammül etmek Murat'ın hoşuna gitmiyordu. Fakat Nurbanu Sultan ona, halkın gemini elinde tutanların ara sıra o halka güler yüz göstermek zorunda olduklarını anlattı.

"Aslanım," dedi, "halk dediğin sağmal inektir. Hazine dediğin de büyük bir taptır. O ineğin sütü ile bu tas dolar. Padişahların ineğin sütünün azalmamasına dikkat etmeleri gerekir. Bu da ara sıra halka hediye dağıtmakla olur. Sen kılıç alayına, cuma namazına, bahçe gezmesine, ava, donanma seyrine çıkarken işte bu gereği de düşüneceksin, halka avuç avuç altın dağıtacaksın. Başka türlü padişahla halkın arası hoş olmaz!"

Murat, bu öğüde de uydu, tahta oturduktan on beş gün sonra, bütün saray halkı ile Eyüp Camisi'ne giderek kılıç kuşandı. Dönüşte sırasıyla Yavuz'un, Fatih'in, Beyazıt'ın, Kanuni Süleyman'ın, babası Selim'in ve öldürdüğü kardeşlerinin mezarlarına uğrayarak dualar etti ve her mezar önünde avuç avuç sadaka dağıttı. Onun inancı sağlam, fakat iradesi zayıf bir Müslüman olduğuna şüphe yoktu. Allah'a da Peygamber'e de inanıyordu. Ancak bir çok yük, bir çok sorumluluk yüklenen padişahların biraz da eğlenmesini haklı bulduğunu söylüyordu. İnsanların padişah dahi olsalar dünyaya bir kere geleceğini düşündüğü için şarabı, sazı ve kadını ihmal etmezdi. Bunları bol bol bulmak için de padişahlık makamına sıkı sıkıya yapışmayı zorunlu buluyordu. Babasının ölümünü dört gözle beklemesi ve bu müjdeyi alır almaz beş kardeşini ölüme mahkum etmesi de, o yüzdendi.

Onun ziyaret ettiği her mezar başında, hele öldürttüğü kardeşlerinin henüz ıslak duran toprakları önünde boyuna gözyaşı döktüğünü görenler, kendisinin pek merhametli ve pek şefkatli bir padişah olduğuna hükmetmişlerdi. Fakat Safo'nun o gece Topkapı Sarayı'na girmiş olacağını bilselerdi, bu dökülen yaşlardan bir kısmının da, sevinçten ileri geldiğinde şüphe etmezlerdi. Çünkü Murat, türbeler ve mezarlar önünde ağlarken bile, can yoldaşını düşünmekten geri kalamıyordu ve babasının ruhuna Fatiha okurken, ruhuyla Safo'nun güzel hayaline kasideler okuyordu.

Safo, beklendiği gibi, o gece yine Mudanya yoluyla geldi. Bütün saray halkı tarafından törenle, çeşitli yerlerde karşılandı. Bizzat Padişah, sarayın araba kapısı denilen harem girişi önünde onu karşılamış ve hiçbir hasekiye yapılmamış iltifatlarla okşaya okşaya dairesine götürmüştü. Bu karşılaşmada o, veliahdı olan küçük Şehzade için beslediği özlemin etkisiyle harekete geçmiş gibi görünmek istiyordu. Fakat anası başta olmak üzere bütün saraylılar, Allah'ın gölgesini Safiye Sultan'ın ayakları altına seren kuvvetin babalık şefkati değil, aşk

olduğunu anlamıştı.

Nurbanu ile Murat'ın halası Mihrimah Sultan, genç Padişahın Safo'ya karşı bu düşkünlüğünü, bu tutkunluğu beğenmemiş ve gelinlerini merdiven başından olsun karşılamaya çıkmayarak valide dairesine kapanıvermişti. Onu kendi ayaklarına getirmek istiyorlardı.

Murat ilkin bu düzeni sezmedi. Anasıyla halasının Safo'yu önemsemeyişlerinin farkına varmadı. Gerçi anası da halası da yaşça Safo'dan büyüktü. Ancak yolda o büyüktü, bugüne bugün cihan padişahı olan bir adamın nikahlı karısıydı. Onun için karşılama şaşkınlığından, Safo'yu görmenin heyecanından biraz kurtulup da etrafı görmek imkanını bulunca, şöyle bir silkindi, kaşlarını sert sert çattı, kölelerden birine sordu.

“Valide hazretleriyle halam, sultan nerede?”

Durumu herkes gibi daha önce kavramış olan köle düşünmeden cevap verdi.

“Valide hazretleri dairelerinde. Sultan hazretleri de yanlarında.”

“Ben hasekimi karşılarken onlar neredeydiler?”

“Yine beraberdiler.”

Sultan Murat hiç düşünmedi. Biricik nikahlısına karşı validesinin de, halasının da göstermek zorunda olduklarına inandığı saygıyı yerine getirtmek istedi ve konuştuğu köleye şu emri verdi.

“Tez, git. Annemle halama benim yanıma gelmelerini söyle.”

İki dul kadın, Nurbanu ile Mihrimah, bu davetin nasıl bir düşünceden doğduğunu hemen sezdikleri için heyecanlandı. Birbirlerine bakakaldılar. Sultan Süleyman gibi insandan cine kadar tüm yaratılmışlara hükmetmiş güçlü bir padişahın biri gelini, biri kızı olan bu çifte dullar, pek gururlu olduklarından Safo'nun ayağına gitmeyi kolay kolay kabul edemiyorlardı. Fakat saltanatının ilk günlerinde sultan Murat'la bozuşmayı da istemiyorlardı. Böyle bir vaziyetten kendilerinin ziyan, Sa-

fo'nun ise karla çıkması kesindi. Ondan ötürü, uzunca bir hayret ve üzüntü dakikası geçirdikten sonra, soğukkanlılıklarını ele aldılar, kısa bir bakışmayla sıkı bir anlaşma imzaladılar ve yakın bir günde şu hakaretin öcünü Safo'dan almak kararıyla dairelerinden çıkıp Padişahın kendilerini beklemekte olduğu salona gittiler.

Sultan Murat, ileride tatsızlık meydana gelmemesi, gelin mevkiinde bulunan Safo ile halası Mihrimah ve kaynanası Nurbanu Sultan arasında gürültüler çıkmaması için şimdiden herkesin konumunu belli etmek istiyordu. O sebeple ve Safo'yu görmek şerefine bir iki saatten beri gösterdiği neşeye rağmen sinirli görünüyordu. Anasıyla halasının salına salına girdiğini görür görmez yüzünü de ekşitti.

"Canım," dedi, "babamın veya dedemin devrinde bulunuyormuş gibi nazlanıyorsunuz. Yanıma gelmek için ferman yazılmasını bekliyorsunuz. Bu tavırlar sizin gibi yaşını başını almış hatun kişilere yakışır mı?"

Devrin değiştiğini ve onları nazlandıran gücün şimdi Safo'ya geçtiğini anlatmak istiyordu. Nurbanu dudaklarını ısırarak bu acı sözlere karşı kayıtsız kalmaya çalıştı. Fakat Mihrimah dayanamadı.

"Yeğenimin sarayında da," dedi, "kardeşimin, babamın ve dedelerimin saraylarında olduğu gibi saygı göreceğime şüphe etmiyorum. Çünkü devir değişir ama kan değişmez. Ben senin, halanım. Baban kardeşimdi, deden babamdı."

Sultan Murat'ın yüzü kızardı, gözleri de karardı, kavga eder gibi sert bir sesle halasına şu ağır cevabı verdi:

"Padişahların yanında akrabalıktan bahis olunmaz. Daha doğrusu padişahların akrabası olmaz. Çünkü onlar Allah'ın gölgesidir. Bu gölgeye akraba çıkmak Allah'a ortak koşmak olur ki, küfürdür."

Birçok şey daha söyleyecekti. Fakat Safo'nun gözüyle, kaşıyla "Sus!" diye yalvardığını görünce kendini topladı.

"Hem," dedi, "bu sözlere ne gerek var? Biriniz anamsınız,

biriniz halam. Öyle olmasaydınız nikahlı karımla oturduğum yerde ne işiniz olabilirdi?"

Mihrimah küskün küskün mırıldandı.

"Siz çağırdınız da geldik. Yoksa helalinizle baş başa oturduğunuz sırada sizi elbette rahatsız etmezdik!"

Murat, yine Safo'nun bakışlarına göre hareket etti ve tartışmayı genişletmekten vazgeçti. Yüzünü anasına çevirdi.

"Valide," dedi, "size gelininizi torununuz Mehmet Sultan'ın anasını tanıtmak istediğim için haber yolladım, buraya gelmenizi diledim. İşte gelininiz Safiye!"

Safo, Avrupa saraylarında yapıldığı gibi, ana İmparatoriçenin önünde zarif bir reveransla eğildi, sonra onun elini öptü ve kocasının "Halam hazretlerinin de ellerini öp!" demesi üzerine aynı tavırla, Mihrimah'ın önüne geldi, reverans yaptı ve bu titiz kadının yumuşaklığı kaybolmaya başlamış olan sinirli elini de saygıyla öptü.

Padişah'tan sert ve ters bir davranış görmemek için her iki dul kadın, Safo'ya güler yüz gösteriyordu. Fakat iç yağlarından bir kısmı o anda kıskançlıktan erimişti. Çünkü Safo'yu umduklarından da duyduklarından da güzel bulmuşlardı. Nurbanu, yedi düvelin altını üstüne getirse, bu ayarda bir kız elde edemeyeceğini ve oğlunu Safo'nun pençesinden kurtarmayacağını düşünerek üzülmüyordu.

Mihrimah ise, eski ve yeni sarayda elli yıldan beri yaşayan ve Nurbanu gibi yüksek seviyede güzellerin güçlü varlıkları karşısında bile değerini kaybetmeyen bir destanın artık dillerden düşeceğini düşünüp üzülmüyordu. Bu destan onun anası Hürrem Sultan'ın güzelliğini tekrar ediyordu. Safo, anlatılamayacak, hatta düşünülemezcek güzelliğiyle o destanı da sayfa sayfa yırtacak bir kudretteydi ve Mihrimah işte bu güçten dolayı üzüntü duyuyordu.

Bununla beraber kaynana da, hala da bizzat tahta çıkmış ve imparatorluğun idaresini kendi eline almış gibi garip bir gurur hissettiren Safo'ya karşı nefislerini zorlayarak nazik davrandı.

Uzun uzun onun güzelliğini övdüler, zekasını ve terbiyesini alkışladılar, sonra hep birden Şehzade Mehmet'in dairesine gittiler. Küçük prens orada Raziye Hatun'la dadısının saçlarını yolup ötelerini berilerini çimdikleyerek eğleniyordu. Büyük ana ve büyük hala bir müddet de onu övüp durdular ve bu şekilde sultan Murat'ın sinirlerini yatıştırdıklarını düşünerek yerlerine döndü. Hünkar kendilerini oda kapısına kadar uğurlarken şu sözleri söyledi:

"Safo'yu hoş tuttuğunuz müddetçe hoş tutulacağınızı unutmayınız. Anamı da halamı da severim. Fakat Safo'nun incitilmesine izin vermem. Benim tarafımdan sevmek isteyenler onu candan sevmelidir."

Nurbanu da Mihrimah da bu uyarıya cevap vermediler, Padişahı selamlayıp yürüdü. Lakin içlerinde kıskançlık yangını başlamıştı, yürekleri ve beyinleri alev alev yanıyordu. Onun için valide dairesine girer girmez, birbirlerinin ellerine yapıştılar, göz göze gelerek ruhlarını karşılaştırdılar ve Safo'yu düşürmenin çarelerini aramaya koyuldular.

Mihrimah "Çiviye çivi söker, kadını da kadın yıkar," diyerek Padişah yeğenine güzel kızlar sunmak ve onların yardımıyla Safo'yu ezmeyi düşünüyordu. Nurbanu bu fikrin pekiyi ve pek doğru olduğunu kabul etmekle beraber başka önlemler de almaları gerektiğini ileri sürüyordu. Onun düşüncesine göre, Safo'yu gözlem altında tutmak, adım adım takip etmek lazımdı. O hem genç, hem gururlu olduğu için sık sık hata işleyebilirdi, saray geleneklerine aykırı hareketlerde bulunabilirdi. Hele para ya da şehvet hırsıyla devlet işlerine burun sokmaya kalkıştığı takdirde şüphe uyandırması daha kolay olacaktı. Bunun için de kendisinin gözetim altında bulundurulması gerekti.

Mihrimah bunu tartışmasız kabul etti. Yalnız bir noktaya parmak basarak sordu.

"Onu kime gözetleteceğiz? Araya kendisinin tanımadığı birini sokarsak kuşkulanır, yanını, yönünü örter, sırrını keşfetmez."

Nurbanu, hain hain güldükten sonra konuştu:

“Aslanımın kahya kadın diye sancaktan beraber getirdiği kadını torunumun yanında görmedin mi? Gözüyle adeta bize dilekçe sunuyordu. Safo’ya da ısırır gibi bakıyordu. O kadından çok faydalanacağımızı umuyorum. Eski sarayda bir Canfeda var. Genç, güzel bir kızdır. Şeytana külahını ters giydirecek kadar da akıllıdır. Kendisini buraya getirip oğlumla tanıştıracam. Bir yandan aslanımın kahyası, bir yandan bizim Canfeda, Venediklinin çanına çabuk ot tıkarlar. Yalnız kendilerini okşamamız, heveslendirmemiz lazım.”

Bu karar hemen uygulamaya kondu. Raziye Hatun ele alındı. Eski saraydan getirtilen Canfeda Kalfa ileri sürüldü ve Safo’nun lokmaları sayılmaya, adımları ölçülmeye, uykusu tartılmaya, gülüşleri arşına vurulmaya başlandı. O, büyülü bir ağ içindeydi ve bu ağın görünmeyen, sezilmeyen telleri içinde yavaş yavaş sıkıştırılıyordu. Fakat bu baskının etkili olması, olumlu bir sonuç verebilmesi için Sultan Murat’ın da iradesi üzerinde etkili olmak gerekiyordu. Nurbanu ile Mihrimah, bu noktayı göz önünde tuttuklarından sağa sola adamlar salmışlardı. Paşa ve ağa konaklarına, zengin evlere casuslar yollamıştı. Esir pazarlarına gözcüler koymuşlardı. Hani harıl “Safo’ dan güzel bir kız,” araştırıyorlardı.

Aynı zamanda, başka bir şebeke, sarayın dışında, musahipler ve nedimler dairesinde kurulmuştu. Şeyh Şüca, Kadı Üveys, Kara Mehmet gibi Manisa’dan gelenler baş başa vererek ve Sultan Süleyman’ın, Sarı Sultan Selim’in övgülerini kazanmış olan Şemsi Paşa’yı da, Padişaha yakınlaştıarak sadrazama karşı cephe almıştı. Murat, babası gibi davranarak devlet işlerini Sokullu’ya bırakma düşüncesindeydi. Fakat onun iki kere elini öperek gösterdiği küçüklüğü unutamıyor ve eniştesi hakkında garip bir kin besliyordu. Şeyh Şüca ile arkadaşları işte bu hıncı körükleyerek Padişahla başvekilinin arasını açıyorlardı ve vezirin derece derece azalacak etkisinin kendileri için derece derece artan bir güç olacağı düşüncesiyle Sultan Murat’ı hiç durmadan Sokullu aleyhine kışkırtıyordu.

Şeyh Şüca ile arkadaşları, kendi aralarına Şemsi Paşa'yı almakla gerçekten büyük bir kurnazlık yapmıştı. Çünkü o yaman bir düzenbaz olup Hürrem Sultan'ın hocası ve suç ortağı Rüstem Paşa'nın yetiştirmelerindendi. Kanuni Sultan Süleyman'ın, veliahdını öldürerek evlat katili olmasını mümkün kılan caniler şebekesinin elebaşlarından biri Şemsi Paşa'ydı. Sonraları Selim-Beyazıt kavgasında birincinin tarafında yer aldı ve onun tahta çıkması üzerine nedimler arasına girdi. Şeyh Şüca ve arkadaşları bu hayat hikayesini bildikleri için onu, Üçüncü Murat'a da nedim olarak kabul ettirmişti.

Şemsi Paşa, İsfendiyaroğulları'ndandı. Kızıl Ahmetli diye de anılan bu aile bir zamanlar Kastamonu ve çevresinde hüküm sürmüştü. Tarih sahnesine çıkış bakımından onlarla eşit bir kıymet taşıyan Osmanogulları'nın akla şaşkınlık verecek bir hızla büyük bir güç elde etmesini, Selçuklu İmparatorluğu topraklarında kurulan beylikleri ve o meyanada Kızıl Ahmetli hükümetçiğini de ortadan kaldırmalarını affolunmaz bir cina-yet sayıyordu. Ona göre Osmanogulları'nın bu işi yapması kendisinin hükümdar olması imkanını da ortadan kaldırmış oluyordu.

Bu irsi kin onu, padişahlara karşı sinsi bir düşmanlık içinde bulundurmaktaydı. Kanuni Sultan Süleyman'ı evlat katili ve Sarı Selim'i içki kurbanı yapmak için yıllarca çalışması da bu yüzdendi. Şeyh Şüca'nın, Kadı Üveys'in, Kara Mehmet'in dil birliği yaparak ve Sultan Murat'ı çember içine alarak "Şemsi Paşa babanıza, dedenize musahip olmuştur. Vakur, haysiyetli bir ihtiyar, dünya halinden haberdar, güngörmüş bir emektardır. Hele doğancılıkta ustadır. Ava gidildikçe böyle bir üstadın yanınızda bulunması uygundur girişiyle yaptıkları uyarı üzerine yeniden nedimliğe gelince de hemen paçaları sıvadı, Üçüncü Murat'a da kötülük yapma yolları aradı.

Padişahın, önceden de işaret ettiğimiz gibi paraya karşı büyük bir zaafı vardı. Şemsi Paşa işte bunu kendi arzusuna alet etti, Padişahı rüşvete alıştırdı. Bu ağır gerçeği Tarihçi Ali

kendi gözlemlerine dayanarak eserinde kaydeder. Ve tarihçi Peçevi de o kaydı, şu şekilde kendi kitabına geçirir: “Şemsi Paşa’nın Padişaha rüşvet aldırırım dediği halk dilinde döner durur. O asırdan beri bu sözü işitmeyen kimse kalmamıştır. Rahmetli Ali Efendi tarihinde yazmışlar ki: Bir gün Şemsi Paşa’nın has halvetindeydim. Kendisi yüce Padişahın yanından henüz gelmişti. Büyük bir sevinç içindeydi. Kethüdası olan Koçu’ya seslendi, bugün Kızıl Ahmetli intikamını Al-i Osman’ dan aldım, onlar bizim ocağımıza su koymuştu. Ben dahi onların ocağını söndürecek bir kötülük yaptım, dedi. Koçu kethüdanın yüzü ekşidi, canı sıkıldı, diye nasıl dedi. Şemsi Paşa cevabında rüşvete dadandırdım. Bugün kırk bin altın rüşvet kabul ettirdim. Bu, büyücek bir lokmadır, ona tatlı gelir. Artık rüşvetten vazgeçemez. Evladı da aynı yola döküleceğinden devletleri huzur ve rahat bulmaz, dedi. O anda benim aklıma bir fıkra geldi, latife yüzünden söyledim. Neslinden olmakla gurur duyduğumuz Halit bin Velit, Halife Osman devrinde düşmanından önce halifenin huzuruna girmek için kapıcıya iki altın vererek İslam aleminde ilk rüşvet örneğini vermişti. Siz de atalarınızın açtığı yola gitmiş ve bu kötü sünneti icra etmişsiniz dedim. Gücendi, sonra biraz durup başını salladı, hoş, hoş. Çok şey bilirsin Ali, dedi.”

Peçevi, Ali tarihinden bu alıntıyı yaptıktan sonra, Şemsi Paşa’nın karakterini daha iyi anlatabilmek için şu satırları ekliyor: “O, üç padişaha musahip olmuştu. Avlarda daima kendileriyle bulunmuştu. O sebeple, büyük bir şöhret sahibiydi. Yoksa niteliği, tavrı laubali, mizacı maskara, mezhebi dalkavuk, çenebazdı. Ağzının laf yaptığı ölçüde ırza ve ahlaka saygısı olmayan biriydi.”

İşte Sultan Murat, içli dışlı kurulan bu şebekeler arasında saltanat sürecekti. Safo’yla Sokullu da, kendilerinin gücünü, belki de hayatını hedef alarak faaliyete geçen şebekecilerle mücadele ederek varlıklarını korumaya çalışacaktı. Eğer Hünkar, iradesine ve bir programa sahip olsa, daha doğrusu düşünmek, görmek, sezmek yeteneklerini taşısa, böyle iki değil,

on iki şebekenin de saray ve devlet idaresi üzerinde etkili olmasına imkan yoktu. Fakat o, bir saman gibiydi. Çabuk parlardı ve hiçbir şey yakmadan, yakamadan sönüp giderdi.

Aynı zamanda kendini dünyaya tercih eden gafillerdendi. Kendi zevkine, kendi eğlencesine zarar vermemek şartıyla her şeyin altüst olmasına kayıtsız kalacak kadar bencildi. Bundan ötürü sarayın haremde ve dışında şebekeler kurulurken o köçekler, sazandeler, hanendeler bulup Manisa'dan getirdiği oyuncularını yenileriyle birleştirip zevk ve eğlence alemlerini kuvvetlendirmekle meşgul oluyordu. Safo'nun tercümanlığından, böyle bir işe gerek kalmadığı için ayrılan cüce Cafer'le Nasuh'a Enderun odalarında yer verdiği gibi, babadan kalan cüceleri de -içlerinde meşhur düzenbaz cüce de vardı- onların emri altına sokmuştu. Yalnız bunlar, bu cüceler başlı başına bir eğlence heyeti oluşturunurlardı. İçlerinde taklitçi, hokkabaz, perendebaz, meddah, destancı, soytarı, cambaz vardı ve biraraya geldikleri zaman yapmadıkları oyun, göstermedikleri hüner kalmıyordu.

Sultan Murat'ın da karakterini bir kalem darbesiyle çiziveren Peçevi, onun padişahlığını unutmadığını ve ölü padişahları kınayanların yaşayan padişahları da kızdıracağını bildiğini hissettirerek şöyle diyor. "Kişiliği gayet anlayışlı ve uyanık, sözün özüne vakıftı. Şiirlerinde, hatta durumlarında ve tutumlarında tasavvufa yakın ve yatkın, inci kıyme-tindeki sözleri ilahi konulara meyilli ve zarif olan yazıları o sonsuz denizlerde yol alırken devrin şairlerine okusunlar diye gönderdiği gazellerinin çoğu o vadideydi. Günlerini kendi mülklerinde, belki Arap ve Acem diyarından gelen sazende ve hanendelerle tatlı sözlü kıssa anlatıcılarıyla, hüner sahibi oyuncularla geçirirdi. Bu hüner sahipleri sıra ile ve nöbetle hümayun meclislerine girer, yeteneklerini gösterir, avuç avuç altın alıp memnun ve mesut giderdi."

Yine bu zeki tarihçi onun meclisinde ne gibi maskaralıklar yaşandığını göstermek için şu fıkrayı kaydediyor:

"Maskaranın biri bir gün gösterisini tamamlar, padişah da

ona yüz altın hediye edecek olur. Fakat maskara, yok Hünkarım, bugün altın istemem. Yüz değnek isterim, der. Sebebi sorulunca, hele elli değnek vurun, ondan sonra sorun, der. Bunun üzerine Hünkar, vurulsun, diye ferman eder. Maskara yatırılır, pataklanmaya başlanır. Ne zaman ki değnek elliye çıkar, herif, durun, durun. Bir ortağım var. Elli değneği de ona vurun, diye bağırır. Ortağın kimdir, denilince, her gün beni davete gelen bostancıdır. Bu adam, Hünkarımdan hediye alıp giderken seni ben getirdim, yarısı benimdir, deyip onu elimden alır. Bugün değneğin de yarısı onun hakkı olsa gerektir, cevabını verir. Padişah bu şakadan hazzedip maskaranın hediyesini iki katına çıkartır. Bostancıya da elli değnek vurdurarak bir daha böyle küstahlık yapmamasını tembih eder!”

Bu tasvirlerle, onu gözleriyle görmüş Avrupalıların söylediklerini de eklemek gerek. Avusturya elçisi Ongandin, Hammer tarihine geçen raporundan ve 16’ncı 17’nci asırlarda *Batı Avrupa Hükümdar ve Milletleri* isimindeki eserden şu satırları almak yeterlidir. “Üçüncü Murat, yaradılış itibarıyla yumuşak ise de, çabuk hiddetlenir ve o zaman merhametsiz olurdu. Raksı, musikiyi severdi. Meddahlıktan, hoş sözlerden hoşlanırdı. Asma saatçiliğe, ressamlığa meyli vardı. Sarayında mermerden bir çukur yaptırmıştı, her sene oraya iki buçuk milyon altın gömdürür ve yatağını bu hazine üzerine serdirirdi!”

İşte bu durumda bulunan, böyle bir yaşayış tarzını kabul eden Sultan Murat, içli dışlı ve birbirinden ayrı iki kuşatma çemberi içine alınmıştı. Yavaş yavaş kuklalaştırılıyordu. Kuşatmayı kuranlardan erkekler partisi Hoca Saadet’in katılımıyla kuvvet kazandığı gibi, kadınlar grubu da Padişahın hemşireleri Esmihan ve Gevher Müluk Sultanların katılmasıyla bir kat daha önemli hale gelmişti. Bu sultanlardan birincisi Sokullu’nun, ikincisi de vezir Piyale’nin nikahlısıydı ve Safo’yu düşürme ülküsünde Nurbanu ile büyük halalarının yanında yer alıyorlardı.

Her iki şebeke, Sultan Murat’ın nabzına göre şerbet veri-

yor ve şerbetin sarhoşluğu içinde onu kendi iradesine boyun eğdirmek istiyordu. Şemsi Paşa'nın başkanlığı altında bulunan grup, bütün karalamalarını "Saltanat hukuku, efendilik şerefi" gibi gurur okşayıcı konular üzerinden yürütmeye koyulmuştu. Onların çeşitli bahaneler bularak Padişaha sık sık anlattıklarına göre, saltanatta ortaklık olamazdı. Çünkü sultanlık ilahi bir nimetti ve kaynağındaki kutsallık dolayısıyla ne küçük ne büyük ölçüde, ne ciddi ne şaka şeklinde ortaklığa dayanamazdı. Bu sebepledir ki, padişahlar kardeşlerini, amcalarını ve icap ederse, öz evlatlarını öldürtmeye, yani saltanata ortak olmak isteyenleri fetva ile yok etme hakkına sahipti. Halbuki Sokullu'da padişahlık gücünü benimsemiş gibi bir durum, yüce Hünkârı önemsemediğini hissettiren bir tutum vardı. Nihayet bir köle olan vezirin bu haline göz yummak, Allah'ı da gücendirebilirdi. Zira Sultan Murat'a saltanatı veren Allah'tı ve bu nimetin gereklerini ihmal etmek elbette Allah'ı gücendirmek demektir.

İşte Sultan Murat'ı bu saçmalar, bu ipe sapa gelmez düşüncelerle Sokullu'dan soğutmaya çalışıyorlardı. Görünüşte devletin idaresini bizzat eline almak için onu teşvik ettikleri zannolunurdu. Halbuki maksatları o idareyi kendi avuçlarına almak ve har vurup harman savurmaktı. Nitekim az bir süre sonra, zavallı Hünkârı mağlup etmişler, diledikleri yola getirmişlerdi. O, devlete ait her işin kendisine yazı ile bildirilmesini ve yine yazı ile verilecek cevaba göre hareket edilmesini sadrazama emretmekle nedimlerinin bütün işlere parmak sokmalarını mümkün kılmıştı.

Osmanlı Devleti, imparatorluk haline geldikten sonra, sadrazamlar büyük işleri ağızlarıyla padişahlara arz eder ve alacakları emir dairesinde o işleri neticelendirirlerdi. Vezirle Hünkârın, devlet işlerini görüşmesi sırasında yanlarında genellikle kimse bulunmadığından, işler hakkında birtakım dedikodu çıkmasına imkan kalmazdı. Şimdi iş yazıya dökülmüştü. Yani devlet esrarından katiplerin, nedimlerin, musa-

hiplerin, hatta kadınların da haberdar olmasına yol açılmıştı.

Padişahın kendi adamlarıyla devlet işleri hakkında fikir alışverişi yapması yüzünden hükümet başkanı olan sadrazamların düşüncelerine ve planlarına aykırı hükümler ve emirler çıkması mümkün oluyordu. Sözü'nün kisası şu ki, Üçüncü Murat, dalkavuklarına yaranmak, onları memnun etmek için vezirlerinin gücünü kırmakla, devlet işlerini idare etmek yetkisini saraya almakla Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasını adeta kolaylaştırmıştı.

Onun, halka gösteriş olsun diye kabul ettiği bir kural daha vardı. Her şikayeti bizzat dinlemek! Bunun için başkente tellallar çağırtdı, illere fermanlar yolladı, kimin bir şikayeti varsa geçiş töreni sırasında dilekçe vererek doğrudan doğruya kendisine sunulmasını emretti. Böylece kubbe altına ait görevleri de almış oluyordu. Halbuki bir padişahın bütün memleketi bizzat dinlemesine imkan yoktu. Nitekim bu kuralın kabullünden sonra, onun her ata binip bir gezintiye çıkışında yahut camilere gidişinde binlerce dilekçe sunulmaya başladığından kendisi ve bu işten bir hayli kazanç elde edeceğini uman Şemsi Paşa da vazgeçmek zorunda kaldı. Zavallı Murat, bir kağıt tufanı içinde kalınca ve bu tufan sık sık tazelenince, sara nöbetlerine uğrayacak kadar dehşet duymuş ve dilekçelerin eskisi gibi sadrazama verilmesi için ferman çıkarmıştı.

Fakat Şemsi Paşalar, Kara Mehmetler, Kadı Üveysler devlet memuriyetleri üzerinde bir alışveriş imkanı hazırlamaktan geri kalmış değildi. Dilekçe yoluyla şunu bunu tırtıklamanın, sızdırmanın güç olduğunu görünce, padişahın yazılı belgeler almaya girişmişlerdi. Artık valilikler, ağalıklar, beylikler bir yana dursun, en basit hizmetçiler bile yazılı belge denilen özel kararlarla veriliyordu. Hatta en ücra yerlerdeki kadılar, bir davanın çözümünde güçlüğü uğrarlarsa ya da suya sabuna dokunmadan bir hüküm vermek zorunda kalırlarsa, davacıyı İstanbul'a gitmeye teşvik ederler, "Haydi, saray-ı hümayuna başvurun, bir belge alıp bize getir," derlerdi.

Sadrazam, bir kale dayanıklılığıyla bütün bu hücumlara,

kendi gücünü ve hatta onurunu kıran aşâğılama ve saldırılara göğüs geriyordu. Devlet idaresini bir çıkmaza girmekten korumaya çalışıyordu. Nedimler, padişahın aldıkları kuvvetle Sokullu'ya hücumlarını o kadar arttırmıştı ki, değme adam için buna dayanmak gerçekten zordu. Mesela, ona bağlı kimselerin maaşları olan tımarlarını padişahın haslarına geçiriyor ve onlara verimsiz topraklar göstererek "Buradan geçinin," diyorlardı. Hatta kendisinin görür gözü, tutar eli sayılan nişancı Feridun Beyi de, bir bahane bulup yanından ayırdılar, Sancak Beyi sıfatıyla Belgrat'a gönderdiler.

Sokullu, her darbeye rağmen, devlet adamı ağırlığını koruyordu ve öyle bir sığata yakışan işleri yapmaktan veya yapmaya çalışmaktan geri kalmıyordu. Bir aralık, Padişahın en sevgili nedimi olan Kadı Üveys'i bile sorguya çekmek girişiminde bulundu. Çünkü o, Manisa'dan İstanbul'a gelirken mühürlenmiş olan şehzade hazinesini yolda açmış ve birçok para harcamıştı. Sokullu usule, kanuna ve geleneğe aykırı görerek bu cüretinden dolayı, veliaht defterdarı sıfatı taşıyan Üveys'i sıkıştırdı, suç sayılabilecek birkaç da delil buldu, lakin Padişah bir yazıyla soruşturmayı durdurdu, Üveys'i önce ikinci defterdar ve biraz sonra baş defterdar yaptı.

Nedimler, Sokullu'yu ümitsizliğe düşürüp istifa etmek zorunda bırakmak için suikastlar da düzenliyordu. Onu harem dairesinden bir kız vererek kendine yakınlaştırmış ve sandalcılıktan Kıbrıs Beylerbeyliği'ne kadar yükseltmiş olduğu Zenci Ahmet Paşa'yı, kötü bir idareci olmasından, halkı ve asker takımını hoşnutsuzluğa sevk etmesinden faydalanarak Kıbrıs'ta parçalamışlardı. Sokullu, hiç yoktan var ettiği ve pek sevdiği zencisinin kılıç darbeleriyle yırtılmış kaftanını, şalvarını görünce, Padişaha şikayet etmek cüretini gösteremedi, "Allah rahmet eylesin. Kim bilir ne kadar zahmet çekmiştir," demekle yetindi. Sokullu'ya bu arada bir başka darbe daha indirildi. Onun koruduğu kimseler arasında Mişel Kantakuzen adlı biri vardı. Ahyolu'ndaki beylik çiftlikleriyle tuzlalarının başmüfettişiydi. Sadrazama dayanarak Rumlar üzerinde bü-

yük bir gücü vardı. Hoşlanmadığı papazları, metropolitleri iş başından pervasızca uzaklaştırıyordu. Hatta İstanbul Rum Patriki'ni de elçilere casusluk ettiğini iddia ederek görevden almıştı.

Nedimlerin kendilerine uydurdıkları iki vezir olan Yemen Fatihî Sinan ve Kıbrıs Fatihî Mustafa Paşalar bir fırsat bulup sultan Murat'ı, Misel Kantakuzen aleyhinde sinirlendirdiler. Böylece adamı Yedikule Zindanı'na attırdılar. Herif, saraya elli beş bin altın ödeyerek oradan kurtuldu, sadrazamın korumasıyla da kürklerin vergisini toplamaya başladı.

Bu, garip bir işti. Çünkü bu gibi işleri yapanlara gündelik bir altın verildiği halde, kendisinden her yıl altmış bin altınlık kürk alınırdı. Fakat kürkçülerin getirecekleri ticari eşyadan gümrük alınmazdı.

Kantakuzen'in kazancı azalmakla beraber çalımlı yerindeydi. Sadrazam dairesine gittikçe, önünde sekiz çavuşla bir manga yeniçeri yürüyordu. Nedimler onun bu durumunda sadrazamın kendilerine nispet olarak yorumlayıp bir girişimde daha bulundular. Kırım Hanı'ndan Kantakuzen aleyhine suçlama kağıtları getirttiler ve Sultan Murat'tan bir hattı şerif alarak herifi Ahyolu'ndaki sarayının kapısına astırdılar!

Fakat Sokullu'yu perişan eden en ağır darbe Budin Valiliği'nde bulunan Yeni Mustafa Paşa'nın öldürülmesiydi. Bu Paşa, her bakımdan değerli bir insan olup yardımcılığıyla, yüce gönüllülüğüyle, birçok hayırlı iş yapmakla büyük ve haklı bir şöhret kazanmıştı. Yıllardan beri Budin'de valiydi. Fırsat buldukça devlet sınırını genişletiyordu. Tarihçi Peçevi onun özellikle övüp yaşamını anlatırken "Çok cömertti, ata bindikçe dört beş yüz asker kendisiyle gider ve bunlara o gün iki üç kese akçe hediye ederdi. Tımarları, zeametleri onlara verir. Dulları, yetim kızları evlendirir, kocalarına geçim yolu gösterirdi," diyor. Budin Kalesi'ndeki barut mahzenine yıldırım düşmesi üzerine doğan zararları incelemek bahanesiyle Büyük İmrahor Ferhat, Macar Eyalet Merkezi'ne gönderildi.

Onun sayesinde Mustafa Paşa sebepsiz, suçsuz yere idam edildi ve yerine paşa unvanıyla Kadı Üveys gönderildi.

Sokullu, tatsız ve uğursuz akıbetler hissettiren bu şahane zulüm ve zalimce uyarı üzerine de ağırbaşlılığını kaybetmedi, davranışını değiştirmede, eskisi gibi çalışmakta devam etti. Sabahları kubbe altında kurulan divan ile yetinmezdi, halkın işleri çabuk görülsün diye ikindiüstü kendi sarayında da divan kurardı. Fakat gün geçtikçe gücü azalıyordu, Padişaha söz anlatamaz hale geliyordu. Nedimler ise onun ağırlığını korumasından büsbütün huylanarak Padişahı daha zalim düşüncelere ve kararlara yönlendirmeye çalışıyordu.

Bu arada gülünecek ve ağlanacak olaylar da birbirini kovalıyordu. Mesela emekli vezirlerden Macarlı Ferhat Paşa'nın ölümü bir devlet meselesi halini aldı. Ferhat Paşa hatırlıklı meşhur olduğu gibi, Kanuni Süleyman'ın en büyük şehzadesi Mehmet'in kızı Hüma Sultan'la evlendiği için vezirler arasında ayrıca bir şahsiyet ve haysiyet sahibiydi. Frenklikten dönme hekim, Padişaha bir not sunma yolunu buldu. Ferhat Paşa'yı son hastalığında tedavi etmiş olan hekim Koca Şüca, yanlış ilaç vermekle ve hastayı hiç yoktan öldürmekle suçlandı. Murat, belki bir masal mevzuu çıkarmak düşüncesiyle ne olduğu belirsiz jurnalcinin sözüne kıymet vermiş gibi göründü, hemen bir ferman çiziktirdi, kendi hekimlerinden Gıyasettin'i, bu işin soruşturulmasına memur etti. Koca Şüca, rahmetli vezirin iki yıldan beri böbreğindeki taştan rahatsız olduğunu ve Mihradat tarafından icat olunduğu için Mitridat diye adlandırılan panzehirden başka hastaya hiçbir ilaç vermediğini ispat etti, lakin yine hapse atıldı.

Bu olay, sürekli bir dedikodu konusu olarak dillerde gezirken, Hançerli Sultan lakabını alan Gevher Mülük'ün işlediği bir cinayet halkın dikkatini yeni bir konuya çevirdi. Gevher Mülük, Üçüncü Murat'ın hemşiresi, vezir Piyale Paşa'nın da eşiydi. Fakat İkinci Selim'in bütün kızları gibi o da cirkindi, çelimsizdi. Üstelik son derece kıskançtı. Halayıklar-

dan herhangi birinin, Piyale ile konuşurken gözlerini yere eğmediğini görse küplere biner ve o halayığı kör etmek isterdi.

Gerçi kamçıyı, falakayı odasından ayırmıyordu, kocasına su verirken gülümsemiş, peşkir tutarken fazlaca sokulmuş, pabucunu çevirirken saçını kaftanına değdirmiş olmak gibi bahanelerle halayıkları her gün sıra dayacağına çekiyordu. Lakin bununla, onların gözlerini korkutabildiğine, ihtiraslarını körlettiğine inanmadığından belinde bir de keskin hançer taşıyordu. Bu silah, onun icabında nereye kadar gideceğini ve neler yapacağını bildiren korkunç bir işaret olup halayıkların ödlerini ağızlarına getirmeye yetiyordu. Fakat hançer, onun çirkin yüzüne nur getirmekten çok uzaktı.

Bundan ötürü de Piyale Mehmet Paşa, kıskanç ve zalim karısının sohbetinden hiç hoşlanmazdı. Ancak nefretini açığa vurmuyordu, vuramıyordu. Çünkü bir padişah kızını çirkin bulmak o dönem için affedilmez bir suçtu. Sultanların birer zakkum olsalar bile, üzerlerine gül koklamak tabiatıyla imkansız olduğundan, Piyale Paşa'ya düşen, dayanmak, Gevher Müluk hazretlerinin anlamsız yüzünde her manayı bulmuş görünmektir. Gel gelelim ki korku, şahlanmış doğal ihtiyaçlara, kalpten gelen arzulara kolay kolay hükmedemez. Hele idraki sarsmak ve iradeyi eritmek en birinci işi olan güzellik dediğimiz kudret önünde sultan ve hakan korkusuyla dikkatli davranmak değme akıllının başarabileceği bir şey değildir. Piyale Paşa da bir gün, mayası gülden alınmış bir güzellik fidanının salına salına yanından geçmesinden heyecana düştü. Karısının o sırada yanında bulunmamasını fırsat sayarak biraz çerez devşirmek istedi, o nazlı fidanı yanına getirterek harap bir sesle adını sordu, yaşını sordu, yurdunu sordu. Bu suallere verilen cevapların tadına dayanamayarak iradesini kaybettiğinden iştahattan titreyen elini arsız bir top diken gibi kızın gül yüzüne uzattı, yavaş yavaş okşamaya başladı.

Halayıklar kendi efendilerini helal sayar, şeriat da bunu, yani parayla satın alınmış esir kadınlarla ilişkiye izin vermiştir. O sebeple Gevher Müluk Sultan sarayında zincirsiz bir esa-

ret hayatı geçiren şu kızcağız da efendisinin bu iltifatını hemen hemen bir hak olarak kabul ediyordu. Gerçi Sultanın kamçı-sını, kızılılık değneği falakasını ve hele hançerini unutmuş değildi. Lakin kendi güzelliğinden heyecana gelmiş, tepeden tırnağa kadar titremeye başlamış bir erkeğin okşayışından, sultan hazretlerini düşünemeyecek kadar zevk alıyordu ve gülümseye gülümseye yanağını okşayan bir top titrek dikene bırakıyordu.

Bu sahnenin tahmin olunmaz derecede uzaması, güzelliğe yenilmiş erkekle, erkek kokusundan sarhoşlaşmış kadının günah duraklarının birinden öbürüne hızla geçerek pişmanlık durağında ayrılmaları mümkündü. Fakat zavallılar, Adem'le Havva kadar bile suç işleyemeden Tanrı'nın öfkesi Gevher Müluk şeklinde belirdi ve küstah dikenler, o titrek parmaklar büzüle büzüle geri çekildi. O uysal yanak sararıp soldu, odaya yaşlı bir hava doldu.

Gevher Müluk, bodur bir kara bulut gibi yuvarlanarak ve gürleyerek geliyordu. Hançeri elinde ve çirkin öfkesi gitgide artıyordu. Onun, ölüm getirdiği belliydi. Lakin hançerinin ucunda kimin ecelini taşıdığı anlaşılmıyordu. Ondan ötürü Piyale Paşa şaşkındı, bir şeyler okumaya çalışıyordu. Halayık dehşet içindeydi, durduğu yerde sendeliyordu.

Gevher Müluk Sultan, bir mescit içi kadar büyük odayı işte bu korkunç durumda dolaştı, yanağı okşanan kızın karşısında dikildi.

"Erimin," dedi, "eli yumuşak mı, yanağında gül bitti mi? Söyle melun!"

Ve kızın ağız açmasına meydan vermeden silahını zavallının kalbine soktu.

Halk, Piyale'nin bu hadiseden iki üç yıl sonra ölmesini, yanağına el uzattığı kızın kanlar içinde yere yuvarlanıp can vermesini bir türlü unutamamasına bağladığı gibi, Hançerli Sultan'ın kocası öldükten sonra hacı olmayı kurarak Mekke'ye

kadar gidip gelişini de, bu cinayetin günahını Allah'a bağışlatmak istediğine vermişti. Fakat kiskanç Sultanın, o öfke sırasında kocasını da niçin öldürmediğini düşünenler azdı. Herkes bir kadının bir erkeğe silah çekemeyeceğini düşünerek Piyale Paşa'nın ölümünden kurtuluşunu doğal görüyordu. Halbuki Gevher Müluk, baştan ayağa hiddet kesilmesine rağmen, kocasına kıymanın kendi hayatına kıymak demek olduğunu, Piyale'den sonra o ayarda bir koca bulamayacağını düşünmekten geri kalmamış ve hatta halayığı öldürür öldürmez, kocasının kucağına atılarak "Ah zalim herif... Beni sevdalandırdın, ateşledin, nihayet katil ettin," diye bağırarak onun tarafından okşanmak istemişti.

Murat bu gibi olaylardan zevk alıyordu. Çünkü daha önce de söyledik, onda masal sevgisi hemen hemen kadın ve şarap sevgisi kadar kuvvetliydi. Böyle nadir hadiseler duyunca adeta heyecanlanır ve çeşitli kimseleri, o hadiseleri incelemekle görevlendirerek sonunda her birini ayrı ayrı dinlemek yoluyla bu heyecan ve zevkini tatmin etmeye çalışırdı.

Fakat kendisinin başından geçen bir olay, masal sevgisini de unutturacak derecede onu endişeye düşürdü, günlerce demlendirdi. Bir gün kayıkla Haliç'ten geçiyordu. Kürekçiler kıyıdan uzaklaşmayarak kayığı yürüttükleri için sahile sıralanan kahvehaneler, ayrıncı dükkanları, aşhaneler, içerilerine kadar görülebiliyordu. İşte bu sırada bir Rum meyhanesinin önünden de geçildi. Orası yeniçerilerin küme küme gelerek keyif çattıkları yerlerden biriydi ve saltanat kayığının geçişi esnasında da birkaç manga yeniçeri içeride kadeh tokuşturuyordu.

Onların kafaları hayli tütsülüydü, ayrınlıkları da kabarmış olduğundan yere, göğe bir pul vermekten aciz bir durumda bulunuyorlardı. Fakat gözleri açık, iradeleri uyanıktı. Bu sebeple hep birden Padişahı görmüşler, neşelenmişler ve onu meyhane alemine yakışır şekilde selamlamak hevesine kapılıvermişlerdi. İçlerinden biri, bu hevesi açığa vurunca, öbürleri bir ağızdan hay hay, dediler, birer dolu kadeh yakalayarak dı-

şarı fırladılar, koşa koşa kıyıya geldiler ve kadehleri kayığa doğru uzatıp bağırdılar:

“Sağlığına, senin sağlığına içiyoruz!”

Sultan Murat, bu naraları padişahlık gururuna savrulmuş birer balgam saydı, saraya gelir gelmez, bir kararname kaleme alarak Müslümanların şarap içmesini, meyhanelere gitmesini yasak etti. Fakat üç gün geçmeden üç yüz sipahi tarafından bu irade aleyhine büyük bir eylem yapıldı, yasağın kaldırılması gerektiği hissettirildi. Başkent'in subaşı sipahilere gözdağı vermek istemişti. Onu kardeşçe görüşüp anlaşmak bahanesiyle aralarına aldılar, kemikleri kırılıncaya kadar patakladıktan sonra “Haydi git, Hünkara selam söyle,” deyip bıraktılar

Sokullu, asker arasında kendisine duyulan saygı ve sevgiye güvenerek sipahilere nasihat vermek ve kendilerini hanlarına yollamak girişiminde bulundu. Fakat padişah tarafından çeşitli şekillerde haysiyeti kırılan vezirin artık asker yanında da gücü kalmamıştı. O sebeple alayla karşılandı ve ağzını açmasına meydan verilmeden “Ya gidersin, ya dayağı yersin!” tehditleriyle sahadan uzaklaştırıldı. Bu vaziyette Hünkara'nın yapacağı, yapabileceği biricik iş vardı: Emrini geri almak! O da bu küçüklüğü kabul etti. Meyhanelerin eskisi gibi, her müşteriye açık olduğunu ilan ettirdi.

İşte nedimler şebekesi sadrazamın gücünü kırmakla bu çirkin şeylere yol açarken, kadınlar grubu da Padişahın iradesine gönül yoluyla hükmetmek için hummalı bir faaliyet içindeydi. Bu küme içinde en çok çalışan Nurbanu ile Mihrimah'tı. Safo yüzünden hakaret gördüklerini unutamıyorlardı. Fakat gün başına bir güzel kız bulup Padişaha takdim ettikleri halde, henüz muratlarına ermiş değillerdi. Çünkü Hünkara, dönüp dolaşıp Safo'nun aşkında karar kılıyor, o körpe körpe kızcağızları unutup gidiyordu.

Nurbanu ile görümcesini küplere bindiren de Murat'ın bu haliydi. Adamcağız anasından veya halasından yeni bir halayık gelince Safo'yu da, çocuklarını da unutmuş gibi görün-

yor, yaman bir telaş içinde onu yıkatıyor, süsletiyor, gelin haline koyuyor fakat kendisi ertesi gün soluğu Safo'nun yanında alıyordu.

Murat'ın anasıyla halası, bir kaşık suda boğmak istedikleri gelinlerinin gerçekten güzel olduğunu inkar etmiyordu. Lakin Padişahın ona gösterdiği bağlılığı bu güzelliikle de ölçülemeyecek kadar geniş bulduklarından arada bir sır olduğuna inanmaya başlamışlardı. Esmihan'la Gevher Müluk'un da katılımıyla yapılan bir toplantıda bu sırrın ne olabileceği araştırıldı ve Safo'nun büyücülüğünde karar kılındı. Zavallılar güzelliğin en kahredici efsun, zekanın ise güzellikten de kuvvetli bir sihir olduğunu düşünemiyorlardı. Batıl bir inanışla Venedikli dilberin büyü yapıp kocasını avucu içine aldığını düşünüyorlardı.

Fakat bu fikri Murat'a aşlamak imkansızdı. Çünkü o, dört taraftan sunulan kızlardan zevk almıyor değildi. Yalnız kalbini Safo'ya vermiş görünüyordu ve o kalbe yeni bir sevgi sokmaktan uzak kalıyordu. Bu durumda Safo'yu suçlamaya kalkışmaktan bir netice elde edilemezdi.

Bununla beraber ne Nurbanu ne Mihrimah ümitsizliğe kapılmıştı. Onlar ve öbür sultanlar yine şevkle, azimle Safo'yu düşürmek çabasındaydılar. İşte bu sırada Esmihan Sultan, taç sahibi kardeşine bir ziyafet verdi ve yalnız onu Şehzade Camisi civarındaki bahçeli konağına davet etti. Yalnız, dedik. Çünkü Murat, bu gibi davetlere Nurbanu'nun, Safo'nun çağrılmaması şartıyla katılırdı. Valide ve haseki sultanların çağrıldığı bir yere başkaları davet edilemeyeceğini ziyafet pek özel bir hal alırdı. Murat da bu durumdan haz alıp dilediği gibi eğlenirdi.

Sokullu'nun, biri Alay Köşkü yakınında, biri de, Şehzadebaşı'nda olmak üzere iki büyük konağı vardı. Onun karısı Esmihan Sultan -kocasının yine devlet işleriyle meşgul olması, ziyafette bulunmaması için izin alarak- kardeşini, mükemmel bir harem bahçesi de olan Şehzadedeki konağına çağırılmıştı.

Çünkü tasarladığı planı yürütmek için geniş bir bahçeye ihtiyacı vardı.

Murat'ın maskaraları, taklitçileri, cüceleri daha sabahtan Şehzadebaşı'na taşınmıştı. Verilecek emre göre hemen işe başlamak üzere hazır bulunuyorlardı. Fakat Esmihan Sultan, her kameriyede bir başka eğlence kaynağı hazırladığı için Hünkar, kendi adamlarını hatırlamaya fırsat bulamadı. Maksat eğlenmek olduktan sonra orada, o geniş bahçede her çeşit eğlence aracı vardı. Mesela, bir kameriyede içki sofrası kuruluydu ve şişelerdeki şaraplardan daha etkili birkaç saki, kendi güzellikleriyle şarap arasında, sarhoş etme bakımından, yapılacak yarışmayı göğüslerini aç aça bekliyordu. Şarabı kadehten değil, sakilerin bakışlarından ve gülüşlerinden içmeyi bilen Murat gibi bir padişahın o yarışma sonunda üstünlük şerefini sakilere vereceği ise kesindi.

Başka bir kameriyede bir saz takımı, daha başkasında rakkaseler, nağmeyle hareketin nikahını kıymak için emir bekliyordu. Bir köşeye üç dört kadın oturtulmuştu. Bunlar İstanbul'un en iyi masal anlatanlarıydı. Lüzum görülürse, padişaha bir cin, bir peri hikayesi dinletmek üzere getirilmişlerdi.

Özetle çileden çıkmak, yavaş yavaş divaneleşmek için daima hazır bulunan Murat, o gece kolaylıkla mest, kolaylıkla mecnun olabilirdi. Çirkin, fakat zeki hemşiresi ona bu imkanları bol bol sağlamıştı. Fakat Esmihan'ın maksadı kardeşini sarhoş etmek, raksa kaldırmak ve sonunda sızdırmak değildi. O, aylardan beri anası Nurbanu ile halası Mihrimah'ın başaramadıkları bir işi yapmak, Padişahı aşka düşürmek istiyordu. Safo aleyhinde çalışan kadınlar grubu, ustaca yapılmış bir büyü sebebiyle Hünkarın kalbine taşısmsı bir duygusuzluk geldiğine ve o kalbin Safo'dan başka bir kadın güzelliğiyle ateşlenemeyeceğine kanaat getirmişlerdi. Esmihan işte bu fikri bu gece baltalamak, yıkmak ve kardeşinin kalbini alevlere salmak istiyordu.

Onu bu düşünceye ve bu ümitli karara yönelten, son günlerde ele geçirdiği iki kızdı. Bunların biri Macar, biri Hırvat'tı.

Herhangi bir akında yakalandıktan sonra kız terbiye etmeyi bilir bir esircinin özeniyle kral kızları sanılacak ve sayılacak bir seviye kazanmışlardı. Türkçeyi, ezeli güzelliğini hissettire hissettire konuşuyorlardı. Ellerine aldıkları mızrap veya yay, bir ana can buluyor ve heyecanlı bir söyleyişle şiir okumaya koyuluyorlardı. Raksa kalkmaları halinde beliren sahne de akla durgunluk verecek kadar güzeldi. Sözün kıyası onlar, sihrin kız kılığına girmiş haliydi. Madde ve anlam bakımından harika denilmeye layık güzellerdi.

Esmihan Sultan, Nurbanu ile Mihrimah'a bu kızları ne söylemiş, ne göstermişti. Kendilerini kutsal bir sır gibi sarayının kapalı bir odasında saklıyordu. Bu ziyafet gecesinde de onları, Padişah yüreğinde ve Topkapı Sarayı'nda devrim yapacak bir sürpriz olarak gizli tutuyordu, sona saklıyordu.

Murat, kendisinin nasıl bir sersemliğe düşürülmek istendiğini sezmeden sakilere şarap dağıttırıyor, sazandelere kıvrak peşrevler çaldırıyor, hanendelere avaz avaz şiir okutuyor, rakkaseleri süzülmele uçmak arasında tereddüde düşüre düşüre döndürtüyor ve koca bahçeyi şevk ve neşe tufanı içinde bırakıyordu.

Fakat sarhoş olmuyordu. Çünkü şarabı, nağmeyi, raksı ve hatta neşeyi kanıksamıştı. Mest olmak, mecnun olmak ve sarhoşlukla cinnetin birleşiminden doğacak derin ruh sarsıntısı içinde dünyayı içindekilerle beraber unutmak için o, şarapla nağmenin ve raksın hep birden yapabilecekleri etkiden daha etkili şeye muhtaçtı. Bu da ancak tanrısal bir güzel olabilirdi. Esmihan Sultan'ın bahçesinde ise o ayarda bir güzel yoktu.

Sultan Murat'ın kadın güzelliğini ölçmek için kullandığı tek bir ölçü vardı. Safo'yu unutturma kudreti! Hangi kadın kendisine, hatta bir veya iki saat Safo'yu unutturabilirse, ona güzel diyordu. Halbuki huzuruna girip çıkan kadınların yüzde doksanı, Safo'nun hayalini gözbebeklerinden bir saniye bile uzaklaştıramamışlar ve kendi yanaklarını Padişaha uzatırken adeta ona vekalette bulunmuştu. Ancak üç beş kadın,

beşer onar dakika Safo'yu kendine unutturmuştu ve bu kudreti sürdüremedikleri için hüsrana mahkum olup yerlerini yine Safo'ya bırakmıştı.

Esmihan Sultan'ın bahçesinde şarap dağıtan, şarkı okuyan, raksa kalkan kızlar arasında, onun ölçüsüne girecek tek bir tane bile yok gibiydi. Ondandır ötürü de Murat, uyanık duruyordu. Oraya nasıl gelmişse, aynı durumu koruyordu.

Sokullu'nun çirkin yüzlü zeki karısı onun bu halini nihayet sezdi. Ortada sürünen sakilerle sazandelerden, hanendelerden, köçeklerden kardeşinin tam bir keyif alamadığını anladı. Vaktin de hayli ilerlediğini gördü ve büyük sürprizi yapma zamanının geldiğini düşünerek Padişaha sokuldu.

"İki kızım," dedi, "daha var. Çalarlar, söylerler, oynarlar. Buraya mı getireyim, içeride mi görmek istersiniz?"

Artık Safo'sunu düşünmeye dalmış ve o güzeller güzelini candan özlemeye başlamış olan Sultan Murat, isteksiz isteksiz cevap verdi:

"Buraya gelsinler. Bakalım onların, bunlardan ne farkı var?"

Fakat kızlar gelince, göz bebeklerinde oynayıp duran Safo'nun hayali ve yüreğinde onun için duyduğu kuvvetli arzu birden silindi. İki kız, iki kuvvetli meşale gibi gözlerini kamaştırıvermişti. Sara nöbetlerini önceleyen o garip bönülük, uyanıklık içinde dalgınlığa benzeyen o acayip şuur yorgunluğu yine baş gösteriyor gibiydi. Çünkü bakar kör halindeydi. Kirpiklerini kıpırdatmadan kızlara bakıyor fakat onları gördüğünü hissettirecek bir harekette bulunmuyordu.

Esmihan Sultan, attığı çift okun hedefe ulaştığını, kardeşinin bu şaşkın durumundan anladı ve o hedefte açılan çift yarayı ölçmek isteyerek Padişaha sokuldu.

"Şevketli Hünkarım," dedi. "Kızlarımı beğendin mi?"

Murat'ın göz bebeklerinde Safo'nun endamı gümüş bir sule gibi belirip söndü. İçini dolduran iştah birkaç kelimedede patlak verdi.

“Oh, kardeş! Hastaya şifa soruyorsun. Lokman hekimin ye dediği şeyler işte bunlar!”

“O halde ferman buyurunuz da biraz çalsınlar, biraz söylesinler.”

“Zevk duyarım!”

Biri üç, biri altı telli bağlama çalıyordu. Fakat parmaklarındaki hüner o kadar ince ve o kadar olgundu ki, o basit aletler adeta konuşan birer gönül halini alıyordu. Murat, yüreğini kulak yaparak onları dinlerken aklını da gözlerinde toplamıştı. Bazen Safo’ya yakınlaşan, bazen ondan üstünleşen bu çifte güzellere kıymetini ölçmeye savaşıyordu.

Kızlardan biri, Esmihan Sultan tarafından verilen işaret üzerine raksa kalkınca, Padişahın da bütün ihtirasları şaha kalktı. İradesi, rakkasenin billur topuklarına takılmış gibiydi, bedenini de aynı noktaya bağlayarak kızla beraber dönmek, fırl fırl dönmek, huzur bulmaz bir şevkle mahşere kadar dönmek istiyordu. Fakat böyle hareketler ancak halvet alemlerinde eşikten dışarıya sır sızdırmayacağına inanılan yerlerde yapılabilirdi. Sokullu’nun evinde, velev ki o olmasın, raksa kalkmak, yarın tefe konulup çalınmak demektir. Çünkü orada, o bahçede birçok kadın vardı ve onların gördüklerini bire on katarak başkalarına söyleyeceklerinden şüphe edilemezdi.

Bununla beraber, içinden bir kuvvet kendini boyuna itiyordu. Raksa kalkmak için zorluyordu. Kızın, yırtmaçları bol entarisinin dönüş sırasında birbiri ardınca beliren şimşekler gibi ortaya çıkardığı beyaz şuleler ve o şulelerin üstünde kümelendikleri topuklar aşk delisi Padişahı tam anlamıyla zıvanadan çıkarmak üzereydi. Ağırbaşlılığını korumak kaygısı da bu tehlikeyi atlatma konusunda yeterli olmamaya başlıyordu. Kısa, pek kısa bir zaman sonra Tanrı’nın gölgesi, o gümüş topuklara uzanan bir buse olacak ve Osmanlı padişahı bir rakkasenin ayaklarına kapanacak gibiydi.

Esmihan sultan bu yakışsız durumu sezdi, kardeşinin koca bir kalabalık içinde aşka tutulup ağırbaşlılığını feda etmesine razı olamadı.

“Padişahım,” dedi, “ferman buyurursanız içeri gidelim. Çünkü burası dar. Kızlar iyi dönemiyorlar.”

“Gidelim!”

Bu bir kelime onun ağzından, sanki bin kelimeyi bir anda söylüyormuş gibi güçlkle çıkmıştı. Çünkü bütün aklı, iradesi büyülenmişti. Yeri, göğü ve bütün dünyayı o dakikada, dönen bir çift topukla bağlamasını konuşuran güzel bir ağızdan ibaret görüyordu. Gözleri hep o topuklarda, kulağı hep o ağızdaydı. Bir anda, tek bir saniye içinde kızların her ikisini kucaklamak, ruhuna sokmak istiyordu ve bir insan dudağının bir demde iki buse almak veya iki buse vermek kudretine sahip olamadığını düşündükçe adeta üzüntü duyuyordu. İşte bu durumda kızkardeşinin teklifini işitmiş ve inler gibi “Gidelim!” demişti.

Bu gidiş, çokluktan birliğe geçmektir. Fakat Murat, ikisini birden beğendiği kızların ayrı ve kendisinin ayrı birer vücut, birer şahsiyet halinde kalmasını da istemiyordu. Maddenin eriyip anlamının yok olmasını, sözün gidip özün meydana çıkmasını, kalıpların yerine kalplerin geçmesini özlemektedir. Ruhunu önde yürütmek isteyen şuurlu bir beden gibi davranarak kızları kendinden önce yürütürken Mecnun’un Leyla karşısındaki hayretini kendisinininkine benzetiyor ve Fuzulî’nin o hayreti anlatan şu beytini için için okuyordu:

*Eğer ben, ben isem nesin sen ey yar
Eğer sen, sen isen neyim meni zar*

Sultan Murat bu sırada tam bir kendinden geçme, aklını yitirme halindeydi. İşte Sultan Murat, şaşkınlığın bu derecesindeydi. Fakat her iki güzeli birden sevmek ve yüreğinde eşit tutmak istediği için de garip bir durumdaydı. Halayıkların birini diğerinden ayırt etmeye razı olamıyordu. İki tas çorbayı, aynı zamanda tek kaşıkla yemek hevesine düşen bir adam gibiydi.

Esmihan Sultan her şeyi önceden düşünmüş ve pek tedbirli davranmış olduğu için büyük bir güvenle hareket ediyordu. Gurur ve neşe içinde bu küçük kafileyi harem dairesinin bitmez tükenmez dehlizleri içinde dolaştırıyordu. Nihayet muhteşem bir daire önüne geldi, elinde taşıdığı mumla birkaç şamdanı yaktı ve derece derece artıp birden keskinleşen ışık yağmuru içinde kardeşine zarif bir salon seyrettirdi. Orada, içki sofrasından yatağa kadar akla gelen ve gelmeyen her şey vardı.

Ev sahibi, padişah kardeşine daha fazla arkadaşlık edemeyeceğini de sezdirecek kadar nazik göründü.

“İznin olursa,” dedi, “ben yine bahçeye ineyim. Sevdiğiniz fasıllardan birini yaptırayım. Sazın sesi uzaktan daha tatlı gelir. Siz de burada biraz dinleniniz. Emirlerinizi bana bildirmek için dışarıda iki köle bekleyecektir.”

Sultan Murat bu sözleri belki duydu fakat asla anlamadı. Bütün benliğinde tatlı bir yangın vardı ve o, ikiye ayrılmış tek bir mahluk olarak kabul etmek istediği çifte güzellerin dizine yaslanarak içindeki yok etmeden yakan ateşin keyfini yaşamak istiyordu.

Kızkardeşi odadan çıkarken de bu durumdaydı. Lakin kendisini bönleştirenlerle baş başa kaldığını görünce hızlı bir uyanıklık gösterdi. Kızların her birine bir elini uzatarak uzun zaman aç ve susuz kalmış bir adam dermansızlığıyla sordu:

“Adınız nedir sizin yavrularım?”

İki ağızdan aynı zamanda iki cevap döküldü:

“Şahıhuban cariyeniz!”

“Sırrıcan cariyeniz!”

Hünkar, sabit bir fikrin baskısı altındaydı, kızların, diline bir tutam şeker gibi tatlı gelen isimlerini ayakta durduğu, kızların elleri ellerinin içinde bulunduğu halde tekrar edip duruyordu. Dudakları, alevden bir öpücük olup yerlerinden kopmak ve uçmak üzereydi. Lakin o öpüşün aynı anda Şahıhuban’ı da, Sırrıcan’ı da ateşlemesini istediği ve bir saniyenin

binde biri kadar kısa bir süre de olsa gecikme istemiyor, bu yüzden bütün iradesini kullanarak dudaklarını yerinde tutuyordu.

Belki fazla içmişti. Fakat o sabit fikir, kaynağı ne olursa olsun, kafasında yer etmişti. Kızın birini okşarken öbürünün bakmasını akli almıyordu. Onların elleri nasıl birer avucunda bulunuyorsa, yani ikisine aynı zamanda kendi ateşini hissettirip onların ılıkliğini da yine bir anda duyuyorsa, kendileriyle geçirmek istediği aşk saatlerinin de hep o tarzda geçmesini istiyordu. Halbuki iki ayrı varlığı tek bir varlık haline koymak mümkün değildi. İki kadın, iki ayrı emel gibi bir kalbe yerleşebilseler bile madde halinde bir kucağa sığmıyorlardı. Bir du dağın iki yanağı birden öpmesine imkan yoktu.

Murat, sarhoşluktan bu imkansızlığı yok etmek istedi. Birçok denemeler yaptı, bir hayli ter döktü, fakat gülünç düşüncesini gerçekleştiremedi. Fakat azminden de dönmedi, dönemedi. Sinirlenip öfkelenildi. Nihayet sarası tuttu, kızların bir öpücüğünü almadan veya onlara kendi bir öpücük vermeden yere yuvarlandı, çırpınmaya başladı.

Şahıhuban ile Sırrıcan, Safo gibi olgun değildi. Onun için telaşlandılar, saçlarını başlarını yola yola odadan fırladılar, kapı önüne konulmuş köleleri de heyecana verdiler ve bütün konağı ayağa kaldırdılar.

Esmihan Sultan, bu yaygaraların sebebini anlayınca sinirlendi, kızları fena halde haşladı, bu işin odadan dışarıya aksettirildiğini şevketli Hünkarın sezmesi halinde kendilerinin öldürüleceğini söyleyerek kızları odaya kapadı, henüz ayılma emareleri göstermeyen Murat'ın başını Şahıhuban'ın dizine yatırdı, Sırrıcan'ın da eline bir şişe gülsuyu tutuşturdu.

"Ben," dedi, "gidiyorum. Siz, şevketli efendimiz ayılınca kadar böyle kalacaksınız, şakaklarını, bileklerini ovuşturacaksınız. Uyanınca da bağırıp çağırdığınızı saklayacaksınız, benim buraya gelişimi bile söylemeyeceksiniz. Kızlar, hastayla baş başa kalınca yarı yarıya kendilerinden geçmişlerdi, tek bir

elime konuşmayarak yalnız titriyorlardı. Ağzından salyalar dökülen, göz kapakları boyuna titreyen, ayakları kesilmiş bir koyun bacağı gibi ara sıra kımıldayan hasta, onların şuurunu tarumar etmiş, yüreklerini ağızlarına getirmişti. Kamçılanmak, çuvala konulup denize atılmak korkusu olmasa, Padişahı o perişan halinde yüzüstü bırakıp savuşacaklardı. Çünkü hünkar olarak Allah ile hemen hemen bir seviyede tutulan, tek bir bakışına canlar feda olunan şu adam bu hasta durumunda boğazlanmış tavuktan farksızdı, merhamet bile telkin edemiyordu.

Bununla beraber, titreye titreye beklemekten geri kalamadılar, yine titreye titreye onun yüzüne ve bileklerine gülsuyu sürdüler, ellerinden geldiği kadar da dualar ettiler, yalan yanlış bir hayli şey okuyup hastanın gözlerini açmaya, daha doğrusu yarı açık durup da fersiz bakan hasta gözlere can ve mana gelmeye başladığını görünce, geniş bir nefes aldılar.

Murat, kırgın ve bitkin uyanıp başını kızlardan birinin dizinde, öbür kızı da ayakucunda bulunca, yeni baştan sinirlenir gibi oldu. Çünkü o sabit fikir yine kafasında yaşıyordu ve başının her iki kızın dizlerine birden dayanmış olmasını kendi hülyalarına aykırı bularak üzülüyordu. Lakin bir sara nöbetinden sonra, orada yeni bir tecrübe devresi açmak istemedi, daha doğrusu kuvvetini böyle bir girişim için yeterli bulmadı, hasta hasta ayağa kalktı.

“Yavrular,” dedi, “Esmihan Sultan’ı buraya çağırınız!”

Bu emri yalnız Şahihuban’a ya da Sırrıcan’a vermiyordu. İkisini birden aynı işe memur ediyordu. Çünkü bu basit vesileden de yararlanarak “ikiyi bir” görmek, ikinin bir olarak hareket ettiğine şahit olmak istemişti. Kızların bir anda yürümeleri, bir anda kapıdan çıkmaları va yine bir anda dönmeleri ona düşlediği işte başarılı olacağını müjdeleyen bir olay gibi geldi ve onu enikonu neşelendi. Esmihan Sultan gelince de bir nöbet geçirdiğini unutmuş görünerek şen şen kendisini

karşıladı.

“Burada,” dedi, “hayli kaldık. Artık saraya dönmeliyim. Vakit geç ama kapıağası benim geleceğimi umar, uyumayıp bekler. Onun için sana Allah’a ısmarladık diyeceğim.”

Ve yan yana bir durumda yanı başına aldığı kızları göstererek gülümsedi.

“Bunlara veda etmiyorum. Çünkü benimle saraya gelecekler... Tabii, iznin olursa?”

Esmihan Sultan, mümkün olsa içinde bulundukları konağı da zafer vergisi olarak kardeşinin koçusuna bağlayıp Topkapı Sarayı’na gönderirdi. Çünkü Nurbanu’dan, Mihrimah’tan daha talihli çıkarak Padişaha iki halayık beğendirdiğini ve bunların saraydaki gönüller aleminde büyük değişiklikler yapmaya aday olduğunu görüyordu. Bu görüşün verdiği sevinçle kardeşini selamladı.

“Sana,” dedi, “iki değil, iki yüz bin halayık feda olsun. Hemen şimdi kendilerini hazırlatayım, gün doğarken, Padişahımın sarayına göndereyim.”

Heyecandan çok bir iştahla, bu iki güzel kızı bir ten, bir kalp, bir ruh haline getirebilmek arzusundan da kurtulamayan Murat, kızkardeşinin cevabındaki nükteyi kavrayacak kadar uyanıklık gösterebildi, geceyarısından sonra arabasına iki kız alarak sokak sokak dolaşmayı, saray kapılarında oylanmayı yakışksız buldu.

“Teşekkür ederim,” dedi, “öyle yap. Beni de hemen yola ver.”

Orada bir yeni nöbet daha geçirmekten korkuyordu.

İki kızı bir yapmak emeli üzerinde düşünmek için de yalnız kalmak istiyordu. O sebeple hemşiresinin sarayından çift cüce ile -Cafer ve Nasuh Çelebileri yanına alarak- ayrıldı, sarayına geldi. Yol boyunca Şahıhuban’la Sırrıcan’ı düşünmüş, onların her ikisini aynı zamanda kendisine boyun eğdirebilme yollarını araştıra araştıra Safo’nun nefeslerinden de ıtır taşıyan saray havasına dönmüştü. O geceyi sabaha kadar uykusuz

geçirdi ve gün doğar doğmaz anasına ulaşarak müjde verdi:

“Mehtap ikiye bölündü, her iki bölüm elime teslim olundu.”

Kadın, deli saçmasına benzeyen bu sözleri hayretle karşıladı, çekine çekine sordu:

“Ne oldu aslanım, ne oldu? Ay parçalanıp yere mi düştü?”

“Hayır, valide, öyle değil. Ay ışığından iki yaratıldı ve bana getirildi.”

“Nerede bu kızlar oğlum?”

“Esmihan’ın sarayındaydılar ama şimdi yolda olmaları gerek. Birazdan burada bulunacaklardır. Gördüğün zaman muhakkak parmak ısıracaksın anne!”

Ve oradan Safo’nun yanına gitti.

“Can,” dedi, “tahta çıkmazdan önce sana verdiğim sözü unutmadım. Dünya bir yana, sen bir yana. Bu kalp şu kalıpta çarptıkça senin için beslediğim muhabbete eksilmez. Fakat üstümüzde bir padişahlık şerefi var. İster istemez sülalemizi kuvvetlendirmeye çalışacağız. Onun için iki halayık daha aldım. Bir süre kendileriyle oyalanacağım. Senden ricam şu ki, beni vefasız sanma, tasalanma. Zevkinde ol, keyfinde ol. Sadrazama söyleyeceğim, bir dileğin olursa, bana danışmadan ona haber yolla. Hemen yerine getirsinler.”

Kendince Safo’yu avutup uzun bir zaman rahatsız edilmeksizin yeni gözdeleleriyle oyalanmak istiyordu. Fakat evdeki hesap çarşıya uymadı, düşlenen neşeler yerine kederler, acılar belirdi.

Bu umulmaz netice yine onun ikiye bir yapmak, iki ayrı yanağı, bir busede birleştirmek arzusundan doğmuştu. Kızkardeşinden gelen oynak güzellerle hareme kapanır kapanmaz o sabit fikre göre harekete kalkıştığından ve bu delice tecrübeden bir fayda elde etmek mümkün olmadığından zavallı adamın bütün didinmeleri hüsrarla sonuçlandı, her şeyin tadı bozuldu. Artık Allah’ın gölgesi, herhangi bir kadın için tamamıyla tehlikesiz bir duruma düşmüştü, sevgili halayıklarıyla kardeş kardeş masal okuyordu.

Fakat önüne gelene de dert yanıyordu. Yemeği bol, yemişi bol bir sofraya başından aç, tamamen aç kalkmaktan ona garip bir sersemlik de gelmişti. Ondan ötürü hiçbir ahlaki düşünceye kapılmadan kahya kadına, hazinedara, kızlarağasına içini döktüğü gibi, Nurbanu'ya da yana yakıla başına gelenleri anlatıvermişti. Halayıklardan ve kölelerden onun macerasını duyanların yaptıkları şey, hekimbaşıya başvurulmasını tavsiyeden ibaretti. Lakin Valide Sultan, oğlunun hüsransız içinde kaldığını duyunca küplere bindi, avaz avaz haykırmağa koyuldu.

“Büyü, büyü, mutlaka büyü. Yapan da senin üstüne toz kondurmak istemediğin o Venedikli cadı.”

Ve saçlarını yolar gibi yaparak ağlamaya başladı. Hem gözyaşı döküyor hem söyleniyordu.

“Yedi evliya kuvvetindeki aslanımı süt kuzusuna çevirmişler, melete melete bir köşeye bırakmışlar. Al-i Osman ocağını söndürmek mi istiyorlar, aslanımı genç yaşında canından bezdirmek mi istiyorlar? Bu hainlerin kastı kimedir, amaçları nedir? Allahım, yüce Allahım. Sen bana yardımcı ol, bana doğru yolu göster. Ta ki aslanımı şu hale koyanlardan öç alayım.”

Sultan Murat'ın da sinirleri bozulduğu için, bu söylenişlere kayıtsız kalamıyordu, anasıyla beraber gözyaşı dökerek Allah'tan merhamet dileniyordu. Bu vaziyette bütün sarayın ayağa kalktığını, kubbe altı vezirlerinin her işi bırakıp Padişaha sağlık ve kudret getirecek çareleri araştırmaya giriştiğini söylemeye gerek görmüyoruz. Hekimbaşı başta olmak üzere, bütün hekimler İbn-i Sina'nın kanununu, şifasını bir daha ve bir daha gözden geçirerek hastaya derman arıyordu. Şeyhülislam'dan hocalara kadar, bütün hocalar İbn-i Kemal'in *İhtiyarlardan Gençliğe Dönüş* adlı eseri gibi kitapları okuyarak hekimlere yardım imkanlarını araştırıyordu. Mahalle falcılarının yüksek seviyedeki şeyhlere kadar bilinmezle ilgilenen bütün insanlar fal açarak, remil dökerek, istihareye yatarak

aynı amaca hizmet etmek istiyordu.

Söz, bu genel telaş yüzünden ayağa düşmüş gibiydi. Her ağızdan bir söz çıkıyordu. Ortaya sürülen fikirlerin, tedbirlerin, öğütlerin ise ne haddi ne hesabı vardı. Zavallı Padişah soğuk sudan sıcak suya sokularak, şu hocadan alınıp bu hocanın önüne oturtularak sabahtan akşama kadar hırpalandığı için büsbütün dermansızlaşmıştı. Halayıklarla cümbüşe çıkmak şöyle dursun, haremde dışarı çıkamayacak kadar zayıflamaya başlamıştı. Nurbanu ise, onun bu erimesine kulak asmayarak anlamsız tedavilere devam ediyordu. Bir yanda da yargıçlar atayarak, mahkemeler kurarak, aslan oğluna zayıf bir kuzu haline getiren büyüü kimlerin yaptığını ortaya çıkarmaya uğraşıyordu.

Safo, bu girişimlerin ve bu telaşların kendi başına bir çorap örölmek kaygısından doğduğunu anlıyor, fakat sakinliğini koruyarak kayıtsız görünüyordu. Kocasının manasız tedavi şekilleri altında harap olduğunu görünce, o kayıtsızlığı bıraktı, kaynanasının da bulunduğu sırada Murat'ın yanına gitti, hiçbir girizgaha gerek görmeden, düşüncelerini açığa vurdu.

“Aslanım. Sen, Valide Sultan efendimizin ciğerparesi isen benim yanımda da senin birkaç ciğerparen var. Şu halde yalnız validenin değil, bizim de kalbimizsin, canımızsın, her şeyimizsin. Halbuki günlerden beri sarayda dönüp dolaşan dedikoduların, aslını benden saklıyorlar. Hekimlerin üçü girip beşi çıkarken, bana kimin hasta olduğunu söylemiyorlar. Aslanımı ancak düşümde görebiliyorum. Bari bu düşler de tatlı olsa? Hayır. Seni hep rahatsız, hep düşünür görüp üzümlüyorum. Nihayet iş son kerteye geldi, senin rahatsızlığının iç yüzünü Mısır'daki sağır sultan da duydu. Benim de gözüm, kulağım açıldı, içime ise ateşler saçıldı, hemen yanına koştum.”

Biraz dinlenir gibi oldu. Sonra sözüne devam etti:

“Acıyı acı keser, derler, aslanım da şu sıkıntıya güzeller yüzünden düştüğüne göre, dermanını da yine güzeller elinde aramalıdır.”

Nurbanu, gözlerini aç aça sordu:

“Aslanım eline keşköl alsın da, şu güzele, bu güzele yüzü-

yu döksün, dua mı dilensin? Bu ne küstahça söz!"

Safiye, azametli kaynanasına dudaklarını büke büke baktı.

"Size," dedi, "söylemiyorum. Şevketli efendime, velinime-time, oğlumun babasına söylüyorum. Lütfedin de lafa karış-mayın."

Ve yüzünü kocasına çevirerek düşüncelerini tamamladı:

"Hekimi de kovun, hocayı da. Soğuk suyla yıkanmak fena değil. Fakat sabahleyin sıcak, öğleyin soğuk, ikindiüstü yine sıcak su dökünmekten vazgeçin. Erken erken iki kova soğuk su dökünün, güzelce sarınıp biraz yatın. Dermanınızı da güzel-lerden arayın. Her gün yeni, yepyeni bir kız getirsinler, hiz-metine koysunlar. Bunlardan biri olmazsa, öbürü, o da olmazsa, bir başkası mutlaka aslanımın iltifatına layık çıkar!"

Safo, sözlerinin sonunu böyle bir tavsiye ile bitirirken, Mu-rat'ın da gözlerinde her gün değişen yüzlerden oluşan bir gü-zellik piramidi yükseliyordu. İnşasında taş yerine, birer nefis yüz kullanılmış bir piramit. İşte bu görüntü onda kuvvetli bir heyecan uyandırdığından, iki elini birden Safo'ya uzattı ve onun alınına uzun bir öpücük kondurdu.

"Sen," dedi, "sen ne iyi kadınsın. Yüreğinden kan gider-ken hatırım için yüzün gülüyor. Kıskançlıktan ciğerin cayır cayır yanarken, sağlığım için dilin bana çareler sunuyor. Bu fe-dakarlığını ömrüm oldukça unutmam."

Ve annesine dönerek kararını bildirdi.

"Hasekimin dedikleri pek doğru. Hocadan, hekimden fayda yok. Sen, dört yana adam gönder, benim için güzel kız-lar buldur. Yanıma bir gelen kız, bir daha gelmeyecek. Ona göre önlem al."

"Şahıhuban ile Sırrıcan ne olacak?"

"Onlara birer oda ver, hizmetlerine bakmak için de ikişer halayık, ikişer köle ayır, gönüllerini hoş tut. Şimdilik öyle otur-sunlar."

"Ya büyü işi ne olacak?.. Elimizde bir hayli ipucu var!"

"Hasekimi gücendirmemek şartıyla o işi de sona erdir!"

Safo, basit bir düşünceyle en doğru yolu bulmuş ve kocasına sunmuştu. O, eşini hem gülünç hem acıklı vaziyete düşüren bu meselede Şahihuban'la Sırrıcan'ın başlı başına birer sebep olduğu ve Murat'ın bu beladan kurtulmak için yine o iki kızın eteğine yapışıp durduğunu göz önüne alarak tavsiyesini sunmuştu. Aynı zamanda kocasını nefsine hasretmek düşüncesinin uzak bir ihtimal olduğunu da kaynanasına ispat etmek istiyordu. Gösterdiği cesarete, açık sözlülüğüyle kocasının uysallığı da katıldığından amacına ermiş sayılabilirdi. O sebeple Padişaha teşekkür etti ve el öpüp dairesine çekildi.

Fakat Nurbanu, iliğine kadar gazap içindeydi. Safo'nun çevirdiği dolabı anlayarak kuduruyordu. Fattan Venedikli bir çırpıda günlerden beri yürütülen saldırı planlarını suya düşürmüştü. Artık o sorgulardan, o incelemelerden ve Safo'ya bir suç atabilmek için yapılan işkencelerden fayda elde edilemeyecekti. Çünkü Padişah, güzel Venediklinin sorumlu olmadığını ilan ediyordu.

"Hasekimi incitmemek şartıyla her şeyi yapabilirsiniz," diyordu.

Bununla beraber oğlunun ağzını aramaktan yine geri kalmadı.

"Aslanım," dedi, "sana büyü yapıldığı muhakkak. Gelimin halayıklarından dört, beş tanesi de bu suçta ortak. Bu halinler için fermanın nedir?"

"Hasekime saygısızlık göstermeyin de bütün halayıklarını denize atın. Ben yenilerini alırım, ona veririm."

Nurbanu, bu izinden yararlandı. Safo'ya bağlı görünüp Murat'ın hastalandığı günden beri sorgu veya işkence altında bulunan bir iki düzine halayıktan, kendince en tehlikeli olanları bir çuvala koydurdu, Sarayburnu'ndan denize attırdı. Fakat kendi ırkdaşlarından altı yedi Yahudi'yi de aynı akıbete uğratmaktan çekinmedi. Çünkü büyücü olmak suçuyla ölüme mahkum ettiği kızların bir kısmı, Padişahı kendilerine bağlamak için büyü yaptırdıklarını itiraf ederken, bu Yahudi ka-

dınların yardımlarını gördüklerini, hatta bülbül tersi, güvercin gözü, domuz yağı gibi sihir malzemesini onların sağladığını söylediklerinden Nurbanu birkaç ırkdaşını da feda etmek zorunda kalmıştı.

Valide Sultan bu işte, daha doğrusu görümcelerine, üvey kızlarına ve bütün saray kadınlarına meydan okuyarak hizmetinde bulundurduğu Yahudi kadınlarına kıymak meselesinde künededen atılmış sayılabilirdi. Çünkü Safo, kendi halayıklarından yirmi, yirmi beş tanesinin apar topar yakalanıp bir kovuşa kapatıldığını, kaynanası tarafından, Canfeda ve Raziye kalfaların da eşliğiyle sorguya çekildiğini görünce amacın bir gerçeği açığa çıkarmaktan çok kendi şerefine, kendi gücüne hücum olduğunu kavradığından karşı bir saldırı planı çizivermişti. Kaynanasının yapmak istediği şeye aynı şekilde karşılık vermek esasına dayanan bu planda onun yardımcısı Raziye Kalfa'ydı.

Şeyh Şüca'nın koruyucusu olup Padişah üzerinde büyük etkisi olan, fakat Safo yüzünden bir zaman incitilmiş bulunan Raziye, İstanbul Sarayı'na gelir gelmez Valide Sultanın casusları arasında yer almıştı.

Nurbanu da onu evlendirerek, konak ve uşak sahibi yaparak ödüllendirdikten sonra, Safo'yu gözlem altında tutmasını istemişti. Lakin Manisa'da kethüda kadın olan Raziye, Topkapı'da da aynı göreve getirileceğini umarken Valide Sultan bu ümidi suya düşürttü. Kethüdalığı eski saraydan getirttiği Canfeda'ya vererek Raziye'yi vekilharç tayin etti. İşte bu hareket, Raziye'yi son derece kızdırdığından kadın, ikiyüzlü bir siyaset izlemeye başladı, Nurbanu'yu da Safo'ya jurnal etmeye girişti. Ya onun, ya bunun yardımıyla kaybettiği konumu elde etme hülyasına bağlanmıştı.

Safo, haris vekilharca ancak layık olduğu yeri verdi. Yani onu sırdaşı yapmadı, gizli işlerini sezebileceği bir konuma getirmedi. Yalnız para verdi ve Nurbanu'nun sırlarından kendisini haberdar ettikçe bol bahşiş vereceğini hissettirdi. Raziye

bu vaade ve bir gün Safo'nun yardımıyla kahya kadın olma hülyasına kapılarak duyduklarını, sezdiklerini kaşla göz arasında bildirmeye başladı. O arada büyücülük suçlamasıyla sorguya çekilen malum halayıkların acıklı hallerini de haber verdiğinden Safo karşı saldırı planını hemen uygulamaya girişti, hapsedilen halayıklardan bir kısmına saraydaki Yahudi kadınları suçlamaları için akıl vermek üzere Raziye'yle haber yolladı. Vekilharç, dişlerini sıkarlarsa, Safo'nun kendilerini kurtaracağını da söylediğinden zavallılar son günlerine kadar o suçlamada ısrar etmişti.

Nurbanu, yarım düzine kadarı Yahudi olmak üzere, on on beş halayığın canına kıydıktan ve bir o kadarını da Rodos'a, Sakız'a, Midilli'ye sürdürdükten sonra oğlunun boyuna tekrarladığı emre göre hareket etti, her gün bir yeni halayık bulmaya koyuldu.

Fakat bu tedbir de zavallı Murat'ın hüsrân uçuğundan kurtulması için yeterli olmadı. Bir gün içinde Sultana sunulan halayıkların sayısı ikiye çıkarıldı. Yine olumlu bir netice elde edilemeyince, Safo tekrar ortaya çıktı, kocasını birlikte çorba içmek, biraz saz dinlemek ricasıyla kendi dairesine davet etti.

Zeki kadın tam bir psikolog gibi hareket ediyordu. Kocasına Manisa hatıralarını yaşatarak onun içini açmak, gönlünü ferahlatmak istiyordu. Onun için orada, o vilayet merkezinde ilk gün giyindiği elbiseleri üstüne geçirdi, hamama girmeyi de unutmayarak ılık bir koku süründü, yine orada kurulan şekilde bir sofrâ hazırladı, cüceler de dahil olmak üzere bir küçük maskara heyeti hazırladı, sazendelerle hanendelerin en iyilerini seçti ve en etkili devâ olarak da Türkçe bilmez bir acemi kız tavrı takındı, kocasını o şekilde karşıladı.

Murat, daha ilk bakışta karısının neler hatırlatmak istediğini kavradığından şen bir heyecan içinde kalmıştı. Hele Safo'nun, ikide bir kulağına eğilerek "Siz beni sevecek, ben sizi sevecek," diye Türkçe kekelemesi ve bu vaziyette tenindeki hoş kokunun sarhoş ediciliğini hissettirmesi onu heyecandan

da yüksek bir duyguya sürüklüyordu.

Hünkar işte bu durumda bütün anormalliklerden sıyrılır gibi oldu, iştah içinde şarap içti, obur obur yemek yedi, tatlı bir keyifle saz dinledi ve şen bir uykuya dalmak istedi. Safo, efendisini bin türlü okşayışla yatacağı yere götürüyordu. Murat, canlı ve pek heyecanlı bir rüya üzerinde yürüyor gibiydi. Sekiz on yıl evvelki hayat birden gözünün önüne gelmişti. Damarlarında o hayatın neşesi, sağlığı ve cinneti dolaşıyordu.

Safo'nun yatağı incili bir cibinlikle sımsıkı kapalıydı. Orası Murat'ın gözüne bu heyecan anında gönül tarihinden önemli bir sayfa gibi göründü. Cibinlik şeklindeki örtüyü kaldırıp bu sayfayı okumak hırsıyla için için titrediğinden bir çocuk sabırsızlığı hissettire hissettire hemen koştu, elinden yakalayaarak Safo'yu da koşturdu ve cibinliği çekip açtı.

Hayret! Orada Safo'nun çok iyi çizilmiş bir resmi vardı. Doğal büyüklükte yapılmış ve mermerden döküldüğü hissini uyandıracak kadar beyaz, canlı gibi uzanıp yatmış olan bu resmin biricik eksiği elbisesizliği idi. Ressam, daha doğrusu heykeltıraş kimse, bu sanat eserini harika bir şekilde yaratmıştı. Bu harikuladeli heykelin nefes alıp verir gibi görünmesiyle adeta mucizevi bir hal alıyordu.

Murat, geçmiş günlerin izlerini aramak için kapanmak istediği yatakta Safo'yu andıran bir tasvirin yattığını görünce şaşaladı, karısına sordu:

"Bu da ne Safo?"

"Benim fena yapılmış bir resmim."

"Kime yaptırdın, nasıl yaptırdın, ne vakit yaptırdın, bunları sormuyorum. Yalnız anlamak istiyorum. Bunu yatağına neden koydun?"

"Efendimiz görsün ve can versin diye!"

Yüzünü ekşitti, bundan hoşlanmadığını gösteren bir sesle sert sert cevap verdi:

"Ben taş can verebilir miyim Safo? Böyle sözleri bırak."

"Elbette verirsiniz. İsterseniz sınavın. Kalk, deyin. Bakın, kalkmaz mı?"

Ve Muradın bu oyundaki sırrı kavramasına meydan vermeden ekledi:

“İsterseniz sizin namınıza ben bu emri vereyim.”

Dediğini yapınca o kadın resmi, yavaş yavaş kalktı, henüz bilinci açılıyormuş gibi sağına soluna bakındı ve birden fırlayarak Padişahın ayaklarına kapandı.

“Nazperver cariyeniz,” dedi, “ölüydüm, mübarek bakışınızın gücüyle can buldum!”

Sultan Murat, neşeli bir hayret içinde Safo’nun ellerini tuttu.

“Bu oyunu,” dedi, “çok beğendim.”

“O halde bana izin. Nazperver, hizmetinizi görsün!”

Ertesi gün Topkapı Sarayı, içli dışlı neşe tufanına kapılmıştı. Şen bir hayhuy içinde yüzüyordu. Padişahın kendini bulabilmiş ve büyülerden kurtulmuş olması müjdesinden doğan bu sevincin yaratıcısı Nazperver olduğu için valide sultandan en basit cariyeye, kızlarağasından en kıymetsiz köleye kadar herkes ona hediye sunmaya koşmuştu. Kız, bir anda gözdeler sırasına girmiş, yine bir anda hazineler sahibi olmuştu. Çünkü her hediye büyük bir kıymet taşıyordu ve bu arada Nurbanu’nun, Mihrimah’ın, Esmihan’ın, Safo’nun sundukları bohça bohça kumaşlar, tulum tulum kürkler, dizi dizi inciler, parça parça elmaslar bin yoksulu zengin edecek değerdaydı.

Murat, namurat olmaktan kurtulup kendi düşüncesine göre bermurat olduktan sonra, bu nimetin zevkini bol bol tatmak için hovardalığı arttırdı. Çifte kumruları Şahıhuban’la Sırrıcan’dan, vakit geçirmeksizin kanı aldığı gibi, hüsranda devresinde hizmetine memur edilip de ihanetçi damgası altında kovuşlarına atılan dizi dizi halayıkları da gözdelik payesiyle şerefletirdi. Fakat büyüden kurtuluşunu Nazperver’in cilvelerinden çok Safo tarafından verilen öğütteki isabete, yani her gün yeni bir güzellikle yüzleşmesine bağladığı için gecelerini hiçbir kadına vermedi, daima yeni bir eş aradı durdu. Güya hüsrandan ve miskinlikten korunmak düşüncesiyle tut-

tuğu bu yolda o, çarçabuk aşırılık yapmaya başladı. Günde üç, bazen dört yeni halayıkla birlikte olup ayrılmaya başladı. Her cariyenin mutlaka güzel olması gerektiğinden esir pazarları piyasasında fiyatlar inanılmaz arttı. Yüzüne bakılabilir ve endamı beğenilir kızların fiyatı iki yüz altından dört bin altına fırladı. Bu arada çok çirkin şeyler de oldu. Raziye gibi, Canfeda gibi ve Nurbanu'nun el ve ayağı olup o sırada ismi bir sultan adı kadar önem kazanan Yahudi kadınlar, bu sırada Padişaha daha da yakınlaşmak hırsına kapıldığından, Padişaha, "O kadınlarla yapılacak sevda temaslarının yedi evliya kuvvetini on yedi evliya kuvvetine çıkaracağını," söylemeye başlamışlardı. Kendi eğilimlerine uygun bu sözleri Sultan Murat derin bir ilgiyle karşıladığı için saraya evli ve çoluk çocuk sahibi kadınların da getirilmesine yol açılmıştı.

Bu iğrenç olaylar arasında devlet işleri diğer şebeke üyelerinin dileğine göre yapılıyordu. Kadı Üveys Budin'e vali olarak yağma sofrasından büyük bir lokma yakalamış olduğu gibi Şeyh Şüca da ahrette kazanacağı köşkların, bahçelerin birer örneğini İstanbul'da yaptırmış ve ölmeden cennet hayatına kavuşmuş bulunuyordu. Sultan Murat ona dayalı, döşeli muhteşem bir konak vermişti.

Şeyh, İstanbul içinde bulunan bu konakta şehvet ve rezaleterganununu işletmenin tehlikeli olacağını, günahlardan ses ve koku çıkarmamaya çalışanların akıllı sayılacağını düşündüğünden Boğaziçi'nin çeşitli yerlerinde heybetli evler, konaklar, bahçeler almıştı. Kira olarak da sayısız mahzenleri, kayıkhaneleri, dükkanları ve hatta meyhaneleri vardı. Kendisinin Padişah üzerindeki etkisini duyanlar küme küme, tabur tabur işte bu evlere koşuyordu, etek etek paralar sunarak manalı ve manasız, haklı ve haksız dileklerini yaptırıyordu.

O, dört başı mamur yaşamak azmindeydi. Yarın gelecek kazdan bugünkü tavuğun daha kıymetli olduğuna imanı vardı. Onun için cenneti, gılmanları, hurileri ulu Tanrı'ya bağışlayıp gerçekten cennet sayılacak kadar güzel bahçelerde dişili erkekli güzellerle çılgın bir aşk hayatı yaşıyordu.

Halk, her zaman hassastır, en gizli gerçekleri görür ve her türlü tehdide, cezaya rağmen gördükleri üzerine konuşur. İstanbullulardan birçoğu da şeyh Şüca'nın kırdığı kozları deftere geçirmişler ve defteri Padişaha vermişti. Fakat o iletilen haberle ilgilenmedi. Hatta bir gün eline sunulan jurnalde "Şeyh hazretleri şu saatte filan bahçede sefa sürecektir, felekten bir gece çalmaktadır. Güvenmiyorsanız, adam gönderip kontrol edin," denildiği halde yine keramet sahibi şeyhin üzerine toz kondurmadı, "Bizim efendi, halkın bildiği gibi değildir," deyip jurnalı yırttı.

Şemsi Paşa, ihtiyar olduğu için yalnız para toplamakla ve Padişahı kötülüğe teşvik etmekle meşguldü. Ara sıra "Bülbül figana başladı ilkbahardır / Şeydalığım benim yine bi ihtiyardır," tarzında şiirler yazardı. Sultan Murat'ı da şairliğe heveslendirirdi. Fakat onun Şeyh Şüca ve kubbe altı vezirlerinden bir kısmıyla birleşerek üzerinde ısrar ettiği en büyük konu Sokullu'ydu. Budin'e giden Kadı Üveys bile el altından sunduğu arızalarla Padişahı, sadrazam aleyhine kışkırtmaktan geri kalmadığı için şebekenin bu yoldaki girişimleri artık sonuç vermek üzereydi.

İkbal bahçesinden sepet sepet meyve devşirenlerin biri de Ermeni dönmesi Kara Mehmet'ti. Manisa alemlerini tasvir ederken, kendisine bir nebze değindiğimiz bu adam, avcılıkta uzman olduğu için Sultan Murat'a çatmıştı. Onun padişah olmasıyla beraber Kara Mehmet de doğancıbaşıliğa çıktı, sarayın en göze çarpan simalarından biri oldu ve sadrazam aleyhindeki şebekeye katıldığından arkadaşları tarafından koruna koruna çakırcıbaşıliğa, büyük imrahorluğa, yeniçeri ağalığına yükseldi. Yıldızı son derece parlak görünüyordu, daha yükseklere fırlaması bekleniyordu.

Şahıhubanların, Sırrıcanların, Nazperverlerin ve onlara hükümdarlık yapan Safo'nun güzelliklerini damla damla, dirhem dirhem değil de kase kase, çanak çanak içmekten ve üstelik evli veya bakir bir sürü kadının aşkını da tatmaktan

zihni tamamen gevşemiş olan Sultan Murat'ın bu düzenbaz, bu fettan, bu dalavereci nedimlerin çevirdikleri entrikaları çürütmesine imkan yoktu. Onun için Sokullu zavallısı gün geçtikçe tehlikeli bir duruma düşüyordu. Nihayet o gün de geldi ve felaket saati çaldı.

Onlar, o şebeke üyeleri akıldan yana hasta bir adamı elde etmiş ve sadrazama musallat eylemişti. Bu divane herif sipahi kılığındaydı, Bosna sipahilerinden olduğunu iddia etmekte ve tımarına zarar verildiği teranesiyle her gün divana gelmekteydi. Malum olduğu üzere Sokullu da Bosnalıydı, sipahi bozuntusu bu ilgiyi ileri sürerek sadrazamla yakınlık davasına da yeltenirdi. Bununla beraber komik bir adamdı, ciddi görünerek dinleyenleri güldürürdü. Bu sebeple Sokullu da kendisine yüz verir, divana girip çıkmasına anlayış gösterir ve her gelişinde saçmalarını güle güle dinledikten sonra, eline bir iki altın sıkıştırarak herifi neşelendirirdi.

Halbuki o, Sinan Paşaların ve Lala Mustafa Paşaların ağır bir cinayete alet olarak yetiştirmekte olduğu bir hayırsızdı. Halkla ordunun gözünü boyamak ve işlenecek cinayetin planlı olduğunu örtmek için bu divane kılıklı herifin uzun bir zaman divana gelmesine, sadrazam ile temas etmesine lüzum görmüşlerdi. Katilliği ya önceden kabul etmiş ya da öyle bir işe uygunluğunu hissettirmiş olan sipahi bozuntusu da gerçekten usta davranıyordu. Sokullu gibi hem akıllı, hem tecrübeli bir veziri rahatsız edip duruyordu.

Şebeke üyeleri, birkaç hafta bu şekli koruduktan sonra, o divaneye bir tekerleme öğretmişti. Herif her gün kubbe altında boy gösteriyor ve bahşişini alıp çıkarken, Sokullu'nun ellerine yapışarak bağıırıyordu:

“Senin ölümün benim elimde. Bunu bil, koca vezir!”

Kanuni Sultan Süleyman gibi bir hoca elinden ders almış, birçok savaştan yüz akıyla çıkmış ihtiyar Sokullu bu tehditten, bu uyarıdan da şüphelenmiyordu. Çünkü şerefiyle oynayan, haysiyetine saygı göstermeyen Padişahın, babasının, dedesinin

ruhlarından utanmaksızın kendine kıyacağını ve kıydıracağını hatırına getiremiyordu. Hünkar, sebepsiz olarak bir devlet hizmetkarının, ihtiyar bir vezirin kanına girecek kadar bayağılaşsa bile, bu işi mertçe yapabilirdi, kendisini istediği dakikada öldürttü. Plan çizmeye, pusu kurmaya, katiller kiralamaya gerek yoktu.

Akıllı ve tecrübeli vezirin düşüncesi bu şekildedeydi, ondan ötürü de Padişahın eşliğiyle saray erkanı ve kubbe altı önde gelenleri tarafından kendisine bir suikast düzenleneceğini düşünmüyordu. Halbuki Kara Mehmetler, Şeyh Şücalar, onun yerine göz diken vezirlerle birleşerek işte bu divane Bosnalıyı yaman bir iş işlesin diye ortaya salıvermişti.

Akıllı ama hiçbir şeyden haberi olmayan vezir işte bu durumdayken bir gün seher vakti uyandı, abdest alıp namaz kıldı, biraz kitap okutmak istedi. Zaten, adeti sabah namazından önce uyanmak, o vakit gelinceye kadar kitapla oyalanmaktı. Fakat bugün içinde garip bir üzüntü vardı. Hayatı ve çevresini adeta yadırgıyordu. Başını pencereye dayayarak henüz siyah örtüsünden tamamıyla sıyrılmamış ufuklara bakarken, o biten gecenin kara bir su halinde içine döküldüğünü görüyor ve ürperiyordu. İçinde böyle bir gece örülürken, beyninde yetmiş yıllık ömrünün gerçekten rengarenk olan safhaları birer birer açılıyordu. Bir aralık ömrünün en tatlı demlerini dizlerine yaslanarak geçirdiği iki halayık gözünün önüne geldi. Onların her biri kendisine birer erkek çocuk vermişti. Güzellikleri kusursuzdu, terbiyeleri mükemmeldi, sadakatleri yerindeydi. Kanuni Sultan Süleyman, sevgili oğlu Selim'in çirkin kızı Esmihan'ı kendine nikahlamak istediğini müjdeleyince, o zavallı kadınları konağından çıkarmak ve acıklı hıçkırıklarına kulaklarını kapayarak zavallıları uzaklara sürmek zorunda kalmıştı. Sonra oğullarından biri de öldü. Hasan olanı şimdi valiydi, nahoş bir görkem ve herkesi iğrendiren bir gururla yaşıyıp gidiyordu.

Sokullu, içini saran karanlıktan ve beynini yakan acıklı hatıralardan kurtulmak için hazinedarı Hadım Hasan Ağayı çağırdı.

"Al," dedi, "eline Lütfi Paşa'nın kitabını. Hüdavendigâr Gazi'nin Kosova'da vurulup şehit oluşunu oku."

Hasan Ağa bu emre uyup Birinci Kosova Savaşı'nı okurken, ihtiyar Sokullu heyecan içinde kelimeleri ruhuna sindiriyordu. Sıra, Miloş Kayıloviç'in Sultan Murat'ı hançerlemesine gelince, o heyecan gözyaşına dönüşüp şöhretli ve kıymetli vezirin yanakları dizi dizi yaşla ıslandı, titremeye başlayan elleri yükseldi ve dudaklarında samimi bir dua belirdi:

"Allahım, Ulu Allahım. Bana da böyle bir ölüm nasip et. Huzuruna şehit olarak geleyim!"

Artık rahatlamış gibiydi. İçindeki gece, dışarıdaki gece gibi sönmüş ve yerine ışıklı bir neşe gelmişti. Gülerek emirler veriyordu. Divana gitmek için hazırlıklar yaptırıyordu. Onun neşesi kubbe altında da bozulmadı. Vezirlere ve kazaskerlere güler yüz gösterdi, işleri hep tatlıya bağlamak istedi. Fakat divana sunulan dilekçeler çoktu, devlet işleri de bir yığın oluşturunuyordu. O sebeple ikindiüstü kendi konağında bir divan kurulacağını lazım gelenlere söyleyerek alışılmış vakitte saraydan ayrıldı.

Vezirler, kazaskerler, çavuşlar, kapıcıbaşılar, sıra sıra onun şimdiki alay köşkü civarındaki sarayına gelmişti. Sabahleyin olduğu gibi divan usulüne göre iş görüyorlardı. İşte bu sırada adı geçen divane boy gösterdi, güle güle divana girdi.

"Selamünaleyküm Paşa," dedi, "bugün seninle hesaplaşacağız. Fakat arzuhalimi oku da ondan sonra hesabımızı görelim."

Sokullu Mehmet Paşa, şefkatli bir tebessümle sipahi bozuntusuna iltifat etti. Herifin elindeki kağıdı almak için de elini uzattı. Saray adamlarına vicdanını satmış olan Bosnalı, dilekçem dediği kağıdını vezire verir gibi yaparken, boş eliyle koynundan bir hançer çekti, bir gözün açılıp kapanmasından da hızlı bir şekilde o silahı sadrazamın kalbine soktu. Yaşının çok ilerlemesine rağmen kuvvetinden, çevikliğinden hiçbir şey kaybetmemiş olan Sokullu vezir, "Hay bre!" deyip belinden

hançerini çıkarmış, fakat ayağa kalkamadan yüzüstü yıkılmıştı.

Divandaki vezirler, yaralı sadrazama yardım etmek ve ettirmek için katile kaçma fırsatı vermeye çalışmışlardı. Fakat kapıcılar, çavuşlar ve diğer ağalar, bu cinayeti düzenleyen şebeke ile uyuşmuş ve anlaşmış olmadıklarından katili hemen yakaladılar, zincire vurdular, söve döve bir deliğe tıkadılar. Bir yandan da hekimler getirterek zavallı veziri tımar ettirmek istediler. Ne yazık ki yara, tedavi kabul edecek şekilde değildi, can evinde açılmıştı. Bu sebeple o değerli vezir altmış yıllık hizmet hayatında tek bir gün görevden alınma acısı tatmadan gözlerini hayata kapadı.

Hünkar memnundu. Taht üzerinde biraz daha sağlamlaştığını hissederek neşeleniyordu. Şebekeçiler memnundu. Eskisinden daha pervasızca har vurup harman savuracaklarını umuyorlardı. Vezirler memnundu. Yıkılması zor bir setin ortadan kalktığını ve sadrazamlığa yol açıldığını görüyorlardı. Yalnız Esmihan Sultan acı duyuyordu. Çünkü dul kalıyordu ve dulluk, ona dayanılmaz bir acı gibi geliyordu. Fakat yanında, yöresinde bulunanlar bu çirkin kadını da teselli etmekte güçlük çekmediler. “Bir elini salla ellisi, bir elini salla yüz ellisi gelsin,” dediler, çarçabuk avuttular.

Sokullu’nun ölüsüne her türlü ikram layık görülmüştü. Şeyhülislam, onun şehit olduğuna fetva verdiği için cesedi yıkanmadı, öylece gömüldü. Şairler, büyük ölünün son gününü ebedileştirmek için yarışa çıktıklarından divan edebiyatına çeşit çeşit tarihler geçirildi.

Katil de, maktulün gömülmesiyle beraber azgın dört atın kuyruğuna bağlandı, hayvanların dört farklı istikamette yürütülmesiyle dört parçaya bölündü ve halka karşı saray kendini aklamış, suçlanmaktan kurtulmuş oldu.

6. BÖLÜM

Yağma Hasan'ın Böreği

Sokullu, durmadan hakaret görmesine rağmen, devletin başında şakaya gelmez bir yöneticiydi. Dış siyasette o, Sultan Süleyman devrinin gücünü, büyüklüğünü ve görkemini hissettiriyordu. İç politikada da rüşvetin, kötüye kullanmanın artmasına engel oluyordu. Gerçi saray, tımarlara ve zeametlere el vurmaktan, önemli hizmetleri ve valilik gibi büyük memuriyetleri haketmeyen kimselere vermekten başlayarak birçok yolsuzluk yapmıştı. Fakat Sokullu, yüzde elli oranında olsun “iş ehline verdirmekte” yine etkili olduğu için, devlet idaresi kontrolden tamamen çıkmış değildi. Daha doğrusu o, temelden sarsılmaya başlamış bir binayı yıkılmaktan koruyan dayanak gibiydi. Bu direk yıkılınca, binanın da sarsıntısı meydana çıktı ve içli dışlı yüz çeşit sıkıntı yüz gösterdi.

Her şeyden önce saray gemi azıya almıştı. Artık her işe Nurbanular, Safolar, Mihrimahlar, Şeyh Şücalar burun sokuyordu.

Daha Sokullu’nun hançerlendiği duyulur duyulmaz, Mihrimah Sultan ortaya atılmış, kendi damadı Ahmet Paşa’nın sadrazam yapılmasını yeğeninden ve yengesi Nurbanu’dan ısrarla istemeye koyulmuştu. Hünkar, kurala uygun olan bu dileği biraz da anasının ısrarıyla kabul etti. Ahmet, ikinci vezir olduğu için o makama zaten adaydı. Fakat saray kadınlarının onu başka vezirlere tercih ettirmeleri, adamcağızın başını yumuşak bulmasındandı. Nitekim kendisinin altı ay süren sadrazamlığında hüküm, saray kadınlarındaydı, yalnız imza hakkı zavallıya bırakılmıştı.

Sarayın ve saray adamlarının devleti nasıl malikane haline koyduklarını kavrayabilmek için şu işleri hatırlamak yeterlidir. Valide Sultan, gümrük işlerini üzerine almış gibiydi. Çün-

kü Yahudi Kira'yı gümrük sorumlusu yaptırmıştı, onun yardımıyla ithalat ve ihracat üzerinde etkili oluyordu. Milyonlar kazanıyor ve milyonlar kazandırıyordu. En küçük kızı Fatma'yı vererek damat edindiği Siyavuş Paşa'yı sadrazamlığa çıkarmak için fırsat kollamaktaydı.

Safo, en verimli hasları kendine paşamklık olarak aldır-mıştı, sessiz sessiz hazineler düzüyordu. Kocasının her göz-deyi gebe bırakarak boyuna çocuk yetiştirmesinden dolayı oğlunun geleceğini karışık görüyordu, zeki ve tedbirli davranmak gereğini hissederek adımlarını hesaplı atıyordu. Kay-nanasına karşı da uysal bir hal almıştı. Başka kadınlardan doğmuş bir prensin veliaht seçilmesi fikrinin Padişaha telkin edilmemesi için herkesle arasını iyi tutmaya çalışıyordu. Bu arada kendine yar olacak bir devlet adamı da elde etmek iste-diği için gözünü vezirler, mirimiranlar ve Enderun ağaları üzerinde dolaştırıp duruyordu. Ona, bütün bu kalabalık ara-sında Manisa'dan beri tanıdığı İbrahim Paşa uygun ve cazip görünmüştü, şimdi bu zeki Bosnalıyı ele alıp sadrazamlığa kadar yükseltmek ve kızı Ayşe Sultan'ı da vererek saray dışın-da bir dayanak noktası yaratmak azmindeydi.

Esmihan, Gevher Müluk gibi sultanlar da dul kaldıktan sonra birer koca bulmak ve onu sadrazam yapmak istediğinden bütün saray kadınları arasında o makam için sinsi bir mü-cadele var demekti. Onlara oranla güçleri ikinci derece olan Canfeda ve Raziye Kalfa gibi saraylılar ise, kendi hısımlarını, yakınlarını yükseltmeye çalışmakla beraber, şundan bundan rüşvet alarak ayrıca memuriyetler tavsiye ettiriyor, hizmetler dağıttırıyordu. Çok kere büyücek bir hizmete ya Canfeda'nın, ya Raziye'nin mini mini bir pusulası yeter ve o pusulada adı yazılı adam, diğer taliplerin üstüne geçerdi. Canfeda bu arada tımarhane kaçkını sayılacak kadar divane olan kardeşi İbra-him'i vezir yaptırmış ve valilikle Diyarbakır'a yollamıştı. Ra-ziye Kadın da, henüz ergenliğe girmeyen kızına eş olarak seçtiği bir hocayı, sık sık tafra attırarak şeyhülislamlığa aday olabilecek bir dereceye doğru yöneltmekle meşguldü.

Sultan Murat'ın Manisa yararı olanların en başında Şeyh Süca, Kadı Üveys, Hoca Saadettin'den ve Lala Cafer'den başka dört önemli şahsiyet vardı ki, öbür dörtlerden önce ve Hünkarla beraber İstanbul'a gelmişti. Bunlar Silahtar İbrahim, Çuhadar Cerrah Mehmet, Rikaptar Hasan ve Doğancı Kara Mehmet'tir. Mudanya'dan İstanbul'a doğru gelinirken, denizin yorduğu Padişah, başını Rikaptar Hasan'ın dizine koymuştu, Sarayburnu'na gelinceye kadar o diz üzerinde kusa kusa yatmıştı. Yağma Hasan'ın böreği faslı açılır açılmaz, bu dörtler de hisselerini almakta gecikmediler.

Kimi imrahor, kimi yeniçeri ağası, kimi vezir, kimi Rumeli Beylerbeyi olarak devlet önde gelenleri arasına karıştılar. Rikaptar Hasan, sonraları Kaniye Kalesini savunmasıyla ünlenen Tiryaki ve Gazi Hasan Paşa'dır ki, bu makama getirilerek bağlılığını ispat ettiği için adı ancak hayır ile anılır. Öbür üç yoldaştan İbrahim ve Cerrah Mehmet, Sultan Murat'tan sonra Sadrazam olmuş, fakat belli başlı hizmet yapamamışlardır.

Ermeni'den dönme Kara Mehmet'in nasıl bir güç sahibi olduğunu ise, tarih şöyle anlatıyor. "Manisa'dan İstanbul'a gelindiği zaman doğancıbaşı, sonra çakırcıbaşı, büyük imrahor, yeniçeri ağası, Rumeli Beylerbeyi oldu. Ozan gibi latifesi çok, nedimce hareketi bilir ve ağırlığı yok bir adamdı. Sultan Murat kendisinden son derece hazzettiğinden musahip edinmişti. O, padişahın baş danışmanı gibi görünmek istediğinden divan günleri vezirlerden önce huzura girmek iznini istedi ve aldı. Daha sonra Hünkarın odalıklarından birisini alarak büsbütün yüze çıktı, her işe müdahale eder oldu. Çok defa sadrazamın, kazaskerlerin, defterdarların fikirlerini huzurda reddeder ve padişaha da reddettirirdi."

Sultan Murat işte bu içli dışlı şebekenin ortasında kadınlarıyla, cüceleriyle, maskaralarıyla, sazandeleriyle meşgul oluyordu. Arada sırada da şiire meylederek manalı manasız manzumeler kaleme alıyordu. Bu heves kendisinde yüz gösterince,

İstanbul'un ünlü üstat şairlerini değil, şiirden anlayan kadınları arardı ve bu meyanda Hubba Ayşe Hanım'ı tercih ederdi. Şemsi Çelebi adlı birinin eşi bulunan bu şair kadın, Sultan Murat'ın yaş veya kuru sözlerine nazireler kaleme alırdı, onun gururunu okşamaya çalışırdı. Bu yolla saray kadınları arasına girmiş, yani onlar kadar güç kazanmış olduğundan yine onlar gibi davrandı, birçok adamı şuraya buraya yerleştirdi ve o orada, kendi damadı Mehmet Vusuli Çelebi'yi de İstanbul Kadılığı'na kadar çıkardı.

Daima kadın, daima şarap ve saz, arada sırada da şiir, işte Sultan Murat'ın kısaca hayat hikayesi. O, günde birkaç güzel halayıkla can sohbetleri yaparken, akşamları saz dinleyip şarap içerken devleti, memleketi, hatta pek sevdiği çocuklarını unuturdu. Yalnız kendi zevkiyle oyalanırdı. Fakat kadın, şarap ve musiki sarhoşluğundan uyandığı dakikalarda mutlaka Safo'yu hatırlardı. Bu hatırlayış biraz da, zorunlu gibiydi. Çünkü Safo, kendisinin biraz fazlaca unutulduğunu görür görmez harekete geçerdi. Ya anlamlı bir bakışla yahut şuura bal gibi bayıltıcı bir tat veren tebessümleriyle Padişahı yanına çekerdi.

Murat, nefsinin yeni bir zifafa hazırlamak ihtiyacını duydukça, Üsküdar'daki yeni saraya kaçardı. Orada anasının telkinlerinden, Canfedaların ve Raziyelerin iltimaslarından, kızkardeşleriyle yeğenlerinin ricalarından, vezirlerin devlet işleriyle ilgili sözlerinden uzak kalarak biraz dinlenir ve bu huzur hoşuna giderse, zifafa aday halayıkları da o saraya getirtirdi. Bazen veliaht Mehmet'le Üsküdar Sarayı'na giderdi ve o zaman İstanbul halkı adı olmayan şehrayinler seyrederdi. Çünkü Murat, oğlunu eğlendirmek için binlerce fişek attırır ve Rumeli, Anadolu Hisarlarındaki topları saatlerce işlettirirdi.

Balık baştan kokar, derler. Murat'ın günde birkaç kere evlenmesi, yüze yakın çocuk sahibi olması, sultanlarda da aşk arzusu uyandırmış gibiydi. Piyale ve Sokullu Mehmet Paşalardan dul kalan Gevher Müluk ile Esmihan, küçük bir utanç

duymadan kendilerine birer koca bulunmasını Padişah'tan istemişti. Katil Gevher Müluk'un bu dileği çabucak yerine getirilebildi, kendisi vezirlerden Boyalı Mehmet Paşa'nın omzuna yükletildi. Fakat öbürünün, çirkinler kraliçesi Esmihan'ın evlenmesi bir facia oldu. Çünkü o, meşhur yiğitlerden Özdemiroğlu Osman Paşa'ya göz dikmişti. Saraya bu yiğit vezirin fazla afyon yuttuğu hakkında jurnaller verildiğinden "Er isterim!" teranesiyle Nurbanu'yu, Safo'yu ve kızlar ağasını her gün rahatsız eden, aynı teraneyi Padişaha da duyurmaktan çekinmeyen bodur Esmihan'a başka bir koca aramak gerekti. Kalburüstüne gelen devlet adamları, bu lüzuma göre ölçülüp biçiliyordu, süzgeçten geçiriliyordu. Fakat Sokullu'dan dul kalmış bir sultana koca seçmek kolay değildi. Kadıncağızın attan inip eşeğe binmemesi göz önünde tutuluyordu.

İşte bu sırada şom ağızlının biri Esmihan'a yanaştı. Budin Valisi Kalaylı Koz Ali Paşa'nın aslan yapılı ve aslan kuvvetinde bir bahadır olduğunu fısıldadı. Dul prenses, bu haberi alınca, havalanıvermişti, "Beni Kalaylı Koza verin!" çılgılığıyla sarayın altını üstüne getirmeye koyulmuştu. Padişah, sadece er delisiyken, şimdi de kulaktan ateş alarak aşk delisi haline gelen kızkardeşinin avutulamayacağını anladığından, dileğine göre tedbir alınmasını emretmek zorunda kaldı ve bu irade bir müjde olarak Budin Valisi'ne iletildi.

Kalaylı Koz evliydi, karısıyla da candan sevişiyordu. Bu karşılıklı aşk onları mutlu bir yuvanın huzurlu kuşları yapıyordu. Onun için sarayın emri bir felaket oldu, zavallıları sersemletti, üzüntüye düşürdü. Vaziyet nazik değil, tehlikeliydi. Çünkü "Kızkardeşimi al!" diyen padişaha ret cevabı verilemezdi. Böyle bir cüret ölümle cezalandırılırdı. Bu karı kocanın birbirlerinden ayrılmalara ise, her ikisini mutlaka mutsuz edecekti.

Kalaylı Koz, acılı ve yaslı endişeler içinde bir hayli düşündükten sonra Padişahın merhametine sığınma kararı aldı, uzun bir mektup yazdı, velinimetini uğrunda serhatlarda düşmana göğüs vermek ve dövüşe dövüşe ölmek istediği için su-

nulan şereften kendisinin affolunmasını diledi. Söz arasında evliliğini hatırlatmayı da unutmadı. Fakat Esmihan Sultan'ın "İsterim de, isterim," demesi üzerine şu kısa cevabı aldı: "Kahrını boşa, buraya gel!"

Suçsuz, günahsız eşinden ayrılan masum ve mazlum kadının ahı, feryadı o devir tarihçisi Peçe'vi'nin tabirince Budin'in dağını, taşını ağlatırken, Kalaylı Koz da yüreği acı ve vicdanı azap içinde çirkinler kraliçesi Esmihan Sultan'ın koynuna yük-seliyordu.

İnsanların işlerine gizli kuvvetlerin karıştığına inanmayan aydınlık bir devirde yaşıyoruz. Fakat tesadüflerin garipliğini inkar etmeye de henüz gücümüz yok. O sebeple hayret duyarak kaydediyoruz.

Kalaylı Koz'un yüreği kan ağlayarak boşadığı kadının, ahı yerde kalmadı ve Esmihan'ın aşkla, şevkle kurduğu yeni yuva temel tutmadı. Çünkü araya ecel karıştı, büyük bir sevinçle lohusa döşegine girerken ecelin zorlamasıyla ölüm döşegine ve mezara düştü. Kalaylı Koz da Padişaha yalvarıp yeniden Budin Valisi oldu ama çok yaşamayıp orada öldü.

İstanbul halkı, bu facianın tanrısasal bir ceza olduğunu düşünürken, saray adamlarının kepezeliği de ayyuka çıkıyordu. Bu bakımdan en yüksek şöhretin sahibi yine şeyh Şüca'ydı. O, saray imamı Abdurrahman'la bağdaşmış ve herifi elbisede süs bulundurmanın aleyhinde vaazlar vermeye teşvik ettikten sonra, Padişaha da başvurup Rumların, Ermenilerin, Yahudilerin ipek kıyafet ve renkli pabuç giymesini yasak ettirmişti. Hristiyanlar ve Yahudiler, bu yasağı bildiren fermana göre çeşitli renkte takye giyecekti. Müslümanlar da büyük sarık sarmaktan vazgeçecekti.

Saray imamı, o devirde İstanbul sokaklarını dolduran maymunların da Yahudiler gibi kırmızı takye giymesini istemişti. Bir gün o dileğine uymayan birkaç maymuncuya rast geldi başları açık dolaştırılan şaklaban hayvanlardan birkaçını kendi uşaklarına öldürttü. Bu, maymun oynatarak geçinen kimseler

için büyük bir zulümdü. Ondan ötürü maktul maymunların sahipleri kubbe altına koştular, sadrazamdan adalet talep ettiler.

Kazaskerler, saray imamıyla şikayetçileri yan yana getirip sorgulamaya girişmişti, sadrazam, bu vaziyeti pek çirkin, imamı mahkum etmeyi de tehlikeli bulduğundan şikayetçilerin gönlünü almak yolunu tercih etti, öldürülen maymunların, diyeti olarak kesesinden elli altın verdi, meseleyi kapattı. Fakat Şeyh Şüca'nın, tembihlerini satan orta malı kadınları sürgüne göndermek için Padişah'tan aldığı emri düzeltmedi ve birçok kadının eziyet edile edile sürülmesinin önüne geçemedi. Buna karşılık temin ettiği kazanç, Hristiyanlarla Yahudilerden elli bin altın alıp eski başlıklarını kullanmalarına Padişahın izin vermesini sağlamaktan ibaret kaldı.

Bu acıklı veya gülünç işler arasında, halkın öfkesini çeken en ağır mevzu sarayda başlayan laubali hayattı. Yarıyı doğru, yarıyı yalan olmak şartıyla kulaktan kulağa fısıldanan sözlere göre, damı üstünden erkek kuş uçuşmasına, bahçelerinde horoz dolaşmasına nice yıllardan beri rıza gösterilemeyen, o dört yanı kapalı yuvada bir hayli gönül alışverişi olmakta yahut kovuşlara sığmayan ve sayıları bini aşan halayıklar minarelerle boy ölçüşen yüksek duvarlara, kalelerde bile eşlerine güç tesadüf edilen kalın demir kapılara rağmen bir yolunu bulup aşk ihtiyaçlarını tatmin etmekteydi.

Kadınlar, ağzın torba olmadığını ve kolay kolay büzülemeyeceğini söyler. Herhangi bir sebeple, dedikodu yapmaya başlamış olanların ağzınıysa ancak kılıç kapar. Halbuki Sultan Murat, derin bir gaflet içindeydi. Halka sırtını çevirmişti, sadece kadınlarla, şarap sürahileriyle, saz telleriyle meşgul oluyordu. Fısıltı halindeki dedikoduları değil, sağır sultanların duyacağı şekilde atılacak naralara karşı da kulağı tıkalıydı.

Saray kadınları gerçekten aşık avlamak veya kendilerini avlatmak fırsatını buluyor muydu? Tarih, bu konuda saray haysiyetinin aleyhinde şüphe göstermektedir. Nitekim son-

raları tahta varis olan devlet yöneticileri de bu şüpheye katılmıştır ki sırası gelince anlatılacaktır. Fakat biz, böyle bir hüküm vermekten çekindiğimiz için saraydaki başıboşluğu, başıbozukluğu başka bir örnekle ortaya koyacağız.

Saray, büyük bir çarşı haline getirilmişti. Başta Ester Kira ve kızları, gelinleri olmak üzere, düzinelerle Yahudi karısı bohça bohça kumaşlar, kutu kutu elmaslar getirerek o çarşıda hayat ve hareket uyandırıyor. Bu kadınların selamlar, nameler de taşıyıp taşımadıkları bilinmez. Nurbanuların, Safoların o yolda mektuplaşmaktan, aşık aramaktan tamamen vazgeçmemiş olması su götürmez bir gerçektir. Fakat öbür kızların, birer kere koklanıp atılmış güllere benzeyen o taze taze halayıkların sarayda gönül alışverişi kurmakta büyük bir kazanç, uman bohçacılar kapılarak bir şeyler yapmaya çalışmalarını kabul etmek, hiç de yanlış bir iş olmaz. Zaten saraya giren çıkanlar, o kadınlardan ibaret değildi. Kimi amber, kimi mücevher getiren, kimi Hint kuşu, kimi Çin bülbülü satmak isteyen küme küme insanlar da yüz ve fırsat bulduğu için Topkapı Sarayı'nın harem dairesi eşiklerinde sık sık ve alay alay boy gösterip duruyordu.

Bu arada ortaya çıkan bir Mişon hadisesi o satıcıların saraya ne derin şekilde girip saraylıları etkilediklerini ortaya çıkardığı gibi, halk ağzındaki hikayelerin de bir kat daha fazlaşmasına sebep olmuştu. Mişon, zengin bezirganlardan biri olup saraya yüzde yüz karla elmas ve benzeri kıymetli eşya satardı. Onunla harem arasındaki alışverişleri de baltacılar Rıdvan Ağa kontrol ederdi. Pazarlıklar uyuştukça, iki taraftan ondalık alıp keyfine bakıyordu.

Bir gün Mişon yüksek kıratta elmaslarla süslenmiş bir kuşak bağı ile yine o ayarda kıymetli bir sorguç getirdi, Rıdvan Ağa'yla hareme gönderdi. Sultan Murat'ın hasekileri, gözdeleleri, kahyaları, hatta Safo'yla, Nurbanu mücevherlere bayılmıştı. Fakat Mişon, bunlara bir milyon akçe istiyordu. Kadınlar, pek imrendikleri ve adeta gönül verdikleri halde elmasları almaya cesaret edemedi, on yük akçeyi iki parça el-

masa feda edemedi, Rıdvan da mücevherleri takımıyla getirip Mişon'a teslim etti.

Şimdi haremde ve ağa koğuşlarında, hep bu elmasların hikayesi söyleniyordu. Enderunlu, haysiyet sahibi birçok ağa, Mişon'un bir dahaki gelişinde o elmasları görmeye hazırlanıyordu. Lakin zengin Yahudi, o kuşak bağı ile sorgucu getirdiği günden sonra, görünmedi ve saraya adımını atmadı. Halbuki adamcağız evine de dönmemişti, karısı ve çocuklarını telaş içinde koyup sırra kadem basmıştı.

Madam Mişon'la çocukları, saraya başvurup bezirganın orada bulunmadığını ve bulunamayacağını öğrenince, İstanbul'un altını üstüne getirircesine arama yapmış fakat herifin izini bulamamıştı. Bunun üzerine, tekrar saraya başvurdular, hem babalarının, hem birçok elmasın ziyanından duydukları acıyla inleyerek Rıdvan Ağa'nın ayağına kapandılar, Mişon'un bulunması için hazin hazin yalvardılar. Rıdvan, onlara şu kısa cevabı verdi:

"Ben padişah adamıyım, çıfıtlar kahyası değilim. Buradan yıkılın, babanızı başka yerde arayın!"

Bu kovuluştan sonra, Mişon'un varisleri, haremdeki dostlara güvenerek Padişaha dilekçe sundu. Baltacı Rıdvan'dan kan davasına kalkıştılar. Rıdvan'ın elmas alışverişlerine parmak sokmasını kıskanan baltacılar da "Ocağımıza leke sürülmesin. İçimizde yaramaz varsa, çıkarılsın," teranesiyle Mişon ailesine yardımcı çıktıklarından Sultan Murat işe ilgi gösterdi, Rıdvan'ın on sekiz akçe gündelikle sipahi ocağına çıkarılmasına ve onun gıyabında "Mişon meselesinin incelenmesini" emir verdi.

Rıdvan, ertesi gün sipahi hanına gönderilmek üzere o gece ağa odasına misafir verilmişti. Orada yatacağı sırada koynundan büyücek bir elmas yuvarlandı ve başkaları tarafından görülerek hemen kızlar ağasına haber verildiğinden Rıdvan sıkı bir suret sorguya çekildi. O, bezirgan Mişon'a ait olduğu anlaşılan elması parayla satın aldığını iddia ederken, odun am-

barında bir leş görüldü. Arkasından Rıdvan'ın sırdaşı bir bal-tacı kayboldu ve o leş Mişon'un çocuklarına gösterilince, za-vallılar üzerine kapanarak "Babamız, babamız," diye ağla-maya koyuldu. Rıdvan artık gerçeği söylemiş, suçu kabul et-miştir. Odasının tavan arasında da birçok Frenk kumaşı bu-lunduğundan onun başka tacirleri de tırtıkladığı anlaşılmıştır.

Sultan Murat, bu vaziyette adil davrandı, Rıdvan'ın boy-nuna bir iple ağır bir taş bağlattı ve herifi denize attırdı. Fakat halk, bu olayı efsaneleştirdi, Mişon'la harem arasında kirli işler bulunduğunu söylemekten, Rıdvan'ı da mağdur ve masum göstermekten çekinmedi. Bu dedikodulara göre Rıdvan, elmas serpererek haremde gönül avlayan Mişon'u namus gayretiyle tepelediği için öldürülmüştü!

Halkın saray hakkındaki düşünceleri bu şekilleri alırken Sultan Murat, kadınların etkisiyle sadrazam değiştirmeye gi-rişmişti. Bu politikanın devlet mefhumuna, padişahlık şere-fine uymayan çirkin tarafları vardı. Mesela Sokullu'nun halefi Ahmet Paşa ölünce, Padişah sadrazamlık işareti sayılan müh-rünü doğu serdarı Sinan Paşa'ya yolladığı halde, sadrazamlığı kubbe altında ikinci vezir bulunan Lala Mustafa Paşa'ya ver-miştir. Şu şekilde ortada biri mühürlü, biri mühürsüz iki sad-razam vardı ve bunların ikisi de o konuma özel hakları kullanıyordu.

Lakin halk, kubbe altına dilekçe sunmaktan çekiniyordu. Çünkü "Mühür kimdeyse, Süleyman odur," sözünü düşünüp Lala Mustafa'nın sadrazamlığını önemsemiyorlardı. "Mühür-süz sadrazam olmaz," diye dilekçelerini Sinan Paşa'nın İstan-bul'a dönmesine saklıyorlardı. Bizzat Lala Mustafa Paşa da bu durumdan utanıyor ve üzülüyordu. Lakin Padişaha söyle-dikçe, "Gerçekte sadrazam sensin. Mührün serdara gönderil-mesi, siyaset meselesidir," cevabını alıyordu.

Halbuki maksat para çekmekti.

Şark serdarı Sinan Paşa, çok zengindi. Ona mührü yolla-makla Hünkar büyük bir 'cer' yapacağını haklı olarak umu-

yordu. Lala Mustafa Paşa ise, İkinci Selim’e büyük hizmetler etmiş, Sokullu’nun öldürülmesinde rol oynamış bir adamdı. Sinan Paşa, uzaktayken onu okşamak da idari çıkarlara uygundu.

Bu garip siyaset bir cana ve bir orduya mal oldu. Çünkü mühürsüz sadrazam Lala Mustafa Paşa, mührün kendine verilmeyeceğini anlayınca kederinden öldü. Mühürlü vezir Sinan Paşa da savaşı unutup ve orduyu yüzüstü bırakıp “Mühim sözlerim var,” diye Erzurum’dan İstanbul’a geldiğinden, başsız kalan asker bölük bölük çözüldü, perişan olup gitti.

Sultan Murat bu sıra yine eğlenceyle meşguldü. Veliaht hayli büyümüştü. Sünnet edilmesi gerekiyordu. Safo bu düğünün şaşıalı bir şekilde yapılmasını istedi. Kendi mizacına ve çıkarına uygun olduğundan, Murat, bu dileği hemen yerine getirdi, tarihe dahi parmak ısırtacak bir düğün yapılmasını vezirlere ısmarladı.

Tarihçi Hammer, bu düğünün ne şekilde yapıldığını pek güzel bir şekilde yazdığından biz de, ondan alarak meşhur düğünün gerçekten dikkate değer olan sahnelerini sayfalarımıza geçiriyoruz.

Hazırlıklara 1581 yılında başlandı, bir yıl büyük bir faaliyet gösterildi ve Avrupa, Asya, Afrika hükümdarlarına mektuplar ve bütün valilere davetnamelerle çavuşlar gönderildi. Düğün işlerini yapmakla görevlendirilen eski Nişancı Hamza Bey’e avans olarak yarım milyon akçe verildi. Atmeydanı, geçmiş asırların efsaneler konu olmuş tantanalarını revnaksız bırakacak kadar süslendi. Dört yüz adım uzunluğu, yüz adım genişliği olan meydan, düğünün ve seyircilerin ihtiyacına göre düzenlendi. Üst yanda tahtalarla yüz adımlık kare bir platform yapılarak mutfak olarak ayrıldı. Padişah ve veliaht ile sultanlar için İbrahim Paşa Sarayı’nın avlusunda köşkler, üstü örtülü karargahlar yapıldı. Sarayın alt yanında, bir bina vardı. Altı adım yüksekliğindeki temeli taşandı, üç kata bölünen yapı

aşşaptı. Bu binanın birinci katı, küçük elçilere, ikincisi iç ve dış ağalarına, üçüncüsü beylerbeyilerle vezirlere ayrıldı. Yanına on iki adım uzunluğunda ve yedi adım yüksekliğinde bir galeri yapılarak Kaptan Paşa ile bahriye önde gelenleri için döşetildi.

İbrahim Paşa Sarayı'nın karşısında, şimdi Sultanahmet Camisi'nin işgal ettiği yerin bir kısmında saray mızıkası ve düğün nahılları bulunuyordu. Daha aşağıda ve yine o tarafta Acem elçisine bir yer ayrıldı, tavanına birkaç yüz mumlu muhteşem bir avize asıldı. Bu yerin yanı başında Fransız elçisi için bir yer yapılmıştı. Fakat bu elçi, Avusturya elçisinin önüne alınmak istemiş ve ret cevabı alınca Fransız Kralı'nın elçisi için putperestlerin ayinlerinde bulunmanın uygun olamayacağı bahanesiyle düğüne gelmemişti. Bu sebeple boş kalan yer Tatar ve Leh elçileri tarafından işgal edildi.

İkinci direğin tepesine binlerce fener taşıyan büyük bir çember kurulmuştu, Atmeydanı geceleri onunla aydınlatılıyordu. Rumeli beylerbeyi İbrahim Paşa düğüncübaşı adıyla meydanın güvenliğinden sorumluydu. Sokullu'nun damadı Cafer Paşa şerbetçi, Kaptan Kılıç Ali Paşa mimar başı adları altında birer görev almıştı. Meşinden kaba elbise giymiş beş yüz kişi, boyunlarında hava dolu kırbalar olduğu halde meydanı dolaşıyor ve güvenliği bozacak şekilde hareket edenlerin üzerine kırbaları boşaltıyordu. Bu adamların üzerine ottan yapılmış palan örülmüş bir eşeğe binmiş olan başları şu önemli memuriyetine ilave olarak halka soytarılık etmek işini de üstlenmişti.

1582 Haziranı'nın birinde Sultan Murat pek büyük bir debdebe ile Topkapı Sarayı'ndan çıktı, Atmeydanı'ndaki İbrahim Paşa Sarayı'na geldi. Alayın sonunda sırmalı elbise giymiş çavuş ve müteferrikalarla saray ağaları ve asker bulunuyordu. Ondan sonra sünnet nahılları geliyordu ki, yirmi metre ve daha uzun olan dört tanesinin etrafında seksen yeniçeri vardı. Daha sonra altın işlemeli ve kırmızı renkte elbise, iki siyah sorguçlu kavuk giymiş olan veliaht, Safo'nun oğlu Mehmet, geli-

yordu. Sağ kulağında gayet ağır, pahalı bir yakut görünüyordu. Belinde elmas gibi traş ve altınla şekillendirilmiş billur saplı, çelik bir topuz sokuluydu.

Safo'nun oğlu düğün yerine gelince ilk iş olarak babasının elini öptü, sonra kendine ayrılan yere çekildi. Bu sırada sünnet nahılları, sarayın karşısına dikilmişti, mızıkada oynak havalar çalıyordu. İki gün ufak tefek oyunlarla geçti. Üçüncü gün sultanlar bir şekerleme kervanıyla beraber Atmeydanı'na geldi. On, on iki esir bunları takip ediyordu. Bunlar birtakım zor oyunlarla halkı eğlendirecekti. Kılıçlarla birbirlerini vurdular, mızraklarla birbirlerini deldiler. İçlerinden biri kendi vücuduna bir demir sapladı. Başkaları da kollarına oklar sıraladı. Birtakımı arkalarına at nalları çaktırdı. Hepsinin vücutlarından su gibi kan akıyordu. Padişah her birine para verdi, cesarette en ileri gidenine dört bin akçelik bir tımar verdi.

Şekerleme kervanı içinde dokuz fil, on yedi aslan, on dokuz pars, yirmi iki at, yirmi bir deve, dört zürafa, dokuz denizkızı, yirmi beş doğan, on bir leylek, sekiz turna, sekiz ördek vardı ve bunlar tabii kocaman yapılmış olup zarif eğerler örtülü on beş hayvan tarafından taşınıyordu.

Bu şekerler parçalanarak halka dağıtılırken, cambazlar yağlı direkler, dikili ve burmalı sütunlar üzerinde hüner gösteriyordu. Sonra ortaya yeni nahıllar geldi. Bunlar ilk getirilen nahıllardan daha büyük olup her biri otuz metre uzunluğundaydı, on yedişer bölüktü, çeşitli renklerde yedi bal- mumu topundan oluşuyordu, hepsi piramit şeklindeydi, en küçüğünün tabanı dört beş arşın uzunluğundaydı. Üzerlerine kuş, hayvan, meyve, ayna vesaire resimleri asılmış olan bu nahıllar erkeklik gücünün ve döl bereketinin sembolü sayılıyordu. Fakat onları şehrin her tarafında dolaştırabilmek için, sokakları genişletmek ve bu zorunluluğu tatmin uğrunda da birçok evleri ya kesmek, ya yıkmak gerekmişti.

Ertesi gün vezirler hediyelerini takdim etmek üzere huzura kabul olundular. Sadrazam Sinan Paşa, Padişaha süslü eğerler vurulmuş beş at, Şehzadeye de muhteşem libaslar, altınlar

içinde ve incili örtülerle süslü üç at verdi. İkinci vezir Siyavuş Paşa yirmi bin altın kıymetinde, sekiz at ve sırmalı kumaşlar getirdi. Üçüncü vezir Hadım Mesih Paşa, ikisi mükemmel eğrlenmiş dört atla otuz bin altın değerinde yüz elli kat elbise sundu. Manisa'da, Padişahın berberiyken, vezir yapılmış, ondan dolayı cerrah lakabı verilmiş olan Mehmet Paşa, on beş bin altın kıymet biçilen atlar, elbiseler, köleler, gümüş oyuncaklar verdi.

Düğünün bu ilk günleriyle daha sonraki günlerinin her birinde yüzden çok Rum, Ermeni vesaire Müslüman oluyordu. Bu gibilerin saraya götürülüp sünnet edilmeleri için başlarını açarak birer parmaklarını kaldırmaları yeterliydi. Düğün sırasında her akşam meydanda bin tabak pilav ve yirmi öküz eti dağıtılıyordu. Halk bu yemeklere öyle atılırdı ki, meydan bir anda kırılmış tabaklarla, her tarafa dağılmış pilavlarla dolardı. Tersanede bulunan esirlerden iki yüz kişi meydanı temizlemeye, elli saka da sulamaya memurdu. Gün batınca, yüz büyük fanus ile o büyük direktteki binlerce fener yakılır ve yalnız meydanı değil, bütün şehri aydınlatacak kadar çok fişek, mehtap tutuşturulurdu.

Haziranın altısında gayet tuhaf giyinmiş altı yüz saka kırbalılarıyla başkent sokaklarını dolaştı. O günün gecesi bir Macar sığınağına hücum etme taklidi yapıldı. Savaşçılar mızrak yerine değnek, miğfer yerine küçük yastık taşıyordu. Ertesi gün Avusturya elçisi Baron Preyner on iki çavuşla düğüne davet olundu. Acem ve Lehistan elçileri iki gün evvel kendilerine ayrılan yerleri işgal etmişti. Leh elçisi Filipovski iki Dogue köpeğiyle altı yük samur getirmişti ki, bu yüklerin içinde kırkar deri bulunmakta ve her yükü bin altın civarındaydı. Transilvanya elçisi Ladislas Salançi, çifte dipli yedi gümüş kupa, yedi gümüş tepsi, iki leğen, ikisi altınlı dört avize hediye etti. Ragozalılarının, Moldavya ve Ulah Voyvodalarının hediyeleri gümüş kupalardan, kıymetli kumaşlardan, asma saatlerden oluşuyordu. Kırım Hanı da on yük samur, on yük diğer kürk, beş yük zerdeva, beş yük, kadınlar için, kakum, beş ayı balığı dişi, yirmi delikanlı köle göndermişti. Fas ve Marakeş Sultan-

larının elçileri se-def sanduka içinde pek kıymetli bir tespih, sırmalı iki ve meyve ağacı resimleriyle süslü dört ipek seccade, altınlı elmaslı bir eğer, mücevher bir iğneyle süslü ve balıkçıl kuşunun siyah tüylerinden yapılma bir sorguç, incili elmaslı üzengiler, birçok ipekli kumaş topları, dört top sırmalı kumaş, altın üzerine kondurulmuş inciler, vergi olmak üzere dört bin kuron altın getirdiler.

Gece yapılan ateş oyunları arasında halkın üzerine kuyruklarına meşaleler, fişekler bağlanmış ayılar, köpekler, tilkiler bırakılarak bu yepyeni oyunun seyirciler üzerinde uyandırdığı korku büyükler için eğlence oldu. Bu esnada şairler Şehzade-nin sünnet düğünü için hazırladıkları şiirleri sadrazamın huzurunda okudu. Afrika zencilerine özgü oyunlar, Yahudi komedileri bugünün eğlencelerini geceyarısına kadar uzattı.

Haziranın sekizinde yeniçerilere ziyafet verildi. Her biri yetmiş iki kişilik birçok sofra kurulmuştu. Sadrazam ve yeniçeri ağası yemekte bulundu, cebeciler hizmet etti. Padişahın solakları, peykleri, okçuları, baltacıları birbirleriyle rekabet ederek atıcılık hünelerleri gösterdi, mızrakla zırh ve miğfer delme yarışları yaptı. Dokuz hazıranda alimler, müftü, kazas-kerler, kadılar, hocalar, şeyhler, imam yetmiş sofralık bir ziyafete çağrıldı. O gün Padişahın oturduğu yerin karşısında iki kule yapılmıştı. Kırmızı ve sarı alemlerle süslü olan büyük kule, Müslüman kulesini temsil ediyordu. Üzerinde mavi ve kırmızı haç resimleri olan ikincisi Hristiyan kulesiydi. Her iki tarafından şiddetli bir top ateşi yapıldıktan sonra, biricinin hendeğinde yer alan asker, ikincinin duvarları üzerine hücum ettiler. Bu kulenin dört duvarı yıkılır yıkılmaz, içinden dört domuz çıktığı görüldü. Bu marifetli eğlencenin kıymetini arttırmak için imparator elçisinin evinden getirilmiş olan bir beşinci domuz, üç aslana parçalattırıldı. Meydanın öbür köşelerinde Yahudiler, zenciler Matezina denilen kaba danslarla Pyrrhus zamanından kalma Moreska dansını yapıyordu.

Haziranın onunda Avusturya İmparatoru'nun elçisi kırk bin duka altını kıymetinde üç gerdanlıkla beş parça nefis

elmas ve gayet güzel iki madalyon vermek istedi. Ancak Venedik elçisinin kendisinden öne alındığını ve o gün sekiz bin duka kıymetindeki hediyelerini takdim edeceğini öğrenmesiyle armağanlarını düğünden sonraya bıraktı.

Haziranın yirmi birinden sonra, İstanbul esnafının pek debdebeli geçit resmi başladı, yirmi bir gün sürdü. O arada çeşitli eğlenceler yapıldı. Kaptan Kılıç Ali Paşa'nın geceleri attırdığı havai fişekler, özellikle ilgi uyandırdı. Bu fişekler havada patlayınca gemi, kule, kale, fil resimleri vücuda getiriyordu. Dervişlerin alayı da ilgi uyandırdı. Bunların bir kısmı ağızlarına, ateşte kıpkırmızı hale getirilmiş demirler alıyordu. Bir kısmı bıçak yutuyor veya ona benzeyen şeyler yapıyordu. Öyle ki, şu garip kafilenin geçtiği sokaklara bakan pencerelerde oturmuş kadınların içinde bayılanlar vardı. Bir derviş yılanlarla dolu bir fiçinin içine girdi.

Bir başkası göğsüne ancak beş kişinin kaldırabileceği ağırlıkta bir taş koydurarak bunu göğsü üzerinde parça parça ettirdi.

Otuz Haziran'da, alay gösteren Beyoğlu ve Galata Rumları da seyre değerdi. İkişer ikişer alayın önünde gitmekte olan yüz Rum, çubuklu kırmızı ceket giymiş, başlarına Frig külâhı ve ayaklarına cingiraklar geçirmişti. Elllerinde birer demir çubuk vardı. Onların ardından sırmalı ruba, süslü kadife barata giymiş otuz delikanlı ile kız kıyafetine girmiş yine otuz genç yürüyordu. Onları, içinde gelinle güvey bulunan bir sayvan ve yine kız kılığında birçok delikanlı takip ediyordu. En öndeki yüz delikanlı, İskenderiye'nin eski çıplak danslarını yaptı, gelinle güvey de, Romaika denilen kibar oyunu oynadı.

Veliaht ancak temmuzun yedisinde sünnet edildi. Bu işi yapmak şerefi Padişah tarafından, Vezir Cerrah Mehmet Paşa'ya verilmişti. Safo, büyük bir heyecan içinde sonucu bekliyordu. Vezir cerrah, maharetle aldığı küçük deriz parçasını bir altın tepsi içinde kendisine gönderdiği zaman sevinç yaşları dökerek tepsiyi altınla doldurdu, cerraha iade etti. Bu işte kullanan ustura, Nurbanu sultana gönderilmişti. Birçok hediye de o verdi ve o günün gecesinde Cerrah Paşa'nın yaptığı hesap

şöyle bir kazanç gösterdi. On üç bin altın, bir altın leğen, ibrik, bir altın tepsi, otuz top sırmalı kumaş!

Safo'nun alabildiğine sürüp gitmesini istediği düğün belki o şekilde ve daha haftalarca devam edecekti. Fakat kırk sekizinci gün, yeniçerilerle sipahiler arasında birkaç sarhoş ve bir aşifte yüzünden kavga çıktı, iki sipahi öldürüldü. Yeniçeri ağasıyla sadrazam da, bu yüzden atıştığından ağa görevden alındı. Düğünün de tadı kaçtı. O sırada doğan bir şehzadenin iki gün sonra ölmesi, büyücek bir yangın meydana gelmesi de neşesizliği arttırdı ve Padişahı saraydan çıktığının elli ikinci günü Atmeydanı'ndan ayrılarak düğünü kapamış oldu.

Murat, ne yorulmuş ne de eğlenceden usanmıştı. Sinan Paşa'ya deniz kenarında nefis bir köşk yaptırtarak gecelerini orada geçirmeye başlamıştı. Fakat oraya gelişte ve oradan dönüşte mutlaka Safo'yu görür ve hala bir bakire güzelliği taşıyan bu ilk göz ağrısının dizi dibinde uzun bir aşk saati geçirirdi. Valide Sultan, bin türlü entrika çevirdiği ve bin çeşit büyü yaptırdığı halde, gücünü, etkisini kıramadığı bu Venedik dilberiyle artık uğraşmaktan vazgeçmişti ve ikinci safta görünmeyi de gururuna yediremediğinden Yenikapı'daki saraya taşınmıştı. Orada, Safo'nun yüzünü görmeden yaşamak ve kendi aleminde dilediğini yapmak istiyordu. Fakat bu inziva çok uzun sürmedi. Kanlı basura yakalanarak öldü, saltanatı büsbütün Safo'ya bıraktı.

Safo, kaynanası için matem tutmaya gerek görmedi yahut vakit bulamadı. Çünkü oğlunun Manisa'ya gitmesi kararlaştığından onun sarayına gerekli olan eşyayı ve kişileri seçmekle meşguldü. Nihayet bu hazırlıklar bitti, genç Şehzade hükümet nişanesi olarak sadrazamın elinden bayrak ve davul aldıktan sonra, iki bin süvari ve piyadeyle Manisa'ya gitti. Safo "Baban gibi yumuşak olma. Sert davran!" demişti. O da bu öğüde göre hareket etmek, yanındakileri güya korkutmak istedi, daha Manisa'ya varmadan mabeyincilerinden iki kişinin boynunu vurdurdu. Eyalet merkezine varır varmaz da kendisine veril-

miş olan cariyeleri birer birer hamile bırakmaya koyuldu. Babayla oğul, çocuk doğurtmakta adeta yarışa girişmişti. Hemen hemen aynı günde Şehzadenin Selim, Murat'ın da Süleyman ve Cihangir adlı oğulları dünyaya geldi ve Padişahla veliaht arasında karşılıklı tebrikleşmeler yaşandı.

Safo, oğlunun bu faaliyetinden memnun olmakla beraber ona herhangi bir kadının hükmetmemesi için Manisa Sarayı'nı gözlem altında tutuyordu. Bir Safo'nun daha ortaya çıkması bu fettan Venediklinin hoşuna gitmiyor ve işine gelmiyordu. Çünkü Valide Sultan olarak yakın bir gelecekte saltanatı eline alınca kuvvetli bir rakiple karşılaşmayı tatsız buluyordu. Bu düşüncenin veliaht sarayını zeki kadın bakımından hayli fakir bırakması doğaldı. Lakin aşkın tadını anlamda değil, maddede arayan toy Şehzade bu fakirliği farketmiyordu, zekasız güzel-lerin etlerindeki güzellikle yetinip gidiyordu.

Devlet kavramına kolay kolay sığmayan bu yağmalar, bu laubalilikler, bu dalavereler arasında sarayın dışarıya karşı gücü uzun müddet yine kuvvetli kalmıştı. Bu, şüphe yok ki, Sokullu Mehmet Paşa'nın siyasi dehasından ileri gelen bir başarı olup onun şehit düşmesinden sonra da bir zaman devam etti ve yabancılar, imparatorluğu saran çöküş kurtlarını ilk yıllarda göremedi, seçemedi.

Buna rağmen, İstanbul Sarayı'nı küçümseyenler de görülüyor değildi. Trablus Valisi Ramazan Paşa'nın karısına yapılan saldırı bunun örneğiydi. Bu kadın kocasının bir askeri ayaklanma sırasında ölmesi üzerine sekiz yüz bin altın kıymetindeki hazinesini, dört yüz kölesini, kırk halayığını bir kadirgaya yükledi, İstanbul'a doğru yola çıktı.

Ramazan Paşa, bütün Akdeniz'de adı duyulmuş bir şahsiyet olduğu için, kadirganın uğradığı her limanda dul karısına saygı gösteriliyordu. Venedik Cumhuriyeti Baş amirali Emo, işte bu durumda çirkin bir ihtirasa kapıldı. Kefalonya açıklarında büyücek bir filo ile kadirgaya saldırdı. Düzinelerle savaş gemisi karşısında, tek bir Türk kadirgası... Ölüm mutlak- tı. Öyleyken, Türk leventler esir olmayı nefislerine yediremediler, Venedik filosuyla savaşa girişti ve son nefere kadar

öldü. Venedikli bahadırlar bu neticeyi binden fazla ölüye karşılık elde ettikten sonra kadirgaya girdiler. Ramazan Paşa'nın süt emen oğlunu anasının göğsü üzerinde öldürdüler, kırk bakir halayığın her birini sekiz on erkeğin ortak ganimeti sayarak öylece de çirkin şekilde kirlettikten sonra memelerini kestiler, denize attılar. Bu zavallıların en güzelini, baş amiral Emmo'nun kardeşi bir kamaraya sürüklemişti. Kızcağız, namusuna saygı gösterilmesi için genç haydudun ayaklarına kapandı, ağlaya ağlaya yalvardı. Fakat feryadına kulak asan olmadı, namusu kirletildi ve diri diri denize fırlatıldı.

İstanbul, bu faciayı duyunca, matem içinde kaldı. Kubbealtı vezirleri de haklı bir heyecan içinde Venedik'e savaş açılmasını tartışmaya girişti. İlk iş olmak üzere, Venedik Balyozu zincire vurulacak, Yedikule'ye atılacaktı. Fakat Safiye Sultan bu pek tabii olan matem ve heyecanı önemsemedi, kendisinin aslında Safo değil, Bafo olduğunu hatırladı, kocasını pervasızca sıkıştırdı:

"İran'da," dedi, "savaşıyorsun. Masraf başından aşkın, hazine ise, tamtakır. Şimdi, Venedik'e de savaş açarsan, çok sıkıntı çekersin. Zaten aldığımız haberin doğru mu, eğri mi olduğunu bilmiyoruz. İşin aslı nedir, henüz öğrenmedik. Pek mümkün ki Ramazan Paşa'nın karısını taşıyan kadirgadaki levantler, Venedik limanlarında sarkıntılıklar yapmış, Venedik denizcilerini kızdırmış olsun. Eğer bu düşüncem doğruysa, kabahatin öldürenlerden çok ölenlerde olduğunu kabul etmek gerekir. Onun için sabırlı ol, gazaba gelme, celallenme, işin iç yüzünü açığa çıkart."

Bir masal dinler gibi bütün benliğini kelimelere vererek sadrazamdan, nedimlerden facianın her safhasını uzun uzun dinlemiş olan Sultan Murat, uykulu ve yorgun gözlerini şöyle bir kapadı, memeleri kesilip denize atılan kızları düşündü, sonra kaşlarını çattı.

"İyi konuşuyorsun ama Safo," dedi, "yüzlerce bakir kızcağızın, yüzlerce mert levendin kanını Venedik keferesine bağışlamak nice olur?"

Safo, onun kalbini yumuşatmak için ellerindeki ılıkılığı, gözlerindeki sihri kullandı ve şu cevabı verdi:

“Venedikliyi affet demedim aslanım. Haklıyı haksızı ayırt et, demek istedim. Duçe’ye bir çavuş yollarsan, kadirgadan alınan hazine hemen huzuruna yollanır, halayıkların yerine de halayık gönderilir. Şu halde zararın büyük bir kısmı onlara ödetilmiş olur. Üst tarafı için de, savaş açılmadan elbet bir çare bulunur.”

Safo’nun parmaklarından tenine yayılan ateş ve onun gözlerinden ruhuna dökülen büyü ile ansızın iradesizleşen Hünkar, kendinden geçmiş bir vaziyette sordu.

“Hazineleri o kafir gidiler gönül rızasıyla bize verir mi? Buna aklın yetiyor mu, yüreğin inanıyor mu?”

“Evet!”

İşte bu evet günahkar Venedik Cumhuriyeti’ni kan ve ateş tufanına kapılmaktan, belki de yıkılmaktan kurtardı, kubbe altı vezirleri şahane bir işaretle susturuldu, zincirleri ve Yedikule’de yeri hazırlanan balyoz serbest kaldı, kadirga faciasının hesabının anlaşma ile görülmesi kararlaştırıldı. İletişimi Safo idare ediyordu. O, bir yandan Venedik’e, Hasan Çavuş eliyle savaş tehdidi taşıyan mektuplar yollatırken, beri yandan, İstanbul’daki balyoza direktifler veriyordu. Barışın korunmasını sağlayacak yollar gösteriyordu. Nihayet Venedik Senatosu, onun emirlerine uydu, Piyer Emmo’nun başını kestirdi, zapt olunan kadirgayı ve bütün hazineleri geri verdirdi, serbest bırakılmış dört yüz Hristiyan kölenin yerine başkaları konuldu. Yalnız, namusları mahvedildikten, memeleri kesildikten sonra denize atılan halayıkların kanı arada kaynadı.

Safo’nun en emin adamı, Nurbanu’dan kendine miras kalan Yahudi Kira’ydı. Venediklilerle onun temasını bu kadın sağlıyordu. Kadirga işi sonuçlanınca Venedik hükümeti Kira’ya Venedik’te bir piyango kurma hakkı vererek şükranını gösterdi. Fakat Safo, vatandaşlarının bu nezaketini daha nazik

bir hareketle karşılamakta gecikmedi, Kıbrıs'ta Venedik ticaretini, başka devlet ve millet ticaretinden üstün tutacak imtiyazlar verdirdi.

İkinci Selim zamanından, yani Nurbanu'nun hasekiliği gününden beri Yahudilerin elindeydi. Üçüncü Murat'ın darphane görevlisi de Yahudi'ydi. Bu adam, defterdar Mahmut'a "Bir badem yaprağı kadar ince ve bir şebnem damlası kadar hafif," bir sikke getirdi, asker aylıklarını bu sikkeyle ödemeyi kabul ederse, iki yüz bin akçe rüşvet vereceğini söyledi. Defterdar, teklifi ve hediyeği reddetti. Bunun üzerine Yahudi, Sultan Murat'ın her şeye kadir musahibi Ermenilikten dönme Rumeli Beylerbeyi Doğancı Kara Mehmet Paşa'ya başvurdu. O, önüne konulan rüşveti alarak bu sikkenin asker aylığı için güçlük gösterilmeden kabulünü defterdara emir verdi.

Yeniçeri ocağı, dört yüz dirhem gümüşten, beş yüz akçe kesilirken, son zamanlarda ayarın düşürülmesine ve bir okka gümüşten bin akçe kesilmesine zaten kızgındı, için için homurdanıyordu.

Rumeli beylerbeyinin kendilerine on tanesi bir akçe tutmaz bir acayip akçe verdirmek istediğini duyunca, küplere bindiler ve Osmanlı devletiyle kendi ocakları kurulduğundan beri ilk defa olarak sarayı kuşatma altına alıp padişahın beylerbeyi ile defterdarın başlarını istediler. Vezirler, kazaskerler tatlı dil dökerek bu hücumu önlemek ve o talepten askeri vaz geçirmek kaygısına kapıldığı halde, söz dinletemediklerinden durumu Üçüncü Murat'a bildirmek zorunda kalmıştı. Şehzadeliğinde hizmetinden hoşnut olduğu Kara Mehmet'i feda etmek Hünkârın elinden gelmedi, kubbe altında toplanan devletin önde gelenlerine adam üstüne adam ve tezkere üstüne tezkere yollayarak "Asker ne dilerse yapın, fakat Kara Mehmet'imi kurtarın," diyordu. Padişah kızgın askerin gönlünü almak için, iç hazineye kese kese çil akçeler de çıkarmış, saray avlusuna yığdırmıştı. Fakat isyanın elebaşçıları "Kim akçeye yapışır, öldürürüz," diye bağırıldığından, keselere yan dönüp bakan dahi çıkmadı ve gürültü büyüdü.

Sultan Murat şüphe yok ki, Kara Mehmet'in ve ona yar olan nedimlerin telkiniyle bostancılarını, baltacılarını, kapıcılarını, haremağalarını silahlandırıyor ve yeniçerilerle çarpışmaya hazırlanıyordu. Bu hengamede asker, en korkunç sözü haykırdı ve ültimatomunu bu haykırıyla vermiş oldu. Onlar, bir ağızdan "Yüce Padişah cümle kullarından geçip bir Ermeni dönmesini bize tercih ediyorsa, biz, kullarını ona tercih edecek padişah buluruz!" diye avaz avaz çığırdıyordu.

Sultan Murat, zor ve tehlikeli dakikalar yaşıyordu. Tahtını ve belki hayatını kaybetmek felaketiyle karşı karşıyaymış gibi görünüyordu. Bir dakikalık, tek bir dakikalık gecikme, o felaketi hakikat haline koyabilirdi. İşte bu sırada Safo, çatkın bir yüzle, lakin güçlü bir eda ile boy gösterdi, ağır ağır yürüyerek kocasının yanına geldi.

"Kölelerin," dedi, "efendileri yolunda can verdiği olmuştur, çok görülmüştür. Efendilerin köleler uğrunda kendilerini feda etmelerine de sen mi örnek olacaksın? Nedir, bir Kara Mehmet için bu yaptığın inat? Kendine acımıyorsan bize, çocuklarına acı. Allah etmesin, Allah etmesin. Kul elinden sana bir ziyan erişirse, Kara Mehmet gidisi bize tekrar seni verebilir mi? Haydi, yersiz merhameti bırak da kalemi ele al, Kara Mehmet'i feda buyur!"

Murat, belki onun söylediklerini yazarak bir hat kaleme aldı, kubbe altına gönderdi. Arkasından kapıcılar kahyasını da yollayarak Kara Mehmet Paşa'nın belinden hançerini aldırdı ve kendisini cellada verdirdi. Asker, önlerine atılan kellede kendi kudretlerinin padişah kuvvetinden üstün olduğunu görerek ve iç hazineden çıkan keseleri paylaşarak kışlarına dönecekti. Sadrazam Siyavuş Paşa, bilinmez nasıl gizli bir hıncın veya düşüncenin şevkiyle "Ya defterdar nerede?" diyerek sikke dalaveresinde suçu olmayan Mahmut Çelebi'yi tekrar öne sürdüğünden o zavallı da saklandığı yerden çıkarıldı ve öldürüldü.

Artık sarayın aczi açığa çıkmıştı, söz de ayağa düşecekti. Nitekim kahya Canfeda Kadın'ın kardeşi olup Diyarbakır vali-

liğine gönderilmiş ve oradaki kaleme gelmez kepezeliklerinden dolayı İstanbul'a getirilmiş olan İbrahim Paşa'nın bir zaman yeniçerilere kötü gözle baktığı ileri sürülerek bir baskın yapıldı, herifin Şehzadebaşı'ndaki konağı göz göre göre ocaklılar tarafından tutuşturuldu, içindeki eşya, kadınlarla beraber yağma edildi.

Bu nizamsızlıktan savaş ve siyaset işlerinin de bozulması pek doğaldı. Zaten ikide bir değiştirilen sadrazamlar, ancak hazine düzmek ve kendi oğullarıyla hısımlarını yüksek memuriyetlere yerleştirmek hırsıyla savaş açıyorlardı. Padişah kendi havasında, hevesinde ve devlet işleri Safo'nun elinde olduğu için, orduda düzen kalmamış gibiydi. Doğu cephesinde büyük bir ordu boş yere eritildiği gibi, Nemse sınırında da bozgunluklar yüz göstermeye başlamıştı. Arnavut Sinan Paşa'nın üçüncü defa olarak sadrazamlıkta bulunduğu sırada İmparator İkinci Rudolf'un aleyhine açılan savaş, ilk çarpışmalarda Osmanlılar aleyhine ağır yenilgilerle sonuçlandığından 1593 yılına bozgun senesi adı verildi.

Bir yıl sonra rezalet daha genişledi, seferber orduların aylıklarını ödemek güçleşti. Halbuki Sultan Murat, askerin yarı aç, yarı tok sınırdan sınıra koştuğu ve bazen yenip bazen yenildiği günlerde Safo'suna altın tekerlekli gümüş arabalar yaptırıyor, kızlarını milyonlar sarf ederek evlendirip düğünler kuruyordu.

Avusturya ordularıyla çarpışmak üzere yola çıkarılmış ve Sofya'ya varmış olan Yeniçeri ortalrı da bu israftan etkilenenlerden yani ulufelerini vaktinde alamayanlardandı. Fakat bunlar, hakkını saraya feda edecek takımdan değildi. Ordu hazinesinde para bulunmadığı ve sadrazamın Padişah'tan ödünç para alma girişiminin neticesiz kaldığı anlaşılır anlaşılmaz, bütün ortalar ayaklandı, Hünkara bir kağıt yazıldı, yayabaşının eline verilip İstanbul'a yollandı. Bu kağıtta ulufelerin tamamen verilmemesi halinde ordunun Sofya'dan bir adım ileri gitmeyeceği sert bir dille söyleniyordu.

Seferber ordunun ultiatomunu getiren yayabaşı, o ordu kadar kuvvetli sayılabilir. Saray da aynı düşünceyle onu karşıladı, ikram ve saygı gösterdi. Lakin kendisinin huzura çıkmasına önce izin verilmedi ve getirdiği kağıt kızlar ağası tarafından alınmak istendi. Yayabaşı, iki şerbetle üç ayran arasında çevrilmek arzu edilen dolabı sezdiğinden kızlar ağası Mustafa'ya karşı yüzünü ekşitti.

"Bak ağa," dedi, "ben Sofya'dan buraya seni görmek için gelmedim. Benim kul ağzından Padişahımıza söyleyecek sözüm var. Getirdiğim dilekçeyi de bizzat yüce Hünkara takdim etmeye mecburum. Onun için çene yorma, boş yere yorulma. Önüme düş, beni Hünkarla buluştur."

Yayabaşını gücendirmek Sofya'daki orduyu kızgın kızgın İstanbul'a getirmek demektir. Bu sebeple Sultan Murat telaşa düştü, şehzadeler dairesine çıkarak ordu temsilcisini huzura kabul etti. Heyecan içindeydi, yeniçerilerin kendisini savaş meydanına davet etmiş olmalarından endişe ediyordu. Hatta yayabaşının uzattığı dilekçeyi eli titreyerek aldı, okumayı başaramayarak yanına koydu, kekeleye kekeleye sordu:

"Kullarım beni mi isterler, yoksa hazine mi?"

Yayabaşı, onun derin bir endişe içinde bulunduğunu apaçık gördüğünden yumuşadı.

"Hayır Padişahım," dedi, "efendimize zahmet teklifine kimse haddi yoktur. Zaten sultanımın sefer zahmetine katlanmaları hazinenin şu dar zamanında kolay değildir. Fakat kullarınız ulufe alamadığından acı duyuyor. Bir senelik maaşlarımız gelmedikçe gidemeyiz diyorlar."

Bu sözler Sultan Murat'ın telaşını giderdi, aklını başına getirdi ve pek büyük bir sıkıntıdan kurtulan Hünkar, hemen emir verdi.

"Yarın hazine çıksın ve kullarımın ulufeleri tamamen verilsin!"

Ertesi gün altı yüz bin altın sandıklara konuldu, hazine memurlarıyla birlikte Sofya'ya gönderildi.

Bu, iç hazine için önemli bir ziyandı, şuradan buradan para toplayarak o ziyanı kapamak gerekti. Halbuki her saraylı, her nedim ve her musahip padişaha ortak geçiniyordu, kira gelirlerini onunla birlikte emiyordu. Sultan Murat, altı yüz bin liralık bir hazineden ayrılmanın içine getirdiği acı ile bu parazitlere gözdağı vermek, saraya akan altın ırmağından kendi keselerine kanal açanları korkutarak ırmağı yol boyunca eksilmekten kurtarmak istedi ve ilk hamlede cüce Nasuh'u hırpaladı.

Sultan Murat, o küçük adamın pek büyük işler başardığını, hazineler düzdüğünü bilmez değildi. Fakat Safo'nun cücelerinden biri olduğu için ilişmiyordu. Karısının son yıllarda onlara ilgi göstermediğini gördü, o günden sonra içine bir el koyma hevesi düşmeye başlamıştı. Cüceleri ve özellikle Nasuh'u tepeleyip malını almak düşüncesi sık sık kendini rahatsız ediyordu. Altı yüz bin altın kaybettiği gün bu düşünce yeni baştan kafasında canlandığından bir saz aleminde fırsat yakaladı, cücenin taşraya sürülmesini emretti.

Totaliter idarelerde bir adam düşmeye görsün. Herkes onun düşmanı kesilir, tanıyan ve tanımayan tekme savurur. Kırk bin akçelik bir zeametle kayrılması Padişah tarafından emredilmiş olmasına rağmen, Cüce Nasuh, saraydan çıkar çıkmaz bir yalan dolan konusu yapıldı, aleyhine birçok jurnaller verildi, nihayet Yedikule Zindanı'na attırıldı. Nesi var, nesi yoksa hazineye alındı. Baş defterdar Okçuzade Mehmet Çelebi ile Anadolu defterdarı Sinan da Cüce Nasuh'un rüşvet vasıtaları ve ortakları olmak suçuyla hapsedilmiş ve bütün malları, mülkleri ellerinden alınarak bir pula muhtaç hale getirilmişti.

Bu işler olurken rüşveti mubah saymış ve saydırmış olan alimler de birbirlerini yiyip duruyordu. Anadolu kazaskeri meşhur şair Baki ile şeyhülislam Bostanzade'nin tartışması bir tükürük ve balgam yarışının en gülünç örneklerindendir. Şeyhülislam Bostanzade Mehmet, hıncına yenilip şair Baki'yi

yazdığı bir mısradan dolayı idam ettirmek istemişti. Baki Efendi de “Bu bostan oyukları benden ne isterler? Kırk sene dir devleti yerler yetişmez mi?” diye atıp tutmaya başladığından iş büyüdü, dedikodu çoğaldı. Şeyhülislam, sözünün geçmediğini ve rakip saydığı şair Baki’yi deviremediğini görünce büsbütün gazaba geldi, “O, makamında kalırsa ben fetva işlerini bırakırım, başka bir saltanata giderim” diye söylenmeye başladı. Sultan Murat da bir hoca isyanı çıkmasını önlemek için şeyhülislamı da, şair Baki’yi de görevden aldı.

Fakat saltanatın güzelliği ve parlaklığı tükenmiş gibiydi, savaş işleri fena gidiyordu, halk perişandı, ahlak düşmüştü. Büyük bir hercümerç, büyük bir karışıklık müjdeleyen bu yıkım işaretleri arasında değişmeyen bir kuvvet vardı. O da Sultan Murat’ın zevk düşkünlüğü.

Safo, ebedi bir güzellik içindeydi, sönmeyen bir ışık gibi pırıl pırıl parlamaya ve kocasının gözlerini sık sık kamaştır-maya devam ediyordu. Sultan Murat da, o göz kamaşmasından kurtulmak ister gibi, her gün bir yeni güzelliğin kucağına atılır ve geceyarılarına kadar saz alemlerinde sinirlerini yıpratırdı. Lakin en nefis kucakta ve en hoş heyecan dakikalarında yine Safo’yu düşünmekten ve aramaktan geri kalmazdı. Onda yanmamak için çırpınan, yanmak özlemiyle de ışıktan ayrılmayan bir kelebek hali vardı.

Fakat tabiat kanunları bu zevk delisi Hünkarın yıllarca ve yıllarca bu çılgın hayatı geçirmesine izin veremezdi. Vücudu pek sağlam yaratılmıştı ama artık eriyordu, yok olup gidiyordu.

Bizzat Murat, bu için için yıkılışın farkındaydı, kimseye sezdirmemeye çalışarak derdine deva aramaya çalışıyordu. Lakin şarap ile kadına kurban olmak üzere bulunduğunu düşünmekten ya da kabul etmekten yine uzaktı. Meçhul bir hastalığın kendini zaafa düşürdüğüne inanıyordu. Onun için hekimlere değil, şeyhlere başvuruyordu. O sırada İstanbul’da evliyalık derecesine gelmiş birçok şeyh vardı. Bunların en önemlisi Sü-

leymaniye’de vaaz eden İştîpli Emir Efendi’ydi. Halk, dünyaya ve ahrete dair işlerini ona hallettirdiğinden vaaza çıktığı günler, o koca mabette oturulacak yer bulunmazdı. O, başka bir yolla da halkın gönlüne girmeyi başarmıştı. Sık sık hükümeti eleştirir, sarayın israfına dair hatırlatmalar yaparak dinleyenleri heyecana sürüklerdi. Sultan Murat, kendinden dua almak istediği, elini öpmeye heveslendiği bu adama, bu cüretinden dolayı gücenikti. Hatta onu, memleketi olan İştîp’e bile sürmüştü.

Fakat dermansızlığı çoğaldıkça, şeyhlere sığınma ihtiyacı ruhunda kuvvetlendiğinden, bir müddet Tatar İbrahim Efendi’nin dergahına girdi. Padişahlık gururunu, gündüz eğlencelerini feda ederek Emir Buhari Tekkesi’nde oturan bu şeyhin sık sık ayağına gidiyor, kendine nefes ettiriyor, muskalar alıyordu. Söylemeye gerek yoktur ki, onun uğradığı yıpranma, tükenme illeti duayla, muskayla geçecek hastalıklardan değildi. O sebeple de zevk delisi Hünkar, her gün biraz daha soluyordu, dermansızlaşıyordu. Bu vaziyette bir gün, mide bozukluğuna da uğradı. Yediğini, içtiğini hazmedemiyordu, sık sık sancı duyuyordu. Artık iştret sofralarının, saz alemlerinin tadı kalmamıştı. Her damla şarap, bir damla zehre denk gelerek adamcağızın midesini acı içinde bırakıyordu. Bununla beraber, inanılmaz bir dayanıklılıkla, o sofralardan uzaklaşmıyor, geceyarılarına kadar yine eğlenmeye çalışıyordu.

Hekimlerin ilaçları perhizle turşunun birleştirilmesi yüzünden fayda vermiyordu. Şaraba biraz ara vermesini tavsiye edenlere, kızıyor ve böyle bir tavsiyeyi iştirmeye bile tahammül edemiyordu. İşte bu arada onun en sadık nedimi Saatçi Hasan Paşa bir rüya gördü. Hasan, Hünkarın şehzadelğinde ve Manisa’da bulunduğu sırada sevgisini kazanmıştı. Efendisinin tahta çıkmasıyla beraber imrahor oldu, sonra paşalıkla saraydan çıkıp Diyarbakır’a gitti. Fakat Murat onun uzakta bulunuşunu hoş bulmadı, bir süre sonra yine İstanbul’a getirdi, eski hizmetine, yani nedimliğe iade etti.

İşte padişaha bu kadar yakın olan bu adam, gerçekten dikkate değer bir rüya görüyordu. Dikkate değer deyişimiz,

rüyalara son derece kıymet verilen bir devrin zihniyetini hatırlatmak içindir. Yoksa biz, rüyalarla olaylar arasında ilişkiyi kabul edenlerden değiliz.

Lakin Üçüncü Murat devrinde rüya, ilahi veya şeytani bir şey sayılıyordu. Hiçbir anlam ifade etmeyen şekiller tabir yoluyla manasızlaştırılarak rüyalardan önemli hükümler çıkarılıyordu. Onun için Saatçi Hasan'ın rüyası da Padişaha heyecan vermekten geri kalmadı. Saatçi düşünde, Hünkarın dedesi Kanuni Sultan Süleyman'ın, İstiqli Şeyh Emir Efendi'yi ve bizzat Hünkarı görmüştü. Kendisinin de katıldığı bu dört kişilik mecliste söz, doğal olarak Kanuni Sultan Süleyman'ındı ve galiba o, torununun İstiqli şeyhi bazen vaazdan men, bazen memleketine sürgün etmesine kızgındı, aynı zamanda torununun eğlencede aşırıya kaçmasını günah sayıyor gibiydi. Çünkü Sultan Murat'ı muhatap saymayarak yalnız Saatçi Hasan'la konuşmuştu ve ona şu emri vermişti:

“Dördü siyah, sekizi benekli, kırkı düz beyaz olmak üzere elli iki koyun kurban ediniz!”

Hasan, gördüğü düşü hiçbir şey ilave ve hiçbir şey çıkarmadan Padişaha bildirmeyi sadakat borcu saydı ve uyandığı zaman Padişah haremde bulunduğu için her şeyi bir kağıda yazarak verdi. Sultan Murat, dediğimiz gibi, heyecana ve endişeye kapılmıştı. Bir tabirciye yol verip öbür tabirciyi dinleyerek rüyanın ne anlam geldiğini anlamaya çalışıyordu. Ünlü tarihçi Ali'nin bile değer vererek eserine geçirdiği bir tabir şekli ötekilere oranla Hünkarın aklına yatmıştı. Bu şekli bulan rüya tabircisi, dört siyah koyunun büyük paralar alarak hazine sahibi olan dört büyük şehzade, sekiz benekli koyunun aylıklarını alır almaz, harcayan henüz olgunlaşmamış sekiz şehzade ve kırk beyaz koyunun da haseki unvanını almış kırk cariye olduğunu söylüyordu. Fakat o da başka tabirciler de, Kanuni Sultan Süleyman'ın Saatçi Hasan'a rüyasında emrettiği işin yapılmasını, tayin olunan renklerde elli iki koyun bulunarak kesilmesini tavsiyede tereddüt etmemişti.

Sultan Murat, dedesinin emrini yerine getirdi. Sekiz be-nekli, dört siyah ve kırk beyaz koyun aldirtarak bunları kurban olmak üzere kestirtti. Lakin derin ve endişeli hayretinden kurtulamadı. Gezerken, dolaşırken, hep bu rüyayı düşünüyor ve ürpermeler geçiriyordu. Hemen İştıpli Şeyh'in İstanbul'a dönmesi için emir vermişti. Başkent'e gelmesiyle beraber onu ziyaret edecekti, kendisinden af ve dua dileyecekti.

İşte bu hayret, acı ve bu düşünceler içinde bir gece Sinan Paşa Köşkü'ne gitti. Bu köşk Ahırkapı tarafındaydı, zarif bir yuvaydı ve Murat, bazı gecelerini orada geçirmeyi alışkanlık edinmişti. Oraya, hayret ve acı içinde olmakla beraber, yine eğlenmek için geliyordu. Her şey erkenden hazırlandığı için o, ikinci üzeri köşke girince, sofrayı, neşeli bir kucak ve saz heyetini eğlenceli bir dudak gibi kendini bekler gördü. Minderine oturarak sakilere şarap dağıtmak, sazendelerle hananelere de fasla başlamak emrini verdi.

Bu zevk düşkününü Padişahın değişmez bir adeti vardı. Sazendelere, şunu çalın, hanendelere şunu okuyun, demezdi ve ne çalınıp okunursa, derin bir zevkle dinlerdi. Bu gece ilk defa olarak o adete uymadı. Baş sazendeye, cücelerden birini göndererek "Bimarım ey ecel bu gece bekle yanımda kal, Cananımın emanetidir gel de canımı al," şarkısını okumalarını emretti.

Sanatkarlar bu emri büyük bir iltifat sayarak mutlu olmuş, ruhlarını tellere vererek istenilen şarkıyı söylemeye başlamıştı, işte bu sırada bir top sesi gürledi ve sultan Murat'ın yanındaki pencereler zangır zangır titredi.

Bu top, Mısır'dan gelen iki savaş gemisi tarafından ve Padişahı selamlamak için atılmıştı. Zaten Akdeniz ve Karadeniz dönüşlerinde donanmaların sarayı selamlamaları adetti. Lakin o güne kadar top sesinden köşk camlarının sarsıldığı görül-müş değildi. Ondan ötürü Hünkar, şaşırды, bön bön etrafına bakınmaya başladı. İkinci topun sarsıntısıyla camların baştan-başa kırılması ve salona toz duman dolması üzerine ise, büs-

bütün bönleşti.

“Bu kafir yoksa yıkılır mı, bu kafir yoksa yıkılır mı?” diye söylenmeye koyuldu. Allah’ın yeryüzünde gölgesi, peygamberin halifesi olan yüce sultan Murat’ı şarap ve saz aleminde bilmeyerek, sezmeyerek telaşa düşüren gemiler uzaklaştıkları için bu korkulan sonuç gerçekleşmedi, Sinan Paşa köşkü yıkılmadı. Fakat meclisin de tadı kalmadı. Kırılan camların dö-küntüsü meze tabaklarına kadar sıçramıştı, halılar ise kırıntı içindeydi. Bu sebeple Hünkarın sinirleri tamamen bozulmuştu.

“Benim hayat köşküm de artık harap olmuştur!”

Nakaratını tekrar ederek hüngür hüngür ağlıyordu.

Nedimler onu teselli etmeye çalıştılar, çeşit çeşit dil dök-tüler, bir türlü neşelendiremediler. O, uzun uzun ağladıktan sonra, bitkin bir durumda ayağa kalktı.

“Bizim bu köşke gelişimiz sondur!” deyip yürüdü. Yine gözleri yaş doluydu ve bu yaşlar dizi dizi sakalına akıp kay-boluyordu.

Sarayda da aynı acı, aynı ağlama devam etti. Bir yandan da midesindeki sancılar şahlanmıştı, manevi üzüntülerini kamçılıyıp duruyordu. Safo, şefkatli elleriyle onu soydu, ya-tağa yatırdı ve başucuna oturup acılarına merhem olacak söz-ler söylemeye koyuldu. Fakat bu didinmeleri sonuçsuz kaldı. Çünkü ecel gelmiş, Osmanlı tahtında bir değişikliğin daha ger-çekleşmesi kararlaştırılmıştı.

Safo, kaderle imzalanan bu kararı, ölüme mahkum hasta-dan daha önce sezdi, bir ara odadan dışarı çıkıp kızlar ağa-sıyla gizlice konuştu, sıkı sıkıya emirler verdi ve sonra hastanın başına dönüp beklemeye koyuldu. Gözleri onun yü-zündeki hatları değil, o hatlarda satır satır beliren yirmi sekiz yıllık hayatı okuyordu, 28 yıl. Bu dile kolay gelen, fakat safha safha ve sahne sahne hayal edilmesi bile akla durgunluk veren rengarenk bir hayat devresiydi. Bir korsanlık macerasıyla açıl-an bu devre içinde ne aşklar, ne ihtiraslar, ne heyecanlar, ne

endişeler, ne zevkler, ne zaferler yaşanmıştı.

Safo, nihayet bir İtalyan asilzadesinin karısı olarak yaşayacağı düşünürken, Osmanlı İmparatorluğu'nun veliahdına eş oluşunu hala inanılmaz bir hakikat olarak görüyordu. Fakat şimdi o hakikat kadar ortada olan bir şey daha olmak üzereydi. Yirmi bir yıl önce veliahtlıktan imparatorluğa yükselmiş, kendini de rakipsiz bir imparatoriçe konumuna yükseltmiş olan adam işte ölüyordu. Bu, bütün hayatında üçüncü bir dönüm veya yükseliş günü olacaktı. Bafoluktan Safoluğa, sonra imparatoriçeliğe geçmişti. Kocasının ölümüyle beraber, valide sultan olacaktı, analık hakkının verdiği hudutsuz nüfuz ile Osmanlı İmparatorluğu'nu idare edecekti.

Safo, henüz kırk beş yaşındayken, yarı cihana hakim olmak zevkini tatmak müjdesiyle karşılaşıyordu. Mesanesi bozuk, midesi bozuk, ciğerleri bozuk kocasının sessiz bir can çekişme içinde sönüşünden küçük bir acı, küçük bir üzüntü duymasından utanır gibi olmakla beraber, o müjdenin sarhoşluğuna bütün yüreğini açmaktan geri kalamıyordu.

Ana imparatoriçe? Kaynanalık, büyük analık gibi, ihtiyarlamamış kadınları biraz sıkın sıfatlar yanında bu unvan ne kadar cazip, ne kadar sarhoş edici bir anlama geliyordu? Onda o sıfatta Osmanlı imparatorlarına bile baş ve boyun eğdiren bir kudret vardı. Safo, can çekişen kocasının başucunda gözlerini kapayarak o kudretin şiirini ve sihrini emmeye çalıştı. Her biri birer imparatoriçe olan hasekileri, yani gelinlerini, dizlerini kırarak başlarını toprağa yaklaştırarak kendini selamlarken seyreliyor ve sonra oğlunun, yarınki padişahın candan bir saygı içinde ellerine yapışıp "Anacığım, sevgili anacığım," diye haykırıldığını duyuyordu.

İtalya, Fransa, Almanya, İspanya, Rusya, İran ve yarı cihan, milyonlarca insanla, hazineyle, askerlerle, gemilerle oğlunun önünde eğilecekti. Lakin o da, kendini doğuran ve kendine süt veren kadının huzurunda daima eğilmeyi görev bilecekti.

Bir ara, basit bir Venedikli güzel kız olarak yaşamaya mah-

kumken kendisini bu konuma getiren insanları da hatırladı. Kara Kadı ile Deli Cafer, o som sırma elbiseleriyle, o zarif börk-leriyle, o sıvama altın kabzalı yatağanlarıyla gözünün önüne geldi. G zellikten başka  refi olmayan bir kıza dünyanın en  refeli kadını olma imkanını vermiş bu yiğit adamlar, İnebahtı Deniz Savaşı'nda  ehit olmuştu. O savaşta yetmiş iki Hıristi-yan millet elele vermiş olduğu için Kara Kadı ile Deli Cafer'in hangi millete mensup gemilerin ateşi altında can verdikleri belli değildi. Fakat onları bir Venedik gemisinin gülleleri de  ld rm   olabilirdi. Safo, bu ihtimali d   n nce üzülür gibi oldu. Sonra iradesini topladı, kendini yoktan var eden kahra-manları hatırından çıkardı, yine ana imparatoriçe olarak düşünmeye koyuldu. Oğlunu Manisa'ya yolladığından beri sık sık kafasında  ahlanan fikir yine ayaklanmı tı ve hırçın ana, herhangi bir tesadüfün ikinci bir Safo yaratmasına engel ol-mak için, kendi kendine ant içiyordu.

Bu sırada, hastanın yarı kapalı duran gözleri, soluk ve yumuk dudakları açıldı, inleyen bir ses Safo'ya sordu:

"Kaç oğlumuz, kaç kızımız var?"

Evlatlarının sayısını mı unutmu tu? Bu, mümkün olmayan bir şeydi. Nitekim Safo da o imkansızlığı düşünerek alaylı bir cevap verdi:

"Yüz on be ten fazlaydı çocuklar, aslanım. Ulu Tanrı i le-rinden birçoğunu kendi yanına aldı. Kala kala yirmi oğlunuz, yirmi dokuz da kızımız kaldı."

Ve birden gazaba gelerek hırçın hırçın söylendi:

"Benim bir oğlum, iki kızım var. Onların babası sensin. Öbürlerini kimlerin ve kimden doğurduğunu bilmiyorum."

Yirmi beş uzun yıl tahammül ettiği ihanetlerin öcünü almak istiyor ve kendi üstüne yüzlerce kadın sevmi , kendi çocuklarına düzinelerce ortak doğurtmu  olan kocasını tam öleceği sırada ağır bir şüphe altına sokuyordu. Onun bu zalim hareketi, Sultan Murat'ı manevi bir ölüm gibi harap edebilirdi. Lakin  uuru o anda yeniden uyuduğu için, Safo'nun sunmak istediği zehir yine kendi dudaklarında kaldı, hastanın kulak-

larına erişemedi.

Şu kadar ki, beklenen ölüm de artık gecikmedi, bir kara kış gecesinin tüyler ürpertici uğultuları arasında ve yine Safo'nun gözleri önünde, Sultan Murat son nefesini verdi (15 Ocak 1595).

Safo'dan başka odada kimse yoktu. Daha doğrusu o, has-tanın yanına kızlar ağasından başkasını sokmadığı için, ölümün gerçekleştiği sırada yalnız bulunuyordu. Fakat ölüden ve ölümden korkmuyordu. Kendisini Livie, Agrippine ve Nurbanu kadar cesur buluyordu, onların oynadıkları tarihi rolü daha ustalıkla tekrar etmeğe hazırlanıyordu.

Onun için hiç telaş etmedi, kocasının nabzını tutup uzun uzun bekledi, bir hareket duymayınca kulağını kalbine dayadı, dikkatle dinledi. Yine bir ses duymayınca, bir el aynası alıp ağzına tuttu, camın buğulanmaması üzerine dul kaldığını anladı, aynada kendi yüzünü bir an için de olsa seyretti, henüz solmayan o güzel yüze dulluk gölgesini yakıştıramayarak içini çekti, sonra ölünün göz kapaklarını kapadı.

“Sen,” dedi, “öldün. Fakat Safo yaşıyor. Haydi hoşçakal!”

Fakat kızlar ağasına olayı haber verirken, gözlerini nemli, sesini elemli göstermekten geri kalmadı. Hatta ayılır, bayılır gibi görünerek zenci hizmetkarı telaşa da düşürdü. Ağa, valide sultanlığa yükselmek itibarıyla sekiz on derece daha kıymet bulan bu güzel dula bir şeyler koklatmak için, ölü odasında sağa sola bakınıp duruyordu. Safo, kendi yüzünden herife gelen telaşın büyük sırrı açık edebilmesinden korktuğu için o yapmacıkları ilaçsız mlaçsız bıraktı.

“Ağa,” dedi, “gönül yarasına gülsuyu neyler, eşini kaybeden kadına dua neyler? Sen benim gözyaşımı dindirmeye çalışma da oğluma hizmeti düşün. Daha önce de, söylediğim gibi, efendimizin öldüğünü halk duyarsa, hele ocaklı یشitirse, şehrin altı üstüne gelir, ocaklar söner, canlar yanar. Onun için bu sırrı tende can gibi gizli tutmak gerek. Kime güveniyorsan, onu hemen yola vur, benim mektubumu oğluma ilet sin. Ölüyü

de bir yere kaldır. Gözlerden uzak tut. Oğluma ortak olmak için beşer beşer beşiğe konan piçleri de göz hapsinde tut ki içlerinden biri, sırrımızı öğrenip ters bir halt etmek istemesin!”

Kızlar ağası bu emirleri yerine getirdi, bostancıbaşıyı kaynak suyu getirmek bahanesiyle saraydan çıkarıp Manisa’ya gönderdi. Cesedi kimseye sezdirmeden buzhaneye indirdi, sadrazamın seferde bulunması sebebiyle devlet işlerini kaymakam adı altında idare eden Ferhat Paşa bile ilk günlerde bu büyük olayı sezmedi, sezemedi.

Ancak Safo’nun damadı olup kubbe altında vezir bulunan İbrahim Paşa, karısının saraya yaptığı ziyarette babasını görmemesinden şüphelenerek ustaca incelemelere girişmiş ve Sultan Murat’ın ölümünden iki saat sonra gerçeği öğrenmişti. O, elde ettiği bilgiden yararlanmayı da ihmal etmedi, hemen bir ağasını yola sürdü, yeni Padişaha tebrikler yolladı. Onun ardından Ferhat Paşa olayı sezinledi, emniyet sağlamak için bir divan günü dilekçeyi içeri gönderdi. Bunlar kendisine iade olunduğu zaman, üzerlerindeki yazının taklit olduğunu gördü, padişahın öldüğünü anladı ve hemen o gün irade alınmasına lüzum görmeden bir iki adamına sancak verdi. Bir tebrik mektubuyla da yardımcılarından birini Manisa yoluna çıkardı. Ertesi gün de zindandan birkaç suçlu çıkartarak idam ettirdi ve halkı korkuttu.

Tahtını teneşirle değiştirmiş olan ölü, bu heyecanlı hareketler sırasında toprağa girebilmek için yazılacak padişah iznini bekliyordu!

7. BÖLÜM

Safo, Valide Sultan!

Safo, oğlunun İstanbul'a ulaşacağı günü iple çekiyordu. Fakat bostancı başının dört günde Manisa'ya varmasına rağmen, veliaht tahta adeta ayak sürüyerek geliyordu. Bu, saltanata isteksiz oluşundan değil, babası kadar bile binici olmayışındandı. Onun karakteri Yıldırımın, Fatihlerin, Yavuzların, Kanunilerin kanından çok Venedikli Bafo'nun sütü ile örülmüş ve işlenmişti. Enikonu tenperverdi, yorulmak istemezdi. Onun için tahta bile tembel tembel gidiyordu.

Bununla beraber yolu, kendi dileğine göre uzatamadı, sekiz günde Mudanya'ya geldi, bir çektiri ile Sarayburnu'na çıktı, Çimensofa denilen yerden toplar atılırken, saraya girip anasının kucağına atıldı ve ayağının tozuyla tahta çıkıp vezirlerin, kazaskerlerin, saray ağalarının, ocak zabitlerinin bağlılık sunmalarına izin verdi ve babasının gömülmesi emrini verdi.

Meşhur tarihçi Hoca Sadettin Efendi, Üçüncü Murat'ın hocasıydı. "Son hizmetimdir, cenaze namazını ben kıldıracağım," dedi. Kaymakam Ferhat Paşa da bu dileği Padişaha söyleyip izin aldı. Lakin cenaze musallaya konduğu zaman, Sadettin Efendi hazır bulunmadığından şeyhülislam imamlık yaptı, tekbir aldı ve o sırada gelen Sadettin de ister istemez ona uydu. Bununla beraber, namazdan sonra hakkını aramaktan geri kalmadı. "Ölünün velisi bana izin vermişti. Namazın iadesi lazımdır," dedi. Şeyhülislam da "Padişah bizzat imamlığımı kabul edip ardımda namazı kıldı, iade lazım değildir," cevabını verdi ve daha ölü ortadan kalkmadan iki büyük hoca kavgaya tutuştu.

Üçüncü Mehmet adıyla tahta çıkmış bulunan Safo veya Bafozadenin hocalarla uğraşmaya vakti yoktu. Kendisini pek

önemli işler ve annesi bekliyordu. O sebeple “Caizdir, değildir,” tartışmasına kulak asmayarak hareme geçti, anasıyla baş başa kaldı.

“Haydi, Valide,” dedi, “beni aydınlat, bana rehber olup yol göster. İlkın hangi işe el vuracağını kestiremiyorum. Yol yorunluğundan mı nedendir, sersemliğim var.”

Safo, Üçüncü Mehmet gibi sekiz on padişaha diz çöktürecek bir edayla ona düşüncelerini söyledi:

“Baban rahmetli son yıllarını hep zevke, hep sefaya verdi. Hareme girişi belli değildi, çıkışı belli değildi. Arasına, içeride de içki sofraları kurdururdu, saz çaldırıp rakslar yaptırırdı. Onun için çok dedikodu oldu, hasekiler için bir çok şeyler söylendi, şehzadelere, sultanlara bile kir sürüldü Haşa! Haşa... Onların babandan olmadığı ileri sürülmek istendi. Bunlar hep iftiradır, yalandır ama söylenmiştir, halkın da kulağına ulaşmıştır. Onun için ilk işin saltanat namusuna sürülen kiri temizlemek olmalıdır, gözünü kapa, vazifeni yap!”

Sultan Mehmet bıyıklarını çeke çeke düşündü ve dalgın dalgın mırıldandı:

“On dokuz kardeşime kıymamı mı istiyorsun?”

“Baban beş kardeşine kimsenin öğüt vermesini beklemeden kıymıştı. Senin kardeşim dediklerin ise şüpheli kişiler!”

“Ya kızlar? Onları da mı dedikoduların önüne geçmek için öldüreceğiz?”

Fatih’in kanunnamesindeki açıklığa, Üçüncü Murat’ın tahta çıktığı gün beş kardeşini öldürmesine, Kanuni Sultan Süleyman’ın taht uğrunda iki oğlunu ve birçok torununu feda etmesine, Yavuz’un kardeş ve yeğen olarak bir düzine şehzade idam ettirmesine rağmen, Sultan Mehmet on dokuz erkek ve yirmi yedi kız kardeşini bir çırpıda yok etmeye cesaret edemiyordu.

Safo, babasından da beceriksiz görünen bu yüce zavallının tereddüt etmesine sinirlenerek birçok şey söylüyor, onu kandırmaya çalışıyordu. Bir aralık hiddete kapıldı.

“Babanın çocukları olup olmadığı bilinmeyen kardeşlerini

değil, tahtın ve tacın için öz evladını bile öldürmekten çekinmemelisin. Büyük deden Beyazıt bu yiğitliği gösteremediği için oğlunun sillesini yedi, tahtından atıldı.”

Sultan Mehmet yine tereddüt içindeydi, mırıldanıyordu:

“Bir değil, iki değil, üç değil. On dokuz erkek, yirmi yedi kız. Bunları bir çırpıda nasıl kestireyim?”

İşte bu sırada kızlar ağası acele bir kağıt getirdiğini söyleyerek huzura çıktı ve Hünkara kapalı bir zarf sundu. Bu, Galata Mollası Kemalettin Efendi’nin yolladığı bir fetvaydı. Sultan Mehmet, istemeden gelen bu kararı biraz telaşla okudu ve anasına uzattı “Mollalar da,” dedi, “senin gibi düşünüyor. İçlerinden biri üşenmeden fetva yazıp yollamış. O halde dediğin olacak, kardeşlerim öldürülecek. Yalnız sen kızlar için bir çare düşün.”

El pençe divan durup emir bekleyen kızlar ağasına yüzünü çevirdi. “Kardeşlerimin,” dedi, “hepsini şimdi gidip boğacaksın.”

Kara yüzlü ve kara yürekli ağa, sanki on dokuz kabe yapmak, on dokuz gönül sevindirmek emrini almış gibi sevinçle odadan çıktı. Korkunç görevini yerine getirmeye koştu. Zaten iki haftadan beri her önlemi almış, cellatlarını hazırlamış, ölüm mahkumlarının sessizce haklanması için gerekenleri tamamlamıştı. Tarihin henüz bir eşini daha kaydetmediği müthiş dram bu sebeple yarım saat içinde olup bitti. On dokuz şehzade, acıklı çırpınışları, inleyişler ve yalvarışlar arasında kementlerle boğduruldu.

Sultan Murat, tahta çıkar çıkmaz beş masum kardeşini bağırtı bağırtı öldürtmüştü. Yirmi yıl sonra da onun on dokuz oğlu işte suçsuz, günahsız boğduruluyordu.

Bu şehzadeler Mustafa, Osman, Beyazıt, Selim, Cihangir, Abdullah, Abdurrahman, Hasan, Ahmet, Yakup, Alemşah, Yusuf, Hüseyin, Korkut, Ali, İshak, Ömer, Alaeddin, Davut

adını taşıyan zavallılardı. En büyükleri olan Mustafa on sekiz yaşındaydı, tahta çıkmayı ilan için atılan top seslerini duyar duymaz hayatından ümidini kesmiş *“Nasiyemde katib-i kudret ne yazmış bilmedim, Ah, kim bu gülşen-i alemde asla gülmedim”* beytini yazarak *“yadigarımdır, hakkını helal etsin, saklasın,”* diye hocası Nevi Efendi’ye göndermişti.

Fakat bu trajedi tek perdelik değildi. Safo’nun uyarı ve kışkırtmasıyla yeni Padişah, cinayet işlemeye devam ediyordu. Sekiz on tanesi analarının kucağından alınarak boğulan şehzadelerin anaları da, hep o uydurma suçlama ileri sürülerek şuna buna ve genellikle adi adamlarla evlendirilip saraydan sürülüyordu. Bunların da çocukları gibi boğdurulmaları kolaydı. Safo, dairesinde yalnız uyurken, anlamlı anlamsız rüyalar görerek ateşler içinde kalırken, kocasının yanında aşk geceleri geçirmiş olan bu kadınları baltacı, kapıcı, helvacı gibi kimselerin kahırlarını çekmeye mahkum ederek öç almak istediğinden zavallılar bu nedenle evlendiriliyordu.

Safo, doğmayan çocukları da idama mahkum etmekten geri kalmadı, hayatlarına son verdirdiği şanssız şehzadelerin Mustafa, Osman ve Beyazıt gibi yaşları on yedi, on sekizi aşmış olanlarından gebe kalmış cariyeleri de denize attırdı. Bu zavallı halayıklar, çocuklarını düşürmeye ve yine her haktan mahrum birer cariye durumuna bürünmeye razıydılar, cellatların ellerine, ayaklarına sarılarak yardım ve merhamet dilenmişti hepsi. Ancak Safo’nun emri kesindi, cellatlar iyilik yapmaya yetkili değildi. O sebeple facia devam etti ve bir küme gebe kadın, karınlarındaki çocuklarla birlikte balıklara yem edildi.

Sıra kız anası olan kadınlara gelince bunlar da şehzade doğurmuş halayıklar gibi aşağı tabakadan insanlara verildi, yalnız çocuklarına kıyılmadı. Ancak, sultan adını taşıyan yirmi yedi kıza, Osmanoğulları sülalesine bağlı diğer sultanlar ve mesela Safo’nun kızları gibi saygı gösterilmedi. Soylarının şüpheli olduğu suçlamasıyla zavallılar eski saraya taşındı ve büyük bir veba salgını imdatlarına yetişip de kendilerini

ölüme kavuşturuncaya kadar orada hapis kaldı.

Safo, oğlunu gözü önünde ve daima haremde tutabilmek için Sultan Murat'ın cücelerini, sazandelerini, hanendelerini, hokkabazlarını, maskaralarını da dağıttı, o arada Cüce Cafer'i bile feda etmekten çekinmedi. Sonra içerde tasfiyeye girişti, Sultan Murat üzerinde büyük etki sahibi olan Canfeda Kalfa'yı eski sarayda kalmak zorunda bıraktı. Ama Nurbanu'nun ölümünden sonra kendisine hizmet etmiş olan bu kadını tamamen düşmüş bir hale koymadı, bol maaş bağlayarak okşadı. Kocasından tarafından okşanmış ama ana olamamış bütün halayıkları esir pazarına yollayıp sattırdı. Yalnız Raziye'yi sarayda alıkoydu, Yahudi Kira'yla adamlarını da işlerinde serbest bıraktı. Canfeda'nın kardeşi olup kitaba ve hesaba sığmayan rezaletlerinden dolayı kızkardeşinin hatırına rağmen Yedikule'ye atılmış olan Deli İbrahim Paşa'nın da kafası kesildi.

Bu işler bir an önce yapıp bitirildikten sonra ikram ve hediye kapıları açıldı, sağa sola milyonlar saçıldı. Yalnız askere her biri on bin altın içeren yüz otuz altı kese dağıtıldı. Bu büyük bahşiş dışında yeniçeri ağasına yüz bin, sekbanbaşıya otuz bin, zağarcı başılara üçer bin, yeniçeri katibi Tarihçi Ali'ye elli bin, İstanbul Bostancıbaşı'sına elli bin, Edirne'dekine yedi bin, sadrazama üç yüz bin, vezirlere ikişer yüz bin, şeyhülislama otuz bin, kazaskerlere yirmişer bin, büyük hocalara onar, küçüklerine üçer bin akçe verildi ve bu uğurda binlerce kattan harcandı.

Üçüncü Sultan Mehmet, Manisa'dan birlikte getirdiği adamları da birer büyük hizmete yerleştirme konusunda gecikmedi, o arada anasının tavsiyesiyle Raziye Hatun'un oğluna paşalık verdi, damadının da rütbesini yükseltti. Ancak, kendi mührünü henüz cebinde tutuyor, kimseye vermiyordu. Halbuki mührün sadrazam olan kişinin elinde olması gerekirdi ve o sırada bu mevkiyi işgal eden Sinan Paşa savaşta bulunduğu için mührün böyle askıda kalışı hiç de hoş görül-

müyordu.

Safo, oğlunun tahta çıkışından bir ay sonra mühür meselesiyle de ilgilendi, kaymakam Ferhat Paşa'yla anlaştıktan sonra oğluna akıl vererek onu sadrazamlığa geçirtti, mührü verdirdi ve kocasının henüz Sinan Paşa tarafından geri verilmeyen mührü almak için yola adam çıkarttı.

Hünkar, anasının bu iş hakkında verdiği öğütlerden do- layı minnettardı. İyi bir sadrazam bulduğuna inanıyordu. Sa- fo, köşesinde parlak bir sızdırma vesilesi bulduğunu, Ferhat ve Sinan Paşaları rekabete düşürerek iki taraftan etekler do- lusu para alacağını düşünüyor, fıkır fıkır gülüyordu.

Lakin onun bu planı uygulamak için kullandığı araçlar ulu orta hareket ettiklerinden sonuç pek kanlı çıktı. Facianın özeti şudur: Eski sadrazam ve milyarder Sinan Paşa, Malka- ra'daki çiftliğinde yaşamak zorunda bırakılmış olmakla bera- ber el altından Safo'yla yazışıyor, ona pek değerli hediyeler yolluyordu. Venedikli fattan kadın, kubbe altında vezir bulu- nan kendi damatları İbrahim ve Siyavuş Paşaları teşvik ede- rek Gence'den gelmiş ve ocağa kayıtları yaptırılamamış olan on bin kadar kol oğlanını kışkırttı, Ferhat Paşa'ya hücum et- tirdi. Kendilerine asker adayı demenin uygun olacağı bu ka- labalık, sadrazamı saraya giderken çevirmiş, kendilerine niçin tahta çıkma bahşisi verilmediğini sormuştu. Vezir, kuru gü- rültüye pabuç bırakan takımdan değildi, kalabalığın bağırır- şına aldırmış etmedi.

"Sınıra" dedi, "gidiniz, bölüklere kaydolunuz, bahşiş his- senizi de o zaman isteyiniz."

Asker adayları taleplerinde ısrar edince de şu sözleri söy- ledi:

"Padişahın emrine itaat etmeyen, kafir ve o gibilerin karı- ları da boş olur!"

Kalabalık bu sözü hakaret saydı, şeyhülislama başvurarak "Müslümanlara küfür ettiği için" sadrazamın kafir olduğuna dair fetva verilmesini istedi. Şeyhülislam "onun sözüyle siz

kafir olmazsınız, karınız da boş düşmez, haydi işinize gidin,” deyip herifleri savmakla beraber Padişaha bir mektup yazmaktan, Ferhat Paşa aleyhinde bulunmaktan geri kalmadı.

Ertesi gün sadrazam bu askere kırk bin altın dağıtmak istedi ama onlar kabul etmedi, küfür davasının halledilmesi konusunda ısrar ettiler. Saray avlularında bağırmaya başladılar, hatta kendilerine öğüt vermek isteyen kubbe altı vezirlerini taşla tutup yaraladılar. Bunun üzerine sadrazam, önceleri ağalıklarını yapmış olduğu Yeniçeri Ocağı’ndan yardım istedi ve yeniçerilerin bir hamlesi sipahi adaylarını dağıtmaya yetti.

Ferhat Paşa bu işte Sinan Paşa’nın parmağını gördüğünden Padişaha şikayette bulundu, rakibinin gözlerine mil çekilmesine dair bir yazı aldıysa da, öbür vezirler, Osmanlı saltanatında böyle bir kıyımın yer almasını doğru bulmadılar “Bugün onaysa yarın bize,” diyerek Valide Sultan’a gidip girişimde bulundular, körlüğe mahkum sabık veziri öyle bir felaketten kurtardılar, Ferhat Paşa’nın da sınıra dönüşünü hızlandırdılar.

Safo, ektiği tohumun umduğundan daha çabuk filizlendiğini görerek neşeleniyordu. Aynı zamanda sonucu çabuk elde etmek hırsıyla Sinan’ı, kubbe vezirlerini teşvik edip duruyordu. Onun hem şevklendirip hem de koruduğu adamları Padişahı kandırmakta güçlük çekmediler, ordunun, bir kısım sipahilere “kafir” dediğinden dolayı Ferhat Paşa’ya kin beslediğini ve onun emri altında savaşmayacağını anlatmaya koyuldular. Sultan Mehmet, “Buradayken yeniçerilerden yardım gördü, sipahi namzetlerini dağıttı,” dedikçe kubbe altı vezirleri “Ocaklı ona değil, Halife-i İslam’a kulluğundan dolayı o hizmeti yaptı. Yoksa Ferhat’ı bir avuç suda boğmak yeniçerilerin de emelidir,” demekten çekinmedi.

Hünkar, anasının önerisiyle sadrazamlığa getirdiği bir veziri, yine onun iznini almadan cezalandırmayı doğru bulmadığı için kendisine söylenenleri Safo’ya anlattı ve şu cevabı

aldı:

“Mademki kul tayfası vezirden hoşnut değildir, hiç durma, kafasını kes!”

Oğlunun bu öneriyi kabul ederek Ferhat’ın katline adam yollamaya kalkıştığını görünce de kölelerinden birini hemen yola vurdu, bedbaht sadrazama şu haberi uçurdu:

“Kellen gidiyor, mührü birine ver, İstanbul’a savuş!”

Ferhat Paşa bu iyi niyetli haber üzerine orduyu yüzüüstü bıraktı, at sırtına düştü, başkente gelmek üzere yola çıktı, birçok tehlike atlatarak Litroz’daki çiftliğine geldi ve oradan Valide Sultan’a bütün servetini yollayarak hayatının kurtarılmasını diledi. Safo’yla onun arasında Salomon Eskenazi adlı bir Yahudi aracılık yapıyordu. Topkapı’dan Litroz’a ve oradan Topkapı’ya gidip geliyordu. Safo, hoşnut kalacak kadar para aldıktan sonra Yahudi’yi oğluyla görüştürdü ve Salomon, Hünkara da elmasla süslenmiş değerli bir hançer vererek Ferhat Paşa’nın affını müjdeleyen bir ferman aldı.

Safo, bir yandan Ferhat Paşa’nın başına çorap ördürürken öbür yandan da Sinan Paşa’yı, külliyetli hediyelerini, rüşvetlerini aldıktan sonra sadrazamlığa getirtmişti. Herif, çiftliğinde oturma iznini alan ve ölümden kurtulan rakibinin idamında ısrar ettiğinden, Safo’ya da yine etek etek altın sunduğundan ferman geri alındı, yeni bir emirle eski sadrazam yine ölüme mahkum edildi, bostancıbaşı yardımıyla çiftliğinden kaldırılarak Yedikule’ye götürüldü ve orada kafası kesildi.

Safo, sırf hazineler düzmek ve saltanat zevkini azami ölçüde tatmak hırsıyla bu kanlı entrikaları çevirirken Osmanlı tarihi, kara kara sayfalarla doluyor ve devlet işleri ağırlaşacak duruma geliyordu. İsyân bayrağı açmış ve birçok cinayet işleyerek etrafına dehşet saçmış olan Eflak Voyvodası Mişel’i güya ezmek için koca bir orduyla o bölgeye giden sadrazam bu bataklıkta can verecekti neredeyse. Hasan adlı bir yeniçeri tarafından omuzlanarak ölümden kurtarıldı. Ama Mişel, ne yaptığını bilmeyen Sinan Paşa’ya ağır bir ders vermekte gecikmedi, Yergöğü Köprüsü başında onu yakaladı, ağır bir yenil-

giye uğrattı.

Osmanlı tarihinin pek acıklı bir sayfasına geliyoruz. Sinan Paşa, Bükreş'e dört mil mesafede bulunan Kalogeran Boğazı'nda yaptığı bir mücadele sonunda, Mişel'in geri çekilmesinden yararlanarak Eflak hükümet merkezine girmişti. Fakat hain ve asi Mişel'in Tergovişte'yi alarak Muhafız Ali Paşa ile Koçi Bey'i üç bin beş yüz askerle beraber kazığa vurduğunu, Ali Paşa'nın ayrıca ateşte kebab edildiğini duyunca, Bükreş'i terketti, büyük bir karışıklığa uğrayan ordusunu Yergöğü'ne getirdi. Amacı oradan Tuna'yı geçmek, tehlikeli bulduğu bir bölgeden uzaklaşmaktı. Düşmandan hayli uzaklaştığını görünce, açgözlülük damarları depreşti, askerden para sızdırmak istedi.

Onun yeni bir hazine daha düzmek için bulduğu yol suydı. Askerin elinde ganimet olarak birçok araba, birçok koyun, birçok esir var. Kanuna göre bunların beşte biri, devlete aitti. Halbuki asker devlet hissesini henüz vermemişti. Köprüden geçilirken, bu hissenin alınması, borcunu vermeyenlerin öbür yakaya geçirilmemesi uygun olacaktı!

Sinan Paşa böyle düşündü. Yergöğü Köprüsü başına müfettişler, katipler koydu, vergi tahsiline koyuldu. Bu girişim, ordunun ilk saflarını durdurdu, geçişi oyaladı. Mişel de bu sırada yetişti, destek kuvvetlere hücum etti, bir hayli esir ve eşya aldı.

Sadrazam, ancak bu taarruz üzerine aklını başına alabildi, vergi tahsilinden vazgeçerek orduyu yürütmeye kalkıştı, kendisi de geceleyin öbür yakaya can attı. Akıncılar ötede sıra bekliyor, köprü başını dolduran top arabalarının, ağırlıkların geçirilmesini gözlüyordu. Mişel bu karışık durumda yetişti, topla köprüyü yıktı, akıncılarla ordunun büyük bir kısmı arasındaki bağlantıyı kesti, sonra akıncılara hücum etti, o seçkin bahadırları top ateşi altında eritti. İşte bu tarihten sonra Osmanlı tarihinde, akıncılık ölü bir hal almış ve yavaş yavaş ortadan kalkmıştır.

Sinan Paşa, ardına bakmadan İstanbul'a doğru kaçıyor, İbrail, Varna, Kilya, İsakçı, Silistre, Rusçuk kaleleri gibi önemli yerler de birer birer Mişel'in eline geçiyordu. Avusturya sınırında da başta Estergon olmak üzere birkaç önemli kale elden çıkmıştı. Safo, bu olayların uyandıracığı hoşnutsuzluktan korkarak sadrazamı görevden aldırды, Malkara'daki çiftliğine sürdürdü. Oğlunun lalası olup sadrazamlığa getirilen Mehmet Paşa'nın üç gün içinde ölüvermesi üzerine, Padişahın mührü yine Sinan'a verildi. Çünkü Lala Mehmet Paşa'nın ölümünü Safo, Sinan'ı koruyan ilahi gücün bir uyarısı kabul etmişti!

Sinan bu sefer, akıllı davranmak istedi, bizzat Padişahı ordunun başına geçirmek planını takibe koyuldu. Efendisiyle konuşurken, şu şekilde bir dil kullanıyordu:

"Padişahım. Sefere zahmet edip kendiniz çıkmalısınız. Me kanları cennet olsun, dedeleriniz gibi ordularınızı zaferden za fere götürmelisiniz. Artık açığa çıkmıştır ki, başında padişah olmadıkça ordu iyi savaşıyor. Zaten bu doğal. Çünkü ordulara ya sadrazamlardan ya vezirlerden biri kumanda etmektedir. Eğer sadrazam sefere çıkmışsa, İstanbul'da bıraktığı kaymakam paşa, ordunun ihtiyaçlarını sağlamakta gevşek davranıyor. Çünkü sadrazamın başarılı olmayıp gözden düşmesini ve yerine kendisinin getirilmesini istiyor. Eğer orduya vezirlerden biri kumanda ediyorsa, sadrazam İstanbul'da gevşeklik gösteriyor, orduya yardım etmiyor. Çünkü kumandanın başarılı olursa, kendi yerine geçmesinden endişe ediyor. Şu halde Efendimin ordularını bizzat idare etmesi farz olmuştur."

Sinan Paşa'ya Hoca Sadettin Efendi de candan katıldığından Sultan Mehmet zor bir durumda kalmıştı. Sefer teklifini reddetmek, kendini küçük düşürmek, lekelemek demekti. Halk ve hele ordu, onun savaşa gitmekten çekindiğini, veziriyle hocası tarafından bu yolda yapılan teklifleri reddettiğini duyarsa, mutlaka aleyhine ayaklanırdı. Ama bu teklifleri kabul etmek de bir türlü elinden gelmiyordu, gelemiyordu. Çünkü korkak yaratılmış bir adamdı. Rahatına düşkün, yalnız yiyip

içmekten, kadınlar arasında dolaşmaktan hoşlanırdı. Top sesini donanmalarda, şenliklerde duymaktan zevk alırdı. O sesin ölüm işareti olduğu ve ölüm taşıdığı yerlerde bulunmaktan ödü kopardı.

Onun için Sinan Paşa'nın da, Hoca Sadettin'in de telkinlerine, tekliflerine bir süre karşı koydu, anasının da yardımıyla işi savsaklamaya başladı. Ancak, sınırlardan gelen haberlerin acılığı, ağırlığı her gün başına artıyor, sınır muhafızlarının yardım isteyen sesleri gittikçe güçleşiyor, sertleşiyordu. Ocaklılar arasında da heyecan artmakta ve halkın dedikoduları genişlemekteydi. Ayasofya Şeyhi'nin, Sultan Mehmet camideyken büyük bir cüret göstererek bu durumu yorumlaması, savaş felaketlerini değerlendirmesi, "Düşman ellerine düşen mescitleri, camileri kurtarmak, kafir evlerinde zincire vurulan Müslümanları özgürlüğe kavuşturmak padişahın, vezirlerin, ordunun ve bütün memleketin görevidir," diye bağırması ve Ayasofya'yı o sırada doldurmakta bulunan halkın yaşlı gözlerini Hünkarın bulunduğu bölüme çevirerek "Duyuyor musun ey sağır sultan!" der gibi davranması, durumu son derece ciddileştirdi, ağırlaştırdı.

Bununla beraber Padişah, anasının dizi dibinden ayrılmak, kadın kokusundan uzak kalmak fedakarlığını bir türlü kabul edemiyor, bir yolunu bulup sefer zahmetini yine sadrazamın omzuna yüklemek istiyordu. Ama bir bahşiş dağıtımı sırasında yeniçerilerin saray mutfaklarından verilen çorbayı hoşnutsuzluk göstergesi olarak içmemeleri ve başlarında padişah bulunmadıkça, sefere çıkmayacaklarını açıkça söylemeleri üzerine iş değişti, Sultan Mehmet'in etekleri tutuştu.

Yeniçerilerin tartışma kabul eder, sözlerinden döner bir tayfa olmadıkları bilinirdi. Onların ağızlarına düşen bir sözün mutlaka yerine getirilmesi, yani ocaklının istediği şeyin yapılması gerekiyordu. Onlar, o gem almaz asker, Fatih Sultan Mehmet'e bile karşı durmuş ve ondan zorla bahşiş almıştı. Yine onlar, Yavuz gibi şaka bilmez bir padişahı Şark seferinden

zorla geri çevirmişti. Üçüncü Mehmet gibi gölgesinden korkan bir adamın böyle sert bir zümreyle başa çıkmasının, onları emellerinden vazgeçirmesinin imkanı mı vardı?

Safo'nun oğlu da bu imkansızlığı anladığından anasına sığındı. "Gördün mü anne," dedi. "Başıma neler geliyor? Başta vezirlerim, hocam olduğu halde herkes benim sefere çıkmamı istiyor. Ocaklı da bu dilekte. Ben nasıl sefere giderim? Doğdum doğalı kuştüyü yataklarda yatmaya, iyi yiyip içmeye, sevilip okşanmaya alışmış bir adamım. Ordu nasıl yürütülür, bilmem. Düşmana nereden ve nasıl hücum edilir, bilmem. Bu bilgisizlikle on binlerce azgın çerinin içinde ben ne yapabiliyim ki?"

Safo yirmi yedi, yirmi sekiz yaşında bir çocuk olan oğlunun omuzlarını ve yüzünü okşadı. "Telaş etme aslanım," dedi. "Her derde derman bulunur. Bu işin de elbet kolay tarafı vardır."

Sultan Mehmet telaşla annesinin ellerine sarıldı, yine telaşla sordu: "Hay ağzını öpeyim anne. Çabuk söyle. Gördüğün kolaylık nedir?"

"Sefere gitmek, lakin Belgrat'tan ileri geçmeyip geri dönmek!"

"Ocaklı yakamı bırakır mı anne? Mutlak beni Kızılelma'ya dek götürür! Hüner, bu yıkılası saraydan dışarı çıkmamaktır. Bir kez yola düştükten sonra geri dönülmez. Ben istesem de, asker bırakmaz."

Safo, tatlı tatlı dil döktü, bin dereden su getirdi ve oğlunu, ilk fırsatta geri dönmek şartıyla sefere çıkmak konusunda kandırdı. Zeki kadın, yeniçerilerin takındığı tavra bakarak onun İstanbul'da kalamayacağını hatırlattıktan ve tahtını, tacını korumak istiyorsa, ordunun başına geçmesinin gerekeceğini anlattıktan sonra şunları söylemişti:

"Belgrat'a kadar boş durmazsın. Bol para dağıtıp, ara sıra etli pilavlar yedirip ocaklıya kendini sevdirebilirsin. Belgrat'a gelince de, rahatsızlığını bahane edip geri dönersin. Yolda ele alacağın çorbacılar, orta zabıtları, hele bir iki yüz kese akçeyi de

gözden çıkarırsan senin yanını tutar, askerin söylenmesine meydan vermez. Şayet bir güçlük görürsen, seferi öbür yıla bırakırsın, orduyu da beraber alıp dönersin.”

“Öbür yıl yine yola düşmek için mi böyle yapayım?”

“Yok aslanım, yok. Öbür yıl barış istersin, Nemseli’ye haber yollayıp görüşme başlatırsın.”

Safo, mücadele edilemez bir zorunluluğa boyun eğerek oğlunun sefere gitmesini destekliyordu. Yoksa başka bir etki altına girmesi ihtimalini düşündükçe onun yanından ayrılmasını enikonu felaket saymaya başlıyordu. Hatta oğluyla bu konuşmayı yaptığının ertesi günü el altından ocak ağalarına, hocalara başvurdu. Avusturya üzerine yürüyecek ordu kumandanlığını sadrazamın yapmasına göz yummalarını sağlamaya çalıştı ama ters cevap aldığından sinirlendi ve Avusturyalıları güya gözdağı verdirmiş olmak için Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde oturan bütün Hıristiyanların öldürülmesini oğlundan istedi. Padişah da hemen hemen bu teklifi onayladı. Hoca Sadettin’in, vezirlerin müdahaleleriyle iş sözden ibaret kaldı ve Safo’yu mutlu etme kaygısıyla İstanbul’daki bekar Rumlar öteye beriye sürülerek bu dava da kapatıldı.

Padişahın savaşa gitmesi artık kararlaştırılmıştı. Ulaklar yoluyla imparatorluğun her tarafına gönderilen fermanlarla, bu büyük karar ilan olunduğu gibi, savaş hazırlıklarına da ağırlık verilmişti. Bu cümleden olarak, Hünkârı on iki yıl önce sünnet etmiş olan Vezir Cerrah Mehmet Paşa zahire toplamaya, Karaman Beylerbeyi’yle bir defterdar, köprülerin ve yolların tamirine, Nişancı Hamza Paşa, cephane müfettişliğine, Baş İmrâhor Tırnakçı Hasan, top ve yük hayvanları derlemeye memur edildi ve bu işler için altı yüz bin altın verildi.

Sultan Mehmet sefere gitmeden önce, halkın yüreğini kazanmanın çarelerini de aradı. Babası cizye, arpa, mutfak ve tersane emînliklerinden, evkaftan ve daha başka yerlerden ödünç adı altında birçok para çekmişti. İstanbullular, halayık satın

almak veya halayıklara elmas tedarik etmek için borçlanılan bu paraların hesabını dedikodu yaparak aramaktan geri kalmıyordu. Sultan Mehmed, bu işi temizlemeyi bir şeref meselesi saymış göründü, ilk ağızda, elli milyon akçe ödedi, bir vakfın paralarını vererek hesapları kapattı.

Hünkar, bu gösterişle kalmadı, ahlak kurallarına aykırı hareket ettikleri bahanesiyle, birkaç kadın boğdurttu, şarap aleyhinde bulunarak meyhaneleri kapattı, vakıf paralarını suistimal edilmekten kurtarmak için tedbirler aldı ve 21 Haziran 1596'da tantanalı merasimle ve ordunun başına geçerek yola çıktı.

Hünkar mevkiinin en önünde humbaracılar, piyade tüfekçiler, atlı mızraklılar, çavuşlar, yeniçeriler vardı. Bunların ardından on at yedekleyen seyisler yürüyor ve atların altından yapılmış, parlak elmaslarla sıvama bezenmiş olan gemleri, eyerleri, dizginleri adeta göz kamaştırıyordu. Yedek atların üzerinde yalnız Padişahın kalkanları asılıydı. Sultan Mehmet, ikişer ikişer yürüyen ve her biri ipek yularlarla bağlı iki av köpeği götüren som sırma elbise giyinmiş yüz yeniçeri ile solakların ortasında bulunuyor, beyaz kadifeden bir üstlük ve elmaslı sorguçlarla süslü bir kavuk taşıyordu.

Onun hazine katarları özellikle dikkat çekiyordu. Bu katarlar tam beş yüz elli deveydi ve develerin yükleri altın, gümüş dolu sandıklardan ibaretti. Tarihi bir gerçek olarak kaydedelim ki, Sultan Mehmet, Topkapı Sarayı'ndaki bütün hazineyi yanına almamıştı. Validesinin emri ve muhafazası altında, on altı milyon duka altınla, bir milyon kuruş ve yeni kesilmiş elli yük kuruş bırakmıştı. Hazineslerini koruyacak olan annesine, üç bin akçe gündelikten, yaz ve kış maaşı olarak verilen üç yüz altmış bin akçeden başka Paşmak bahası adıyla bir milyon akçe yıllık bağlamış ve veda sırasında bu hediyenin fermanını sunmuştu.

Sinan Paşa, aylarca çene yorarak, çeşit çeşit entrikalar çevirerek Padişahı sefere çıkmak zorunda bırakmıştı. Bunu kendi siyasi hayatını şerefliendiren büyük bir başarı sayarken,

eserinin sonuçlarını görmek zevkine eremedi, Hünkarın hareketinden önce, kalp sektesine uğrayıp öldü. (3 Nisan 1596) Şairler başta olmak üzere, halk bu doksanlık Arnavut vezirden memnun olmadığı için, ölümü adeta sevinç uyandırdı ama onun göçmesine en insafsız düşmanları bile Valide Sultan ve Hünkar kadar sevinmemişti. Çünkü padişah oğulla ana, Sinan Paşa'nın kendiliklerinden varisi oluyor ve şu resmi defterde kayıtlı hazineyi alıyorlardı:

Zebercet: 20 sandık. Her biri on beş taneli olmak üzere, inci tespih: 15 adet. Elmaslı kilit: 30 adet. Elmaslı altın leğen ve ibrik: 15 çift. Siyahları yakutlu, beyazları elmaslı satranç takımı: 1 adet. Elmaslı yemek sahanı: 9 adet. Elmaslı tepsi: 3 adet. Elmas ciltli *Kuran*: 16 adet. Elmaslı eyer: 12 adet. Elmaslı üzenği: 24 adet. Elmaslı kalkan: 33 adet. Elmaslı küçük sandıklar: 15 adet. Elmaslı tolga: 140 adet. Elmaslı kuşak: 120 adet. Bazubent, elmaslı: 50 adet. Güğüm: 8 adet. (Her güğümde yüz bin flori altını vardı.) Demir sandık: 30 adet. (Her sandıkta dört yüz bin flori altını vardı.) Flori: Elli kese. (Her kesede elli bin altın). Flori: 26 kese. (Her kesede altmış bin altın). Çil akçe: 73 kese. Kuruş: 140 kese. Samur kürk: 600 adet. Vaşak kürk: 600 adet. Siyah tilki: 30 adet. Zerdeva kürk: 900 adet. Hint kumaşı: 1700 top. Dökme inci: 6 kile. Murassa halka: 4 adet. Dökme zümrüt: 2 torba. Her biri elli bin altın değerinde üç dizi inci.

Bu servete, Sultan Mehmet'le anası kondukları gibi, hazineler kaynağı olan mühre, yani sadrazamlığa da İbrahim Paşa konmuştu. Hünkarın eniştesi ve Safo'nun damadı olan bu adam, o göreve geçmek için yıllardan beri dolap çeviriyordu ama Sinan Paşa'yı altemiyordu. Onun ölümüyle isteğine kavuştu ve Serasker unvanıyla görevlendirilerek padişahın alayıyla yola çıktı.

Avusturya sınırına doğru yürüyen bu ordu, Fatih Sultan Mehmet'in Otlukbeli'ne, Yavuz'un Nil kıyılarına, Kanuni'nin Viyana önlerine götürdüğü ordular gibi düzenli bir ordu değildi. Fakat Sinanların, Ferhatların, hatta Özdemiroğullarının

doğu ve batıda dolaştırdıkları başıboş kalabalıklara da benzeriyordu. Öncekilerden çok aşağı, sonrakilerden hayli yukarı değerde bir şeydi ve bu orduyu bir yıl önceki ordudan değer olarak üstün yapan, Padişahın asker arasında bulunmasıydı.

Fakat Hünkar ne önceki asırların artık efsane sanılmaya başlanmış o fevkalade yürüyüşlerini ne de şimdiki yarı sarsak gidişi düşünüyordu. Akıllı ve gözü gerilerde, Topkapı Sarayı'ndaydı. Anası da görünmeyen büyülü bir misk gibi hiç dinmeden burnunda tütüp duruyor ve kaynağı hasret olan bu güzel koku, o burnun ucunu boyuna sızlatıyordu.

Bu sayılı günlerde onun biricik dostu, biricik mahremi Hoca Sadettin Efendi'ydi. Medrese ilimlerinde olduğu kadar edebiyatta ve tarihte de derin bilgi sahibi olan bu meşhur hoca, yürüyüş saatlerini Hünkarla beraber geçirdiği gibi, gün doğmadan önce her sabah Padişahın çadırına giderek tatlı hikayeler anlatır ve onu yeni bir yürüyüşün zahmetlerine dayanmaya hazırlardı.

Lakin Hoca Sadettin, sade bir yakınlık, sade bir sevgi namına ve halkın dediği gibi pir aşkına iş görenlerden, külfet kabul edenlerden değildi. Kendi çıkarını her şeye tercih eden, fırsatlardan yararlanmayı bilen zeki bir insandı.

Üçüncü Murat'ın zaafından yararlanarak oğullarına rütbe almış ve Safo'nun oğlu padişah olduktan sonra da ikinci oğlu Esat Efendi'yi yirmi üç, yirmi dört yaşında olmasına rağmen Edirne'ye kadı yaptırmıştı. Ordu, o büyük Türk şehrine varınca, üstadın babalık şefkati yine şahlandı, oğlunu bir derece daha yükseltmek hırsına kapıldı, bir sabah ziyaretinde, yol bulup Padişaha yalvardı ve onu İstanbul kadısı yaptırdı. Onun bu hareketi, Safo'nun devlet işlerindeki etkisini dosta da, düşmana da bir kere daha anlatmaktan başka bir sonuç vermedi. Çünkü ortada geçerli bir sebep yokken sırf Hoca Sadettin'in hatırı için görevden alınmış olan İstanbul Kadısı Abdülhalim Efendi, sadrazam kaymakamı olup bu sıfatla İstanbul'da kalan Hadım Hasan Paşa'ya bağlıydı. Hocaade genç Molla Esat'ın

elinde bir padişah fermanı sallayarak İstanbul Kadılığı makamına geldiğini ve o makama bağdaş kurup oturduğunu görünce divane oldu. Cüppesini ters giyecek kadar telaşlanarak Hasan Paşa'nın konağına koştu, ağlayıp sızladı, hedef olduğu hakarete karşı korunma dileğinde bulundu.

Safo'nun, padişah oğlunu sefere çıkaranların biri olduğundan dolayı Hoca Sadettin'e kızgın olduğunu Hasan Paşa biliyordu. Abdülhalim'i himaye için, işte o kızgınlıktan faydalandı, Valide Sultan'a bir yazı sundu: "İstanbul kadısından cenabınızın birguna şikayeti yoğ iken hoca efendinin telkiniyle derd-mendin azli günahtır" dedi. Safo da, "Edirne'den gelen kadıyı hemen geri gönder. Eski kadıyı yerine oturt!" emrini verdiğinden Hoca Esat Efendi apar topar başkentten çıkarıldı, babasının yanına yollandı.

Bu, Hoca Sadettin'i olduğu kadar, Padişahı da üzecek bir davranıştı. Hoca da aynı fikri beslediğinden alı al moru mor bir durumda Hünkârın yanına çıktı, Kaymakam Hadım Hasan'ın fermana gösterdiği saygısızlığı dile getirerek uzun uzun söylendi, saltanat şerefiyle kendi haysiyetinin korunmasını ısrarla istedi. Sultan Mehmet, o sırada anasından da bu iş hakkında bir mektup almış olduğu için, hocanın sözlerini kayıtsızca dinliyordu. Sadettin Efendi susunca geniş geniş gülümsemi.

"Hadım Hasan'ın," dedi, "suçu yok. Oğlunuzu geri yollayan anamdır. Eğer dediğinizi yaparsam, oğlunuzu İstanbul Kadılığı'na tekrar gönderirsem, anamla zıtlamış kabul etmiş olurum. Halbuki cennetin ana ayağı altında bulunduğunu söyleyen sizsiniz, anaya babaya uf diyenlerin Allah'ı gücendirmiş olacağını bize öğreten yine sizsiniz. Şu takdirde benim elimden ne gelebilir ki?"

Üçüncü Sultan Mehmet, bu sözleri söylemekle de yetinmedi. Sadrazama seslenerek bir yazı kaleme aldı ve bu emirnameyle, "mehd-i ulya-yı saltanat, sadef-i dürr-i hilafet Valide Sultan aliyetüşşan Hazretleri'nin iradesiyle yapılan her işin

muvafık olduğunu ve olacağını” bildirerek Hocazade Esat Molla’nın başka şekilde sevindirilmesini istedi.

Sadrazam, bu ferman üzerine Edirne kadılığından ayrılmış, İstanbul kadılığı makamına ise oturamamış genç mollaya kazaskerlik rütbesi verdi.

Sultan Mehmet, Filibe’den hoşlanmış ve orada dört gün kalmıştı. Şehrin en güzel evi olup Meriç kenarında kurulu olan bir köşk bu misafirlik günlerinde ona karargah oldu. Köşk, Filibe kadısındı. Hünkar, Filibe’den ayrılırken, ev sahibini ödüllendirmek istedi ve Filibe Kadılığı’nı hayat boyu ona armağan etti! Başka bir konak yerinde de eski sadrazam Sinan’ın oğlu Mehmet Paşa ile defterdar Geç-Dehan Ali Çavuş’u Ester-gon Kalesi’ni Nemseli’ye teslim ettikleri için zindana attırdı ve mallarını kendi hazinesine aldı. Birkaç gün sonra, ikisini de affetti ama Mehmet Paşa’nın elinde avcunda bir şey kalmadığı için bir vezir dairesi düzmekte ve orduya o şekilde katılmakta güçlük çekti, o sebeple de Belgrat Muhafızlığı’nda bırakıldı.

Padişah, biraz ayak sürer durumdaydı. Zamanında iki menzili bir etmek yolları aranırken bir konaklık yeri ikiye bölmek çarelerini araştırıyordu. Zavallı rahatına düşkün adam, Belgrat’ta anasının öğüdünü hatırlayarak geri dönmek eğilimleri gösterdi fakat ulufe dağıtımındaki yolsuzluklardan dolayı o sırada asker heyecan içinde bulunduğundan, bu eğilim üzerinde ısrar edemedi, hastalanmayı da başaramadı, her nefere dedikodu yapmasınlar diye biner akçe rüşvet dağıttı ve içini çeke çeke yine yola çıktı.

21 Eylül’de, yani İstanbul’dan çıkıldığı günden tam üç ay sonra Eğri Ovası’na varılmıştı ve aynı adı taşıyan kale etrafında çadır kurulmuştu. Şehir ve kale kısa bir direnişten sonra teslim olduğundan, Sultan Mehmet’in yüzü biraz güldü ve hemen İstanbul’a fetihname ve müjdeciler yollandı. Bu basit başarının üzerinden henüz on gün bile geçmeden Arşidük Maximiliyen’in ve Transilvanya Prensi Siksmund’un kumandaları altında iki büyük ordunun Haçova’ya geldiği haber alındı,

Hünkarın da keyfi kaçtı.

Vaziyet nazikti. Çünkü Osmanlı ordusuna nispetle yorgun olmayan düşman askerleri sayıca da üstün bulunuyordu. Üç yüz bin kişiydiler, yüz topları vardı. Viyana, İspanya, Floransa büyük dukalığı, Transilvanya ve yedi başka ülke bu büyük ordunun oluşmasına yardım etmişlerdi. Onun için dikkatli hareket etmek ve çok ciddi davranmak lazımdı.

Halbuki Sultan Mehmet, kendi ordusuna bağlı bir grupla düşman mevzileri arasında yapılan çarpışmada bin yeniçerinin, yüz sipahinin şehit düştüğünü ve kırk üç top kaybedildiğini duyunca geri çekilmek istedi ve bu arzusunu sadrazama hissettirdiğinden, büyük bir savaş meclisi kurulmasına gerek görüldü. Vezirler hayret içinde susuyor, sadrazam kötü kötü düşünüyordu. Hoca Sadettin, bu genel endişe arasında tek mert insanmış gibi görünme fırsatını kaçırmadı “Ne geri çekeleceğiz?” dedi, “Ne duraksayacağız? Açık sahrada imparator ordusuna hücum eyleyeceğiz. Yüce efendimiz de başımızda bulunacak, din uğrunda ve kendi uğrunda can veren bahadırları cesaretlendirecek. Bunun aksini düşünenlerin imanından ve Padişaha sadakatinden şüphe etmek hakkımızdır. Çünkü bu devlet kurulduğundan beri, hiçbir padişahın sebepsiz yere düşmandan kaçtığı görülmemiştir, duyulmamıştır.”

Hünkarın başka türlü düşündüğünü, selameti gerilerde aradığını bilen birkaç kişi yürekleri yana yana bu doğru sözlere itiraz etmek zorunda kaldılar. Zat-ı şahaneyi bir arşidükle karşı karşıya getirmenin hata olacağını söylediler. Onların düşüncesine göre, Avusturya İmparatoru’nun kölesiyle silah silaha gelmek Hünkarın şerefine yakışmazdı ve Arşidük Maximiliyen’i bir vezirin tepelemesi gerekirdi. Bu zümre, hünkar birliğinden aldıkları ilhamla olacak, Sokullu’nun oğlu Hasan Paşa’yı orduya kumandan olarak tavsiyeden de geri kalmıyordu.

Hoca Sadettin itiraz kabul etmez bir eda takındı.

“Bunlar” dedi, “boş sözler. Yılanın imparatoru, arşidükü, balyozu olmaz. Yılan yilandır. Düşman da, düşmandır. Onun için yüce efendimizin ordu başında bulunmaları, gaza seva-

bından hisse almaları gerektir.”

Meclis, daha fazla düşünmedi, Hocanın fikrini kabul ederek kararını sadrazam yoluyla Padişaha bildirdi. Ondan, yine sadrazama, şu tezkere geldi:

“Benim lalam... Seni burada baş komutan olarak bırakıp benim İstanbul’a gitmemde ne sakınca vardır?”

Bilmezliğe ve anlamazlığa gelerek fikrinde ısrar ediyordu. Ama Hoca Sadettin daha inatçı çıktı. Korkak Hünkârı yola getirdi. Onun bu sonucu elde etmek için Padişaha şu kısa sözleri fısıldaması kafi gelmişti:

“İstanbul’a gitmenizin imkanı yoktur. Çünkü kullarınız bırakmaz. Şayet ayak direrseniz, onlar da ardınıza düşer, ülkeler viran, gelecek de pek kötü olur.”

Sultan Mehmet, Hocanın ne demek istediğini anladığından, derin derin içini çekti, “Pekala, pekala,” dedi. “Kalalım, acı çekelim, zehir yutalım. Keyfiniz yerine gelsin!”

Durum da bu uysallığı zorunlu kılıyordu. Çünkü iki ordu karşı karşıyaydı. Böyle bir anda Padişahın geri dönmesi kaçmaktan başka bir şekilde yorumlanamazdı ve yeniçerilerle sipahiler de, Hocanın dediği gibi böyle namertliğe kolay kolay hoşgörü gösteremezlerdi. Onun için Sultan Mehmet, 26 Aralık sabahı savaşa başlamaları için orduya emir verdi. Kendisi, ordunun ortasındaydı. Arkasında altı bölük askeri, sağında vezirler, solunda Rumeli ve Anadolu kazaskerleriyle beraber Hoca Sadettin bulunuyordu.

Savaş, öğleye kadar iki taraftan birinin üstünlüğünü hissettirmeyen şekilde geçti ve ordular yerlerini korudu. Yalnız Türkler, önemli bir bataklığın geçit yerine hakim olan kiliseyi ele geçirmiş, içine birkaç top koyarak oradan da düşmanı taciz etme imkanını bulmuştu. Ama öğle üzeri Almanlar’la Macarlar, yirmi bin kişilik zırhlı bir süvari gücü oluşturarak Türk ordusunun merkezine doğru bir hücum yapmış ve ilk şaşkınlıktan faydalanarak hedeflerine de ulaşmıştı. Bu durum büyük bir kargaşa çıkarmış, düzeni altüst etmişti. Hele Padi-

şahın durumu pek acıklıydı. Öndeki safların birden dağıldığını, ordunun çözülmeye başladığını, atları ve kendileri demirle örtülü düşman süvarilerinin mızraklarını sallayarak kendine doğru geldiklerini görünce zavallı adam fenalaşmış “En son bana bunu mu gösterecektin hoca?” diye Sadettin Efendi’ye sitem ettikten sonra kaçmaya kalkışmıştı.

Hoca Sadettin, soğukkanlılığını koruyordu. Durumun kötü olduğunu takdir etmekle beraber, henüz ümitsiz değildi. O sebeple padişahı taşıyan atın dizginlerine yapıştı ve firara hazırlanan Hünkara çıktı “Ölmek var,” dedi, “kaçmak yok. Zaten kaçmak işine gelmez de. İşte düşman gelip çattı. Nereye gideceksin? İyisi yerinde dur, askerine örnek ol!”

Onun bu ayak diremesi büyük bir yenilginin önünü aldı, hiç olmazsa, gerilemeyi genelleştirmede ve bizzat Padişahın adamlarını dağılmaktan kurtardı. Düşman süvarileri yaklaşıyordu. Biraz sonra onların Padişahı da hocaları da esir etmeleri muhakkak gibi görünüyordu. Sadettin Efendi, bu tehlikeyi elle tutulacak kadar açık ve yakın görünce, sakın sakın şu düşüncesini dile getirdi:

“Ağırlıkların arkasına çekilelim, orada savaşın alacağı şekli bekleyelim.”

Hünkarın atını yedekleyerek geriye çekildi. Eyerde duramaz bir hale gelen Sultan Mehmet’i tehlike bölgesinden hayli uzakta bulunan Müteferrika Ağası Yunus Bey’in çadırına kadar götürdü.

“Buyurun,” dedi, “inin, burada dinlenin. Unutmayın ki, Allah’ın yardımı sırayla, genişlik darlıkla beraberdir. Kolaylık, hiç şüphe yok, güçlülük birliktir. Siz de sabredin ki kazanasınız. Güçlülük dayanınız ki, kolaylıkla eresiniz!”

Şimdi düşman süvarileriyle Padişah arasında çadırlar, ağırlık denilen yükler bulunuyordu. Süvariler, yüz dokuz top da zapt ederek, ağırlıkların üzerine düşmüşlerdi. O hattı geçerse, Padişahı da yakalayabilirlerdi.

Büyük yollar aşmış, parlak bir sonuca yaklaşmış olan süvariler, Padişahın mutfaklarını, ahırlarını, hazinelerini de içeren

hatta gelince, hırsa kapıldılar, savaşı unutup yağmaya daldılar, çadırlara saldırmaya koyuldular. Halbuki ağırlıkların yanında birkaç bin aşçı seyis, at uşağı, saka, deveci, mekkareci, mehter ve bunun gibi kimseler vardı. Onlar, birtakım yabancıların çadırlara üşüştüğünü görünce heyecanlandı, değnek, kepçe, balta, bıçak, kazık, kebab şişi gibi şeyleri kapıp düşmanın üzerine atıldı ve onları bir hamlede yüz geri etti.

Saf saf askerleri yararak, yeniçerileri darmadağın ederek, top hattını yıkarak ağırlıklara kadar gelebilmiş olan düşman süvarileri, uşak ve seyisler bir avuç insanın değnekle kepçeyle, şişe yaptıkları hücum önünde geriliyor ve firar halinde çekiliyordu. Onlardan hazine ve zahire sandıkları üstüne bayrak dikerek raksa dalanlar öldürülmüş, geri kalanlar da yine balayla, kepçeyle takip olunuyordu.

İşte bu sırada Hoca Sadettin efendisini çadırdan çıkardı, yine sancağı altına getirdi, "Bakınız" dedi, "Allah neler yapıyor!"

Sultan Mehmet, durumdaki değişikliğin belirtilerini nemli gözleriyle görmeye çalışırken, Cağaloğlu Sinan Paşa'nın bir pusuya yerleştirdiği süvariler sahneye çıktı, düşmanı arkadan sararak kesmeye başladı. Yirmi, yanlış yazmıyoruz, yirmi dakika içinde yirmi bin süvari bataklıklara sokularak yok edilmiş ve düşman ordusunun üst tarafı da yerlerinden sökülüp atıldığından, karşı güçler bozguna uğratılmıştı.

Düşmanın sayılabilen ölüleri elli binden fazlaydı. Bütün toplarını ve birkaç fırkalık askerini esir olarak Türklere bırakmıştı. Sultan Mehmet, hiç ummadığı bu sonuç önünde bön bön sakalını karıştırıp duruyordu. Çünkü çektiği büyük korkunun tepkisi olarak geniş bir sersemlik içindeydi, ne yapacağını ve kazanılan zaferin sonunu nasıl getireceğini takdir edemiyordu.

Şüphe yok ki zafer şerefının büyük bir kısmı, Hoca Sadettin'e aitti. Ancak, Hoca, şeref davasına kalkışmadı, adil ve hak-

sever bir danışman gibi davrandı, Cağaloğlu Sinan Paşa'nın zaferi Türklere kazandıran hamlesini Padişaha anlattı ve onun sadrazam yapılması teklifinde bulundu. Hünkar, bu teklifi "Uygundur, öyle yapalım," sözleriyle kabul ettiği halde eniştesi İbrahim'den mührünü almadı, dalgınlıkla hocaya verdiği sözü bile unuttu.

Hoca, azminden döner takımdan değildi. Kapı Ağası Gazanfer'e acı acı şikayette bulundu, Padişahın sözünde durmayışını şiddetle ayıpladı. Gazanfer de, Cağaloğlu'nun dostuydu ve onun sadrazam olmasını istiyordu. Ancak Hünkarın, İbrahim Paşa'yı tercih eder ve yan tutar görünmesinden ürkerrek ağzını açamıyordu. Nedimlerin, musahiplerin hepsi bu çekingenlikte ona katıldıklarından Hoca'nın sitemlerini Sultan Mehmet'e aktaracak bir aracı bulunamıyordu. Nihayet Büyük İmrahor Ahmet Ağa yenilik gösterdi,

"Fethettiğimiz ordugahı gezmek için hangi ata binersiniz," diye Padişaha bir soru yöneltmekten çekinmeyeceğini ve bu şekilde sadrazamlık konusuna değinmeye yol açacağını söyledi. İmrahor, sözünde de durdu, efendisinin otağına girerek kararlaştırdığı gibi bir soru sordu, arkasından da "Hoca efendi dışarıdadır. Devlet mührü henüz İbrahim Paşa'da olduğundan askerin homurdandığını söylüyor," dedi. Sultan Mehmet bu sözlerden huylandı ve Kapıcılar Kahyası'nın İbrahim'den mührü alıp Cağaloğlu'na vermesini emretti.

Bir vezirin sadrazamlıktan alınmasını ve yerine bir başkasının getirilmesini şu roman sütunlarında aktarışımızın sebebi, Safozade'nin karakterini biraz daha ayrıntılı anlatmak ve bu deği-şikliğin, Osmanlı tarihinde çok uğursuz olayların başlangıcında yer almasıdır. Çünkü Cağaloğlu Sinan Paşa sadrazam olunca çok şiddetli ve çok zararlı birtakım işler yaptı. Bunların başında kaçak askerler için aldığı tedbir vardır. Mührü alır almaz orduya bir geçit töreni yaptırdı. Tam üç gün süren bu geçiş sonunda defterlerde adı yazılı tımar ve zeamet sahiplerinden, ulufeli askerden otuz bin kişinin mevcut olma-

dığını anladı, adlarını ordu defterlerinden sildi, aylıklarını kesti, hepsini ölüme mahkum ederek şehirlere fermanlar yolladı, bu kaçakların nerede bulunulurlarsa öldürölmesini emretti. Bizzat yaptırdığı kovalama ve araştırma neticesinde elde ettiklerini de hemen öldürttü.

O kadar sert davranıyordu ki savaş sırasında Padişahın sığınak yaptığı çadır sahibi Müteferrika Yunus Ağa bile, savaşın kızıştığı sırada savuşmuş olduğu için idam ettirmekten kurtulamadı, yine müteferrikalardan Cahir Ağa ile Halep Valisi Sehrap Paşa başta olmak üzere sekiz on büyük rütbeli kaçağı da kadın kıyafetiyle bütün orduda dolaştırdıktan sonra kestirdi. Kırım Hanı'nı da savaşa katılmamakla suçladı ve görevden aldı.

İşte bu tedbirler, binlerce savaş kaçağının Anadolu'da çeteler oluşturmaları ve bu çetelerin birleşmesinden hükümet temelini sarsacak büyüklükte isyanlar çıkmasıyla sonuçlandı. Kırım Hanı'nın görevden alınması da orada kanlı ayaklanmalara sebep oldu. Ama şurası kesindir ki Cağaloğlu Sinan, sadrazamlıkta kalsaydı kendi kararlarını azimle, yiğitlikte takip edip uygulardı. Anadolu ve Kırım'ın kan ve ateş içinde kalmasına izin vermezdi. Ne yazık ki Safo, yersiz müdahalesiyle onu görevden aldığından, dediğimiz olaylar zincirleme oluşmuştur.

Safo'nun müdahalesi dedik, çünkü Sultan Mehmet eniştesini görevden alıp yerine Cağaloğlu'nu tayin ettikten birkaç gün sonra İstanbul'a doğru yola çıkmıştı. Eğri Kalesi'ni almak, Haçova Savaşı'nı tesadüflerin de yardımıyla kazanmak ona yeterli geliyor ve bütün hayatında, ne pahasına olursa olsun bir daha sefere çıkmamak düşüncesiyle başkentine koşuyordu. Ordu da, yarı düzenli, yarı düzensiz şekilde beraberindeydi. Kazanılan zaferi meyvelendirmek ve düşmanı barışa zorlamak kimsenin aklından geçmiyordu.

Bu dönüş sırasında ve Harmanlı menzilinde, Safo'dan öğ-

luna bir mektup geldi. Valide Sultan Hazretleri “Aslanım,” diye başladığı bu şefkatnamede oğlunu kazandığı zaferden dolayı ateşli bir şekilde tebrik ettikten sonra şu hitapta bulunuyordu.

“Düşmanla çarpışırken Serasker İbrahim kulundu, düşman mahvolduğu anda da serasker oydu. O halde mührün Çağaloğlu’na geçmesinin sebebi nedir? Duyduğuma göre bu işe Hoca sebep olmuş. Aslanımı adaletsizliğe yöneltmiş. Baş İmrahor Ahmet’in mühür meselesinde dolap çevirdiğini, Nişancı Lam Ali Çelebi’nin İbrahim’i küçük düşürmek, Çağaloğlu’nu göklere çıkarmak için fetihnameleri yalanla doldurduğunu da duydum. Ummam ki aslanım, bir haksızlığın sürüp gitmesine ve birtakım haddini bilmezlerin ‘Padişaha her dediğimizi yaptırıyoruz’ diye övünmelerine rıza göstereyim!”

Bu mektup Safo’nun sadrazamlık meselesinden dolayı sinirlendiğini açıkça gösterdiğinden Sultan Mehmet telaşa düştü. Hemen Çavuşbaşı Kitapçı Ömer’i çağırttı.

“Çabuk,” dedi, “git, mührümü Sinan’dan al, İbrahim’e ver. Sonra Baş imrahor Ahmet’i çadırından çıkar, bir ata bindirip İstanbul’a gönder. Artık sarayla ilişkisi kalmamıştır. Kendisine dirlik veririm ama yüzünü görmek istemem. Çağaloğlu’nu da yarın gün doğmadan yola vur. Akşehir’e kadar sür, şimdilik orada otursun.”

Biraz düşündükten sonra ekledi.

“Hoca Efendi’yi de gör, selamımı söyle. Bundan geri ne alimlerin işine ne de vezirlerin girdi çıktısına karışmasın. Evinde oturup sağlığıma dua etsin!”

Çavuşbaşı yer öpüp çıkarken Sultan Mehmet, hatırlamış gibi davranarak şu emirleri sıraladı:

“Nişancı Lam Ali Çelebi’yi de görevden aldım. Yerine Murat Efendi, onun yerine de Okçuoğlu Mehmet Sahi Efendi geçsin!”

İbrahim Paşa, kısa bir görevden uzaklaştırma devresinden sonra yine mühre kavuşunca ilk iş olarak Sadettin’den öğ almaya kalkıştı, her işten menedilmiş ve haysiyeti yıkılmış olan Hoca’nın gururunu bir derece daha yaralamış olmak için öğ-

lunu Anadolu Kazaskerliği'nden çıkardı, yerine Hocanın düşmanı Kuş Yahya'yı getirdi, el altından da Rumeli kazaskeri ile şair Baki'yi kışkırtarak Hoca Sadettin'in uzak bir yere sürülmesi için onlara bir ferman kaleme aldırttı, Padişaha verdirdi.

Sultan Mehmet, anasından sonra Hocasına değer verir ve saygı gösterirdi. Yine anasının hatırı için Hocasını küçük düşürmüştü ama onu büsbütün feda etmekten çekindi, Okçu-zade kalemıyla yazılıp kazaskerler ve şair Baki tarafından imzalanan jurnale değer vermedi, Hocasının devlet işlerine karışmamak şartıyla evinde oturmasına izin verdi.

İşte Eğri seferini hazırlayan ve bu seferin birtakım nahos durumlara rağmen zaferle neticelenmesinde başlı başına etkili olan Hoca Sadettin'in aldığı ödül ilk ağızda bu oldu.

Vakanüvisler de, savaşa gitmemek için her çareye başvuran, ordunun yürüyüşü sırasında İstanbul'a dönmek üzere durmadan çare arayan, Haçova Muharebesi'nde kaçmaya hazırlanan Üçüncü Sultan Mehmet'i "Eğri Fatihi" diye tarihe geçirmeye çalışmıştı. Halbuki Eğri Fatihi ve Haçova galibi gerçekte Hoca Sadettin'dir.

Sultan Mehmet, yol üzerinde bu işleri gördükten sonra İstanbul'a doğru ilerlemeye devam etti. Davutpaşa'da anası ve hasekileri tarafından karşılandı. Safo, gelenek uyarınca "Aslanım," diye hitap ettiği biricik oğlunun, belki kendinden önce gözdelerini özlemiş olacağını hesapladığından onları da beraber getirmiş ve Davutpaşa Sarayı'nda, gelini saat başına değışecek bir gerdek kurulmasını sağlamıştı.

Hünkar, iliğine kadar haz ve sevinç içindeydi. Çünkü ölümün sesini aksettiren toplardan, ölümün rengini sezdiren mızrak ve kılıç pırıltılarından, hatta bizzat ölümden artık uzaktı. Hayatın sesi, rengi ve kokusu demek olan kadınlarla yan yanaydı! Bu hazla, bu sevinçle üç beş gelinli bir güveyin çılgınlığına bürünerek o gece sabaha kadar uyumadı, Davutpaşa Sarayı'nı kahkahası ve gözdelerinin kahkahalarıyla çnlattı.

Onun İstanbul'a girişini tarih kitapları şöyle kaydediyor: Vezirler, hocalar, önlerinde kaymakam paşa ve müftü bu-

lunduğu halde Davutpaşa sahrasında saf saf dizilerek alay oluşturdu. Hünkârın geçeceği sokakların hepsine çeşit çeşit değerli kumaşlar, renk renk nefis çuhalar serilmişti. Yahudi ve Frenk tacirler yerlere serdikleri ve duvarlara mihladedikleri kumaşların güzelliğiyle kendi malları üzerine dikkat ve rağbet çekmeye çalışıyor, yol boyuna konulan buhurdanlar güzel kokular saçıyordu. Büyük cami yöneticileri birer öküz, beşer koyun kurban etti. İmamlar, şeyhler, müezzinler, dervişler ilahiler okuyor ve her tarafı bu ilahi sesler içinde bırakıyordu. Törene, iki bin esnaf birliği ve dört bin tersane işçisi de katılmıştı.

İran elçisi Zülfikar Han, bütün emrindekilerle Fatih Camisi civarındaki sarayının önünde selam duruyordu.

Özbek Türkleri, usulüne uygun eyerlenmiş yedi atı yedekte tutuyor, bunlar rahat durmuyor, cilveli cilveli oynuyor ve kemirmekte oldukları gümüş gemleri adeta dile getiriyordu.

Hünkârın Topkapı Sarayı'na gelmesiyle, büyük şair Baki, selamet ve afiyetle dönüşünden dolayı kendisini kutladı ve bir kaside sundu. Yedi gün şenlik yapılarak ordunun zaferi kutlandı. Bu arada İran elçisi, kendine has kıyafetiyle dikkati çekiyordu. İpekli ve çizgili bir kumaştan yapılma, elmaslarla, kuş tüyleriyle süslü dar bir kavuk taşıyordu ki, eski İran hükümdarlarının serpuşlarını akla getiriyordu.

Zülfikar Han, Üçüncü Sultan Mehmet'in İstanbul'a girmesinden biraz sonra Sadrazam tarafından kabul edildi ve İbrahim Paşa, hal hatırdan sonra, ona sordu.

"Şah Abbas Hazretleri, dedeleri Şah Tahmasp gibi ilme ve alime dost mudurlar?"

"Evet, sultanım. Yüce Şah hazretleri ilme meraklıdır, bizzat ilimle meşguldür."

"Hangi ilimle ilgilenirler?"

"İslam hukukuyla!"

"Güzel seçmişler. Çünkü devletlerin en sağlam temeli adalettir!"

Padişah bu törenle ilgilenirken Safo da, yeni baştan sadrazamlığa yükselttiği damadından ikramlar, armağanlar bekliyordu. Ama İbrahim Paşa, kendinin o makama gerekli görüldüğünü zannettiğinden ya da Padişahla hoş geçinip Valide Sultan'ı önemsememeyi siyasetine ilke edindiğinden kayıtsız görünüyor, kaynanasına para ve eşya sunmuyor, hatta bu kadarla kalmayarak Safo'nun iltimaslarını da reddetme cüretini gösteriyordu.

Safo, hiç ummadığı bu durum karşısında öfkelenmekle beraber, soğukkanlılığını korudu ve fırsat kollamaya girişti. El altından da eski kaymakam Hadım Hasan'la pazarlığa başladı. Sadrazam olmak için canından başka her şeyini fedaya hazır bulunan Hadım Hasan, büyük ve küçük her memuriyet verildikçe Valide Sultan Hazretleri'ne bir hediyecik vereceği sözünü sarf ettiğinden Safo harekete geçti, sadrazam aleyhinde birçok jurnaller verdirdi, sonra bir gün oğlunu yakaladı, "Aslanım" dedi, "ananım ama bir suç işlemişim. Onu bağışlamamı dilerim."

Sultan Mehmet, telaşla anasının sözünü kesti ve sordu:

"Endişen nedendir anne, açık söyle!"

"Ayşe'min kocasını görevden aldığı anda isabet etmişsin. Bunu şimdi anladım. Onu yerinde tutmak için sana yalvardığımı da pişman oldum. Herif, düpedüz uğursuzmuş. Bak-sana, Macar işleri yine altüst oldu. Satırcı vezir bozuldu. Bu felaketler hep damadımız olacak iş bilmezsin yüzünden. Kendisini kovmazsan, korkarım ki, ocaklı yine ayaklanır, seni bir daha sefere sürükler. Onun için aman verme, hemen mührü al, yerine savaştan darptan anlar bir veziri getir. Benim de eski suçumu bağışla."

"Ayşe gücenmez mi bize?"

"Niçin gücensin? Damatlık başka, vezirlik yine başka. Zaten İbrahim'in kellesini kestirecek değiliz. Varsın, sultanının yanında otursun."

"Ya kimi vezir edelim dersin?"

"Ben karışmam o işe aslanım ama Hadım Hasan Paşa'yı

mühre layık görüyorum. Sen seferdeyken, onu çok sınadım, sana sadık buldum.”

Bu konuşma üzerine sadrazamlık koltuğunda değişiklik yapmayı kararlaştıran Sultan Mehmet, işi danışarak yaptığını düşündürmek için Şeyhülislam Bostanzade Mehmet Efendi’yi huzuruna çağırttı.

“Efendi” dedi, “mührümü başkasına vermek istiyorum. Kime versem acaba?”

Hoca, bir düzene kapılmamak ve Padişahın eniştesi bulunan sadrazam aleyhinde konuşmuş olmamak için tedbirli davrandı.

“İbrahim Paşa kulunuzun,” dedi, “suçu nedir, görevden alınmasını gerektiren hali var mıdır?”

“Suçu bir değil, yüzdür. Onlardan biri de Kırım Hanı mad-desidir. Koca bir ülkeyi karışıklık içinde bıraktı, kardeşi kar-deşe kırdırdı.”

“O halde silsileye uyulsa nasıl olur? İkinci Vezir Cerrah Mehmet Paşa’nın birinci vezir olması gerekmez mi?”

“Silsile öyle gerektirir ama Cerrah Mehmet Paşa’nın o kadar birikimi yoktur. Benim aklıma Hadım Hasan gelir. Ben seferdeyken o, İstanbul’u koruma işini hakkıyla başardı. Bir hoş yola girdi. Siz de biliyorsunuz ya!”

Hünkarın açık konuşması ve içini açığa vurması üzerine Şeyhülislam Efendiye, yarın sadrazam olacak kişinin methini yapmak ve borusunu çalmak düşünüyordu. O da bu görevi hemen yapmak istedi.

“İsabet buyurdunuz, keramet gösteriyorsunuz,” dedi. “Hadım Hasan Paşa kulunuz, mührünüze gerçekten layıktır. Çünkü yüce efendimize sadıktır. Devlet işlerine de aklı erer.”

Hadım’ın sadrazamlığı bu şekilde gerçekleşti, İbrahim Paşa Salacak’taki sarayında oturmaya memur edilerek imparatorluğun idaresi bu tüysüz vezire verildiyse de Hadım Hasan, daha ilk günlerde işi azıttı. Valilikleri, mutasarrıflıkları, tımarları, zeametleri, o güne kadar görülmemiş bir küstahlık-

la açık arttırmaya koydu, açıktan satmaya koyuldu.

Padişahların halktan rüşvet almayı adet edindikleri bir devirde onun her memuriyeti parayla satmasında olağanüstü bir durum yoktu. Ama “İbadet de gizli, kabahat de” ilkesine sadık kalmak isteyen o günün zihniyeti bir valiliğin, bir tımarın, bir vakıf sorumluluğunun, bir kadılığın açık arttırma veya aleni pazarlık yoluyla satılmasını hoş bulmuyordu. O sebeple dedikodu başladı, Hadım vezir aleyhine genel bir nefret doğdu.

Rüşvet uzmanı Vezir, hedef olduğu nefreti sezmiyor değildi ama kimseden çekinmiyordu. Hatta bir aralık işin içyüzünü de ortaya koymaktan çekinmedi, her alışverişin sonunda, kendilerinden para sızdırdığı adamlara şu yolda dert yanmaya başladı:

“Sizden çok şey aldığımı biliyorum ama vebali benim değil. Çünkü sizlerden aldığımı, bir habbesini alıkoymadan Valide Sultan Aliyyetüşşan Hazretleri’ne takdim ediyorum. Kendileri beni taksite bağlamışlardır. Her gün bir miktar akçe vermek zorundayım.”

Bu sözler de ağızdan ağza geçerek bütün İstanbul’a yayıldı. Valide Sultan aleyhindeki hoşnutsuzluğu arttırdı. Safo’nun olup biten işlerden haberi yoktu. Alemi kör ve herkesi sersem sanarak sadece hazineler toplamaya çalışıyordu. Onun bu gafleti, Hadım vezirin gasp ve gayreti bir hayli devam etti ancak Vezirle Topkapı Sarayı Kapı Ağası Gazanfer’in arası açıldığı gün iş değişti.

Gazanfer, Üçüncü Sultan Mehmet’in dedesi Sarı Selim zamanında, kardeşi Cafer’le beraber has odaya girmişti. Parlak ve işlenmiş bir zihne sahip olduğu için Selim ve Üçüncü Murat zamanlarında derece derece yükseldi, odabaşı oldu ve nihayet mabeyin müşirliği demek olan kapı ağalığına çıktı. Odabaşılıкта yirmi, kapı ağalığında otuz yıl kalmıştır. Alimleri, şairleri, sanatkarları koruduğu için, aydın zümre üzerinde de gücü ve etkisi vardı. Birçok yazar, eserlerini onun adına ithaf etmiştir.

İşte bu adam, Üçüncü Mehmet devrinde ve Hadım Hasan'ın sadrazam bulunduğu yıllarda en güçlü günlerini yaşıyordu. Vezir, Valide Sultan'a güvenerek bazı işlerde onun kazancını baltaladı ve birtakım iltimaslarını hasıraltı etti. Gazanfer de, buna karşı onu aşağılamaya, alaya almaya ve tören sıralarında önemsememeye başladı. Hadım, gizlenmesine gerek görülme-yen bu düşmanlıktan er veya geç zarar görebileceğini düşün-düğünden kendini korumak istedi, bir cuma namazı sırasında Ayasofya'da Padişahın yanına sokuldu, Gazanfer'in köleliğe ya-kışmayan işlerini sayıp döktü. Valide Sultan aleyhinde dolaplar çevirmek istediğini söyledi.

"Hain bir adamdır, ferman buyurunuz, bugün kellesini kestireyim."

Sultan Mehmet hiç ses çıkarmadan dinlemişti. Söz bitince başını hafifçe çevirdi, bir kelime söyledi:

"Olmaz!"

Hadım Hasan pişman olarak geri çekildi. Baltayı taşa vur-duğunu görüyor ve için için titriyordu. Bununla beraber, bir şeyler yapmak, yeniçerilerle uyuşarak Gazanfer'i yenme çare-lerini düşünmekten de geri kalmıyordu. Padişah ise camiden saraya döner dönmez, anasının yanına koşmuş, heyecanla haber vermişti:

"Senin Hadım Hasan sapıtmış. Neredeyse haremime bile burun sokacak," dedi ve onun söylediklerini birer birer anlattı.

"Kızdım," dedi, "çok kızdım. Lakin seni gücendirmemek için kendimi tuttum. Eğer sana saygım engel olmasaydı, bu kendini bilmez Hadım'ın kafasını camide uçurttururdum."

Safo, sakın ve serinkanlı, cevap verdi:

"Sırası gelince yine yaparsın aslanım. Şimdi üzülme, gül, eğlen. Bir kölenin gevezeliği, bir padişahın canını sıkmamalıdır. Onları dinlemeli ama sinirlenmemeli."

Hünkar kendi dairesine çekilince de Gazanfer'i çağırttı.

"Bre ağa" dedi, "Sadrazamla aranda ne var? Herif bugün aslanıma birçok şeyler söylemiş, senin idamını hem de ayak

direyerek istemiş!”

Gazanfer’in gözleri döndü, dudakları titredi, yüreği alev içinde kaldı. Sadrazamın yaptığı hamleyi bir türlü hazmedemiyor, hiddetinden küplere biniyordu. Bu ruh hali içinde ne dediğini de bilmiyor, atıp tutuyor ve Hadım Hasan aleyhinde ağza alınmaz şeyler söylüyordu. Nihayet son suçlamayı da yaptı.

“Melun herif,” dedi, “sizin adınızı halkın da ocaklının da ağzına düşürdü. Şerefimize batman batman kir sürdü. Güya siz onu takside bağlamışsınız, her gün kendisinden akçe alırmışsınız. Ben bu hezeyanı araştırmak üzereydim. Melun sezdi, benden önce davranmaya yeltendi. Maksadı beni aradan çıkarmak, sonra eşkıyayı saraya hücum ettirip sizi yüce efendimizden ayrı bırakmaktır. Hoş, şimdi alacağı olsun!”

Safo’nun da etekleri tutuşmuştu. Hadım Hasan’la kendi arasındaki alışverişin dile düşmesinden endişeleniyordu. Gazanfer, kellesini yerinde tutmak için sadrazam hakkındaki sözlerini Padişaha da tekrar edebilirdi. O halde acele etmek, başkalarından önce Hünkârı büyülemek lazımdı.

Safo, işte buna göre davrandı, neşeli bir dakikasını gözleyerek oğlunun yanına sokuldu. Harem işlerine dair onu memnun edecek birtakım sözler söyledikten sonra, birden hatırlamış gibi davrandı:

“Az kaldı” dedi, “unutuyordum, aslanım. Hadım Hasan gidisi çalıp çırpıtığı hazineleri bana verdiğini söylemiş. Demek ki, beni dile getirip halkı senden soğutmak ister. Doğrusu çok gücüme gitti. Al-i Osman devleti kuruldu kurulalı hiçbir vezir bu küstahlığı etmedi, hiçbir anne, oğlunun saltanatı devrinde böyle karalamaya uğramadı. Bu melunu senin gazabına havale ediyorum. Nasıl bilersen öyle yap.”

Sultan Mehmet, önemli meseleler karşısında takındığı şaşkın tavra büründü ve sordu:

“Kim gelip de size bu sırrı faş etti?”

“Bütün şehir halkına, ocaklıya bir parmak bal olmuşum. Artık duymasak ayıp. Yeniçeri Ağası Tırnakçı Hasan dahi vezir

gidisinin dediklerini bilse gerektir.”

Daha fazla konuşmamak için odadan ayrılmaya hazırlandı. Çünkü konunun sık dokunup, ince elenmeye dayanacak hali yoktu. Hünkar, yanı başında duran çekmece üzerinden bir kağıt aldı, uzattı.

“Biraz” dedi, “durun, buyurun, Sadrazamın şu özetini okuyun.”

Hadım Hasan Paşa, o sırada açılmış olan şeyhülislamlığa şair Baki’yi öneriyordu. Safo, kanına susadığı adamın tezkere-sine şöyle bir göz attı. O makamı da kendisine bağlı tutmak hırsına kapıldı.

“Aslanım” dedi, “bu da bir haksız dilek. Ben, cenabın da bilir, Hoca Sadettin’i sevmem. Çünkü mal canlısı, para canlısı bir adamdır. Beş oğlunu birden mümkün olsa kazasker yapmak ister. Ama herifin hakkını da inkar etmek elimden gelmez. Bugüne bugün ulemanın yüz suyudur, zamanımızın Ebussuud’udur. O dururken Baki Efendi’yi müftü yapmak nasıl olur?”

Hünkar bir şey söylemedi ve tekrar gitmeye davranan anasını alıkoymak da istemedi. Kaşları çatıktı, düşünmeye çalıştığı anlaşılıyordu. Bununla beraber yalnız kalınca, sadrazam meselesini unuttu, şeyhülislamlık işini de hatırdan çıkardı, baş hasekisi Handan’ı çağırdı, etliye sütlüye karışmaktan ve hele kaynanası Safo’nun önünde ağız açmaktan daima uzak kalan bu saf kadıncağızı biraz okşadı.

“Çocuk” dedi, “nasıl?”

Handan cevap verdi:

“İyidir.”

“Ya Mahmut?”

“Onu seyrek görüyorum. Galiba kılıç oyunuyla meşgul.”

Handan’ın oğlu Ahmet adını taşıyordu. O sırada yedi yaşındaydı. Mahmut, Şehnaz adlı başka bir hasekinin oğlu olup veliahttı ve dokuz yaşını bitirmişti.

Sultan Mehmet’in yüzü ekşidi.

“Anası” dedi, “niçin bu kazalı işe rıza gösteriyor? Kılıç ço-

cuğun bir yerine girerse, hali nice olur, kellesi elimden nasıl kurtulur? Haydi, git, Mahmut'a kılıç oyununu yasak ettiğimi söyle. Ahmet'i de dadısıyla birlikte yanıma gönder."

Handan, düşünceli bir halde çıktı, kendi oğlunu otuz üç örgülü saçlarından bir kısmı çözükle dadısıyla birlikte Padişahın yanına yolladı, kendisi de dört siyah köleyle silah oyunu oynayan veliahdın yanına gitti, aldığı emri bildirmek istedi. Ancak Mahmut, onun ağız açmasına meydan vermedi.

"Aman efendim" dedi, "çekil. Çünkü bir vuruşta düşman kellesinin nasıl düşürüleceğini şu heriflere öğretiyorum, işimi bozma."

Odanın ortasına bezden, çaputtan bir manken, daha doğrusu korkuluğumsu bir şey konmuştu. Onun kelle denilen noktası üzerinde kılıç vurma alıştırması yapılıyordu. Handan, başka bir kadından doğmuş olmasına rağmen, candan sevdiği Mahmut'un bu masum eğlencesini yarım bırakmaya kıyamadı, mankendeki kellenin düşmesini bekledi ve Şehzade bu başarının neşesiyle kendini selamlarken, Hünkarın iradesini bildirdi.

"Baban meraklanıyor, bir kazaya uğramandan korkuyor, kılıç oyunlarını bırakmanı istiyor."

Küçük Mahmut, boyuna posuna yakışmayan bir ciddiyetle sordu:

"Gerçek mi söylüyorsunuz? Yüce babam böyle mi emretti?"

"Evet, yavrum. Evet, civanım."

"İnanamayacağım geliyor. Hiç babamın sana 'tarak kullanma', 'eline iğne alma', 'çocuklarını okşama' dediği var mı?"

"Hayır."

"O halde nasıl oluyor da bana kılıçla oynama, diyor. Kadın için tarak, iğne, evlat neyse, erkek için de kılıç, ok, kalkan, mızrak, at odur anne."

Handan, yaşından büyük konuşan çocuğun yüzünü okşadı.

"Belki," dedi, "haklısın. Fakat padişahların iradesine karşı

gelinmez. Onun için sen de, dilini tutacaksın, yüce efendimizin fermanına boyun eğeceksin, bir daha eline kılıç almayacaksın.”

Çocuk, başını salladı. İsyanla dolu gözlerini aç aça cevap verdi:

“Hayır, efendim. Kılıcımı bırakamam. Yalnız babamın ayaklarını öperek iznini alırım.”

Şimdi o da Handan’ın ardına takılarak Hünkarın dairesine gidiyordu. Boyu, o heyecanlı dakikalarda daha uzun görünüyordu ve sağlıklı endamında mücadeleden korkmayan bir ruhun sonsuz yüceliği seziliyordu.

Sultan Mehmet, küçük oğlu Ahmet’i karşısına oturtmuştu. Göğsü bağı açık dadısının başını da onun dizine yatırmıştı. Saçlarını çözüp örüyordu. Halayığın birden değişen, altınlaşan hülyaları gözlerinde, hatta yere serilmiş kalçalarında titreyip duruyordu. Hünkar da, mini mini bir hovarda olan oğlunun parmaklarındaki hünerden ziyade o parmaklarda açılıp bükülen saçların rengine gözlerini kaptırmış gibiydi.

Handan, esir bir dişi ile ona hükmeden bir erkeğin sessiz bir anlaşma imzalamaya çalıştıkları ve cinsi kokularıyla konuştukları böyle bir sırada odaya girdi. Mahmut’u babasıyla yüz yüze getirdi. Sultan Mehmet, içine garip arzular yaratan böyle bir anda rahatsız edildiği için kızmak, dadı hatun da sanki suç üstü yakalanmış gibi utanmak üzereydi. Fakat Şehzade Mahmut, babasının da dadının da hislerini tomurcuk halinde bırakan bir hamle yaptı, küçücük ağzına sığmaz görünen gür bir sesle Padişaha sordu.

“Kardeşimin annesi bir şeyler söylüyor efendimiz. Doğru mu acaba?”

Sultan Mehmet, çatkın kaşlarını biraz daha sıkılaştırdı, azarlar gibi konuştu:

“Anneler daima doğru söyler. Sen nasıl olur da annen olan hasekimin sözlerindeki doğruluktan şüphe edersin?”

“Haşa efendimiz, şüphe etmedim. Size dert yanmak iste-

dim.”

“Hasekim ne dedi de sen hayıflandın?”

“Kılıç oyunundan vazgeçmemi söyledi.”

“O söz, onun değil, benimdir. Şimdi de tekrar ediyorum. Bir daha eline kılıç almayacaksın. Yaşın biraz ilerledikten sonra, yine ben izin veririm, oynarsın, şimdi yasak.”

Çocuk gamlı gamlı babasına baktı, yine gamlı gamlı içini çekti.

“Ben,” dedi, “kılıç kullanmayı öğrenirsem, memnun kalacağınızı umuyordum. Çünkü şarktaki ordularımız bir iş başaramıyor. Nemse sınırlarındaki ordular ise boyuna bozuluyor. Ben, kılıç oyunlarını öğrendikten sonra, ordularınızın başına geçmek, düşman kralların tahtlarını başlarına geçirmek istiyordum. Meğer yanlış düşünüyormuşum.”

Gözleri dolu doluydu, ağlamak üzere bulunuyordu. Sultan Mehmet, bu üç buçuk karış boylu çocuğun askeri bozgunlardan ve geleceğe ait intikamlardan bahsedişinden ötürü hayret içinde kalmıştı. Bön bön oğluna soruyordu:

“Sana bunları kim öğretti? Anan mı, dadın mı, lalan mı?”

“Kimse öğretmedi efendimiz. Şu, bu konuşurlarken duydum.”

“Bir dahi böyle sözlere kulak verme, hele savaş işiyle, vurdu kırdı işleriyle kafanı yorma. Ben sağken, böyle şeyler düşünmek sana düşmez.”

Masum gözlerinden sessiz sessiz yaş dökülen çocuğu odasında da tutmadı. Handan’a vererek dairesine yolladı. Neşesi kaçmış, biraz önce duyduğu istek kesilmişti. Henüz yerde uzanmış bir halde duran dadı kadının kalçasındaki davet işaretlerinden haz almıyor ve küçük oğlu Ahmet’in saç çözüp örme alıştırmasını da hoş bulmuyordu. Bu sebeple onları da odalarına gönderdi ve kendisi de sakalını parmaklarıyla taraklaya taraklaya dolaşmaya başladı.

Dokuz yaşındaki oğlunun sınır boyundaki facialardan dolayı üzüntü duyarak oç alma ihtiyacına kapılmasını bir türlü

aklı almıyor ve bunu bir yaradılış sapkınlığı, bir kan fesadı, bir şuur bozukluğu sayıyor ama bu düşünce ona, oğlunu şefkatle düşünmek eğilimi verecek yerde garip bir nefret hissi doğuruyordu.

Evet, oğlundan, o dokuz yaşındaki çocuktan iğrenir gibi olmuştu. Bu duygunun sebebini anlamamakla beraber çözmeye de gerek görmüyordu. Yalnız dünkü Mahmut'la, bugünkü Mahmut arasında bir fark vardı. O fark, bir tiksinti halinde ruhuna kadar süzülüyordu.

Sultan Mehmet, uzunca bir süre, bu hissi durum içinde dönüp dolaştı, sonra dairesine çıktı, Safo'nun yanına gitti. Valide Sultan, muhteşem odasında Yahudi Kira ve Raziye Kalfa'yla baş başa vermiş, mali işler üzerine tartışıyor ve Kira'nın getirdiği hesapları kılı kırk yararcasına inceliyordu.

Padişahın habersizce odaya girişi, Kira'yı sevindirdi, Raziye'yi telaşa düşürdü, Safo'yu ise meraklandırdı. Raziye'nin telaşı, Safo'nun merakı açıklama istemez. Fakat Kira'nın sevincindeki sebepleri açıklayalım. Safo, o gün Kira'nın aracılığıyla Venedik elçisinden birkaç top kadife almış ve bu hediyeden son derece memnun olduğu için ana diliyle balyoza bir tezkere yazmıştı. Kira, bu tezkereyi Padişahın huzurunda Valide Sultan'dan aldığını söylemek, yani Venedik elçisini kendine yüz kat fazla minnettar bırakmak imkanını bulduğu, aynı zamanda bütün Musevi alemine karşı övünmeye hak kazandığı için sevinliyordu.

Gerçi yıllardan beri saraya girip çıkıyor, Nurbanuların ve Safoların korumasında hazineler düzüyordu. Ama padişahların yüzünü görmesi, görebilmesi rüya gibi bir şey oluyordu. Şimdi yüce Padişahla yan yana bulunma fırsatına kavuşmuştu. Nefesini duyacak kadar kendisine yakındı.

Sultan Mehmet, kadınların birbirine uymayan düşünceleriyle ve duyguları ile ilgilenmedi, Kira'yla Raziye'nin yüzüne bile bakmadı, hızlı hızlı yürüyerek annesinin yanına yaklaştı.

"Sizinle," dedi, "biraz görüşmek isterim!"

Safo, öbür kadınlara parmağıyla kapıyı gösterdi ve Raziye Kalfa hemen yer öpüp çekildi. Ama Kira, o hümayun işarete rağmen, ayrılmakta acele etmedi, bir fino şaklabanlılığıyla halılara kapandı, sürünmekle koşmak arasında garip bir yürüyüşle Hünkara doğru ilerledi, iki ayağına birden sarıldı.

“Ne Musa,” dedi, “bu nimete erdi ne Harun, ne Davut bu yüceliği gördü ne Süleyman. Ulu Tanrı işte mübarek yüzünü görmemi, mübarek ayaklarına yüz sürmemi nasip etti. Ben, deden büyük Süleyman Hazretleri’nin, deden rahmetli Selim Sultan’ın, mekanı cennet olan pederiniz Murat Han’ın da ayaklarına yüz sürmüşüm, iltifatlarını görmüşüm. Ama bu güne dek, sizin yüzünüzü yakından görmek, ayağınızı öpmek kısmet olmamıştı. Allah’a şükürler olsun, şu ihtiyar yaşımda, bu nimete erdim. Artık ölsem de gam yemem. Fani dünyada hiçbir muradım kalmadı, yalnız bir niyazım var. Cenabınızın dünya durdukça var olmanıza dua ede ede gözümü kapadığım, toprağın altına göçtüğüm gün, üç büyük padişahın bana ihsan ettikleri fermanların -ahrette de hayırlarını görmem için- atlas keseler içinde göğsüme konmasını vasiyet etmişimdir. Cenabınızın ve dedelerinizin fermanları gibi bir ferman hediye edin.”

Canı sıkıntılı olan Hünkar, kaşlarını çattı, homurdandı: “Ne ister bu ihtiyar benden anne?”

Safo “Kalk Kira, aslanımı rahatsız etme,” dedikten sonra anlattı.

“Cennetmekan Sultan Süleyman Han buna bir ferman vermiş, kendisini haraçtan, vergiden affeylemiş. Dedenle baban da ayrı ayrı fermanlarla o affı perçinlemiş. Şimdi aslanımdan aynı hediye istiyor.”

“Peki, peki, dediği yapılısın!”

Yeri geldiği için, söyleyelim. Kira denilen bu Yahudi kadının daha Sultan Süleyman zamanında saraya girdiği ve baş haraçtan, bağ, bahçe, otlak, sekban, hisar yapma, koşucu, azap, naip, subaşı salgınlarından, saray bekleme ve süpürme, aygır tutma, orduya sürülme gibi angaryalardan ve bütün vergiler-

den muaf tutulduğuna dair bir ferman aldığı sabit olmuştur. Kanuni'nin bu istisnayı içine alan 1548 tarihli fermanı İkinci Sultan Osman'a kadar bütün oğulları, torunları tarafından yenilenmiş ve 1617 tarihli son ferman Rus Müzesi'nde bulunarak yayımlanmıştır. Yine bu Kira'nın Fransa-İspanya arasında, Catherine de Medicis ve İkinci Filip devirlerinde açılan savaşa bile burun soktuğu, Fransa lehine Türklerin yardımını almaya çalıştığı ve bu savaşın safhalarından Venedik elçisini haberdar etmek suretiyle de casusluk yaptığı kesindir. Catherine de Medicis, Safo'yla mektuplaşıyor, Kira bu yazışmaya aracılık ediyordu. Ama Kira'nın sıkı biçimde bağlı bulunduğu hükümet, Venedik'ti.

Çünkü Safo, kocasının zamanında olduğu gibi, oğlunun da saltanatı sırasında öz yurduna ve öz milletine yardım etmeyi, kazançlar bağışlamayı görev edinmişti. Kira da, bu yüzden Venedik elçileriyle sıkı bir ilişki içindeydi. Nitekim o elçilerden Kantarini ve Surazno Bernardo, bütün raporlarında Kira'dan söz etmiştir. Yasef Kohen adlı bir Musevi yazar da Kira'dan bahsederken "İstanbul'da Türk kralının sarayında ünlenmiş bir kadın olup devlet büyükleri ona secde ederdi, hükümetten memuriyet isteyenler, kendisine başvururdu," diyor.

İşte bu ayarda bir afet olan Yahudi Kira, Üçüncü Sultan Mehmet'ten de kolaylıkla bir ferman koparmış bulunuyordu. Dalavereci kadın, isteğine erdikten sonra, yine yerlere kapandı, yine Hünkarın ayaklarına yüz ve göz sürdü, Safo'nun da eteğini öpmesinin ardından odadan çıktı. Hünkar neşesizdi ve Kira'nın yapışkanlığından huylanmışa benziyordu. Safo, aslanının kükremek istediğini sezdiğinden zekasını hemen seferber etti.

"Hayrola," dedi, "canın sıkılmışa benziyor. Hangi küstah, gül yüzüne bu ekşiliği getirdi?"

"Bizim Mahmut!"

"Torunum mu?"

“Evet, oğlum!”

Safo, ilkin hayret etti, sonra, oğlunun iki elini yakalayarak uzun uzun güldü. “Aman aslanım,” dedi, “deminden beri yüreğim ağzımdaydı, dışarı düşecek gibi çarpıyordu. Çünkü seni üzüntülü görmüştüm. Meğer şaka ediyormuşsun.”

“Şaka değil anne. Ciddi söylüyorum, Mahmut canımı sıktı.”

“Sana validen de Mahmut da feda olsun aslanım. Torunum ne yaptı da, seni kızdırdı?”

“Kılıç oyunlarına pek meraklı, akşama kadar elinden kılıç düşmüyor. Kazalı bir oyun olduğu için yasak etmek istedim. Yanıma geldi, karşıma dikildi, *Ben senin ordularına serdar olmaya hazırlanıyorum*, dedi. Yaşı küçük ama sözü büyük. Bakışları da delimsi. Kendisini kovdum, seninle konuşmaya geldim. Acaba ne yapalım da bu çocuğu şu huydan vazgeçirelim?”

Safo, gözlerini yarı kapadı, kısa bir süre düşündü ve şu cevabı verdi:

“Huy, canın altındadır aslanım. Onun için Mahmut’u sıkıştırmak doğru olmaz ama bu yaşta serdarlık kuran bir çocuktan da hayır gelmez. Onun için kızlar ağasına tembih edelim, Mahmut’u gözetletelim. Yaşı büyüdükçe, deliliği de büyürse, aklını fesat bürürse, cezasını verelim.”

Oğlunda merhamet, şefkat duygularının kıvıldadığını sezince, kaşlarını çattı, ağır bir sesle ilave etti:

“Deden Yavuz’u unutma. Eli silah tuttuğu için, babasını deviriverdi.”

Sultan Mehmet derin derin anasının yüzüne baktıysa da o güzel çehrenin olgun bir nefasetle parıldayan hatlarını görmedi. Gözleri anasının hoş çehresine dikili olmakla beraber, gözbebeklerinde çocukluğundan delikanlılığa geçiveren oğlu Mahmut’un gürbüzleşmiş yüzü dolaşüyor, o yüz, yavaş yavaş Yavuz’laşıyor, Yavuz Sultan Selim’i andırmaya başlıyordu.

Safo’nun oğlu bu kuruntuyu izlemeye katlanamadı, hafif bir titreme taşıyan parmaklarıyla gözlerini sildi, belli belirsiz içini çekti.

“Hoşçakal valide,” dedi, “ben daireme çekiliyorum.”

Odasında Mahmut’u unuttu, sadrazamı hatırladı. Anasının kutsal adını dillere düşüren bu adamı cezalandırmak istiyor ama o hikayeler ve söylentiler yüzünden devirdiğinin anlaşılmasını da tatsız buluyordu. Kendisiyle onun arasında bir çekişme yaratmayı tasarladı, bir bahane aramaya başladı. Sadrazamı kızdıracak, terbiyesizliğe yöneltecek bir bahane arıyordu. İşte bu düşünce sırasında gözüne vezir tarafından yol lanıp cevabı henüz verilmeyen şeyhülislamlık yazısı çarptı ve hemen kaleme yapışarak sadrazamın tezkeresinin üstüne şu satırları yazdı:

“Bu göreve hocam Sadettin Efendi layık olduğu için gereğinin yapılmasını istiyorum.”

Hadım Hasan, Hünkarın tahminini doğru çıkardı, bu yazıya boyun eğmedi, tarihçi Solakzade’nin tabirine göre, çirkin bir yazı daha yazdı, Baki Efendi’nin şeyhülislamlığa tayininde ısrar etti. Bu iş, efendiyle köle arasında adeta bir mücadele konusu oldu. Efendi, “Olmaz!” dedikçe, köle sinirlenip “Olacak!” diye bağıırıyordu. Nihayet Hünkar, Hoca Sadettin’in şeyhülislamlığını ilan ettirdi, tartışmayı kapadı ve esas amacına geçerek Sadrazamın Hoca aleyhindeki yazılarını kendine verdi.

Sadettin ilmine, hizmetine ve şahsi onuruna düşkün pek gururlu bir adamdı. Erkeklikle ilgisi, dişilikle bağlılığı olmayan, çift cinsiyetli olmadığı için adem evladı arasında ne olduğu bilinmeyen bir hadımın kendi aleyhinde yazılar yazmasından dolayı öfkelenmişti. Valide Sultan’ın onu koruduğunu öğrendikten sonra bu öfke müthiş bir hınca dönüştü, hemen harekete geçerek Kapıağası Gazanfer ve Yeniçeriağası Tırnakçı Hasan’la birleşti, Sadrazamın “Katli vacip bir rüşvet yiyici olduğuna dair,” fetva yazdı, Padişaha yolladı. Sultan Mehmet de, yeniçeriağasını dinleyerek Hadım’ın ocaklıyı kışkırtmaya çalıştığına, Valide Sultan aleyhinde dedikodular çıkardığına inanmış olduğundan, bu fetvayı emeline uygun bir vesika olarak kabul etti, suçunu Hoca Sadettin’in omzuna yükleyerek Sadrazamı Yedikule’ye kaldırttı ve bir geceyarısı boğdurttu.

Safo, işlemeye ve yiyciliğe alet olarak sadrazamlığa getirdiği adamı, gevezeliğine ceza olarak böylece öldürttükten sonra, halk yanında sifıra düşen itibarını yükseltmek için büyük bir cami yapmaya karar verdi. Hürrem Sultan için Kanuni'nin yaptırdığı camiden çok yüksek bir eser meydana getirmek, İstanbulluların gözlerini kamaştırmak istiyordu. Mimarbaşı Davut Ağa, Safo'nun bu dileğine somut bir şekil verdi, güzel bir plan hazırladı.

O sırada Eminönü Sirkeci arasında Yahudiler oturuyordu. Yapılacak camiye gerekli arsa bu muntıkada seçildiği için birçokunu evlerinin istimlak edilmesi gerekiyordu. O sebeple Bizanslılar devrinden kalma bir kiliseyle bir Yahudi sinagogunun yıkılması lazım geliyordu. Safo, yıktırılacak evlere değerlerinin iki misli oranında fiyat biçilmesini ve bu paranın hemen verilmesini emretmişti. Safo, yıktırılacak evlere değerlerinin iki misli oranında fiyat biçilmesini ve bu paranın hemen verilmesini emretmişti. Başka bir muntıkada mevcut ve tamamen viran bir kiliseyle bir sinagogun tamirini uygun görmüştü.

Temel, Muharrem ayının birinde ve bir cumartesi günü atıldı. Ancak, arsa deniz kenarında, dağ eteğiydi. Sürekli su çıkıyordu. Onun için büyük zahmetlere ve masraflara katlanıldı, uzun bir zaman tulumbarlar kullanılarak arsanın sudan kurtarılmasına çalışıldı.

Safo, Kira'yı kullanarak yine hazineler düzüyor ama devlet işlerine karışmaz gibi görünerek Hoca'yı, Gazanfer'i, oğlunu o işlerde serbest bırakıyordu. Bu fettan siyaset, oğlunun kendinden fikir sormak, yardım dilenmek ihtiyacını duyduğu güne kadar devam etti ve bu ihtiyaç doğunca, Hoca Sadettin'i de kendine boyun eğdirerek Sadrazam Cerrah Mehmet Paşa'yı, birçok ağır bozguna uğramış olan Serdar Satırcı Paşa'yı görevden aldırды, daha önce olduğu gibi densizlik yapmamak şartıyla damadı İbrahim'i, tekrar sadrazam yaptırdı.

İşte bu arada Raziye Kadın öldü. Oğlu Mustafa'yı vezir, damadı Mehmet'i kazasker olarak görmüş ve saadet içinde gözlerini hayata kapamış bulunuyordu. Sultan Mehmet, onun

vezir oğlunu çeşitli vilayetlerde vali olarak bulundurmaya devam etti ama damadını, iş gereği, görevden almak zorunda kaldı. Şairler, bu hadiseyi şöyle saptamışlardı:

*Dinlesin nüsh u pendî cümle enam
İrtisadır veren cihana zalam
Azlolundukta Kazaskeri Rum
Hasıl oldu cihana behçeti tam*

*Saldı damadı Raziye karısın
Kuş kaldırmağa edip ikdam
Girdi çıktı saray-ı amireye
Dedi hayfa ki, sağ olaydı anam*

Safo, artık gerçek hükümdar durumundaydı. Gerçi eşinin zamanında ve oğlu tahta çıktığından beri devlet işleri üzerinde büyük bir etkisi vardı. Ama şimdi her iş onun emriyle yapılıyor ve başta Padişah olmak üzere bütün devlet adamları onun ağzına bakıyordu.

Haris bir kadındı. Son derece para canlısıydı, imparatorluğu sülük gibi emmek istiyordu. Zaten Kira'yı ve hekim Salomon Natan Eskenazi gibi madrabaz Yahudileri bütün dedikodulara rağmen koruması da bu para hırsı yüzündendi. Kira ile oğulları, gelinleri ve hekim Salomon'la etrafındakiler taştan para, ağaçtan altın sızdırmak sırrını bilir kimselerdi. Memurlardan, tacirlerden, kadılardan ve herkesten Valide Sultan'ı hoşnut etmek bahanesiyle para, eşya çekip duruyorlardı. Kira, gümrük kesenekçisiydi. Bu sıfatla memlekete giren ve memleketten çıkan bütün eşyadan dilediği kadar gümrük vergisi alıyordu.

Gerek bu çalıp çırpma işlerindeki çirkin artış, gerek Eflak'ta ve Avusturya hudutlarında birbirini kovalayan bozgunlar, nihayet orduyu isyan ettirdi ve saraya karşı bir ayaklanma meydana gelmesine sebep oldu.

İstanbul'da meydana gelen bu askeri taşkınlık, Anadolu'da

Haçova firarilerinin isyanına denk geldi. Kara Yazıcı adıyla şöhret bulan Sekban Bölükbaşı Abdülhalim, savaştan kaçmış birtakım Türkmenlerin başına geçerek Urfa'yı zapt etti. İsyan-dan haber almak için saraydan gönderilen Hüseyin Paşa'yı da kendi tarafına almayı başardı. Karaman Beylerbeyi Vekili Hüseyin'in üzerine yürüdü ancak Aksaray'da yenildi ve Kon-ya'ya kaçmak zorunda kaldı.

Saray bu durumda ciddi davranmak istedi, Koca Sinanpa-şazade Mehmet Paşa'yı asiler üzerine yolladı. Bu zat, Kara Ya-zıcı'yla Hüseyin Paşa'yı Urfa'da çevirdi. Kara Yazıcı, cephanesi ve erzakı tükenince masaya oturdu, kendisine Amasya ili ve-rilmesi şartıyla Urfa'yı, Hüseyin Paşa'yı teslimine rıza gösterdi.

Mehmet Paşa, bu yolla elde ettiği Hüseyin Paşa'yı İstan-bul'a yolladı ve bir haydutla birleşmiş olan eski Vezir, kemik-leri kırılıp bir at üstünde inletile inletile gezdirildikten sonra, Odunkapısı'nda çengele asıldı. Lakin Kara Yazıcı Abdülhalim, Amasya'ya gitmemiş, yine etrafı soymaya başlamıştı. Sinan-zade Mehmet Paşa ona nasihat verdi, Padişaha karşı da "Artık uslu duracak," diye kefalette bulundu. Bunun üzerine hay-dutlar başbuğuna Çorum Sancağı verildiyse de isyanda ısrar ettiğinden Hasan ve İbrahim paşalar kumandasında büyücek bir ordu hazırlanarak Anadolu'da harekete geçildi.

İki Vezir ile Kara Yazıcı bir nisan günü Kayseri önlerinde karşılaştılar, çarpıştılar, sonuç asilerin lehine çıktı, Osmanlı or-dusu ağır şekilde bozguna uğradı. Artık Anadolu, Kara Yazı-cı'nın hükmü ve etkisi altına girmiş demekti. Onu ezecek, tepeleyecek hiçbir güç yoktu. Bizzat Kara Yazıcı da bu fikirde bulunduğu için, fermanlar neşrediyor, rütbelere ve mesnetler dağıtıyordu.

Yine o arada Hoca Sadettin de öldü. Bir gün Üçüncü Mu-rat'ın ruhuna yollanmak üzere Ayasofya Camii'nde mevlit okunacaktı. Hoca da bu dini törende hazır bulunmak istedi, konağında abdest aldı, öğle namazını kıldı, namazın ardından uykuya dalar gibi oldu. Hizmetkarları uyandırmak istediler, Hoca, gözlerini yarı açtı, "Bırakın beni" dedi, "bir parça rahat

edeyim. Gücüm yoktur. Bana oğullarım Mehmet ile Esat'ı yetiştirin."

Bununla beraber, mevlitten de geri kalmak istemedi, Aya-sofya Camii'ne geldi. Çocuklarına hemen haber gönderilmişti. İkiisi de camiye koştularsa da babalarıyla görüşmeyi başaramadılar. Hoca, Aya-sofya'ya geldikten sonra, bir kat daha fenalaşmış, dili tutulmuş, birkaç dakika içinde hayata gözlerini yummuştu!

Şair Baki'nin, Sadettin'den çok daha değerli bir tarihçi olan Ali'nin vefatı da hemen hemen aynı yıla rastlamaktadır. Tarihçi Selanikli de kısa bir arayla Ali'yi takip etti, önemli şairlerden bir kısmı yine o esnada vefat eyledi.

Safo, ne savaş meydanlarındaki bozgunlardan ne Anadolu'daki isyanlardan dolayı üzgün değildi. Ölüp giden değerler için de matem tutmuyordu. Yalnız kendi çıkarını düşünüyor, ustaca düzenler kurarak, boyuna para topluyordu. Fakat Bahçekapı civarında temelini attırdığı caminin yapı işi hızla yürümüyordu.

Çünkü arsaların istimlakında birtakım haksızlıklar yapılmış, şikayet de ayyuka çıkmıştı. Sorun, bina emininin para çalma hırsından doğuyordu. Herif birçok Yahudi evini yıktığı halde, bedellerini zimmetine geçirmişti. Yerlerinden çıkarılıp Hasköy'e göçürülen Musa ümmeti için yapılacak Sinagog'u da ihmal edip parasını cebine indirmişti. Bunlar ve alınan ev sahiplerinin arsaları üzerinde çadır kurup yaygara koparmaları yüzünden yapı işi de etkileniyordu. İşe başladıktan ancak sekiz ay sonra, bina sorumlusunun hırsızlığı Safo'ya aksettirilebildi fakat bu sefer araya veba karıştı. Bu korkunç hastalık günde bin iki bin İstanbulluyu mezara götürüyordu. Mimar-başı Davut Ağa da göçenler arasındaydı, Yenicami'nin temel duvarlarını bile yükseltmeden ölmüştü.

Safo, yeni bir bina emini, yeni bir mimar bularak karınca adımıyla yürüyen yapı işine çeki düzen vermeye çalışırken,

oğlu üzerindeki hakimiyetini çeşitli vesilelerle perçinlemekten de geri kalmıyordu. Son aylarda ele aldığı konu, Şehzade Mahmut meselesiydi. Padişah bu yiğit yaradılışlı oğlundan ürkütüğü ve onun yüzünden başına bir felaket gelmesi ihtimalini sık sık düşündüğü için, Safo da kendisiyle yakından ilgilenmişti. Çünkü oğlunu kuruntusuna esir yaşattıkça devlet işlerini daha sağlam surette eline alacağını umuyordu.

Safo, babayı oğla karşı şüpheye düşürmek işini çok basit yolla idare ediyordu. Sultan Mehmet'i devlet işleriyle biraz fazla meşgul olur görünce, hemen bir bağlantı düşünür, daha doğrusu bir bağlantı yaratıp o konuya geçerdi. Hünkar da daima ve daima bu oyuna aldanırdı. Nasıl aldanmasın ki, gözünde saltanattan daha aziz bir şey yoktu. Oğlunu ise o aziz nesneyi zorla almak düşüncesine bağlı sanıyordu. Bu sebeple Safo, "Dün Mahmut'u gördüm, kökleriyle oynuyordu," gibi bir söz söylemesi, hatta "Onu gördüm," demesi üzerine hemen hemen heyecana kapılarak sorardı:

"Yine kılıçla mı oynuyordu?"

Safo, kaşlarını çatarak ona şu cevabı verirdi:

"Kılıçla oynamak haddine mi düşmüş. Kölelerden alaylar düzüyor, birbirleriyle boğuşturuyor."

Padişah "Bu çocuğa askerlik merakı nereden sinmiş," diye ellerini ovuşturmaya başlarken devam ederdi.

"Aslanımın iradesine uyup eline kılıç almaması yine bir şey. Ama şuna buna fırsat bulunca da bana sorduğu sorulara takat getirilmez. Kimden duyuyor, kimden öğreniyor, bilmem ama çocuğun bilmediği şey yok. Mesela geçen gün benim yanıma geldi, *Efendim, duydunuz mu, Yanık nasıl düştü*, dedi. Ben, *Hayır, aslanımın aslanı. Nedir o hikaye*, dedim. *Hikaye değil. Ağlanacak bir iş*, cevabını verdi, dizimin dibine oturdu. Yanık Kalesi'nin düşman eline nasıl düştüğünü yanık yanık anlatmaya koyuldu. Yalnız bu kadar mı ya? Budin'in de düşman tarafından kuşatıldığını anlattı, sonunda ellerini dizime koydu, *Valide Hazretleri, Valide Hazretleri, sözüme kulak veriniz, Budin giderse, Macaristan elden çıkar. Macareli elden çıkınca, Belgrat sal-*

lanır. Belgrat düşünce, Sırbistan kaybolur. En sonunda Rumeli bize allahaismarladığı çeker' diye bağırdı."

Sultan Mehmet, gözleri büyüye büyüye anlamak istedi:

"Ne demek ister bu çocuk?"

"Ne demek isteyecek? Aslanımın tutumunu beğenmiyor, vezirlerin iş başaramadıklarını sanıyor, kendisi serdar olmak istiyor!"

"Daha on beşine basmadı anne, bu hülyalara nasıl düşer?"

"Yaş değil, baş işi aslanım. Allah'ın günahkar olacak kulları daha emeklerken kendilerini belli eder."

İşte Safo, bu telkinlerle oğlunu, Şehzade Mahmut aleyhine yavaş yavaş kıskırtmak, Padişahla veliahdın arasını açmak, daha doğrusu Şehzade Mahmut'u babasına karşı umacı gibi kullanmak ve bu suretle devlet işlerinden Hünkârı uzaklaştırmak politikasını güdüyor ama kendi çıkarını asla unutmuyordu, hazineler düzmekte devam ediyordu.

Bu arada damadı olup devlet işleriyle beraber kendi yularını da ona vermiş olan İbrahim Paşa öldü ve mührün yeni bir vezire verilmesi gerekti. İbrahim, seferber ordunun başındayken öbür dünyaya göç etmişti. Şu halde yeni sadrazamın da savaş ehli, darp ehli olması lazım geliyordu. Safo, o şarttan önce yeni sadrazamda başka bir yetenek, başka bir meziyet aradı. Damatlık ehliyeti!

İbrahim Paşa'dan dul kalan kızı Ayşe Sultan'ı pek severdi ve onun eski kocasını düşünme düşünme üzülmelerini istemiyordu. Onun için sadrazamlığa layık vezirlerin adları üzerinde konuşulurken, kızına neşe verecek olanlarla ilgilendi ve nihayet Yemişçi Hasan Paşa'yı tercih eyledi. Padişah mührünü, Safo da dul kızını ona vermekte anlaşılmışlardı.

Yemişçi'ye selefinin yalnız karısı değil, mirası da hediye edildi ve yeni Sadrazam, seferber ordunun başına bu muazam mirasa konarak geçtiyse de bir yüz aklıgı gösteremedi, hatta Budin'in yeni baştan kuşatılmasına da engel olamadı. Macaristan, meşhur başkentle beraber elden çıkmak üzereydi.

İşte bu beceriksizlikler, bu acı dalgınlıklar ve hain anlamazlıklar arasında meşhur Kaniye Savunması meydana geldi. Türklüğün öncesiz ve sonsuz gücüne, değeri olmayan hükümdarların, ehliyesiz kumandanların o kudreti hırpalayarak gelmelerine rağmen kir bulaşmadığı sabit oldu.

Türklüğün iftiharlarından sayılmaya layık olan Kaniye Savunması, Tiryaki Gazi Hasan Paşa'nın adına bağlı bir büyüklük destanıdır.

Ancak, yukarıda da dediğimiz gibi beride Sadrazam Yemişçi Hasan Paşa'nın idaresizliği yüzünden Budin yine kuşatma altına girmişti. Kaniye Savunması'nın mucizevi öykülerinden ilham alan Budin savunucuları da otuza karşı bir oranda bulundukları halde, o güzel şehri ve kalesini düşmana kaptırmama kahramanlığını gösterdiler, mertçe dövüştüler ve Arşidük'ü oradan da çekilme zehirini tatmak zorunda bıraktılar.

Bu haller ve Anadolu şehirlerinin birer zorba eline düşmesi gibi rezaletler, sipahi takımını gazaba getirdiğinden İstanbul yine bir isyan arifesine düştü. Yeniçeri ocağı, saray ve sadrazam tarafından her vesileyle beslendiği, el altından ikramlarla okşanıp durduğu için hükümeti eleştirmek yükünü yalnız sipahiler omuzlarına almış görünüyordu.

Malum olduğu üzere sipahiler, Türk'lerden oluşan bir askeri zümreydi. Üçüncü Murat devrinde onların da aralarına yabancılar karıştırılmış olmakla beraber, yine çoğunluğu Türkler oluşturuyordu. Yeniçeriler ise kültür itibarıyla Türk olup köken bakımından bu şerefi taşıyorlardı. İstila devrindeki nizamların bozulması, her iki ocağın arabozucularla dolması üzerine üç yüz yıl, biri atlı biri yaya olarak el ele vermiş, tahtlar ve ülkeler devirmiş olan yeniçerilerle sipahiler arasına ayrılık gayrılık girmişti. Artık onlar, aynı kanı taşımadıklarını anlıyor ve birbirlerine yan bakıyorlardı.

Yalnız şu vardı:

İki ocak arasındaki sevgisizlik, geçimsizlik henüz köpür-

müş halde değildi, bu ateş gizli gizli yanıyordu. Avusturya sınırlarındaki bozgunların, Anadolu'daki eşkıyalıkların ve sarayca yapılan yolsuzlukların uyandırdığı etkiyle ayaklanmaya karar veren sipahiler, işte bu gizli düşmanlık sebebiyle yeniçerilerden yardım aramamışlardı. Onlar da aynı sebeple, sipahilere el uzatmıyor, saraya dost olmak şartıyla tarafsız bir durum alıyorlardı.

Osmanlı İmparatorluğu'nu yücelikten güçsüzlüğe, güçten mıymıntılığa düşüren etkenlerin başında ordunun çürümesi gelir. Bu çürüme çözümlenince de göze, yeniçerilikle sipahiliğin boğaz boğaza gelmelerinin gerçeklikte büyük etkisi bulunduğu görülür. Onun için, bu konuya kısaca olsun değindik. Çünkü yeniçerilerle sipahilerin, içlerindeki hıncı açığa vurmaları Üçüncü Mehmet devrinde ortaya çıkmış ve bizim fikrimizce, Safiye Sultan, neticesi çok ağır çıkan bu halin oluşmasında rol oynamıştır.

Sipahiler, her yeni hoş olmayan haberle beraber artmak şartıyla öteden beri homurdanıp duruyordu. Bu durum Sadrazam Kaymakamı Saatçi Hasan Paşa'nın dikkatini çektiğinden Padişaha bir yazı sundu, ciddi tedbirler alınmadığı takdirde, kötü hadiseler çıkabileceğini anlattı. Sultan Mehmet bu uyarıya o kadar değer vermedi. "Asker arasında hoşnut olmayanlar var, o gibilerin hoş tutulmasını ve işlerin düzeleceğine dair kendilerine güvence verilmesini," emretmekle yetindi.

Sipahiler, Paşakapısı'yla sarayın, kendi durumlarını konu yaparak savaştıklarını görünce, ihtiyatı elden bıraktılar, başkentin altını üstüne getireceklerini söylemeye ve saraya da o yolda haber göndermeye başladılar. Sultan Mehmet bu sefer telaş gösterdi, anasına danıştıktan sonra, uyuyan fitneyi uyandırdığı suçlamasıyla Saatçi Hasan'ı Yedikule Zindanı'na yolladı, yerine bir başkasını getirdi ve sipahilerle arası bozuk olan şeyhülislamı görevden aldı.

Sipahiler, artık okun yaydan çıktığına kanaat getirmişler, ciddi davranmak kararını almışlardı. Onun için, bir kara kış günü

tepeden tırnağa kadar silahlandılar, saraya gittiler, Padişahın ayak divanına çıkmasını korkunç çığlıklar atarak istediler. Ayak divanı demek, hükümdarın askerle veya halkla yüz yüze gelmesi, aracısız konuşması demektir. Eski padişahlar kendiliklerinden bu divanı yapar, önemli gördükleri işler hakkında ordunun görüşünü dinlerlerdi. İkinci Selim'den sonra onlar, divan ardına çekilmiş, halktan kaçır olmuşlardı. Onun için, ayak divanı, böyle silahla teklif olunuyordu.

Sultan Mehmet, Haçova'da duyduğu korkunun belki berterini yaşıyor, anasının yanına koşarak ve boynuna sarılarak soruyordu: "Ne yapsam? Dışarı çıksam beni öldürürler mi dersin? Çıkmasam, hareme girip yakama yapışır mı dersin?"

Safo, otuz beş yaşını aşmış olan bu saçlı sakallı çocuğu okşayarak teselli ve cesaret verdi:

"Sipahilerin aslanıma suikastları olsa, ayak divanı teklif etmezler, bir fetva alıp seni tahttan indirirler. Böyle bir küstahlık onlardan kaynaklanmıyor. Çünkü geçmiş zamanda olmuşluğu yoktur. Şeytan onların yüreğine girip de tuz ve ekmek hakkını kendilerine unutturmuş, zihinlerine fesat tohumunu ekmiş olsa bile, sen yine korkmamalısın. Çünkü yeniçeri tayfası sipahilerle bir olmamıştır. Aslanıma sadakatleri tamdır. Daha aşağı bir küstahlık sezilse, hemen ortaya atılır, sipahi derneğine duman attırırlar."

Sultan Mehmet, geniş bir nefes almakla beraber, tereddütten, endişeden kurtulamadı.

"İyi söylersin anne, ama yeniçeriler işte kışlarında yan gelip otururlar. Bu asilerin elinden bir kaza çıkarsa, tamiri nasıl mümkün olur?"

"Sipahilerin yanında, yönünde hayli yeniçeri de vardır, onların sözlerini de işlerini de gözetmektedir. Sen emin ol."

Hünkar, ellerini ovuşturarak yine bir kaçamak yol aradı.

"O halde bir ferman yazayım, yeniçeri kullarım bu yaramaz gidileri sürüp saraydan çıkarsın."

“Sakın aslanım, sakın. Böyle bir ferman işleri berbat eder. Çünkü iki ocağı birbirine düşürmek kolay değildir. Ortada makul bir sebep de yok. Sipahiler sana arzual sunuyor, senden adalet istiyorlar. Şimdilik küstahlık ettikleri yok. Sen onları dinlemeye tenezzül etmez de yeniçerileri yardıma çağırırsan, mümkün ki, ocaklı içinde dahi bu işi nahoş gören çıksın. O zaman iş sarpa sarar!”

Saray avlusundaki heybetli kalabalığın çığlıkları, naraları, kükremeleri gittikçe çoğaldığından Sultan Mehmet gözlerine dolan yaşları mendiline içirerek, anasının elini öpüp hayır duasını isteyerek Babüssaade’ye çıktı, daha önce oraya kurulan tahta oturdu.

Dekor, hiç de alışıdığı renkte ve biçimde değildi. Bayramlarda ve başka kutlu günlerde bu tahtın etrafına sıra sıra köleler dizilir, devlet büyükleri de birer birer gelip köleleşir, tahtın saçaklarını öperlerdi. Allah’ın makamı olarak düşünülen arş ile şu tahtın hemen hemen farkı yok gibiydi. Çünkü Allah, bir “hiç” olan kullarını nasıl bir anda “her şey” haline koyabilirse, Sultan Mehmet de, kendi tahtı, kendi arşı üzerinde mırılda-nacağı tek bir kelimeyle ve bir saniye içinde zelili celil, celili zelil edebilirdi.

Bugün o taht, bir cellat tahtası gibi korkunçtu. Padişah, saltanat ve hilafet sedirinde değil de, üzerinde kelleler kesilen bir kanlı kütükte oturuyormuşçasına ıstırap duyuyordu. Sağında, solunda gerçi birkaç köle vardı. Ama bunlar, başka zamanlarda olduğu gibi yere göğe gururla bakamıyor, süt dökmüş kedi veya kamçı yemiş köpek durumunda bulunuyorlardı. Çünkü karşılarında tahttan sadaka bekleyen vezirler, ağalar, beyler, hocalar değil, tahtı sorguya çekmekten korkmayan hakimler vardı.

Hakimler de yamanın yamanı olup bakışları bile adalet gibi amansızdı. Zaten iri cüsseleriyle, çatık kaslarıyla, yataklı bıyıklarıyla, yatağandan, karakulaktan hançere kadar çeşit

çeşit silahlarıyla cisimleşmiş heybet halinde bulunan sipahiler zulmü, rüşveti haksızlığı Padişahın şahsında yargılamak görevini üzerlerine almakla on kat, yüz kat daha heybet kazanmışlardı. Taht, onların bu öd koparan azameti önünde seziilecek surette küçülüyor ve bizzat Padişah, sipahiliğin karşısında köleleşiyordu.

Sipahiler, kendi işaretleriyle kaymakam tayin olunan Güzelce Mahmut Paşa'yla yine kendi emirleriyle şeyhülislamlığa getirilen Sanullah Efendi'yi ve otuz kadar hocayı dinleyici sıfatıyla oraya getirttikten sonra, ilkin davacı durumunu takındılar yahut manevi şahsiyetlerine milletin yaralı vicdanı tarafından anlatılan davanın otopsisine giriştiler, içlerinden bir heyet seçerek tahtın önüne doğru sürdüler.

Bunlar Hüseyin Kalfa, Poyraz Osman, Katip Cezmi adlı üç sipahiydi, vezirler de saraylılar da kendilerini tanırdı. Çünkü iyi günlerde sipahiliğin neşesine, kötü demlerde o zümrenin elemine hep bu üç kişi tercüman olur ve bütün sipahi hamlelerine yine bu adamların önyak oldukları görülürdü. Zeki, okur yazar ve cesur kimselerdi.

Padişah, iliğine kadar sapsarı kesilmişti. Belli belirsiz titremler geçiriyor ama ağlamanın, sızlamanın faydası olmadığını kavradığı için, bildiği bilmediği evliyaya kurbanlar, fukaraya sadakalar adayarak soğukkanlı görünmeye çalışıyordu. Sipahi liderleri, harekete geçmiş birer gazap timsali ağırbaşlılığıyla önüne geldiklerinde, bayılacak hale gelmekten kendini koruyamadı, tahtından düşecek gibi oldu, gamlı gamlı sağına soluna bakındı, sonra gülünç bir telaşla sipahi liderlerine baktı, ağlayan bir sesle onlara iltifat etmek istedi.

"Buyrun," dedi, "hoş geldiniz. Dileğinizi dinliyorum. Söyleyiniz."

Onlar ne eğildiler ne diz çöktüler, hatta selam da vermediler. Şaha kalkmış bir adalet kanunu azametiyle dile geldiler, satır satır açıldılar. Yalnız Hüseyin Kalfa konuşuyor ama üçü birden konuşuyormuş sanısı oluşuyordu.

Yavaş yavaş sahneye giren ve Padişahın ardında yer alan bir iki bölük yeniçeri ve bütün sipahiler bu sanıyı taşıyor, kulaklarının olanca hassasiyetiyle onları dinliyorlardı.

Hüseyin Kalfa şöyle diyordu:

“Memleket viran, halk perişan, kucaktaki çocuklar bile adaletsizlikten, zulümden, bahtı karalıktan ötürü ağlıyor, yalnız saray-ı hümayun adamları mutlu ve gülüyor. Cenabınızın da olup biten işlerden haberiniz yok. Çünkü her şey sizden saklanıyor ya da size her şey ters söyleniyor. Dikenler gül gösteriyor, dertler derman olarak anlatılıyor.”

Padişah, kelimeleri sille gibi kullanan cesur sipahinin önünde küçüldükçe küçülüyor, bir yandan da, mevsimin kara kış olmasına rağmen ter döküyordu. Hüseyin Kalfa’nın, sözüne yeni bir ahenk vermek veya zihninde toplanan düşünceleri sıraya koymak üzere bir an durduğunu görünce kendisinden bir şeyler beklendiğini sandı. “Söyleyin, söyleyin,” dedi, “sizi hazla dinliyorum.”

Hüseyin Kalfa, heybeti derece derece artan bir sesle sözüne devam etti:

“Erzurum vilayeti Gazanfer Paşa’nın leventleri ve sekbanları elindedir. Onlar köylünün hem ekmeğini, hem ırzını lokma lokma yiyor. Sivas Alaca Atlı’nın, Asi Ahmet’in malikanesi. O eyaletteki halk bu eşkıya hesabına ömür tüketiyor ve ne kazanırsa götürüp ona veriyor. Karaman’da sizin fermanınız değil, Deli Hasan’ın buyrultusu geçiyor. Merzifon’da Kara Sait’le Uzun Hasan saltanat sürüyor. Kısaca, bütün Anadolu’ya eşkıya tasarruf ediyor.”

Sultan Mehmet’in dudakları oynar gibi oldu ve bu korkak hareket Katip Cezmi’nin gözünden kaçmadığı için, Hüseyin Kalfa’nın sözünü kesti:

“Yüce Hünkar,” dedi, “galiba bir şey söyleyecek!”

Sonra yüzünü Padişaha çevirerek ilave etti. “Buyurun, söyleyin.”

Safo’nun oğlu alı al moru mor bir durumda kekeledi: “Ben Anadolu eşkıyası üzerine serdarlar yolladım, haklarından gel-

dim.”

Hüseyin Kalfa’nın, yataklı bıyıklar altında bir nara hokkası, bir çılgık kumkuması gibi kapalı duran dudakları sert bir gürültüyle hemen açıldı:

“Serdarlar yolladın ama eşkıyanın hakkından gelemedin. Çünkü eşkıya senin serdarlarını birer birer tepeledi, kepezeye çevirdi. İşte senin gafletin burada meydana çıkıyor. Vezirler, serdar gönderelim diyorlar. Peki diyorsun. Sonra gaflete dalıyorsun, o kadar masraflar yapıp yola vurulan serdarların ne yaptıklarını sormuyorsun!”

Sultan Mehmet bir daha kekeledi:

“Haklısınız, gaflet etmişiz. Şimdi dileğiniz ne?”

“Dileğimiz sizi gafletten, Anadolu’yu eşkıyalıktan, halkı hakaretten kurtarmaktır. Bunun için sizi aldatan, size beyazı siyah ve siyahı beyaz gösteren hainleri cezalandırmak lazım. Yarın affetmek için hapsedtiğiniz Saatçi Hasan Paşa’yı biz ölüme mahkum ettik. İlk onun kellesini isteriz. Dördüncü Vezir Tırnakçı Hasan da seni aldatanlardan biridir, onu dahi öldüreceğiz, senden izin isteriz. Sonra haremdeki hainler var. Bunların en azılısı Kızlarağası Osman’la Kapıağası Gazanfer’dir. Her ikisini bize teslim edeceksin. Valide Sultan’ın kırıdığı koz da kırkı aştı. Artık elini eteğini devlet işlerinden çeksin. Köşesine çekilsin! Kendi başkatibiyle rüşvet eli olarak kullandığı üç kadın da dürülüp bükülsün, giderilsin!”

Padişah, yine titremeler geçirmeye, bön bön sağa sola bakıp yutkunmaya başlamıştı. Saatçi Hasan’ı da, Tırnakçı Hasan’ı da fedaya hazırdı. Fakat kendisine herkesten yakın ve herkesten sadık gördüğü Osman’la Gazanfer’i öldürtmeye rıza göstermek elinden gelmiyordu. Zaten bu işe anasıyla görüşmeden karar verecek kadar cesur da değildi. Onun için bir hayli bocaladıktan sonra kendince bir kurtuluş yolu buldu.

“Saatçi Hasan,” dedi, “Yedikule’den, Tırnakçı da konağın-
dan buraya getirilsin. Sipahi kullarım yanında söyletilsin.”

Berikileri, ağalarla kadınları bu iki kurban sayesinde unutturacağını umuyordu. Halbuki Kızlarağası Gazanfer ve Valide

Sultan'ın başkatibiyle kelleleri istenen üç kadın, sipahilerin bu korkunç dileklerini duyar duymaz telaşa düşmüştü. Can korkusuyla Safo'nun eteğine sarılmış, bağışmaya başlamışlardı.

Kızlarağası Osman, Kapıağası Gazanfer –söylemeye bile gerek yok ya- hadımdı. Fakat o güne kadar erkek geçiniyorlardı. Ve milyonlarca erkek üzerinde söz hakları vardı. Şimdi o iğreti, sahte erkeklikten sıyrılmışlardı. Ölüme mahkum dört kadınla birlikte ve kadın gibi çırpına çırpına ağlaşıyorlardı.

Safo da ömrünün en buhranlı dakikalarını yaşıyor gibiydi. Osmanlı tarihinde bir valide sultanın katline örnek yoksa da misallerin hadiselerden doğduğu, azgın sipahilerin böyle bir harekete de cüret etmeleri mümkündü. Onun için olanca zekasını seferber ederek nefsi için kurtuluş çareleri arıyordu. Lakin bu çareleri bulmak da kolay değildi. Çünkü harem dairesinin yanı başında suçlar tespit ve suçlulara ceza tayin etmekle meşgul olan sipahiler, ölüme mahkum ettikleri ağalarla ser katibesini ve üç kadını akıllarına uyup sorguya çekerlerse, onlara yüklenen bütün günahlarda kendi parmağı olduğu ve daha doğrusu kızlarağasının, kapıağasının, ser katibesiyile yarımcılarının ancak aldıkları emirleri yerine getiren birer alet oldukları meydana çıkacaktı.

O vakit genel hıncın kendi üzerine yönelmesi doğaldı.

Safo, etraflı bir değerlendirmeye bu ihtimali göz önüne getirince, şöyle bir silkindi. İlkin can, sonra canan, dedi ve tam bir İtalyan fitnekarlığıyla hareket ederek etrafındaki ölüm mahkumlarına tebessümler dağıttı.

“Artık,” dedi, “susunuz, gözlerinizi siliniz, odalarınıza çekiliniz. Bu can şu tende oldukça size ölüm yoktur. Sipahiler değil, bütün cihan ayağa kalksa, sizin kılınıza zarar veremez. Çünkü siz, yüce aslanımın en yakın hizmetkarlarısınız. Elinizden, dilinizden ne sadır olmuşsa, ya aslanımın iradesiyledir, ya benim emrimledir. O halde, ölümle cezalandırılacak hiçbir suçunuz yok demektir.”

Ve korkudan bembeyaz kesilen kölelerle zangır zangır titreyip duran katibini, öbür üç kadını yüzlerine kondurduğu

birer muhabbet fiskeşiyle şerlendirek kapıyı gösterdi.

“Haydi,” dedi, “yerinize, yalnız dua etmeyi unutmayın. Allah, masumların duasını kabul eder, aslanımı da asilere mu-zaffer kılar!”

Ölüm mahkumları şöyle böyle bir rahatlama ve ümit içinde odadan çıkınca, seçkin kölelerden Abdürrezzak’ı çağırdı, dışarıdaki vaziyeti sordu ve Kaymakam Saatçi Hasan Paşa’nın Yedikule’den, Tırnakçı Hasan’ın da konağından getirilmek üzere bulunduğunu öğrenince şu emri verdi:

“Çabuk, koynunu altınla doldur, avludaki yeniçeriler arasına gir. Sağına soluna para dağıtarak onlara her iki Hasan’ın ölmesini istemediğimi duyur. Bir de sipahilerin ağzında ne baklalar gizlidir? Aslanıma karşı kötü fikirleri var mıdır? Bunu dahi ne edip edip öğren!”

Abdürrezzak yer öperek ayrılınca, başka bir köle çağırdı, ona da şu emri verdi:

“Dilsizlerden en güçlü, kuvvetlilerini seç. Sayıları beşten aşağı, yediden artık olmasın. Onları bu odaya getir. Ben şu dolapta kendimi gizlerim. Sen dilsizlere benim ağzımla de ki, Kapağası Gazanfer, Kızlarağası Osman, katibimle filan filan kızlar aman verilmeyip buracıkta birer birer boğulacaktır. Sonra bedbaht ağalarla kadınları birer birer buraya yolla. Dilsizler, hızla kendilerini öldürsün, yalnız dikkat et, birinin işi tamam olmadan öbürünü çağırma.”

Daha çifte Hasanlar saraya getirilmeden haremde sipahilerin ölümüne mahkum ettikleri ağalarla kadınlar cellada verilmiş oluyordu. Safo, saklandığı yerden her biri, bir şekilde kendi hizmetinde bulunmuş, kendi hırslarını tatmin için bütün kuvvetleriyle çalışmış olan iki hadım köleleriyle dört kadının boğuluşunu seyrediyordu. Onlar, bu talisiz hizmetkarlar, içine kapandıkları odalarda namaz kılarak, kuran okuyarak başları üstünde dolaşan tehlike bulutunun dağılması için yanık yanık dua ediyorlardı. Allah’tan merhamet dileniyorlardı. Kapının önüne dikilen köle “Valide hazretleri sizi bekler,” deyince, müjde alacaklarını sanarak yerlerinden sıçrayıp dışarı fırlıyor

ve koşa koşa kendilerini bekleyen cellatların kucağına atılıyorlardı.

Dilsizler, kapıdan giren her ölüm mahkumunu yağlı kementle karşılıyor ve zavallının işini bir anda bitiriyorlardı. Safo'nun gerekli gördüğü bu iş, o hız yüzünden, yarım saat içinde tamamlanmıştı ve aynı zamanda Saatçi Hasan Paşa da Yedikule Zindanı'ndan getirilerek sipahilerin karşısına çıkarılmıştı.

Onu Katip Cezmi sorguya çekiyordu. Sipahilerin bu korkunç kıyafetli katibi bir eli yatağan kabzasında, bir eli sol böğründe eski sadrazam kaymakamına sordu.

"Anadolu kan içinde, ateş içinde. Sen niçin olup biten işleri yüce Hünkardan sakladın. Alevi saçağa sardırдың. Bir gün bizim elimizin yakana yapışacağını düşünmedin mi?"

Saatçi Hasan Paşa, yüzünü Padişaha çevirdi ve ne diyeyim der gibi manalı manalı onun yüzüne baktı. Katip Cezmi de bu bakıştan kendilerinin önemsenmediği ve Hünkârın o kalabalıktan üstün tutulduğu anlamını çıkardığından gazaba geldi, bir kaç yoldaşına Saatçi'yi göstererek emir verdi:

"Çökertin şu gidiyi, kesin kellesini!"

Dört beş sipahi, öküzler devirmeye yetecek güçteki pençelerini, Saatçi Hasan Paşa'nın omzuna koyup kendisini toprağa çöktürdükleri ve palalarını çekmeye hazırlandıkları sırada, yeniçerilerin kümелendikleri taraftan amir ve hakim sesler yükseldi:

"Doğru değil, doğru değil. Onu söyletmeden öldürmek doğru değil. Bırakın ayağa kalsın, bildiğini söylesin."

Sipahiler er veya geç kılıç kılıca geleceklerini düşündükleri yeniçerilerle İstanbul'da dövüşmek istemiyordu. Çünkü başkentte sayıları daima azdı, yeniçeriler ise büyük bir kuvvet halindeydi. Lakin taşrada bu oran tersineydi, genellikle her yerde sipahilerin lehindeydi. Bununla beraber, zaruret yüz gösterirse, yeniçerilerle İstanbul'da da çarpışmayı göze almışlardı. Ancak böyle bir tehlikeli durumu bizzat meydana getirmekten daima çekiniyorlardı.

O sebeple seyirci olarak saraya gelen yeniçerilerin kendi işlerine karışmalarına sinirlendikleri halde ses çıkarmadılar, hatta uysal davrandılar.

“Peki, peki,” dediler, “öyle olsun. Saatçi Paşa, bildiğini söylesin. Fakat suçu sabit olursa, şefaata kabul etmeyiz!”

Ölümün sesini değil, nefesini bile duymuş olan Saatçi, hayran ve perişan, ayağa kalktı, elini koynuna sokarak, bir takım kağıtlar çıkardı.

“İşte,” dedi, “yüce Hünkara sunduğum raporlar. Ne Gazanfer Paşa’nın Erzurum’u kasıp kavurduğunu sakladım, ne Deli Hasan’ın isyan bayrağı kaldırdığını! Sokullu oğlunun Tokat’ta nasıl öldürüldüğü, Hüsrev Paşa askerinin nasıl dağıldığı da, bu raporlarda yazılı. Fakat içeriden boyuna tekdir, boyuna tariz gördüm. Hünkara sıkma, işleri oluruna bağla, diye pusulalar aldım. Onlar da burada!”

Sipahiler arasında bir homurdanma başlamıştı. Her biri bir hakim hassasiyeti taşıyan bu korkunç askerler, Saatçi Hasan’ın haklı olduğunu fısıldamaya ve onu mağdur etmemek düşüncesini konuşmaya girişmişti. Ölüme mahkum vezirin etrafında halkalanıp palalarının kabzasını okşamakla meşgul olan sipahiler de ellerini silahlarından çekmişlerdi, bıyık falıyla oyalanıyorlardı.

Hüseyin Halife, işte bu durumda isyancıların adalet dileklerine tercüman oldu, Poyraz Osman’la ve Katip Cezmi ile kısa bir görüşmenin ardından sesini yükseltti:

“Saatçi vezir suçsuz çıktı. Kellesi yerinde kalacak!”

Bütün kalabalık bu hükmü alkışlarken, ortaya dördüncü vezir Tırnakçı Hasan getirildi. Adaşı olan Saatçi gibi yere çöktürüldü. Onda ne rapor vardı ne pusula. Fakat bunlardan daha kuvvetli bir yardımcıya sahipti. Ve bu yardımcı yeniçerilerdi. Nitekim sipahiler “Kesin kafasını, kesin,” diye bağırırken yeniçerilerin de ciddi görünen çığırışları avluda gürledi:

“Rızamız yok, Tırnakçı’yı öldürtmeyiz!”

Safo’nun dağıttığı altınlarla Tırnakçı’ya muhabbetleri birdenbire kuvvetlenen ocak halkı, aralarından çarçabuk seçtik-

leri, bir mangayı ileri sürerek mahkumu silahla da korumaya hazırlanmıştı. Hüseyin Halife'yle arkadaşları ustaca çevrilen bir dolap içinde bulunduklarını sezmekte gecikmedi. Hakim rolü oynarken, mahkum bir vaziyete düşmekten korktular, işi uysallığa vurdular.

"Yeniçeri kardeşlerimizin," dediler, "istekleri başımızla beraber. Bu hain gidinin murdar kanını bağışlıyoruz."

Ve bütün hınçlarını Padişahı mahcup ve mağlup etmekle çıkarmak istiyorlarmış gibi, yüzlerini ona çevirip haykırdılar:

"Ağalarını, ananın sır katibini, rüşvet vasıtalarını affedecek değiliz. Bunu iyi bil!

Sultan Mehmet, yüzüne dikilen gözlerde müsamaha bilmez bir kinin alevlerini gördü, kulaklarında gürleyen seste, her tehlikenin soluduğunu sezdi, yeni baştan titremeler geçirdi ve anasını görerek, yürek kuvveti elde etmek, son sözü söylemek düşüncesi altında kekeleydi:

"Hele izin verin, ben suçluları çağırayım."

Hüseyin Halife'yle arkadaşları, onun içeri girmesine engel olmadılar. Çünkü suçluların kuş olsalar ellerinden kurtulamayacaklarını, Padişahın da kendilerini oradan el boş çeviremeyeceğini biliyorlardı. Bunun için, kısa bir uyarıyla yetindiler.

"Çabuk ol yüce Hünkar, vaktimiz dar!" dediler.

Lakin Padişahın dönüşü, onların umduklarından da çabuk oldu. Çünkü adamcağız, anasının sır katibini ve gözbebeği gibi sevdiği üç kadını, hatta Kızlarağasıyla Gazanfer'i ne şekilde cellada teslim edeceğini, onları anasının elinden nasıl alacağını düşünerek, harem, dairesine girdiği sırada, Safo tarafından güler yüzle karşılanarak koltuklanmış ve gelişigüzel bir odaya sokularak şu sözlerle okşanmıştı:

"Ayak divanı çok sürdü aslanım, ben yanında değilim ama neler konuşulduğunu, neler yapıldığını eksiksiz biliyorum. Allah yüreğime de her şeyi açık açık bildirdi. Senin neler düşündüğünden, ne üzüntüler çektiğinden de haberim var. Fakat dünya bir yana, sen bir yana oğlum. Sen gülmedikten sonra, güneşin doğup doğmamasının ne önemi var! Senin bir saniye

üzülmemen için, ben bütün ömrümü feda ederim. Kölelerin de halayıkların da böyle düşündükleri için, sana ağır görünen iş hallolundu.

Sultan Mehmet şaşkın şaşkın sordu:

“Ne işi bu valide?”

“Kızlarağasıyla Gazanfer’in, benim sır katibimle üç halayığımın aslanıma kurban edilmeleri işi!”

“Ay öldürdün mü onları?”

“Kendileri yalvardılar, bizi boğdurtmazsan, biz günaha girip kendimize kıyarız, dediler. Sipahiler de o sırada aslanımı sıkıştırıyorlardı. Zavallıların dileklerini yerine getirdim, hepsini boğdurttum.”

“Elin dert görmesin valide. Beni büyük bir sıkıntıdan kurtardın!”

Biraz sonra Kızlarağası Osman’la, Kapıağası Gazanfer’in cesetlerinden kesilen başları haremde dışarı çıkmış ve tahına oturmuş olan Padişahın ayakları altına konuluyor, sır katibi ile üç arkadaşının birer çuvala konulan cesetleri de denize atılmak üzere sipahilerin yanından geçiriliyordu.

Hüseyin Halife, bu netice üzerine nazik davranmak istedi, sultan Mehmet’in önünde eğildi.

“Cenabınızı,” dedi, “rahatsız ettik. Fakat maksadımız yine sizin şerefınızı, şanınızı korumaktır. Onun için bizi mazur gör, suç işlemişsek bağışla. Vezirlerin de yularını sıkı tut. Hele haremdekilere yüz verme, devlet işlerini kendin idare et.”

Sipahiler, kendi elebaşlarının Padişah’tan ayrılma saraydan çıkmak için, bir işaret bildiklerinden sevinç naraları savurarak korkunç bir sel gibi akmaya, toplantı yerinden uzaklaşmaya başlamışlardı.

Yeniçeriler de sakın sakın onları takip ediyordu. Fakat her iki zümre birbirine eskisinden daha kuvvetli bir kinle bakıyordu ve güler görünen dudaklarda, gizli bir hıncın ateşi yanıyordu.

Üçüncü Sultan Mehmet'in babası ve dedesi gibi şarap ile başı hoş değildi, saz eğlencelerinden de o kadar hoşlanmazdı. Yalnız iyi yemeğe karşı zaafı vardı, oldukça oburdu. Safo, gü-rültülü tartışmalar ve tehlikeli sahneler sonunda, oğlunun iş-tahına cila geldiğini bildiği için, ağaların ve halayıkların boğulduğu yerde, kendi dairesinde mükellef bir sofraya kur-durmuştu, oğlunu bekliyordu. Yeniçeriler arasında propa-ganda yapmaya memur ettiği Abdürrezzak da karşısında el pençe divan duruyordu.

Safo, pek zeki ve aynı zamanda pek hain bir yüz sahibi olan bu kara köleyi bir an için süzdükten sonra sordu:

"Bugün senin için bayram, değil mi Abdürrezzak?"

O, hızla yürüdü, Safo'nun ayaklarını öptü ve dudakları onun terlikleri üzerinde dururken cevabını mırıldandı:

"Bayramları yaratan sensin, Sultanım. Ben yalnız senin kö-lenim."

"Bayramı belki biz yaratıyoruz ama tadını siz çıkarıyorsunuz. İşte bugün de seni aslanıma yalvarıp Kızlarağası yaptıra-cağım, yani en büyük bir bayrama kavuşturacağım."

Terlikler üzerinde duran dudaklar, yine mırıldandı:

"Allah bir gününü bin etsin, sizi yüce aslanınıza bağışla-sın."

"Amin, amin, amin!"

Ve birden sesini yavaşlattı.

"Kalk," dedi, "beni dinle. Beklediğin bayrama kavuşabil-men için bir şartım var. Yalnız beni tanımak, beni dinlemek, benim emrime göre duymak, görmek!.. Gözün, kulağın, du-dağın, yüreğin benimdir. Nasıl işine geliyor mu?"

Köle, sineği bala bağlamaktan başka bir şey olmayan bu teklife karşı bütün benliğiyle itaat ederken, Safo yine söze gi-rişti:

"Öyleyse bir tecrübe yapalım. Şimdi sen, saray avlusuna dolan sipahilerin Şehzade Mahmut adını sık sık dile aldıklarını bana haber vermiş olacaksın. Ben, bu haberi aslanıma söyle-

yeceğim, sen de sorguya çekilince “Evet, duydum,” diyeceksin, üst tarafını düşünme. Çünkü bana aittir.”

Sultan Mehmet, bu konuşmadan biraz sonra hareme girmiş, anasının tahminini doğru çıkararak hemen sofraya başına çökmüştü. Her lokma, sanki o sayılı günün yorgunluğundan bir parçayı silip götürüyormuş gibi ona dirilik veriyordu. Son lokmayla beraber yorgunluğun ve yüz ekşiliğinin son izleri de kaybolduğundan, sultan neşelendi, yanı başında sessiz sessiz oturup sahanların gidip gelmesini işaretle idare etmekte bulunan annesiyle konuşmaya başladı.

“Korkulu bir rüya geçirdik, değil mi valide?”

“Öyle oldu aslanım. Sana da bana da geçmiş olsun. Tanrı bir eşini daha göstermesin.”

Ve Hünkarın cevap vermesine meydan bırakmadan ilave etti:

“Alev kesildi ama ateş henüz sönmedi. Çünkü sipahilerin aklı hala fesatta. Saraydan ayrırlarken, tutulası dillerinde büyük torunumun adı dolaşıyormuş.”

Sultan Mehmet’in dili de nefesi de bu söz üzerine tutulur gibi oldu. Yüreğini hafakanlar kapladı, yüzünü renk renk acılar sardı. Savaştan, darptan sık sık bahseder ve kılıç oyunlarını sever oluşunu bile suç saydığı, kendisinden çekinmekte olduğu oğlunun sipahiler tarafından tahta aday gösterildiğini duymak, bu taç ve taht delisini zıvanadan çıkacak kadar sarsmıştı.

Safo, yüce oğlunun bu durumunu anlamamış göründü. Bir köleyle Abdürrezzak’ı çağırttı, odayı boşalttıktan sonra onu konuşturdu. Kızlarağası olan, Valide Sultan’ın sırdaşı konumuna yükselmek hırsıyla zekası on kat artmış görünen zenci köle, bir anda uydurulan bir masalı o kadar süslü bir biçimde ve o kadar dallı budaklı şekilde anlatıyordu ki, duyanların inanmamasına imkan yoktu. Sultan Mehmet ise bu hikayeye duymadan önce inanmıştı. Çünkü anası tarafından yönlendirildiği gibi zaten oğluna da güveni yoktu.

O sebeple ve Abdürrezzak susar susmaz, anasının ellerine

sarıldı.

“Allah,” dedi, “bugünün ölülerle dolu olmasını istiyor. Mahmut da öldürülsün!”

Safo, yakasına tükürür gibi yaptı, korku ifade eden bir tavır aldı.

“Aman aslanım,” dedi, “bu sözü ben duydum. Başkası duymasın. Tanrı da yazmışsa bozsun. Masum torunumun ne suçu var ki senin kahrına uğrasın. Yavrucağız odacığında tah-tadan kılıçlarla oyun düzüyor. Ne etliye karıştığı var ne süt-lüye. Sipahiler onun temiz adını uğursuz ağızlarına almışlarsa, suç yavruma mı yüklenmeli? Bir daha söylüyorum. Fikrini be-ğenmedim, çok üzüldüm. Yüreğim kopacak gibi çarpıyor, içime fenalık geliyor.”

Sultan Mehmet, hayran hayran anasına baktı ve yine hay-ran hayran sordu:

“Yaaa, susayım da sipahiler Mahmut’u tahta çıkarsınlar, beni de öldürsünler, öyle mi?”

“Hem yanlış düşünüyorsun aslanım, hem kötü konuşuyor-sun. Böyle sözler kutsal ağzına hiç yakışmıyor. Ben, senin bir kılına zarar gelmesini ister miyim? Böyle bir günahı sen bana nasıl yakıştırırsın?”

“Doğrusun valide ama Mahmut’u sipahilerin padişah yap-mak istediklerini şu kölenin ağzından benimle beraber duydu-ğun halde onu korumak istiyorsun.”

“Tabii koruyacağım aslanım. O, benim ciğerparemin ciğer-paresi. Bu işte de suçsuz. Çünkü sipahilerle alışverişi yok. Belki bir sipahi yüzü bile henüz görmemiştir.”

“O halde ne yapalım, işi oluruna mı bırakalım?”

“Hayır aslanım. Suçsuzu incitmeyelim, suçluyu cezalandı-ralım.”

“Sipahilerle mi dövüşelim?”

“Tabii!

Ve erkekçe bir vaziyet aldı.

“Sipahiler,” dedi, “bugün bize üç beş kurban verdirdiler. Eğer bu küstahlıklarını hazmedersek, yarın her dileklerini yap-mak isterler, sana da suikast düzenlerler. Sen, oğluna kıy-

makla, onların elinden yakını kurtarmış olmazsın. Çünkü iki oğlun daha var. Mahmut'u öldürürsen, onlardan birini, daha olmazsa, Hüseyin Kalfa'yı ya da katip Cezmi'yi tahta çıkar-maya kalkışırılar. Onun için yapılacak şey, bu işlerde suçu ol-mayan masum bir şehzadeyi öldürmek değil, saltanat ma-kamına kem gözle bakan, harem adamlarını öldürten ahlak-sızları cezalandırmak olmalıdır."

Sultan Mehmet'in aklı, bu büyük cüreti alamadığından, sormak zorunda kaldı.

"Nasıl?"

"Nasıl olacağını, aslanım benden çok iyi bilir ama ma-demki emrediyorsun, söyleyeyim. Yeniçeriler sana sadıktır, sipahilerle de araları açıktır. Başlarında, senin çırağın Deli Fer-hat var. Ona da güvenebilirsin. Lakin iki ocağı biz kendimiz dövüştürmek istersek, yanlış bir iş yapmış oluruz. Onlar dö-vüşmeli, bizim haberimiz yok görünmeli. Bu da araya başka-sını sokmakla mümkün olur."

Hasta ve korkak ses, yine bir soruyla titredi:

"Kimi bulup da, bu belalı işe sokabiliriz?"

"Bulmaya gerek yok. O adam, aslanımın emri altında du-ruyor."

"Kim ola bu?"

"Sadrazam!"

"O seferde valide. Orduyu bıraksın da buraya mı gelsin?"

"Orduyu değil, pabucunu bile gerekli olunca bırakır, İs-tanbul'a gelir, fermanına göre iş görür!"

Safo, gerçekten düşüncelerinde haklı çıkıyordu. Çünkü si-pahilerin ayaklanma işaretleri hissettirmeleriyle beraber, Belg-rat'ta kışlağa çekilmiş olan Sadrazam, Yemişçi Hasan'a İs-tanbul'dan mektuplar uçurulmaya başlanmıştı. Ulak üstüne ulak yollanarak bütün hadiseler kendisine bildiriliyordu. Şu halde ona saray tarafından gösterilecek güler yüzlülük çok et-kili olacaktı ve herifi sipahiler aleyhine mutlaka harekete geçi-recekti.

Sultan Mehmet, bu mantıklı neticeyi kavradığından değil,

anasının her sözüne boyun eğmeyi alışkanlık edindiğinden, tartışmaya girmede. Sadrazamın sipahilerle mücadele için İstanbul'a getirilmesine razı oldu. Yine orada, o odada Abdürrezzak'ın kızlarağalığına yükseltilmesini de kabul etti ve Şehzade Mahmut'u gözlem altında tutma görevini ona havale etti.

Hadiselerin dizgini tamamen Safo'nun elinde demekti. Sarayın içini, dışını amaçlarına göre idare ediyordu ve edecekti. Fakat onun bütün hıncı sipahiler üzerinde kümelenmişti, kendisini Kira gibi altın ve elmas yumurtlayan bir tavuktan mahrum etmekle kalmayarak baş danışmanları sayılan kızlarağasıyla kapağasından, sırdaş edindiği katibesinden de ayrı düşüren, üstelik adını hakaretle anan ve andıran sipahileri bir türlü affedemiyordu. Sipahi, onun gözünde, başı ezilmesi gereken bir yılanndan başka şey değildi. Bu düşüncesinden dolayıdır ki, devletin temelini sarsacak bir işe girişiyor, iki askeri zümreyi birbirine kırdırmak yoluna gidiyordu. Yine bu hıncı yüzünden masum torununun da hayatını tehlikeye düşürüyordu. Gerçi Şehzade Mahmut'u, savaş oyunlarına düşkün olduğu için, babası sevmiyor ve gözlem altında tutuyordu. Fakat bu hal, bir ölüm tehlikesi oluşturmazdı. Safo, sipahiler tarafından onun adının anıldığını söyletmekle, bu tehlikeyi bariz bir şekilde sokmuştu.

Böyle bir düzene niçin ihtiyaç duyduğunu araştırmaya, zannederiz ki, lüzum yoktur. O, yeniçerileri sipahilerin üzerine saldırmak kararını alırken, bu işin devlete büyük zararlar vereceğini düşünmüştü. Sultan Mehmet'in de aynı düşüncüyü aklında geçirmesi halinde kendi planının suya düşmesi ihtimali vardı. İşte sırf bu ihtimali karşılamak için Şehzade Mahmut'un da hayatını tehlikeye koyuyordu. Zira Padişahın sipahiler tarafından oğluna eğilim gösterilmesini affetmeyeceğini biliyordu.

Plan buraya kadar iyi yürüdüğü gibi, sonraları da bir engelle karşılaşmadı. Sadrazam zaten daha önce yola çıkmış bulunuyordu. Ona dostları, casusları ve akrabaları boyuna mektup uçurarak "Vücudun sana gerekse, hiç durmadan ge-

lesin," feryadını bastırdıklarından, her işi yüzüstü bırakıp yola koyulmuştu. Lakin mevsim kıştı, her taraf kar ve buz içindeydi, bu yüzden Morava Suyu da kabardığından sadrazamın Sırbistan'dan ayrılması kolay olmadı. İri iri buz parçaları taşıyıp duran nehirden geçmek ne akıncı ne sipahi ruhu taşıyan Yemişçi Hasan gibiler için çok güçtü. O da, üç beş gün Morava kenarında kaldı, bir sabah nehrin tamamen buz kesildiğini görerek amacına ulaştı ve Niş'e doğru yollanabildi.

Orada yine dostlarından, adamlarından gelen mektuplarla karşılaştı, Gazanfer Ağa olayını öğrendi ve yürüyüşünü hızlandırarak Harmanlı'ya ulaştı. İşte Safo'nun mektubu, kendiliğinden İstanbul yolunu tutmuş olan haris Veziri, bu durakta buldu. Valide sultan "Sipahiler azdı, yüce Hünkarın baş hizmetkarına kadar dil ve kılıç uzattı. Benim de katibime, gözde lerime ölüm sundu. Şimdi senin katlini düşünüyorlar, her gün cemiyet kuruyorlar. Sakın oralarda oyalanma. Mümkünse kuş ol, bu tarafa koş!" diyordu.

Padişah da bir kapağasının eliyle gönderdiği emirde "İstanbul'da bulunmanız gerektir. Hemen gelesiniz," demekle yetiniyordu.

Yemişçi Vezir, başkente doğru yürürken, için için endişeleniyordu. Çünkü koca bir orduyu padişaha haber vermeden başsız koymak ve yine padişahın izin almaksızın başkente gitmek büyük bir suçtu, böyle bir suçun cezası ise ancak ölüm olabilirdi. Fakat Valide Sultan'la Hünkarın bu günahkar emri-vakii kabul etmek, hatta kendisini resmi bir dille çağırarak zorunda kaldıklarını görünce, o endişeden kurtuldu, onlardan gelen davetlere parlak birer şükran cevabı sunduktan sonra, yoluna devam ederek Edirne'ye geldi.

Gözüne uyku girmiyordu, İstanbul'a geç varmaktan korkuyordu. Zira sipahilerin Padişahı zorlayarak sadrazamlığı bir başkasına verdirmeleri ve kendisinin de idamına ferman çıkartmaları daima mümkündü. O takdirde, bir kapıcı başının her saniye boy göstermesi, o fermanı koynundan çıkarıp okuduktan sonra, kellesini kopartması ihtimal dahilindeydi. Bu-

nun için hızlı gitmek, uçar gibi gitmek lazımdı. Lakin Yemişçi, iki veya üç durağı bir eden dilaver Türklerden değildi. Elin-den ancak az uyumak ve erken yola çıkmak geliyordu. Edirne’de de yedi saatten fazla kalmadı, atlarını değiştirttikten ve biraz da uyku kestirdikten sonra, yola çıktı.

Safo, yol hesaplarını da iyi biliyordu. Yemişçi’nin ayağıyla Belgrat - İstanbul yolunun kaç günde aşılabacağını hemen hemen yanılmaksızın tahmin ettiğinden Vezirin adamlarından Yemenli Hüseyin ve Süleymaniyeli Sarı Ali adlı iki adamı, Silivri’ye göndermişti. Onlar, biraz daha ileriye giderek veziri karşıladılar ve Valide Sultan adına şu emri verdiler:

“Bu gece ne olursa olsun sarayınıza gitmeniz gerekmiştir. Eğer yarına kalırsanız, zorbaların sizi yolda karşılamaları, canınıza kastetmeleri memuldur. Yüce Hünkar tarafından Silivri kapısı görevlilerine tembih olunmuştur. Gece dahi içeri girebilirsiniz. Fırsatı boşa harcamamanız gerektir.”

Yemişçi, uzun at yolculuğuna tahammül edemediği için o devir zihniyetine göre, ayıp bir iş olsa da arabayla yolculuk yapıyordu. Bu haberi alınca arabadan çıktı, hızlı giden bir ata atladı, gruptan dört saat sonra, Silivri kapısına geldi, görevlilerin kapıyı açık tutmaları sayesinde şehre girdi, Padişahın hemşiresi olup İbrahim Paşa’dan dul kalmış ve kendisine nişanlanmış olan Ayşe Sultan’ın sarayına gitti. Sultan’la henüz nikahı ve zıfayı yapılmadığı için, harem dairesine değil, selamlığa girebilmişti. Fakat hayatının tehlikede olmasından ve hücumu maruz kalmasının her an muhtemel bulunmasından dolayı, sultan tarafından kendisine haremde bir daire gösterildi.

İki askeri zümreyi birbirine düşürmek ve sarayın sipahiler aleyhine beslediği hıncı tatmin etmek görevini üzerine almış olan Yemişçi Hasan Paşa, ilk iş olmak üzere saraya bir rapor sundu, geldiğini haber verdi. Padişah da vaktin geç olmasına rağmen “Hoş geldin, kudümün mübarek ola,” sözlerini taşıyan bir cevapla, ona iltifat etti.

Bu yazışma, sadrazamın saray tarafından eskisi gibi sevildiğini gösterdiğinden Hasan Paşa, yeni bir yürek kuvvetiyle harekete geçti, kendi yokken, kaymakamlığa getirilmiş olan Güzelce Mahmut Paşa'yı ve kazaskerleri sarayına çağırdı. Büyüyük düşünceler ve kanlı emeller taşıdığını belli etmiyordu, çok nazik davranıyordu. Mahmut Paşa'ya, babaca iltifat ettiği gibi, kazaskerlere de son derece güleryüz göstermişti. Fakat asıl amacı, sipahilerin şeyhülislamlığa getirdikleri Sunullah Efendi'yi gafil avlamaktı. Onun için kazaskerlere şunları söyledi:

"Efendiler, buradan giderken şeyhülislama varıp bizden dua ve selam sunasınız ve diyesiniz ki, buraya gelmeden önce yoldan doğru yanlarına varıp sohbet edecektik. Geç olduğu için huzurlarına engel olmayalım deyip sabaha erteledik. Yarın ne vakit müsait olursa kendisinden izin alıp bana bildirirsiniz!"

Fakat berikiler uyanık duruyorlardı, ilk darbeyi sipahilere dayanarak kendileri indirmek istiyorlardı. Nitekim kazaskerler bu sözlerle değer vermemiş, şeyhülislamla baş başa gelip sadrazama karşı korunma çareleri aramaya girişmişti. Kaymakam Güzelce Mahmut ise hemen harekete geçmişti. Sipahi elebaşlarına haber uçurup sadrazamın kendilerini darmadağın etmek için geldiğini, el altından sarayla ve ocaklılarla uyuşturduğunu bildirmişti.

Hüseyin Kalfalar, Poyraz Osmanlar, Katip Cezmiler sadrazamı çoktan ölüme mahkum etmişlerdi. Fakat Padişah'tan alacakları idam emrini herifin duyup kaçmasından, bir yere gizlenmesinden ya da o emre ordudan bir bölüğün karşı koymasından çekindikleri için kararlarını içlerinde saklıyorlar ve Yemişçi Vezirin İstanbul'a gelmesini bekliyorlardı. Onun bütün sipahi ocağına meydan okurcasına yapayalnız payitahta geldiğini ve bir şeyler yapmaya yeltendiğini duyunca "Kurt kapana düştü. Postunu yüzmek gerek," dediler, hemen şeyhülislama gittiler ve önlem almada gecikerek sınırda işleri berbat etmiş, kafirleri İslam ehline galip eylemiş olan vezirin katline fetva istediler.

Şeyhülislam, kendi konumunu, sadrazamın ölümüyle ko-

ruyabileceğini düşündüğünden, duraksamadı, istenilen fetvayı verdi. Sipahi elebaşları da fetvayı götürdüler, kaymakam Güzelce Mahmut'a verdiler. Mahmut, işin daha sağlam tutulmasını uygun gördü, kazaskeri getirtti, fetvayı göstererek "Meşru mudur?" diye sordu, olumlu cevap alınca, "Öyleyse buyurun. Siz de imza koyun," dedi ve onların da imzalarını aldıktan sonra, bir yazı yazıp Yemişçi'nin üç imzalı ölüm gerekçesini Padişaha yolladı. Raporda Padişahı ürkütecek kelimeler kullanıyor, "Hasan Paşa şeriatın hükmü gereğince aman ve zaman verilmeden öldürülmezse pek büyük fesatlar çıkacağı," konusunda uyarılıyordu.

Sultan Mehmet, sabah sabah eline tutuşturulan yazıyı okuyunca telaşa düştü, o gece "Hoş geldin, gelişin mübarek olsun," diye iltifat ettiği Veziri feda ederek muhtemel kargışalıkları önlemek istedi. Çünkü sipahilerin öfkelenerek kendini tahttan indirmek istemesinden, yeniçerilerin de tahta çıkma bahşışı alma hırsıyla onlara uymasından korkuyordu. Safo, padişah oğlunun pişmiş aşı su katmasına meydan vermedi, kaymakamdan bir yazı geldiğini duyar duymaz oğlunun yanına geldi, alay eder görünen bir sesle sordu:

"Sipahilerin uşağı Mahmut ne diyor, mührün kendine verilmesini mi istiyor?"

Sultan Mehmet, yazıyı ve fetvaları uzattı, endişeli bakışlarını da anasının her zaman taze bir güle benzeyen hoş yüzüne dikti, beklemeye koyuldu. Safo, dikkatle bütün kağıtları okudu ve şu görüşü öne sürdü:

"Bir yanda müftüyle kaymakam var, sipahiler bunları kanatları altına almışlar. Bir yanda da vezirinle bütün devlet uluları, bütün alim takımı duruyor. Yeniçeriler de bunlarla beraber. İki tarafı, ağzı henüz süt koku bir çocuğa gösterip sorsan vezir tarafı güçlüdür der. O halde senin de, o tarafı tutman, sipahilerden şerefine intikamını alman gerek. Yalnız vezire sormak uygun olur. Yeniçerilerle söz birliği, el birliği yaptımı, yapmadı mı? Yani sipahilerle savaşa hazır mı, değil mi? Önce bunu anla, sonra saldırı işaretini ver. Emin ol ki, korka-

cak bir şey yoktur. Biz mutlaka kazanacağız, senin haremine kadar el ve kılıç uzatan o baldırı çıplakları kesinlikle tepeleyeceğiz. Yeter ki sen mert olasın, o namertlerden yılma.”

Bu ağır uyarı üzerine Hünkar, Sadrazam Yemişçi Hasan’a bir ferman yazdı, Kaymakam Mahmut Paşa tarafından yapılan teklifi anlattı ve “Düşüncen nedir, zorbalar yine harekete geçerler mi, geçtikleri takdirde ellerinden bir şey gelir mi, hemen bildirsin,” dedi. Yemişçi’nin verdiği cevap Osmanlı tarihinde eşi az görünen belgelerden olup şu şekildedir:

“Mahmut Paşa’nın teklifine şöyle bir açıklama gerekir. Vezirimin söyledikleri benim marifetimlidir. Suçu ortaya çıkarsa ben hakkından gelebilirim. Benimle vezirim arasına kul niçin müdahale eder? Karışmalarına iznim yoktur.

Bu emir gönderildikten sonra, kapıcılar kahyası kullarına dahi hemen ferman yazmak gerektir ki, bu gece varıp süre verilmeksizin Mahmut Paşa’nın hakkından gelsin, fitneyi def etsin.

Eğer bu sipahilerle görüşmenin bence mümkün olup olmadığı soruluyorsa yeniçeri tayfası emrimdedir. Asla endişeye mahal yoktur. Ferman, Padişahım efendimindir.”

Safo’nun ektiği tohum, bu şekilde yeşermiş, filizlenmiş ve ürün verme çağına hızla ermiş bulunuyordu. Padişah, sipahilerden çekineyim derken, yeniçerileri gazaba getirmek durumuna düşeceğini anladığından ve bu durumu da her tehlikeden korkunç bulduğundan ister istemez son sözü söylemek, son adımı atmak zorunda kaldı, anasının ve vezirinin öğütlerine uyup Kaymakam Mahmut Paşa’yı bir hatla azarladı. “Sipahilerin böyle işlere karışmasına izin vermem, vezirimden de memnunum” dedi!

Anasının sözüne göre mert davranmak isteyen Hünkar, bu kadarla da yetinmedi, Yemişçi’nin tavsiyelerini tamamen yerine getirmek için Kapıcılar Kahyası Kasım Ağa’yı çağırarak şu emri verdi:

“Gün batıp da ortalıktan el ayak çekilmeye başlayınca, Güzelce Mahmut Paşa’nın konağına var, hakkından gel!”

Bu sırada sadrazama hoş görünmek ya da gözüne girmek ihtiyacı duyduğundan kaymakamın yazdığı fetvaları Kasım'a verdi. "Bunları" dedi, "Mahmut'un işini tamamladıktan sonra Hasan Paşa'ya ver!"

Safo'nun uyandırdığı fitne şahlana şahlana yürüyor, İstanbul sokaklarını yine korkunç velveleler buruyordu. Sipahiler, Güzelce Mahmut'a Hünkarın yolladığı hattın neler içerdiğini anlar anlamaz köpürmüş, dalga dalga harekete geçmiş, ağız dolusu küfürler savurarak sokaklara yayılmışlardı. Hüseyin Kalfa'yla arkadaşları, saraya verdikleri ültimatomla şöyle diyorlardı: "Padişah fetvayla amel etmeyip Hasan Paşa'yı korudu. O halde biz kendi işimizi kendimiz görürüz. Fetva hükmünü yerine getiririz, Hasan Paşa'yı yeryüzünden kaldırırız!"

Atmeydanı yine mahşer halindeydi. Miğferli, tolgalı, pos bıyıklı sipahiler, kebelere sarılarak ve yatağanlarına yaslanarak o geniş sahayı doldurmuşlardı. Boyuna homurdanıyor, boyuna yakıp yıkmaktan, kesip parçalamaktan dem vuruyorlardı.

Elebaşılar, her biri bir kale gücü hissettiren bu bahadır ama aptal insanları tek bir işaretle ateşe, suya ve uçuruma sevk edeceklerine emin olduklarından o homurtulara ilgi göstermiyor, bir köşeye çekilip durumu kendi aralarında tartışıyor. Hüseyin Kalfa, bu mecliste de akıl verici rolünü oynuyor, öbürlerini kendi düşüncelerine boyun eğdirmekte güçlük çekmiyordu. Zaten düşünülen biricik nokta, yeniçerilerin sadrazamın yanında yer alıp almayacağından ibaretti. Ocaktan kendilerine hiçbir şey hissettirilmediği ve ocaklının uyardıktan harekete geçmesine ise imkan bulunmadığı için, Hüseyin Kalfa ortada endişeye değer bir iş görmüyordu.

Bu sebeple konuşma çabuk bitti, sadrazamın, misafir olarak sığındığı Ayşe Sultan Sarayı'nın da basılarak yok edilmesi kararlaştırıldı ve o korkunç kalabalık dalgalı bir deniz gibi cad-delere döküldü. Ölüm haykıran bu deniz, kimsenin burnunu

kanatmadan ve bir kapı devirmeden aktı, aktı, Yemişçi'nin sığınağına ulaştı.

Hayret! Sipahilerin öfkeli yarım bir bakışı önünde saray kapıları ardına kadar açılırken, padişahlar o zümrenin emrine boyun eğip her istenilen şeyi yaparken, Ayşe Sultan Sarayı, düşman ordularını karşılayan bir kale gibi savaşa hazırlanmıştı. Deniz, o isyan denizi, bu umulmaz durum önünde öncelikle kabardı, köpürdü, kükredi, sonra sessizleşti. Çünkü saray, omuzla veya pala darbesiyle kıyılacak yapılardan değildi. Çok sağlam bir binaydı.

Deniz, hayret ve hiddet ifade eden anlamlı bir sessizlik içinde sekiz on dakika durdu ve ardından geri çekilmeye başladı. Doğunun ve Batının en ünlü orduları önünde geri çekilmeyi akıllarına bile getirmeyen sipahiler, Yemişçi Hasan'ın sarayı önünden çekiliyor, bu çekilmeden şüphe yok ki acı ve utanç duyuyor, bundan dolayı da başları öne eğilmiş, dudakları kilitlenmiş, sessiz bir akışla kaynaklarına dönüyordu.

Ama bu sessizliğin altında yaman bir öfke saklıydı. Yalnız elebaşılar değil, askerler de kendilerine geri çekilme acısını tatıran Yemişçi'yi parçalamaya yeni baştan ant içiyorlardı.

Hepsi, ertesi gün seherle beraber yine o konak önüne gelmek ve birlikte getirecekleri baltalarla, kancalarla uğursuz sığınağın altını üstüne getirmek için nefislerine yemin ediyordu.

İşte yiğitliği sık sık sendeleten gaflet burada, bu antlardaydı. Çünkü sipahiler, Yemişçi'nin hayatına hakim olduklarını düşünüyor, yarın da ona hükmedeceklerini sanıyorlardı. Halbuki yarın, hiçbir fani gücün mahkumu değildir ve ancak Allah'ın iradesine bağlıdır. Gün doğmadan gecenin koynundan neler doğacağını kimseler takdir edemez, anlayamaz.

Sipahiler, faniliğin en büyük özelliği olan bu aczi, bileklerinde ve yüreklerinde hissettikleri gücün gururuyla unutmış, yarının ellerinde bulunduğu inanarak birçok kanlı hülyalar besliyordu.

Onlar, bu gafletin sarhoşluğu içinde uyuyadursun, öte ta-

rafta Yemişçi Hasan Paşa, mükemmel şekilde yapılmış planına göre harekete başlamış ve sipahilerin saray önünden dağılmalarıydı beraber kılık değiştirmeye girişmişti. Maksudı, o güne kadar yalnız Şehzade Korkut tarafından tecrübe olunmuş ancak olumlu bir sonuç vermemiş olan tehlikeli bir yola girmektir. Bu yol "Hayatım da malım da sizindir," deyip yeniçeri ocağına sığınmaktan ibaretti. Ocaklılar, kendilerine sığınan katilleri bile korur, cezadan kurtarırlardı. Bir sadrazamın ellerini açar açar ve yalvara yalvara aralarına gelmesine elbette kayıtsız kalamazlardı. Kaldı ki, yeniçeri ağası, yeniçeri çorbacıları, orta zabıtları, bu sığınma konusunda kendisiyle anlaşmış bulunuyorlardı.

Kıyafetini mükemmel surette değiştirdikten sonra yatsı zamanı, herkesin camilerde bulunmasından yararlanarak sarayından çıktı, iki hizmetkarın arasında Ağakapısı'na gitti, yeniçeri ağasının konuğu ve ocağın sığıntısı sıfatıyla orada kaldı.

Ancak orada boş durmadı. Ağayla durumu gözden geçirdikten sonra vezirliğini takındı, iş görmeye koyuldu. Sarayından çıkmadan önce tezkerecisini çağırması ve o da Ağakapısı'na gelmiş olduğundan mücadeleyi Padişaha ve Valide Sultan'a mektuplar yazarak açtı.

Hasan Beyzade yazıyı ve Valide Sultan'a sunulacak mektubu yazıp Yemişçi Vezire verince o, koynundan güzel iki mendil çıkardı, kağıtları bunlara sardı, yanına koydu, sonra tezkerecisine şu emri verdi:

"Bütün vezirlere, bütün hocalara, cebecilere, topçulara, tersane halkına, esnaf ağalarına söyle... Her kim ki Padişaha itaat etmektedir, tepeden tırnağa kadar silahlanıp seherle bile Süleymaniye Camii içinde hazır ve emir bekliyor bulunsunlar!"

Tezkereci, çalakalem bu emri yazdı, yeniçeri ağasının adamları yoluyla da geceyarısından sonra sahiplerine gönderildi. Yemişçi uykuya iltifat etmiyor, hayrete değer bir uyanıklıkla savaş hazırlıkları yapıyordu. Dört yana dağdan emirlerin saygıyla karşılandığı anlaşılınca, yani cebeci, topçu, gemici gibi askeri zümrelerin dede sipahilerle mücadeleyi kabul etmeleri ger-

çekleşince açgözlü vezirin neşesi son hadde geldi.

Üçüncü veya dördüncü defa olarak uykusuzluğa mahkum ettiği yeniçeri ağasıyla birlikte yemiş sohbeti yaptı, bir sürü nar ve bir sürü ayva yedi. Vakti gelince, Ağakapısı imamına uyup sabah namazı kıldı ve kendi adamlarından biriyle Hünkarın, Valide Sultan'ın kağıtlarını saraya yolladı.

Giden adamın yeniçeri ağasına hitap edilerek yazılmış bir hat ile dönmesi ve kendilerine emir yollanan ocaklar halkıyla esnaf kahyalarının, büyük ve küçük rütbeli hocaların Süleymaniye'de toplandıkları haberinin gelmesi üzerine Yemişçi Vezir, birçok dualar okuyup sağına soluna üfledi, Yeniçeri Ağası Deli Ferhat'ın ardına takıldı, avluya inen merdiven başına geldi.

O büyük avlu, iğne atılsa yere düşmeyecek kadar sıkı bir şekilde yeniçeriyle doluydu. Odabaşılarının kumandası altında orta orta oraya gelen bu devşirme asker savaşa gidiliyormuş gibi silahlandırılmıştı. Deli Ferhat merdiven başında durdu, heybetli bir sessizlikle gözlerini kendine çevirmiş olan askeri gözden geçirdi ve taşıdığı lakaba layık bir tavırla bağırdı:

“İçinizde Hacı Bektaş köçeği olmayan ruhu olgunlaşmamışlar varsa, hemen sürün, dışarı atın!”

Bu emir üzerine o sakın kalabalık şöyle bir karıştı ve saflar arasında yakalanan dört beş yabancı, uçurulmuş toplar gibi hava yoluyla ve elden ele verilerek avlu dışına sürüldü. Şimdi sessizlik ve düzen geri gelmiş, gözler yine yeniçeri ağasına çevrilmişti. Gür sesiyle sadrazamı askerlere takdim etti “Zaten duydunuz,” dedi, “öğrendiniz. Yüce vezir ocağımıza konuk geldi, geceyi bu dergahta geçirdi. Hepinizin ayrı ayrı hatırını sorar, hoşluğunuza dua eder.”

Bütün saflardan bir nara edasıyla şu şükran çılgılığı yükseldi: “Var olsun!”

Deli Ferhat, kendine ve vezire, dolayısıyla da Padişaha sadakat ifade eden bu haykırıştan dolayı aşka geldi, uzun uzun gülümsedi, sonra koynundan, biraz önce gelen emri çıkardı,

çok uzaklardan işitilmesi mümkün bir sesle okudu:

Deli Ferhat, hattı öpüp yine koynuna sokunca, yeniçeriler bir ağızdan gürlediler. “Bir günü bin olsun, her günü şen olsun!”

İçlerinde on kişilik bir heyet -daha gecedен seçilmiş, dersleri verilmiş kimseler- ilerleyip sadrazamı etekledi, en yaşlıları da şu sözleri söyledi:

“Bizim dahi hayır sözlerimiz vardır. Kulak verip Padişahımıza arz etmenizi rica ederiz. Evvel sözümüz budur ki, fetva verenler İslam padişahına iyilik ederken hala Müftü Sunullah Efendi devlete vefasızdır. Kara Yazıcı’dan rüşvet almıştır, Serdar Sinanzadeyi görevden haksız almıştır. Divanı bastırıp ağaların başını kestirmiştir. Şimdi de vezir başını talep edip kendi iyiliği için fetvalar vermektedir. Adı geçen kişinin hakkından gelmek hepimizin isteğidir. Sonra Mahmut Paşa’yı da istemiyoruz. Çünkü fesatçıdır. Sipahilerden de kendilerini, fitneye sevk eden zorbaları isteriz, teslim ederlerse ne güzel. Etmezlerse cümlenin hakkından gelmek kararlaştırılmıştır. Katletmek lazım gelirse dahi kabulümüzdür. Vakitlerine hazır olsunlar!”

Sadrazam, kendi düşüncelerini sesli olarak tekrar eden heyete teşekkür etti ve dileklerini Padişaha bildireceğine söz verdi ve askeri selamlayarak Deli Ferhat’la beraber içeri döndü. Artık işe girişebilirdi! Ancak, vezirlerin en şöhretlisi, en güçlüsü, sarayca da o sırada sevimlisi Cağaloğlu, bu toplantıya gelmemişti. Yemişçi, bir başkaldırı sandığı bu doygunluğa tahammül etmedi, edemedi, çavuşbaşıyı göndererek kendinden önce sadrazamlık yapan Cağaloğlu’nu zorla getirtti, bir köşeye oturttu. Sonra sipahi zorbalarını, saraya yapılan hücum sırasında hazır bulunan yeniçerilerden bir kısmını söyleterek tespit ettirdi, bir deftere geçirtti ve bölük ağaları denilen sipahi zabıtlarını davet edip defteri onlara verdi.

“Gidiniz” dedi, “bu adamları sipahi ocağından isteyiniz. Teslim ederlerse, alıp getiriniz. Vermezlerse, vakitlerine hazır olmalarını söyleyiniz.”

Bölük ağaları, endişeli düşünceler içinde başlarını önlerine

eğerek yola çıkarken sipahiler yine saraya girmiş, Aslanhane önünde sıralanmıştı. Poyraz Osman, Öksüz Mahmut, Katip Cezmi, Hüseyin Halife yine kalabalığın önünde bulunuyordu. Bölük ağaları da bunlar tarafından karşılandı ve kendilerine bildirildi. Onlar, Padişahın gerçek kararını henüz öğrenmiş değillerdi ve iki ocak arasında çarpışma durumunda sarayın izin vereceğini ummuyorlardı. Onun için bölük ağalarını alayla dinlediler ve Hüseyin Halife ağzıyla şu cevabı verdiler:

“Yemişçi Hasan yabana söyler, hezeyan eder. Padişahın cümle sipahtan geçmesi ne ihtimaldir?”

Ağaları yanlarında alıkoyarak bölük kethüdalarına, “Ölürüz, azmimizden dönmeyiz,” cevabıyla Yemişçi’ye gönderdiler. Bu arada sabahleyin saraya sunulan yazının cevabı çıkmış ve iki kapıcı bu cevabı Yemişçi Hasan Paşa’ya ulaştırmıştı. Vezir, eline sunulan kağıdı açıp da Hünkârın kendi dileğine baş eğdiğini görünce, biraz daha şevke geldi, biraz uzakça oturan Anadolu Kazaskeri Mustafa Efendi’ye doğru döndü. “Allah mübarek eyleye” dedi, “Padişahımız fetva işini size bıraktıklarını buyurdular.”

Mustafa Efendi, Yemişçi Hasan’ın katline fetva veren hocalardan biriydi. Hünkâr, onun bu fetvasını şeyhülislamınkiyle beraber Yemişçi’ye gönderdiği halde, Kapıcılar Kahyası Kasım Ağa büyük bir cüret göstererek bu fetvayı yok etmişti. Hoca bu işi bilmediğinden iğne üzerinde oturur durumdaydı, görevden alınmasını ve sürülmesini bekleyip duruyordu. Bu sebeple sadrazamın kendine değil, bir başkasına hitap ettiğini sandı, kımıldamadı. Sadrazam ise onun ağır işittiğini sanarak yerinden kalktı, hocanın yanına kadar gitti, şeyhülislamlığını bildirdi ve elini tutarak sıktı, kolundan tutup vezirlerin üstüne geçirdi, mecliste bulunanlara da el öpmelerini işaretle emretti.

Sonra yeni müftüye sordu. “Zorbalıkları sabit olup isimleri defter olunan eşkiyayı teslim etmeyen ve Padişahın emrini dinlemeyerek fitne ve fesat niyetiyle toplanan sipah zümresi hakkında ne buyurursunuz, şeriata göre bunlar hakkında ne yapılması lazım gelir?”

Bir gün önce sipahilerin ayaklanmalarını meşru görmüş ve onların kendisinden memnun olmadığı sadrazam Yemişçi Hasan Paşa'nın katline fetva vermiş olan Mustafa Efendi hazretleri hiç tereddüt etmedi, hiç sıkılmadı, hiç utanmadı, şu sözlü fetvayı verdi:

"Hepsi asidir. Kendileriyle boğazlaşılması, cemiyetlerinin dağıtılması, defterlerinin yırtılması lazım gelir."

Sipahilerin cevabını getiren bölük kethüdaları da bu fetvayı dinlemişlerdi. Onların sözlerini bir an önce dinlemiş bulunan Yemişçi, bu fetva üzerine yüzünü kendilerine çevirdi, "Bedbahtlar," dedi, "şeriatın emrini kulağınızla duydunuz, değil mi? Haydi, öyleyse yarın, o cemiyet edenlere bu fetva hükmünü bildirin, istediğimiz soyguncuları alıp getirin. Eğer yine inat olunursa Padişah, yolunu şaşırmış topluluğun kulluğundan geçmiştir. Cümlesinin defterlerinin ateşe vurulması kararlaştırılmıştır. Sonra pişmanlık fayda etmez.

Siz ki, o taife zabitlersiniz. Siz dahi bu konuda himaye edeni ihmal edip istek ve çabada özen göstermezseniz, yüce efendimiz sizin boyunlarınızın vurulmasını da emreylemiştir. Cümlenizin başının yere düşmesi kararlaştırılmıştır."

Bölük kethüdaları, durumun pek nazikleştiğine karar vererek süklüm püklüm oradan çıktılar, sipahilerin yanına gitmek üzere yola düzüldüler. Yemişçi de zaferden emin bir tavırla etrafı şöyle bir gözden geçirdi, el pençe divan durup ferman bekleyen kapıcılardan Davut Ağa'yı işaretle yanına çağırdı. "Kulağını," dedi, "bana ver!"

Herifin bu emre uyarak kulağını ağzına yaklaştırması üzerine şu sözleri fısıldadı: "Şimdi kırk kapıcı al, eski Şeyhülislam Sunullah'ın evine var, yakasından tutup en yakın iskeleye götür, bir gemiye at, Rodos'a yolla."

Davut Ağa çekildikten sonra kapıcıbaşı Hamza'yla orta defterdarı Murat'ı getirtti, "Şimdi," dedi, gidiniz, evini barkını bırakıp namertçe kaçan Güzelce Mahmut Paşa'nın konağını mühürleyiniz. Yayabaşları da çıkarın, bütün kapılarını kapatın!"

Sipahi bölük kahyaları tartışmalı sohbetler ederek, Atmeydanı'na doğru biraz yavaş yürürken yayabaşılardan bir kısmının hızla yanlarından geçtiklerini görmüş, şehir kapılarının kapatılmakta olduğunu öğrenmiş ve bu haberi de Hüseyin Kalfa'yla arkadaşlarına bildirmişlerdi.

Sadrazamın gösterdiği yiğitlik, sarayın aldığı anlamlı durum değil, bu son haber sipahilere için çok ciddi bir renk aldığını öğrettiğinden, elebaşılarda ve onlara yakın saflarda acılı bir telaş yüz gösterdi. Yeniçerilerle boy ölçüşmeyi her sipahi bir erlik borcu sayıyordu. Onun için fırsattan yararlanmayı isteyenler aralarında çoktu. Oysa bu yiğitlik mücadelesinde galibin kazanacağı şey, Yemişçi'nin başından ibaretti.

Evet, sipahiler galip gelirse, sadrazamın kellesi düşecek, yeniçerilerin yenmesi halinde o kelle yine yerinde kalacaktı. Acaba o baş, iki büyük askeri zümrenin kılıç kılıca, pala palaya, boğaz boğaza gelmesine değer miydi? Sipahi elebaşları hem bu noktayı düşündüler hem yeniçerilere karşı beşe bir nispetinde bulunduklarını ve onların top, tüfek sahibi olmak itibarıyla ayrıca güçlü bulunduklarını göz önünde tuttular, soğukkanlı bulunmak istediler. Lakin mantığa, hesaba ve zamana çok uygun olan bu dileği açığa vurmak bir meseleydi. Çünkü neferler, erlikle ilgili işlerde sık dokuyup, ince elemez, ulu orta davranırlardı. Bu sebeple kendilerine "Sadrazam işini bırakmak gerek. Onu yeniçerilere bağışlayalım," demekte de tehlike vardı ve ayrılanları kabarmış olan neferlerin rakip kuvvetle savaşmak istemesi pek muhtemeldi.

Elebaşlar, içten onayladıkları yolu birbirlerine de söyleyemiyor, ileride suçlanmaktan korkuyordu. Onun için bölük kahya ve ağalarıyla kodamanlar, elleri bıyıklarında asılı olarak düşünüp duruyordu. Nihayet Hüseyin Kalfa cesaret gösterdi, ortaya şöyle bir soru attı:

"Yemişçi'nin kafası yeniçerilerle boğazlaşmamıza değer mi, değmez mi?"

Bu soruya muhatap olanlar geniş geniş nefes alarak dil birliğiyle cevap verdiler: "Bir değil, bin Yemişçi'nin kellesi iki

ocak arasına kılıç düşmesine değmez.”

“O halde dağılmak gerek!”

Hüseyin Kalfa bunu söylemekle beraber, hançeresinin bütün gücüyle, sipahi kalabalığına şunu bildirdi:

“İş ertelendi. Herkes yerine dönsün.”

Safo, yeniçerilerle sipahilerin Osmanlı İmparatorluğu’nu oluşturduğunu bilmez değildi. Bu bilgisine rağmen iki ocağı birbirine düşürmek isteme amacı, acaba devleti zayıf düşürüp de Venediklilere hücum imkanı mı vermektir? Yoksa haris ve kinci bir kadın olduğu için, sadece Kira’nın, Gazanfer’in, Osman’ın ve başkatibinin intikamlarını mı almak istiyordu?

Gerçek ne olursa olsun devletin selameti ve kudreti bakımından çok tehlikeli bir oyun oynuyordu. Yemişi de kendisine kayıtsız ve şartsız boyun ediyordu. Nitekim dalkavuk nedimlerin “Ol kavme, yani sipahilere dört bir yandan korku geldi. O anda hepsi perişan ve her biri bir tarafa kaçak olmuştur,” diye isyancıların dağıldıklarını haber vermeleri üzerine Yeniçeri Ağası Deli Ferhat’a şu emri vermişti:

“Çabuk, kol’a çık. Sipahi kılığında kimi görürsen öldür!” O uğursuz da Türk kanı dökmek için fırsat bekliyormuş gibi hemen atlandı, bütün yeniçerileri, cebecileri, topçuları, tersanelileri yanına alarak Süleymaniye’den hareket etti, korkunç bir sel heybetiyle sokakları dolaşmaya koyuldu. Bu kol gezmeye değil, yeni zapt olunmuş bir şehirde galiplerin yaptıkları geçit resmine benziyordu. Sipahilerin de çoğu ertelenen işin uğursuz bir görünüm aldığını anladıklarından, şuraya buraya saklanmıştı. Durumu kavramayanlar ise, o zümrenin en meşhur karargahı olan Kurşunlu Han’daki odalarına dağılıp çene yarışı yapıyordu.

Yeniçeri Ağası Deli Ferhat, işte bu hanı bastı, ele geçen sipahiyi öldürttü ve odaları yağma ettirdi. Mağdurlar, mücadeleden el çekmiş oldukları ve yeniçerilerin de pes demiş bir durumdaki insanlara silah çekmeyeceğini umdukları için, hiçbir korunma tedbiri almamıştı. Deli Ferhat’ın baskını bu se-

bepile çok etkili oldu, sipahiler ağır zarar gördü. Kurşunlu Han dışında bulunanlar da, bu hadiseden durumun içyüzünü daha iyi kavramış ve henüz saklanmayanlar birer delik bulmak için koştukları gibi, sığınakları olanlar da ihtiyat tedbirlerini çoğaltmıştı.

Gururlu sadrazamın neşesi arttıkça artıyordu. Konumunu korumak için bir iç savaş çıkarmaktan bile çekinmeyecek kadar sefil ruhlu olan bu adam, bir taşla iki kuş vurduğuna inanıyor, bu inançla kabına sığmayacak hale geliyordu. Sipahileri dağıtmayı bir zafer, yeniçerilerle birleşmeyi ise ikinci bir kazanç sayıyordu. Çünkü bu hamlelerden sonra, sipahilerin başkaldıramayacaklarına, sarayın da kendini görevden almayı artık göze alamayacağına karar vermişti.

Bununla beraber, saraya karşı şimdilik saygılı davranmaktan geri kalmadı. Kurşunlu Han'ı bastırdığı günün ertesi sabah gün doğmadan şeyhülislamı, büyük ve küçük hocaları, devlet ileri gelenlerini, esnaf kahyalarını yine Ağakapısı'na getirtti, sipahi elebaşları hakkında alınacak tedbirleri görüştükten sonra, garip bir çalım takındı.

“Çok işler gördük, çok kargaşa savurduk. Hain bir müftü devirdik, yine hain bir kaymakamı yerinden attık, sipahilere bir fare deliğinin bin altın ettiğini öğrettik ama İstanbul'a gelişimizden beri üç gece geçtiği halde, henüz yüce Hünkarı görmedik, kutsal ellerini öpemedik. Bugün bu borcu da yerine getirmek isteriz. Yalnız müftü efendiyle Anadolu kazaskeri burada kalsın. Kalanlar dağılsın. Şu şartla ki, sipahiler hakkında herkes göz kulak olsun. Rızamıza aykırı küçük bir şey sezilirse bize haber verilsin.”

Zaten böyle bir ziyaretin sarayca nimet sayılmasını sağlamak için, sabah sabah Valide Sultan'a ve Padişaha çil akçelerle, ayarı halis kuruşlarla, kızıl florilerle dolu keseler, değerli şallar ve kumaşlar yollamıştı. Şimdi bir galip kumandan, bir Fatih hükümdar havasıyla saraya gitmek ve “Sizi yenen, size diz çöktüren zorbaları işte ben tavşana çevirdim,” demek istiyordu.

Gerçekten bir kurtarıcı gibi karşılandı. Büyük, küçük bütün saraylılar, derecelerine göre avlulara çıkarak, kapılara koşarak, dehlizlere dolarak kendisini aşkla, coşkuyla alkışlıyorlardı. Düzençi vezir, gülünç bir gurur içindeydi. Yerde değil, gökte yürür gibi bir eda takınmıştı. Huzura da aynı çalımla çıktı ve Padişahın öpülmek üzere uzattığı ele dudaklarını değdirmek için başını güçlkle eğebildi.

Sultan Mehmet, tahtını tehlikeden kurtaran ve silinmez bir kabus ağırlığı hissettiren sipahilerin kısa bir hamleyle ipliğini pazara çıkaran cesur vezire candan sevgi göstermek, bol bol iltifat etmek istiyordu. Ama her padişah gibi o da buluttan nem kapdığı için, Yemişçi'nin, saltanat şerefine bile küçük görmeye müsait bir gurur içinde bulunduğunu sezmekte gecikmedi, birden neşesi kaçtı ve konuşmayı kısa kesmeye çalıştı. Baştan aşağı örtülü olarak oğlunun yanında yer alan Valide Sultan ise onun başını dik, bakışını sert tutuşundan adeta sinirlendi, herifle üç beş dakika bile meşgul olmayarak yüzünü oğluna çevirdi.

"Lalan" dedi, "yorgun. İzin ver de sarayına gitsin aslanım."

Sultan Mehmet'in hay hay demesi üzerine, Yemişçi Vezir'e de şu sözleri söyledi:

"Yüz aklığı gösterdin, zorbaları tepeledin. Akıllarında fesat olanlar, öğrendiler ki devlete saygısızlık yapanların sonu hüsrandır. Kul, kulluğunu bilmeli. Yoksa kellesi elden gider."

Hiçbir teşekkür kelimesi kullanmıyor, büyük bir fatih çalımıyla gerdanını gerip duran veziri enikonu tehdit ediyordu. Yemişçi de yavaş yavaş sersemlemekteydi. Padişahı somurtkan, Valide Sultan'ı titiz görünce, bir sabun köpüğünden farkı olmayan çalımını erimeye başlamıştı. Bununla beraber, bir şeyler söylemek, gördüğü işin kasidesini kendi ağzıyla okumak istedi.

"Efendim," dedi, "dava henüz bitmemiştir. Çünkü zorbaların elebaşları elde edilmemiştir. Benzetmede hata olmaz ya... Onlar bir yığın yilandı. Bizim elimizdeki ateşi görüp kaçtılar,

birer deliğe sığındılar. Şimdi biz, o küme küme yılan zehir veren akrepleri yakalamak istiyoruz. Onlar, yalnız zehir dağıtmakla suçlu değildirler. Yüce efendimin yüzüne karşı küstahlık etmişlerdir, Valide Sultan Hazretleri'nin mübarek adlarını ağızlarına almışlardır. Onun için, kendilerini mutlaka yok etmek gerekiyor. Kulunuz bugün olduğu gibi, yarın da güçlü. O küstah gidilerin hakkından geleceğim."

Safo'ya da cevap vermekten çekinmedi.

"Kul, kulluğunu bilmeli. Çok doğrudur sultanım. Fakat efendisinin şanı, şerefi, selameti için ölümü göze alarak çalışsan kulların da hakkı ödenmeli, değeri bilinmelidir. Sözgelimi ben, yüce efendimden ve namuslu sultanımdan iltifat görmezsem, alay alay eşkiyayla nasıl uğraşırım."

Ne Sultan Mehmet ne de anası tarafından onun gururunu okşayacak kelimeler söylenmedi. Yalnız Safo, büyük bir konuyu hatırladı. Yemişçi Vezir'i o konuya da hizmetkar yapmak istedi.

"Açık bir iş var," dedi, "Aslanıma önceki gün yolladığın yazılarda, sipahilerin ağza alınmaz şeyler konuştuklarını yazıyordun? Nedir bu ağza alınmayan sözler?"

Yemişçi, bir kaynana gelin mücadelesi diye düşünerek Safo'nun kendisinden yardım istediğini sandı. Aynı zamanda Pa-dışahı korkutmak için uydurduğu yalan üzerinde ısrar etmek zorunluluğunu duydu.

"Eşkiya" dedi "yabana söylerler, hezeyan ederler."

Safo, titiz titiz sordu:

"Hezeyan mezeyan, nedir o sözlerin aslı?"

"Güya büyük Şehzade efendimizi tahta çıkarmak isterlermiş. Mühür bende, bu can da tendeyken, buna imkan mı var?"

Herif, taht üzerinde değişikliğin meydana gelebileceğini sözde temin ederken, bunun kendi varlığına bağlı olduğunu söylemekten çekinmiyordu. Sultan Mehmet, iliğine kadar titreyerek bir şeyler gevelemek isterken Safo, ortaya attığı konunun daha fazla didiklenmesine ne olur ne olmaz düşüncesiyle rıza göstermedi.

"Anladık, anladık," dedi. "Boşboğazlıktan ibaret bir şey..."

Bu gibi sözleri duymalı, duyar duymaz da unutmalı.”

Elbette anlaşılmıştır ki Safo, veliaht meselesini ancak bir kuruntu, bir endişe vesilesi olarak ara sıra dile alıyordu. Oğlunun, bu işten bahsedilir edilmez, vehme kapılacağını, her şeyi unutup benliğini yalnız bu işe vereceğini biliyordu. Şimdi de oğlunu devlet işlerinden uzaklaştırıp veliahdın adımlarını saymaya yönlendirmek ve kendi dalaverelerini engelsiz yürütmek için aynı oyuna başvuruyor ama veliahdın hali, tavrı hakkında tartışma açılmasını istemiyordu. Çünkü böyle bir tartışma sonunda, genç prensin masum olduğu kolayca meydana çıkabilirdi. Bu sebeple, bahsi hemen kapadı ve oğluna şu teklifte bulundu:

“Demin de söyledim... Lalana izin verirsen uygun olur. Zavalı çok yorgun!”

Yemişçi, gelişine hiç benzemeyen bir gidiş kabul etti. Padişahın elini değil, eteğini öptü. Valide Sultan'ın önünde yerlere kapandı. Çünkü takındığı çalına bir pul kadar da değer veremediğini görmüş ve küçük bir işaretle kellesinin uçurulabileceğini de hatıra getirmişti.

Huzurdan çıkınca, yine gerdanını dikti, yüzüne garip garip hatlar çizdi, saray ileri gelenlerine yüksekten bakarak yürümeye başladı. Selamlarını dudağının ucuyla iade ediyor ve eteğini öpenlere bile bakmıyordu.

Atmeydanı'ndaki saraya bu edayla vardı. Bütün yeniçeri ocağı o meydanda toplanmış gibiydi. Vezirin Padişah yanından döndüğü görülür görülmez, tüfekler atılmaya, fişekler yakılmaya başlandı. Ocak halkı sipahilerin bozgununu güya bu şenlikle kutluyordu.

Başkentin kalburüstü bütün insanları da küme küme oraya koşuyor, iki askeri zümre arasına anlaşmazlık ve çekememezlik soktuğu, bu harekette ısrara karar verdiğinden dolayı Yemişçi Veziri tebrikte yarış ediyordu. İşte bu sırada kalabalığı yere düşmüş şimşek hızıyla ve kıvraklığıyla yarak gelen iki adam görüldü. Bunlar, önlerine çıkanı devirip saraya girmiş, vezirin yanına yükselmişler ve şu müjdeyi vermişti:

“Poyraz Osman’la Öküz Mehmet tutuldu!”

Haber doğruydu, sipahilerin en ileri gelen kodamanlarından Poyraz Osman Bey’le Öküz Mehmet Ağa yakalanmış ve vezir sarayına getirilmişti. Yemişçi Hasan Paşa, bu müjdenin şükranını birer avuç altın ve birer tımar vererek müjdecilere ödedi, kendine çeki düzen verdi, hocalardan ve ağalardan bir hayli adam çağırıp yanına oturttu, sipahi elebaşlarını beklemeye koyuldu.

Poyraz Osman’la Öküz Mehmet’i yeniçeriler yakalamamış, bizzat Sipahi Ağası Mustafa yakalayıp sadrazama götürmüştü. Askeri zümrenin başkumandanı demek olan Mustafa, nesilden nesile geçen şerefli bir hak ve şerefli bir miras olarak, sipahi yaşamış Türklerden değildi. Üçüncü Murat devrinde sadrazam Özdemiroğlu’nun on bin tanesini bir çırpıda sipahi yaptığı kimselerdendi. Belki Türk, belki Ermeni, belki Gürcü’yüdü. Sipahi doğmamış, sipahiler arasında yaşamamış, sipahiliğin gururunu duymamıştı. O zümreye ağa yapılması da ihtimal ki, sipahiliğe yabancılığıındandı.

İşte bu adam, yine kendi gibi dışarıdan sipahiliğe katılan beş on düzine hayırsız başına topladı. “Yoldaşlar,” dedi, “oçamız tehlikededir. Yüce Hünkarın yüzüne karşı küstahlık eden üç beş yoldaşı içimizden çıkarmazsak, hepimizin kılıçtan geçmemiz kararlaştırılmıştır. Şimdi size soruyorum, Padişahla savaşa girişip göz göre göre geberelim mi, yoksa bir iki yoldaşı, yine Padişah uğruna feda edelim mi?”

Telaşla ilave etti. “Bana cevap vermeden önce, kale kapılarının kapalı, yeniçeri palalarının bilenmiş olduğunu, Padişahın da bizden hoşnut bulunmadığını düşününüz. Kapan içindeyiz, kılıç da ensemizdedir.”

Ne oldukları, nereden geldikleri belirsiz olan kalabalık bu soruya, şu cevabı verdi: “Hüseyin Kalfa’yla arkadaşları bizi kandırmışlar demek. Çünkü saraya gidişte zulmü ortadan kaldıracığımızı, kalelerimizi gavura satan saraylıları cezalandıracığımızı söylemişlerdi. Onlara kandık, yüce Hünkarın güceneceğini hatırimıza bile getirmedik. Mademki iş başka türlü-

müş, biz de dilimizi ağzımızda, kılıcımızı kınlarında hapsederiz. Etliye sütlüye karışmayız. Sen dilediğini yap.”

Babadan, dededen ve atadan süzülüp gelen sipahi kanı taşıyanlar, şüphe yok ki Mustafa Ağa'ya bu cevabı vermez, zorbalıkla suçlanan yoldaşlarını korumaktan çekinmezlerdi. Nitekim Kurşunlu Han baskınından beri o mahiyetteki sipahiler, şurada burada pusu kurarak, yeniçeri avlamakla, yani baskına uğrayan yoldaşlarının intikamını almakla oyalanıyorlardı.

İşte sipahi alaylarını bir işaretle isyana, bir işaretle sessizliğe sevk edebilecek kadar nüfuz sahibi olan Poyraz Osman'la Öküz Mehmet'in yakalanması bu sebeple, yani Sipahi Ağası Mustafa'nın kendi ocağına ihanetiyle mümkün oldu. Herif “Olup biten işler üzerinde görüşelim,” diye bu iki meşhur sipahiyi bir yere davet etmiş ve kendilerini ansızın bastırarak tutuklatmıştı. Hüseyin Kalfa, yeniçerilerin hatırına saray baskınında saygı göstererek Sarıkçı ve Tırnakçı Hasan Paşaları ölümünden kurtardığı için, mahkumlar listesinden ocaklının ısrarıyla çıkarılmıştı. Katip Cezmi'yi ise, Sipahi Ağası Mustafa bulduramamıştı.

Onun eksikliği, sadrazama sunulan armağanın değerini küçültemezdi. Çünkü Poyraz Osman, tek başına bir sipahi alayı gibiydi. Öküz Mehmet de aşağı yukarı o ayarda bir cesur silahşördü. Bundan ötürüydü ki, sadrazam da büyük bir heyecan geçiriyor, kazandığı zaferi geliştiren bu olayın sevincini yaşıyordu.

Nihayet tutsaklar görüldü, Süleymaniye Camisi'ni temelinden sarsacak kadar gürültü koptu, Ağakapısı adeta yerinden oynadı, pencereler ardına sıralananların telaşından kırıldı, merdivenler çökmek tehlikesi hissettirecek kadar esnedi ve Poyraz Osman'la Öküz Mehmet, işte bu dekor içinden geçilerek Yemişçi'nin huzuruna çıkarıldı.

Sadrazam, kaşları çatık ve yüzündeki bütün hatlar buruşuk olduğu halde önüne bakıyor, suçlularla sipahi ağasını görmemiş gibi davranıyordu. Mecliste oturanlarsa yan gözle

mahpusları süzüyorlardı. Aman Allahım, o ne çekim, o ne heybet, o ne kayıtsız sessizlikti? İkişer metreye yakın boylarıyla birer dev heybeti taşıyan bu iki suçlu sipahi, saçlarından ayaklarına kadar inen çekim içinde adeta zarif ve hoş bir anlam hissettiriyor ve ölüme mahkum olmalarına rağmen gösterdikleri telaşsızlıkla da ölçülmez bir ruh kudreti göstermiş oluyordu.

Yemişçi Vezir, ihtimal ki bu ruh kudretini bildiğinden onların yüzüne bakmıyor, bakamıyordu. Ama işgal ettiği kounuma, hadiselerin doğurduğu duruma göre bir şeyler söylemesi lazımdı. Onun için, uzunca süren bir düşünmeden sonra, yüzünü biraz daha ekşitti, Tarihçi Naima'nın demesine göre muhalif Poyraz'a hitap etti:

"Osman Bey! Biz sana seferde sonsuz riayet ettik. İltifatımızı çekmedik, mevkiler, ödüller, avuç avuç harçlıklar verdik. Bizimle anlaşmanız böyle değildi. Dostumuzdunuz, bize sevgiliydiniz. Ne konu oldu ki düşmanlarımızla birleştiniz?"

Deli Poyraz, şöyle bir omuzlarını silkti, ellerini, boş olan silahlığına soktu.

"Paşam," dedi, "beni niçin söyledirsin. Ben o suçu işlemedim ki itizara gücüm olsun. Nimete küfran gösterdim. Yoluma, izime geldi. Beni çok okşadın, hoş tuttun, hediyelerine layık gördün. Ben iyiliklere kötülükle karşılık verdim. Her cezayı hakettim. Yalnız senden şunu dilerim ki beni avratlar gibi kementle boğdurma, kılıçla öldürt!"

Yemişçi Hasan Paşa'nın yüzünde kara bir tebessüm açılıp kapandı ve dudaklarında tatlı sözler belirdi.

"Allah saklasın, Allah saklasın. Hiç ben senin gibi cesur bir yiğide kıyar mıyım? Acaba kaç ana, kaç yılda bir Poyraz Osman doğurabilir? Biliriz ki seni kendi haline koymamışlardır. Amma bize muhalif olanlarla birleşmeye sebep ne oldu? Onu söylemeni istiyoruz."

Poyraz, kısa ve çok kısa bir düşünce geçirdi, sonra boyununu dikti, gözlerini sadrazama çevirdi.

"Rüşvet, açık lağımalar gibi sokaklarda akıyor. Saray, bütün halkı sağmal inek haline koymuştur, boyuna sağıyor. Sınırlar

perişan, Anadolu, Celaliler elinde viran. Mahkemeler zulme alet olmakta pervasız. Nereye baksan kıyamet alameti denecek bir fenalık görünüyor. Sizinle bile seferde iken yoldaşlarla hep bu işleri düşünürdük, kabarıp taşan rezaletlerin önünü almak için çareler arardık. İstanbul'a geldiğimizde arkadaşlardan çoğunu bu makule tedarikte gördüm. Onlar, sözden silaha geçip fenalığın kaynaklarını kurutmak istiyorlardı. Ben de onlar gibi azap duyuyordum, şu viran yurdun biraz geniş nefes almasını, biraz adalet yüzü görmesini istiyordum. Ama fitne uyandırmayı hoş bulmuyordum. Onun için yoldaşlarla düşüp kalkmaktan çekindim. Katip Cezmi ve diğerleri başıma üşüştiler, nereye gidersem ardıma düştüler, bin dereden su getirip beni kandırmaya yeltendiler."

Sadrazam merak ile sordu. "Ne diyorlar, nasıl ağız kullanıyorlardı?"

"Behey Osman Bey, biz bu durumu görmüşüz. Gerek şeyhülislam ile vezirler, gerek kazaskerlerle beyler, ağalar bizimle birliktedir. Bu iş elbette görülecektir. İnat edip bizden ayrıldığın ile kalırsın. Belki bu inattan zarar da çekersin, derlerdi. Ben yine bildiğimden şaşmıyordum. Bir gün Şeyhülislam Sunullah Efendi'nin evinde düzenlenen bir ziyafete götürüldüm. Şimdi kendilerine zorba adı verilen yoldaşların hepsiyle yüz yüze gelişim o gün oldu. Yine kendilerine uymadım. Sonra Kaymakam Mahmut Paşa tarafından çağrıldım, ister istemez gittim. O, bizzat dedi ki, Osman Bey! Biz bu işi görmüşüz. Hemen senin çekinmen yanına kalır. Cumhura muhalefet etmenin anlamı yoktur. Özellikle yoldaşlara otuz bin flori nimet verildi. Ondanda mahrum kalmak akıl karı değildir. Beni oradan kaldırdılar, Müftü Sunullah Efendi'ye, kazaskerlere götürdüler. Onların dahi her biri nice sözler söyledi. Hak için, hayır için herkes ağız birliği yapmış görünüyor. Otuz bin altın da o arada bana hoş geldi, şeytan zihnimi çeldi, bildiğiniz fitne uyandı."

Yemişçi Vezir, daha önceleri kazasker iken kendisinin korumasıyla şeyhülislamlığa yükselen Mustafa Efendi'nin iki-

yüzlülüğünden ilk defa şüphelendi. “Kuzum Osman Bey,” dedi, “hala müftü olan efendi de onlarla birlikte miydi?”

Poyraz Osman uzun bir kahkaha bıraktı ve sonra kendini toplayıp cevap verdi:

“Birlikte miydi ne demek? Seni düşürmek isteyenlerin yanında o vardı, hepsinden daha telaşlıydı.”

“Başka bir diyeceğin var mı Osman Bey?”

“Yoktur yüce vezirim. Yalnız deminki isteğimi unutma. Beni kadınlar gibi boğdurtma, kılıçla öldürt. Çünkü er doğdum, er yaşadım, er ölmek isterim.”

Sadrazam, yüzünü Öküz Mehmet’e çevirdi.

“Ya sen Mahmut, bu işe niçin ve nasıl girdin?”

“Onu ben bilirim. Başkasının öğrenmesine gerek yok.”

Yemişi kızmadı, sakın sakın Sipahi Ağası Mustafa’ya emir verdi:

“Bunları saraya yolla. Bana söylediklerini yüce Hünkara tekrar etsinler.”

İki saat sonra, Osman’la Mehmet Hünkârın önünde bulunuyor, yeni baştan sorguya çekiliyordu. Birinci ve ikinci sorgu meclisleri arasında çok fark vardı. Ötede hocalardan, yeniçeri zabıtlarından oluşmuş bir meclis huzurunda bu iki suçlu güler yüzle, tatlı sözlerle söylenmişti. Sarayda kurulan heyet, öfkeli, ak ve beyaz ağalardan oluşuyordu. Baştan aşağı sırmayla örtülü, elmaslarla süslü olan bu saray adamlarının hepsi gözlerini hınçlı hınçlı açarak suçlular hakkında verilecek hükmü peşin peşin hissettiriyordu.

Kölelerine başkanlık eden Padişah da sinirliydi. Bir iki hafta önce kendisini gözdelelerinin sıcak kucağından çekerek avluya çıkararak, ömründe duymadığı sözleri yüzüne karşı haykıran, bir baba veya hatırlı bir yoldaş sayarak candan sevgi gösterdiği ağalarının başlarını koparan, anasını rüşvetçilikle itham ederek koca bir kalabalık önünde kepazeye çeviren zorbalardan ikisini, palaları işlemez ve boruları ötmez bir durumda karşısına getirilmiş görünce, bütün kını şahlığından gözleri kan çanağına dönmüştü. Kollarını yay gibi gererek kasıklarına da-

yayıp suçluları yiyecekmiş gibi süzüyordu. Kölelere kalsa, iki sipahiyi didim didim didikleyeceklerdi. Ancak Padişah'tan çe-kindikleri için sadece diş gıcırdatıyor ama meraktan da kurtulamıyorlardı. Çünkü sipahilerin, saraydan değerli başlar alıp Padişahın gücünü ve haysiyetini berbat etmelerini hala akıllarına sığdıramıyor, bu işin hangi şeytani kuvvet tarafından idare olunduğunu öğrenmek istiyorlardı.

Sultan Mehmet'te böyle bir merak yoktu. O sadece gazap halindeydi. Zira ayak divanında kendini sövülmüş, dövülmüş sayıyordu ve o gün bu zincirleme hakareti yapanlardan ikisini karşısında görür görmez, düşkünlere gücü yetenlere yakışan bir feveranla baştan aşağı gazap kesilmişti.

Poyraz da, Mehmet de kayıtsız görünüyordu. Ayak divanı günü ayak öpmedikleri, secde etmedikleri gibi, şimdi de fazla eğilmiyor, Padişahı sipahice selamlayarak yapılacak sorguyu bekliyorlardı. Sultan Mehmet, bir hayli fosurdadıktan, böbürlendikten sonra, bağırır gibi görünen bir sesle sordu.

“Poyraz Osman sensin, Öküz Mehmet de sen, öyle mi?”

Onların “evet” demesi üzerine yine bağırды.

“Siz hangi zehirle benim haremime el uzattınız, ağalarımı öldürdünüz? Hele nasıl bir cüretle?”

Poyraz Osman, gazap halinde bulunan Padişahın sözünü kesti,

“Boş yere,” dedi, “üzülme yüce Hünkar. Ne demek istediğini biz biliyoruz. On beş, yirmi gün önce, biz güçlüydük, seni titrettik. Şimdi sen güçlüsün, bizi titretmeye yelteniyor-sun ama boş yere yoruluyorsun. Bizim ne senden ne sana yar olan hizmetkarlardan korkumuz var. Senin hırsız uşaklarını ölümüne mahkum ederken, senin ananı rüşvetçilikten vazgeçirmek isterken, nasıl kimseden korkmadıysak, bugün de öyle korkusuzuz. Bir sipahi mutlaka kılıçla ölür. Bizim de ölümümüz öyle olacak. Yalnız şuna yanıyorum: Bugüne kadar otuz savaşa girdim, otuz yara aldım, ölmedim de burada, padişah sarayında başım kesiliyor. Ne yapalım, bu da alnımızın yazısı!”

O sırada salona birbiri ardınca iki köle girdi ve her biri Pa-

dişaha bir kağıt sundu. Bunlardan biri Sadrazam Yemişçi Hasan Paşa'dan gelmekte olup Poyraz Osman Bey'in birçok savaşta yüz aklığı göstermiş olmasına karşı şahane bir cemile olarak kendisinin kementle boğdurulmaması ve cezasının kıllıçla verilmesi rica olunuyordu. Öbür kağıt, Safo'dandı. Huzura getirilen sipahi elebaşlarının hiç söylenmeden ve aman verilmeden öldürölmelerini tavsiye ediyordu. Fattan Venediklinin, uzun sürecek bir sorgu neticesinde oğlunun, kendi aleyhine birtakım fikirler edinmesini mümkün gördüğünden böyle bir uyarıya gerek gördüğü belliydi.

Hünkar, her iki kağıdı birkaç kere okudu, sonra suçluları hain hain gözden geçirdi ve ayak divanı gününün hatıralarını, onların kanıyla silmek düşüncesinden kendini kurtaramayarak, kölelerine emir verdi:

"Bu küstahları götürün, öbür dünyaya göçürün. Tuz, ekmek hakkını ayakaltına almak niceştir, görsünler!"

Poyraz Osman, kollarını kavuşturarak sordu:

"Bizi boğacaklar mı, kesecekler mi?"

Padişah, hıncına yenilip de "Boğacaklar!" deseydi, muhakkak ki, ölüme mahkum adam ileri atılacak, bütün köleleri devirerek Hünkarın boğazını yakalayacak ve kendinden önce onu boğacaktı, gözünde bu müthiş karar, ruha ürküntü veren bir bakış halinde parlıyordu!

Sultan Mehmet, böyle bir durumun oluşmasına meydan vermedi, başını yana çevirerek mırıldandı. "Başınız kesilecek, ibret taşına konulacak!"

Beş on dakika sonra, Poyraz Osman Bey'le Öküz Mehmet, cellatların izniyle kucaklaşmışlar, helalleşmişler ve bir an içinde başsız birer ceset haline dönüşmüşlerdi!

Yemişçi Hasan Paşa, gün başına artan bir gurur içinde sipahi ocağının temelini yıkmaya çalışırken, bütün dikkatini Katip Cezmi üzerinde kümelenmişti. Çünkü sipahiler içinde karşı saldırı imkanlarını arayacak, yeni bir isyan zemini hazırlayacak yegane kafayı Katip Cezmi taşıyordu. Ancak, İstanbul'u fare deliklerine kadar taratan Yemişçi Vezir, bu güçlü

şahsiyetin ne kendini ne izini bulabilmişti.

Cezmi'yi hem hınç hem de hırsla aratmakta haklıydı. Çünkü tek durmayacak ve mutlaka bir fitne uyandıracaktı. Durumun kendilerine asla uygun olmamasına rağmen böyle bir hülyaya sapmış ve kendince derli toplu bir plan da hazırlamıştı.

Cezmi'nin planı Anadolu'da bir sipahi isyanı uyandırmak temeline dayanıyordu. Yeniçerilerin İstanbul'da çoğunluk olmalarına karşın sipahiler de Anadolu'da çoğunluğu oluşturuyorlardı. O tarihte, tımar defterlerine göre Rumeli'de yetmiş dört bin altı yüz tımarlı vardı. Dört bölükte kayıtlı sipahilerin sayısı yirmi binden fazlaydı. Gerçi, ulufe cetvellerinde yazılı isimlere bakılırsa yeniçeriler de kırk binden aşağı değildi ama bir savaş durumunda o ocağın vereceği asker on beş bini bulamazdı.

İşte Cezmi, bu hesaba güvenerek ve Anadolu şehirlerindeki muhafız yeniçerilerin sipahilere oranla yirmide biri bile duramayacağını düşünerek bir ayaklanma planı çizmişti. Celali adı altında Anadolu'yu baştanbaşa viran eden Deli Hasan, Karabaş, Uzun Bölükbaşı, Kalenderoğlu, Canbolatzade gibi asilerin hakkından gelemeyen sarayın ve kubbe altının, düzenli bir şekilde hareket edecek, halkı incitmeyecek sipahilere karşı tamamıyla güçsüz duruma düşeceğini ve bu arada yeniçerilerden mükemmel bir şekilde öç alınacağını umuyordu.

Yalnız zorlandığı bir nokta vardı. İstanbul'dan çıkmak!

Yemişçi Vezir, şehrin bütün kapılarını kapatmış, her kapıya kendi adamlarından birer ikişer gözcü koymuş olduğu için, Cezmi gibi şekli şemali hemen herkesçe belli bir asinin değil, gelişigüzel bir sipahinin bile tanınmadan başkent dışına çıkması mümkün değildi.

Cezmi, işte bu imkansızlığı yenmek için bir yol aradı, ölü rolü oynamaya karar verdi. Çünkü kapıların ilk kapandığı günlerde cenazeler içeride kaldığından halk homurdanmaya, vezir aleyhine atıp tutmaya başlamıştı. Yemişçi Vezir, sipahilerle uğraşırken bir de halkın hıncına ve hücumuna uğramaktan korktu, cenazelerin kapılardan geçirilmesine izin verdi.

Tabutları açmak, içindekilerin gerçekten ölü olup olmadığını araştırmak için emir vermiş değildi. Zira sipahi elebaşlarından hiçbirinin ölü durumuna girip de payitahttan kaçmaya teşebbüs edeceğini hatırına getirmiyordu.

Cezmi bu durumdan faydalanmak istedi. Memleketin dört yanından bir iş bulmak, bir baltaya sap olmak ülküsüyle İstanbul'a gelen ve yetmiş iki buçuk millete mensup olan avarelerin yatıp kalktıkları hanlardan birine kıyafetini değiştirerek gitti. Hizmetçi olarak yedi adam seçti. Onları ayrı ayrı günlerde kendi sığınağına getirdi, her birine birer avuç altın verdi.

"Sizin," dedi, "açlıktan nefesiniz kokuyor. Barındığınız handan, ben olmasaydım, belki ölünüz çıkacaktı. Şu halde size büyük bir iyilik etmiş oluyorum. Karnınızı doyuruyorum, elinize de bir küme altın koyuyorum. Halbuki size yapacağım iyilik bundan ibaret değildir. Siz eğer, istediğim küçük bir hizmeti yaparsanız, birer avuç altın daha alacaksınız. Eğer ben-den hoşnut olup da hizmetimde kalırsanız, çok geçmeden birer ağa olacak, bolluk içinde yaşayacaksınız."

Sonra, kendilerinden istediği hizmeti anlattı. Söylemeye gerek olmadığı üzere bu hizmet, görünüşte gayet basitti ve Katip Cezmi'yi bir tabuta koymaktan, o tabutu bir kayığa atarak Üsküdar'a iletmekten ibaretti. Her biri bir ayrı millete mensup olan yedi hizmetçi, ellerine konulmuş altınlardan büyülenerek bu işi omuzlarına aldılar, üstelik heyecana kapılıp, canları tende oldukça yeni efendilerinden ayrılmayacaklarını haykıra haykıra söylediler, bol bol da ant içtiler.

Cezmi'nin planı, ilk safhada engele uğramadı ve hizmetkarlar kendisini Üsküdar'a aşırabildi. Güçlük o yakaya geçtikten sonra yüz gösterdi. Çünkü cenaze taşımak, mezar başında Kuran okumak veya amin demek yoluyla geçinen düzinelerle serseri, Katip Cezmi'yi taşıyan tabutun da ardına takılmış, Karacaahmet Mezarlığı'na kadar gelmişti. Ünlü sipahinin tabuta girmezden önce hizmetkarlarının başına geçirdiği zeki görüşlü adam, bu durumda çok sıkıntı çekmedi.

"Merhumun, defnolunduğu gün başında gürültü yapıl-

mamasını vasiyet ettiğinden,” tutturarak, üçer beşer pul da vererek kalabalığı dağıttı. Efendileri olan ölüyü kendi elleriyle gömmek ve örtmek istediklerini söyleyerek ama haklarını da ödeyerek mezarcuları da savdı ve etrafı bir iyice kolladıktan sonra, Cezmi’yi tabuttan çıkardı, boş tabutu mezara koyup üstünü kapattı.

Cezmi, giyimli, kuşamlı, hatta silahlı olarak tabuta girmişti. Onun için fazla oyalanmadı, açığa çıkar çıkmaz hizmetçilerini pazara koşturdu, ucuz veya pahalı demeden binek, yedek ve yük atları satın aldırdı, yine o hızla yol azıkları düzdü, Anadolu içerilerine doğru yola çıktı.

Yanında on bin altın vardı. Bununla çok işler başaracağını umuyordu. Fakat parası da olmasa, yine ülküsüne kavuşacağına emindi. Çünkü İstanbul’da baskına uğrayıp yeniçeri kılıcıyla doğranan yoldaşlarının, zulme kurban giden Poyrazların, Öküz Mehmetlerin kanlarını istemekte bütün Anadolu sipahilerinin bir an tereddüt etmeyeceklerine imanı vardı. Onları sadece aydınlatmak lazımdı. Zira zavallılar, yeryüzünde Allah’ın gölgesi tanınan padişahla bütün müminlerin anası sayılan valide sultanın para toplamak hırsıyla ne kepaazeliklere onay verdiklerini tam anlamıyla bilmiyorlardı. Katip Cezmi, işte bu bilgisizliği giderecek, devletin temelini sarsan yolsuzlukları birer birer ortaya koyacak ve Anadolu sipahilerini ayaklandırıp, yeniçerilerden mükemmel bir intikam alacaktı.

Bu düşüncelerin, bu kararların, bu planların kuru bir hülyadan ibaret kalması kaçınılmazdı. İnsanların düşüncelerini en umulmadık bir zamanda altüst eden gizli parmak, Katip Cezmi’ye de bambaşka bir yol çizmişti ve o, renk renk hülyaların coşkusuyla bilmeye bilmeye, görmeye görmeye o yöne doğru at koşturuyordu.

Kader onu sendeletmek ve düşürmek için hizmetkarlarını alet seçmişti. Cezmi, Anadolu’nun uygun bir köşesine ulaşip kazan kaynatabilmek emelinde nasıl bu hizmetkarların yardımına güveniyorsa, kader dediğimiz garip kuvvet de onu yarı yolda bırakmak ve kaynatılacak kazanı daha ateşe konmadan

devirmek için aynı adamlara dayanıyordu.

Kader görüyordu, Cezmi yanına karşı kördü. O sebeple kaderin planı yürüyecek, berikininki çürüyecekti. Nitekim öyle oldu. Hizmetkarlardan biri, kader adını verdiğimiz gizli kuvvetten aldığı emirle ansızın bir ihtiras, bir tamah buhranına tutuldu. Cezmi'nin taşıdığı ve hizmetkarlarına taşıttığı altınlara göz koydu, bu serveti yağma etmek düşüncesine kapıldı. Kader, bu kurdu o hizmetkarın yüreğine düşürdükten sonra, Cezmi için kurtuluş imkanı kalmamış demektir. Elinden ekmek yediği adamı yok etmek ve malını yağmalamak düşüncesini taşıyan adam, bu hain fikri arkadaşlarından birine açınca iyi karşılandı. İkinci arkadaşla fısıldaştığındaysa onu kendinden daha şevkli gördü ve bu suretle tek bir gün yedi hizmetkarın aynı maksat üzerinde birleşmesine yetti.

Cezmi, açlıktan ve çıplaklıktan kurtarıp yanına aldığı, bol para ve bol iltifatla kendine bağladığına inandığı hizmetkarların neler düşünüp neler kararlaştırdığını sezmemişti. Hülyalarını genişleterek planlarında düzeltmeler yaparak, hedefine doğru yürüyordu. Geyve Boğazı'na girilip de, kuytu bir yerde çadır kurulduğu gece, soysuzlara inanmanın cezasını gördü, uyku arasında bastırılarak öldürüldü.

Katiller, işledikleri cinayetin sonunu düşünerek değil, ortada duran paraların bölüşülmesinde fikir birliği yapamadıklarından dolayı çarçabuk tartışmaya başlamıştı. Efendilerini öldürüp parasını çalmak fikrini ilkin ortaya atan hizmetkar, kanlı mirastan aslan payı almak istiyordu. Bir başkası, kurbanı ilk darbeyi indiren el sahibi olmak yüzünden büyücek bir hisse koparmak azmini güdüyordu. Kendilerinde fazla hisse almak hakkını gören bir iki katil daha vardı. Bu sebeple Katip Cezmi'nin cesedi etrafında bir mal kavgası yüz göstermişti, küfürler savrularak tartışmalar yürütülüyordu.

İş nihayet bıçağa dayandı, katiller birbirine saldırdı ve bu arbede sonunda bileğine güvenemeyenler mirastaki hisselelerinden vazgeçmek zorunda kaldı. Yedi kişi arasında paylaşılması gereken altınlar, iki üç katil arasında paylaştırılmış ve

ötekiler canlarını kurtarmak kaygısıyla cinayet sahasından kaçmak zorunda kalmıştı.

Yemişçi Vezir, işte bu duruma düşen hizmetkarlardan birinin İstanbul'a gelerek, sırdaş tanıdıklarına olayı hikaye etmesiyle han han, kahvehane kahvehane beliren dedikodu üzerine, Katip Cezmi'nin başına gelenleri öğrendi, saraya müjde tezkeresi yolladı ve pençesini Hüseyin Halife'nin hayatına çevirdi.

Hüseyin Halife, bütün sipahi ayaklanmalarında büyük rol oynayan bir kişilik olmakla beraber, ölüme mahkum olmaktan yeniçerilerin iltimasıyla kurtulmuş bulunuyordu. Ama Yemişçi Vezir, bu iltimasa uzun müddet yenik kalmayı gururuna yediremedi, Katip Cezmi'nin öldürüldüğü duyulur duyulmaz onu da gidermeye karar verdi. Ancak yeniçerilerin öfkesini kendi üzerine çevirmiş olmamak için işi Padişahın omzuna yüklemeyi doğru buldu, Hünkarla görüştüğü günlerin birinde sözü Hüseyin Halife meselesine getirdi.

"Sarayı bastıkları gün," dedi, "yüce efendime karşı küstahça davranan asilerin başı bu melun Hüseyin'dir. Ben yeniçerileri kırmamak için kendisine ilişmedim. Oysa cenabınız, ocağa kavuk sallamaya borçlu değildir. Birkaç bostancı, birkaç kapıcı, hatta birkaç baltacı gönderip, o küstahın hakkından gelebilirsiniz."

Safo da aynı fikirde bulunduğu için, Sultan Mehmet bir gece üç beş adam yolladı, Hüseyin Kalfa'yı yakalatıp saraya getirtti, söyletmeden boğdurdu, cesedini denize attırdı.

Bu suretle sipahi ayaklanmasının hesabı görülmüş ve saray hınç bakımından tatmin edilmiş oluyordu. Ama Safo'nun iki ocak arasına ektiği nifak tohumu sonraları filizlendi ve elli yıl sonra yeniçerilerle sipahiler kılıç kılıca, bıçak bıçağa, pala palaya gelerek, payitahtta çarpıştı, dereler gibi kan akarak, iki taraf da zedelendi ve sonunda sipahiliğin belkemiği kırıldı.

Safo, çevirdiği dolapların böyle ağır bir sonuç vereceğini biliyor muydu? Bu soruya ne olumlu ne olumsuz cevap ver-

mek görevimiz değildir. Yalnız bu fettan Venediklinin iki askeri grubu birbirine düşman etmesinden, uğursuz sonuçlar ortaya çıktığını kaydetmekle yetiniyoruz.

Sadede gelince... Durum şimdi başkalaşıyordu. Çünkü Yemişçi, arkasını ocağa dayayarak ayrı bir hükümdar gibi davranmak yolunu tutmuştu. Bu yolla yıllardan beri Safo'nun sandıklarına, çekmecelerine akan altın ırmak yatağını değiştirmiş oluyordu. Venedikli Valide Sultan, böyle bir duruma göz yumacak takımdan değildi. Onun için, Yemişçi'yi künden atmak düşüncesine sarıldı, kendine has olan incelikte entrikalar çevirmeye koyuldu.

Yemişçi gibi yeniçerilerin gözdesi bir vezirin görevden alınmasını Sultan Mehmet'e kabul ettirebilmek için, onu sersemletmek, irade bakımından karışık bir hale koymak lazımdı. Safo da öyle yaptı, oğlunu bir ruh, bir kalp buhranı içine düşürerek o sırada kendi isteklerine erişmek kaygısıyla ortaya veliaht meselesini çıkardı.

Bu hain düşüncede kendine yar olan, Kızlarağası Abdürrezzak'tı. Yüzü gibi, yüreği de kara olan haşmetli köle, Valide Sultan'dan aldığı emirler üzerine harekete geçmiş, şeytana parmak ısırtacak bir ustalıkla aletler, vasıtalar hazırlamış ve günün birinde Padişaha şu korkunç haberi sunmuştu:

"Şehzade Hazretleri'nin aklında fesat var!"

Sultan Mehmet'in yüzü renkten renge girerken, Safo'yla baş başa verip düzenlemiş olduğu masalı anlatmaya girişti.

"Bir şeyh var. Azapkapı'da oturur. Hintli mi, Mağripli mi bilinmez. Ama 'ana tarafından Ömeri'yim, baba tarafından Haydari'yim' der. Dallı budaklı şecereler gösterir. İşte o hayırsız, kapı ağalarının gafletinden olacak, bir inci bezirganının karısı eliyle içeride el tedarik eder. Şehzade Hazretleri'yle mektuplaşmaya başlar. Yüce efendime elbette apaçıktır: Şeyh ile Şehzadenin mektuplaşmaktan maksatları taht bahşiş işine yol açmak içindir. Şeyh, büyüler yapıp muskalar yazıyor, Şehzade efendimize gönderiyor. Bunların yardımıyla ona taht yolunu açmak istiyor."

Hünkarın gözleri, derece derece büyüyerek yerlerinden fırlayacak hale gelmişti. Nefesine garip bir kesiklik musallat olmuştu, acı içinde kıvranıyordu. Abdürrezzak'ın bir nebze susması üzerine birer küçük fincana dönen gözlerini biraz daha açarak, göğsündeki nefes darlığını eliyle bastırarak sordu.

"O mektuplar nerede, o muskalar nerede?"

"Şehzade efendimizin yanında!"

"Çabuk, git. Hepsini al, bana getir."

Abdürrezzak yerinden kımıldamadı, ezilip büzülüymüş gibi bir tavır aldı ve Padişahın, "Ne durursun melun. Gitsene, koşsana," diye bağırması üzerine yere kapandı, efendisinin ayaklarını öptü.

"Kerem et Padişahım," dedi, "bir an köleni dinle!"

Cevap beklemeden şu düşünceyi ileri sürdü:

"Şehzade Hazretleri'nin valideleri de kendine yar olduğu için mektuplar saklanmış, muskalar da birer yere gömülmüş olacaktır. Ben kulun gidip de araştırma yaparsam gafletten uyanırlar, korunma tedbirleri alırlar. Onun için müsaade buyurun, acele etmeyelim. Şehzade efendimizi göz hapsine alalım, inci bezirganının karısı saraya geldiğinde yakalayalım, üstünü başını arayıp ihanet delilleriyle meydana çıkaralım."

Sultan Mehmet bu fikri kabul etmekle beraber, kendisi için bir korku kaynağı olan veliahdın anasıyla birlikte hapsedilmesine emir verdiyse de bu emrin yerine getirilmesinden önce oğlunu görmek ihtiyacından da kendini alamadı. Çocukluktan henüz kurtulmamış, bıyıkları taze taze terlemeye başlamış olan veliahdı huzuruna getirtti, aldatan bir sima takınarak sordu:

"Mahmut, devlet işleri nasıl gidiyor, iyiye doğru dönüş var mı?"

Çocuk, yaşından umulmaz bir cüret ve olgunlukla fikirler yürütmeye koyuldu. Sınır boylarında yüz gösteren bozgunları birer birer saydı ve sonunda, dokuz yaşından beri tekrar ettiği düşünceyi tazeledi.

“Siz,” dedi, “beni serdar yapın, Nemse üzerine yollayın. Bir yıl içinde ben onların işini tamamlarım. Sonra izninizle doğuya gidip orayı da yoluna koyarım!”

Sultan Mehmet, kendini tutamayacak bir haldeydi. O sebeple çocuğun sözünü kesti ve bağırdı.

“Sonra da İstanbul’a gelirsin, beni tahtımdan ayırıp kendin padişah olursun... Değil mi? Seni hain seni!”

Yüreği burkulmuş, gözleri dolu dolu olmuş olan masum Şehzadenin ağız açmasına meydan vermeden kızlarağasına yüzünü döndü.

“Al bu haini götür, bir odaya kapat. Anasını da birlikte hapsed. Ne yanlarına kimse girecek ne kendileri bir kimsenin yanına gidecek. Kapatıldıkları yerde hainliklerini düşünüp mum gibi erisinler!”

Şeyh, konuya temas etmeyerek düzenbazlık yapmak istiyor, her ihtimale karşı o işten habersiz görünmeye çalışıyordu. Halbuki bu dikkat, bu oyun anlamsızdı. Zira çocuk suçsuzdu, bir şeyhle ilişkiye geçmesi haberi doğru olmakla beraber bu mektuplaşmada siyasetin zerresi yoktu. Zavallı masum, şeyhe yazdığı kağıtlarda babasının sağlığına ve seferber orduların başarılı olmasına dua edilmesini istemekten başka bir emel ileri sürmüyordu.

Safo, kendi çıkarına uygun gördüğü için onu da ölüme mahkum etmişti, bu hain hükmü ne pahasına olursa olsun yerine getirecekti. Padişah, kızlarağası, şu ve bu, fattan Venediklinin azmini kıracak, ülküsünü suya düşürecek kuvvette değillerdi. Safo, hadiseler bile hükmediyor ve her şeyi kendi arzusuna göre yürütüyordu.

İşte Şehzade Mahmut da kadere benzeyen bu insafsız gücün kurbanı oldu. Kendini savunmasına izin verilmeksizin huzurdan çıkarıldı, anasıyla beraber bir odaya kapatıldı ve facianın gerçekleşmesi için dolaplar çevrilmeye başlandı.

Dolapları Safo idare ediyor, Kızlarağası Abdürrezzak’ı da iliğine kadar uysal bir köle olarak maksadına göre kullanıyordu. Onlar, şeyhin veya şehzadenin kaleminden çıkmış açık

anlamalı bir suçlama vesikası elde etmek için Padişaha karşı tahhüt altına girmişlerdi. Bunu bir anda yapabilir, yani Hünkara fikir verecek vesikayı uydurmak ellerinden gelirdi. Lakin işe ciddi bir renk vermek için ağır davranıyor, kesin bir anlam ifade etmeyen mektuplar uydurup Padişaha sunuyorlardı. Yazıların ifadesine göre bu mektuplar şeyhten geliyor ama cevapları şehzade namına kızlarağası tarafından yazılıyordu.

Sultan Mehmet, bir ay bu oyuna tahammül etti ve işin uzadığını görünce veliahdı serbest bıraktırdı, hatta öpüp okşadı, kızlarağasına da gizlice şu emri verdi:

“Şeyh ile oğlumun mektuplaşmasına ilişme. Yalnız gidip gelen kağıtları benim görmem için çare bul.”

Bu durumda Safo’nun telaş etmemesi mümkün değildi. Çünkü yürütmek istediği planın bozulması muhtemeldi. O sebeple ihtiyatı bir yana bıraktı, Şeyhin ağzından bir mektup uydurttu, saraya girip çıkan ve veliahdın anasıyla temasta bulunan inci satıcısı kadının üstünde bulunmuş gibi göstererek bu uydurma mektubu Padişaha sundurdu.

O sırada Nemseliler Peşte’yi almış, büyük bir Osmanlı ordusunu yeterince önlem alınmadığı için bozmuştu. Tebriz’de, Revan’da da bozgunlar birbirini kovalıyordu. Sultan Mehmet, bu kötü haberleri aldıkça veliahdı hatırlıyor ve onun hayalinden ıstırap duymaya başlıyordu.

Safo, oğlunun böyle bir ruh durumu içinde bulunmasından da faydalandı, uydurulan mektubu tam o esnada sundu ve Hünkarı şöyle bir emir vermek azabıyla bıraktı.

“Haini anasıyla, bezirgan avratıyla, güvendiği şeyhle birlikte boğun, ortadan kaldırın!”

Bu emrin yerine getirilmesinde nasıl acele gösterildiğini, nasıl acele edildiğini söylemek elbette lüzumsuzdur. Çünkü Safo da, Abdürrezzak da, yalancının mumunun yatsıya kadar yanabileceğini düşünüyor, oyunlarının meydana çıkmasından endişe ediyordu. Onun için sevinçli bir telaş içinde kollarını sıvayıp işe girişmişlerdi. İnci bezirganının karısını hık dedirtmeden boğdurdıkları gibi, tekkesinde şuna buna muska yaz-

makla oyalanan Şeyhi de adamlar gönderip hayatından ayırmışlardı.

Ancak, Şehzade Mahmut'un boğulması öbür mazlumların öldürülmesine oranla çok daha üzücü olmuştu. Çünkü genç ve pek genç veliaht, babasının emriyle ömrünün baharında öldürüleceğini havsalasına sığdıramadığı ve bir saray entrikasına kurban edilmek istendiğini sandığı için, olanca gücüyle kendini savunmaya yeltenmişti!

Zavallı genç, dedelerinden Birinci Murat'la Kanuni Sultan Süleyman'ın öz oğullarını haklı veya haksız bahanelerle idam ettirdiklerini ya bilmiyor ya o hengamede hatırlayamıyordu. O sebeple "Baba, baba," diye bağırarak ve etrafını saran cellatları kılıç darbeleriyle dağıtarak Padişahın yanına, koruyucusu zannettiği o evlat katilinin kucağına ulaşmak istiyordu.

Cellatlar, çok usta hareketlerle onun adımlarını sendeletmekte, bileğini gevşetmekte ve nihayet sesini kesmekte güçlük çekmediler. Hayattan tat almak şöyle dursun, tat almanın anlamını bile henüz kavramamış bulunan bedbaht genci boğdular, bir köşeye koydular.

Şimdi sıra anasına gelmişti. Bu masum kadın da Safo'nun keyfine, Sultan Mehmet'in gafletine kurban gidecekti. Cellatlar, kendilerine bir bardak su içmekten daha kolay gelen bu iş için hiç de endişe etmiyorlardı. Şöyle bir hamlecikte mazlum hasekiyi boğup zahmetten kurtulacaklarını umuyorlardı. Oysa oğlunun nasıl bir felakete uğratıldığını bir halayığın verdiği haberle öğrenen talihsiz ana, veliahttan da yaman çıktı, katil dilsizlerin yüzlerini tırmaladı, ellerini ısırды, dişlerini yumrukladı ve bir dişi aslan yiğitliği belirte belirte can verdi.

Hünkar, homurdana homurdana odasında dolaşarak bu işlerin ne suretle başarıldığını öğretecek ağız jurnallerini bekliyordu. Safo, duygusuzluğun son derecesini de kendine yakıştırarak uğursuz müjdenin taşıyıcısı oldu, yüzüne uydurma bir elem ifadesi çizip oğlunun yanına gitti, "Her düşmanın," dedi, "sonu böyle olsun. Mahmut öldü, anası ardından yürüdü, öbür suçlular da cezalarını buldu. Sen sağ

ol, gamdan, tasadan ırak ol. Uğruna bin Mahmut feda olsun aslanım!”

Evlat katili olmanın ilk utancını, ilk azabını duymaya, gözleri yaşarmaya, kalbi burkulmaya başlayan oğlunu bu iç burkulmalarından kurtarmak ister gibi davranarak, hemen ekledi: “Yemişçi Vezir de Mahmut’tan farklı değil. Vaktinde tedbir almazsan mutlak pişmanlık çekersin.”

Bu sözlerle sadrazamı, taht üzerinde değişiklik yapmayı düşünmekle suçluyor ve oğlunu da, dört masumun kanıyla kirlenen elini henüz yıkamadan yeni bir cinayete sürüklemek istiyordu. Sultan Mehmet, derin bir vicdan zelzelesi, büyük bir gönül buhranı geçirdiğinden, bu hain telkine birdenbire kapılmadı.

“Aman valide,” dedi, “vezir değiştirmek için beni zorlamanın sırası mı? Ciğerimden bir parça toprağa düştü, ömrümün bir yanı yıkıldı. Zavallı Mahmut’un hayali gözbebeklerimde mahzun mahzun çırpınıyor. Yüreğimden kan gidiyor. Böyle bir günde sen bana vezirden bahsediyorsun. Yere batsın vezir de devlet de!”

Safo, ne korktu, ne sıkıldı. Hatta sinirlenir gibi olarak kaşlarını çattı, başını kaldırdı.

“Padişahların ne oğlu olur ne karısı. Onlar Allah’ın yeryüzünde gölgesidir. Allah’ın kendilerine verdiği tahtı korumaya borçludurlar. Böyle olmasaydı büyük deden Sultan Fatih, her padişahın kendi kardeşlerini öldürmesini uygun görmezdi. Sen de tahtını korumak için oğlunu öldürdün. Deden Kanuni Sultan Süleyman’ın izinde yürümüş oldun. O, benden iyi bilirsin, iki oğlunu, beş altı torununu da devletin selameti uğruna feda etmişti.”

Sultan Mehmet’in omuzlarına ellerini koyarak hakim bir sesle uyarısını tekrarladı. “Dedelerinden İkinci Beyazıt gibi tahtından atılmak, çöllere sürülmek, sürgüne götürülürken zehir verilip öldürülmek istemiyorsan, Yemişçi Vezir’i boşlama, sıkı sıkı gözle. Başkalarına da gözlet. Çünkü onun tutumunu ben de beğenmiyorum.”

Hünkarın, bu sözleri duyduktan sonra cesedi izbelerde sü-

rünen mazlum oğlunu unutmamasına, taht hırsıyla harekete geçmemesine imkan yoktu. Onun için tavrını değiştirdi, beynini oğlunun hayalinden temizledi, anasının istediği biçime girdi ve adeti olduğu üzere boyun eğdi.

“Hakkın var valide. Uyanık durmazsam, zarar görmem kesin bir şeydir.”

İşte bu şekilde Yemişçi Vezir’in de geleceği belirlenmiş oldu ve Padişahla onun arasında garip bir tatsızlık baş gösterdi. Artık Hünkar, vezirinin dileklerini duraksamadan yerine getirmiyor, birçok yazısını cevapsız bırakıyordu. Bununla beraber, onu uluorta görevden alamıyordu. Çünkü herif, yeniçerilerin gözdesiydi ve o korkunç ocağın rızası kazanılmadan veziri atlatmak mümkün değildi.

Safo, oğlunu bu konu üzerinde de şevklendirmede ve sadrazamın kuyusunu kazmak için müdahalede gecikmedi. Baş İmrahor Kasım’ı yeniçeri ağası yaptırdı ve bu değişikliği oğluna kabul ettirdikten sonra şunları söyledi:

“Ocaklıyı Yemişçi’den çevirebilecek biricik adamımız Kasım’dır. Sen yalnız onu hoş tut, üst tarafını ona bırak!”

Fettan Venedikli doğru görüyor ve doğru söylüyordu. Çünkü Kasım, ruhu ve gözü doymaz bir adamdı. Saray ahırından yeniçeri ocağının başına geçer geçmez sadrazamlığa yükselmeyi tasarlamaya ve bu hülyaya uygun planlar çizmeye başlamıştı.

Safo, bir yandan kendisini himaye ve teşvik ediyor, bir yandan da güçlendiriyordu. Şehzade Mahmut faciasından sadrazamın sorumlu olduğunu yaymak suretiyle herif aleyhine geniş bir nefret çemberi hazırlayan Safo, başta Şeyhülislam olmak üzere bütün devlet ileri gelenlerini de onu devirmek yolunda kullanmaktan geri kalmıyordu. Raziye Kalfa’nın oğlu Vezir Mustafa Paşa da Venedikli fitnekarın bu işte kullandığı aletlerden biri olup her gün Padişaha sadrazam hakkında bir jurnal sunuyordu.

Yemişçi Vezir de haliyle, tavrıyla ve yaptığı işlerle Safo’nun

planını kolaylaştırıyordu. Sipahilerin burnunu kırmak; Hüseyin, Cezmi ve Poyraz gibi anaların kırk yılda bir doğuramayacakları şahbazları ortadan kaldırmak bu Arnavut devşirmesini gurura düşürmüştü.

Yemişçi Vezir işte bu durumda bulunduğu için yerinden atılması kolaylaşıyordu. Bununla beraber, birkaç ay onu devirmek mümkün olmadı ve kendisi hiç yoktan bir sebeple yeniçeri ağasının aleyhine kalkmayı tasarlayınca iş hızını aldı. Kendini beğenmiş vezirin Kasım Ağa'yla resmi surette arasının açılması şöyle olmuştu: Sadrazam, Yedikule zindanlarına attırdığı Hafız Paşa'nın malına mülküne de el koymaya karar vermişti. Bu karar gereği, birçok şeyin satılması lazım geldi ve Kasım Ağa, Safo'nun telkiniyle Padişah tarafından o işe memur edildi. Sadrazam da, aynı işe Orta Defterdarı Altı Boğaçacıoğlu'nu uygun görüp gönderdi.

Şimdi bir işe iki ayrı el birden karışmış oluyordu. Kasım Ağa bu duruma ve hele bir kısım eşyayı benimsemesine defterdarın rıza göstermemesine katlanamadı.

"Bak Defterdar," dedi, "Padişah bu hizmeti bana sipariş buyurmuşken sen bu işe neden yakın oldun?"

Altı Boğaçacıoğlu şu cevabı verdi:

"Kapıcılar Kahyalığı'ndan on sekiz günde seni bu makama ulaştıran yüce vezir beni de şu işe memur etti. Husustaki bu gibi işlerin defterdarların görevi olduğu kanunnamelerde yazılıdır. Ağaların bu gibi işlerle ilgisi yoktur!"

Kasım Ağa derece derece tahammülünü kaybettiğinden oradaki bütün kalabalığa işittire işittire haykırdı.

"İnşallah yakında senin de, seni gönderenin de malını mülkünü böyle haraç mezat satmak bana nasip olacaktır."

Boğaçacıoğlu bu sözleri bire on katarak sadrazama söyledi. O da bir divan günü Kasım Ağa'ya şöyle bir tehditte bulundu.

"Kanatlanmışsın pis karınca. Lakin benim kartal olduğumu unutma. Seni bir dilim ekmeğe muhtaç ederim."

Artık iki tarafın hamleleri sıklaştırması normal ve zorun-

luydu. O sebeple Kasım Ağa, Safo'yla görüştü. Raziye Hatun'un oğluyla ve Şeyhülislamla da dil birliği yaptı ve Padişaha Vezirin zulmünü, yiyiciliğini, idaredeki güçsüzlüğünü, saltanat makamına sadakatsizliğini arz eyledi. Padişah bu uzun ve önemli jurnal üzerine anasıyla konuşmak isteyince Safo, Allah'tan korkar bir mümin tavrı takındı.

"Kimsenin," dedi, "günahına giremem. Vezir için de iyidir, kötüdür diyemem. Sen müftüden, vezirlerden, hocalardan sor. Alacağın cevaplara göre bir karar ver aslanım!"

Sultan Mehmet, bohça bohça tezkere dağıtarak sadrazamın ahlakı ve işleri hakkında araştırma yaptı ve onun katli çoktan vacip olmuş olduğuna dair cevaplar aldı. Kendilerine tezkere yollananlardan bir kısmı vezirin Valide Sultanı saraydan çıkarmayı tasarladığını yazmışlar, bir kısmı da "Vezir, yeniçeri ocağına güvenerek bağımsızlık iddiasındadır. Mührünüzü istesiniz vermez," diye düşünceler sunmuşlardı.

Hünkar, bu cevaplar üzerine Yemişçi'den tamamen soğurken, saray erkanı, Safo'nun emriyle gafil veziri hiddetlendirmeye ve suçlu duruma düşürmeye çalışıyordu. Mesela, bir gün Padişah, Davutpaşa Sarayı'ndayken sadrazam oraya geldi.

"Önemli işler var. Hünkar ile görüşmek gerektir," deyip huzura çıkmak istedi. Kızlarağası Abdürrezzak, Padişaha söylemeden şu cevabı verdi:

"Divan günü söylersin. Şimdi yüce efendimizi rahatsız etmekte ne anlam var!"

Bu cevap ona hem ağır hem anlamlı göründü. Hele bir cumartesi divanı sırasında Yeniçeri Ağası Kasım'ın, kendine görünmeden ve haber vermeden huzura çıkmasından son derece huylandı, kapıcılar kahyasına kızgın kızgın sordu:

"Cumartesi günü ağanın arza girmesi nedendir?"

Bu soruya omuz silkmekle cevap verildi. Çünkü bütün saraylılar ve sarayla ilgili memurlar onun başına bir çorap örülme üzere bulunduğunu apaçık görüyordu. Kasım Ağa da o gün son hamleyi yapmak üzere huzura çıkmış, Yemişçi aleyhine uzun bir jurnal okuduktan sonra, şu sözlerle Padişahı çi-

leden çıkarmıştı:

“Eğer acele tedariki görülmezse, bir fesat zuhura gelmesi mukarrerdir. Siz, isterseniz, imtihan için bir kere mührü talep edin. Bütün yeniçerileri ayağa kaldırmazsa, beni cezalandırın.”

İşte bu telkin üzerine, Sultan Mehmet yüzünü ekşitti, divan sonunda huzuruna çıkan sadrazamla konuşmadı ve herif, kırılmış gururunun ve şahlanmış hınçlarının ruhuna sıraladığı buhranlar içinde evine dönünce, kapıcılardan Türk Ahmet geldi, eline bir ferman sundu. Bu, ikbal günlerinin bittiğini haber veren resmi tebliğdi.

Yemişçi, baş düşmanıymış gibi davranan yeniçeri ağasının Padişaha söylediği gibi, görevden alınmayı kabul edecek adamlardan değildi. Onun için, hattı alır almaz zıvanadan çıktı, hemen konağını bırakıp eşi olan Ayşe Sultan’ın Sütölçe’deki yalısına gitti ve yola çıkmadan önce de ocak ağalarına, çorbacılar adamlar yollayarak “Yoldaşlık hakkının gözetilmesini,” istemekten geri kalmadı.

Her ağaya, her çorbacıya bir çıkın da altın yolladığı için, beklediği hareket umduğundan daha çabuk oluştu ve bütün ocak halkı “Yemişçi’yi isteriz. Başka vezir bize gerekmez,” narasıyla ayaklandı. Zabitlerle neferler, bu dilek üzerinde birleşmiş ve o nara her ağza yerleşmiş bulunuyordu. Yalnız Kasım Ağa vezirin aleyhindeydi, konağına kapanarak ocaklıyı yatıştırma çareleri arıyordu.

Ancak yeniçeriler, onun bir şeyler yapmasına, yapabilmesine aman ve zaman vermediler. Ağakapısı’nı basıp kendisini yakaladılar, küçük bir eve götürüp hapsedtiler, sonra şeyhülislamla kazaskerlerin evlerine bölükler yolladılar. Padişahın mührünün yine Yemişçi Vezir’e verdirilmesini istediler. Dileklerini ifade ederken şöyle bir ağız kullanıyorlardı:

“Bu işe konu olan ağamız Kasım’dır. Onu şimdilik deliğe tıkadık ama siz, bizim dileğimizi Padişaha kabul ettirmeniz başka türlü muamele görürsünüz. Çünkü evleriniz yakılacak, nice kimselerin kanı boşa akacaktır.”

Hocalara yürek pekligi temin etmek üzere sözlerini kağıda

da geçirmekten çekinmedikleri için, durumun Padişaha bildirilmesi zorunluydu. Safo, telaşa düşen oğlunun iradesini yine eline aldı.

“Ok,” dedi, “yaydan çıktı. Artık geri dönmez. Ocaklının patirtısından da bir şey çıkmaz. Sen üzülme, dairene çekil, zevkine bak. Bu gürültüyü ben bastırırım.”

Ocaklının hapsedtiği Kasım Ağa da hapsedildiği yerin bir yanını delip kaçmış, saraya can atmış ve Safo’ya yol göstermeye girişmişti. Bütün bir geceyi ayakta geçirdiler, ocak ağalarının en ileri gelenlerine Valide Sultan ve Padişah adına kese kese akçe yolladılar. Askerler arasında paralı propaganda yapma yolunu buldular, ağalığa mührü sadrazamdan alan Türk Ahmet’i getirerek de telkinlerini genişlettiler. Hocalar, şeyhler ise ellerindeydi ve bunların ağzıyla taraf taraf vezir aleyhine dedikodu yaptırılıyordu.

Bununla beraber, ocaklının saraya hücum etmesine set çekilemedi ve “Yemişçi Vezir’i isteriz,” naraları o isyan gecesinin sabahında bizzat Padişahın kulağında çınladı. Binlerce yeniçeri, palalarını sallayarak saray avlusunda bu narayı ulu-orta savuruyordu.

İşte bu durumda Safo, hocalarla şeyhleri ileri sürdü. Bir yandan da adamlarını, koyunlarında kese kese altın olduğu halde, yeniçerilerin aralarına soktu, gece elde edilemeyen neferleri de baştan çıkardı ve bir iki saat içinde, o naraların önünü aldı. Şimdi neferler, birbirlerine ellerindeki altınları göstererek şu ağzı kullanıyorlardı:

“Bizim vekaletle, vezaretle ne ilgimiz var? Padişah kimi dilerse, onu kullansın.”

Zabitlerden bir kısmı yiğitliğe leke bulaştırmamak için dileklerinde ısrar göstermek istiyordu ama neferler onları da kolayca susturdu ve önlerine katıp kışlalarına götürdü. Şimdi Padişahla Yemişçi karşı karşıya kalmıştı ve bu ikisi, güç bakımından pek ters bir oran teşkil ediyordu. Padişah, eski vezirine oranla bir devdi ve vezirin kimliği, o devin önünde bir karıncadan daha zayıftı.

Safo, yeniçerilere sus payı olsun diye oğlunu on gün kadar sakın yaşattı ve ocaklının bütün bu maceraları unuttuğuna emin olduktan sonra, bir gün Sötlüce Yalısı'na on hadım köle göndertti. İki hafta önce küçük dağları ben yarattım diyen, Padişahla mücadeleli göze alan Yemişçi Hasan Paşa, saraylı kölelerin geldiğini duyunca, karısının yatak odasındaki yüklüğe girip örtünmüştü. Cellatlar kendisini oradan çıkardılar. Handan Ağa Bahçesi denilen yere götürdüler ve orada kellesini bedeninden ayırdılar.

Safo, büyük emellerinden birine daha ermiş, kendini devlet işlerinden uzak tutmak isteyen güçlü bir veziri yere sermişti ama bu zaferin hazzını içine layıkıyla sindiremedi. Çünkü oğlunda bir neşesizlik seziyordu.

Safo, ilk günlerde bu duruma önem vermediyse de Padişahın erimeye de başladığını görünce telaş etti, tedbirler almak istedi. O meyanda oğlunu sık sık dışarı çıkmaya, gezip dolaşmaya teşvik etti.

Sultan Mehmet o sırada henüz otuz yedi yaşındaydı, görünüşte hiçbir hastalığı yoktu. Bununla beraber mahzundu, dalgındı, hızla zayıflıyordu. Evlat katilliliğinin azabını çekmeye başlamıştı. Kendisi de bu ruh durumunu sezdiğinden, hislerini bir gaflet dünyası içinde uyutmak için anasının öğütlerine uyuyor, hemen her gün sokağa çıkarak kırlarda, bahçelerde dolaşıyordu.

Bir pazartesi günü yine tantanalı bir alayla şehir dışına çıkmıştı. Saraya dönerken önüne bir deli çıktı, peykleri ve solakları bir yana iterek, her engeli hiçe sayarak ilerledi, ta yanına sokuldu, "Mehmet, Mehmet!" dedi, "elli altı gün sonra yerin değişecek. Günleri iyi say, gafil olma!"

Delinin gözünde her gözü kamaştıran bir pırıltı, sesinde de yürekleri heyecanlandıran garip bir ahenk vardı. Alayı oluşturan ve seyre duranlar, o parıltının ve o ahengin etkisi altında bir an için şuursuzlaşmış, put gibi hareketsiz duruyorlardı. Padişah da büyülenmiş gibiydi, atının dizginini kendi-

liğinden çekerek bön bön delinin yüzüne bakıyordu.

Biraz sonra, bu büyü bozuldu, donmuş görünen şuurlar ve iradeler kımıldadı, Padişah da keline geldi. Ama deli, bu sırada, kalabalığa karışmış kaybolmuştu. Yalnız her kulakta "Günleri say Mehmet!" diyen ahenkli sesin yankısı yaşıyordu.

Hünkar, tokatlanmış mı, okşanmış mı olduğunun farkında değildi. Yanındakiler bu delinin bir ermiş olduğunu ve sözünü hayra yormak gerekeceğini söylemişti. O da bu yorumu kabul etmiş gibi göründü, felce uğrayan alayı yürüttüyse de ne o delinin yüzü ne de öldürttüğü oğlunun kandan örülme kızıl bir kefene sarılı hayali o hadiseden sonra gözünün önünden gitti. Gezerken, konuşurken, yerken, içerken gözbebeklerinden birinde o ilahi meczup, öbüründe de şehit şehzade yer alıyordu ve bu yüzden zihni bulanıyor, yüreği altüst oluyor, bütün sınırları bozuluyordu.

Geceleri de bu acıdan kurtulamıyordu. Çünkü gündüz gözbebeklerinde beliren hayaller, geceleri rüyasına giriyor, uykusunu dağıtıyordu. Bu yüzden yemek yiyemiyor, rahatça su içemiyor ve sürekli bir uyku uyuyamıyordu.

Derdini kimseye de açamıyordu. Çünkü vicdan azabına itiraz etmiyor, vicdansızca günahlar işlendiğini kabul eylemekten farksız görünüyordu. Böyle bir duruma düşmek gururuna dokunduğundan duygularını açığa vurmuyor, köşe köşe saklanarak kanayan, sızlayan ve kıvranan vicdanıyla baş başa kalıyordu.

Dedelerinin ve babasının haksız yere döktüğü kanlardan pişmanlık duyup duymadıklarını, vicdan azabı çekip çekmediklerini bilmiyordu. Oysa tahta çıktığı gün öldürttüğü on dokuz kardeşi yüzünden hiçbir iç acısı duymuş değildi. O acı ancak Şehzade Mahmut'u öldürttükten sonra içine yayılmış ve bir zehir yağmuru gibi dinmeden dökülerek bütün benliğini sarıyordu.

Son günlerde dedesinin babası Kanuni Sultan Süleyman'ın bir rüyasını sık sık hatırlamaya başlamıştı. O pek güçlü hükümdar, Bağdat Çarşısı'nda asılmasına rıza gösterdiği Defter-

dar İskender Çelebi'yi bir gece düşünde görmüş ve boynunda bir kefen, karşısına dikilen masum defterdarın "Suçum neydi ki, beni öldürttün?" diye bağıra bağıra üzerine saldırmassından korkarak yatağından fırlayıvermişti.

Bu tarihi anı zihninde birkaç gün şaha kalktı, sonra İskender Çelebi, Şehzade Mahmut'un simasına bürünerek rüya halinde görünmeye başladı. Önceleri sakin bir görünüşten ibaret olan rüyalar, şimdi sesli, hareketli ve ezici bir kabusla dönüşmüş, Padişahın gecelerini baştanbaşa zehirliyordu.

Sultan Mehmet, bu acılı hayat içinde delinin uyarısını da unutmuyor, günleri sayıyordu. Her eksilen gün onun sağlığından bir parçayı da eksilttiğinden, elli altı günü tamamlayamadı, deliyle yüzleştiği tarihten elli iki gün sonra yatağına düştü. İskelet halindeydi, bilinci sakattı ve içine uzandığı döşekte bir canlı cenaze gibi görünüyordu.

Safo, çıldıracak gibiydi, bütün hekimleri toplayarak genç oğlunu mevsimsiz bir ölümden kurtarmaya çalışıyordu. Aynı zamanda veliaht Şehzade Ahmet'i fazla okşamaya girişmişti. Muhtemel felaketin gerçekleşmesi halinde, kendini yine sarayda alıkoydurmak için, genç Şehzadeyi şimdiden kandırmak istiyordu.

Sultan Mehmet, uzun zamanlara ihtiyaç gösteren bu planın yürütmesine fırsat bırakmadı, dört gün süren bir hastalıktan sonra ve delinin haber verdiği günlerin sonunda, "Beni boğuyorlar. On dokuz kardeşimle Mahmut birleşti, üzerime yürüyorlar," diye inleye inleye can verdi, uğrunda düzinelerle cinayet işlendiği tahtı bırakıp toprağın altına göçtü!

Safo, ne ağlıyor ne çırpınıyor ne düzen hazırlıyor ve eski saraya sürülmemek için tedbirler almaya çalışıyordu. O devrin saray kanunları, ölen padişahların analarını, gözdelelerini ve sevgi görmüş halayıklarını eski sarayda kapalı kalmaya mahkum ediyordu. Aynı kanunlar, tahta çıkan padişahların daha önce eski saraya kapatılmış analarını da gösterişli alaylarla oğullarının yanına, Topkapı Sarayı'na davet ediyordu.

Şu halde Safo, ömrünün son yıllarını, hapisten farkı olmayan bir yerde, dört yüksek ve kalın duvar arkasında geçir-

meve mahkumdu. Diri diri mezara gömülmeekten farksız gördüğü ve bu zorunlu inzivadan, eski saraya kapatılmaktan son derece korktuğu için, bütün zekasını kullanıyor, torununun yanında kalmak yollarını arıyordu.

Venedikli fattan kadının arzusuna ermek için dayandığı sadık dost, Kızlarağası Abdürrezzak'tı. Henüz on dört yaşında bir çocuk olan yeni Padişahın bu haşmetli köleyi görevden almasına, yerine başkasını getirmesine bir sebep görmüyor ve kızlarağalığında kalacak olan Abdürrezzak'tan hülyasını gerçek yapacak hizmetler bekliyordu.

Ama genç Padişah, büyük kardeşi Şehzade Mahmut'un öldürülmesinde bu kızlarağasının oynadığı rolü bütün ayrıntılarıyla biliyordu. Onun için herifi ancak yirmi beş gün yerinde bıraktı. Büyük anasını da yine o müddet sarayda alıkoyduktan sonra, bir sabah emretti, köleyi Mısır'a doğru yola çıkarttı, Safo'yu da eski saraya yolladı.

Üçüncü Murat'ın candan ve cihandan aziz sevgilisi, Üçüncü Mehmet'in tahttan başka her şeye tercih ettiği muhterem validesi artık ölmüş demekti. Çünkü eski saraydan onun bir daha tarih sahnesine çıkmasına, devlet işlerine karışmasına imkan yoktu.

Safo da, bu acı gerçeği anladığı için bütün hazinelerini saçıp dökerek torununun yanında kalmak istemişti. İki üç hafta, onun bu dileğini okşar gibi görünen Sultan Ahmet, nihayet insafsız hamleyi yapmış ve otuz yıldan beri milyonlarca insanın kaderini, koca bir imparatorluğun gelir kaynaklarını elinde tutan Valide Sultan'ı hapse kapamıştı.

Ne kocasının ne damatlarının ne de oğlunun ölümünde gözü gerçek bir üzüntüyle nemlenen Safo, Topkapı Sarayı'yla Beyazıt Meydanı arasındaki mesafeyi hüngür hüngür ağlayarak geçti, içine atıldığı yarı karanlık daireyi de günlerce inilti içinde bıraktı. Ne teselli kabul ediyor ne sakinleşiyordu. Boyuna gözyaşı döküyor, boyuna bağırıyordu.

Bir iki ay böyle geçti. İkbal düşkünün kadının gözlerinde

akacak yaş kalmadı, hançeresi inlemekten kurudu ve bağırsıma devresini matemli bir sessizlik takip etti. Artık onun dairesinden dışarı hayat eseri sızıyor ve Safo, canlı bir cenaze hayatı geçiriyordu. Kimseyle konuştuğu yoktu, günlerce yemek yemediği de görülüyordu.

Ama bu matemli sessizlik, bu sessiz tevekkül günleri de onun eski saraya girişinden bir yıl sonra sona erdi ve mahpus kadında ruhi bir hastalık baş gösterdi. Bir yerde duramamak, herhangi bir ses duymaya dayanamamak, uyuyamamak gibi belirtiler veren bu hastalık nostaljiden başka bir şey değildi. Meşhur Safo, en üzüntülü şekilde aşeren bir kadın gibi vatan hasreti çekiyor, vatan özlemiyle ruhi buhranlar geçiriyordu.

Onu deli edecek kadar üzen nokta, hissettiği özlemi başkasına söyleyememesiydi. Aşeren kadınlardan bir kısmı da, özledikleri nesneleri, çirkin ya da iğrenç olduğundan dolayı söyleyemez ve çok acı çekerler. Safo da bir Osmanlı padişahının karısı, bir Osmanlı padişahının anası ve üçüncü bir Osmanlı padişahının büyük anası olduğu ve bu sıfatlar yüzünden Osmanlı vatanına bağlı görünmek zorunluluğunu duyduğu için, çektiği üzüntüyü, Venedik'e özlemini açığa vuramıyor, günahını itiraftan utanan bir suçlu gibi derdini saklamaya savaşıyordu.

İşte bu hastalık, o dönem zihniyetine göre dermanının bulunmasına imkan olmayan bu dert onu, nihayet yatağa düşürdü. Gözbebeklerinde gondollar dolaşa dolaşa gözünün ferisi söndü, kulaklarında Venedik kanallarının yumuşak sesi çınlaya çınlaya işitme yeteneği dumura uğradı ve Sultan Üçüncü Murat'ın karısı, Sultan Üçüncü Mehmet'in anası, Sultan Ahmet'in büyükannesi Safo, son nefesinde Bafoluğunu bütün gücüyle hatırlayarak gözlerini yumdu.

Kitapta Geçen Osmanlıca Sözcükler

- Azamet: Büyüklük, yücelik.
Vasıta: Araç.
Muntazam: Düzgün.
Taarruz: Saldırı.
Müstesna: Özel.
Maiyet: Bir insanın yanında, emrinde bulunanlar.
Nifak: İkiyüzlülük, fesatlık.
Sadaret: Sadrazamlık, başbakanlık.
Kethüda: Yeniçeri ocağında, ağa yeniçeriden hemen sonra gelen en yüksek rütbeli subay.
Ulema: Âlimler.
Zerdeva: Diğer adı ağaç sansarı olan hayvan. Kürkü değerlidir.
Halayık: Kadın köle, cariye.
Bostancı: Sarayda görev yapan Yeniçeri Ocağına mensup Çavuşlar. Bir tür yakın korumalık yaparlardı.
Lala: Osmanlı'da şehzadeleri yetiştirmekle görevli öğretmen.
İhtiyat: Önlem.
Odabaşı: Osmanlı Sarayı'nda padişah dairelerine, odalara bakan hizmetçilere verilen isim.
Nedim: Padişahın eğlence ve sohbet arkadaşı olan kimse.
Halvet: Yalnızlık, yalnız kalma. Bir kadının bir erkekle odaya kapanması anlamına da gelir.
Riya: İkiyüzlülük.
Menzil: Durak, bir günde alınabilecek yol.
Murdar: Kirli pis.
Otağ: Süslü çadır.
Nahl: Dilek ağacı. Törenlerde kullanılan ağa. Şeklindeki süsler.

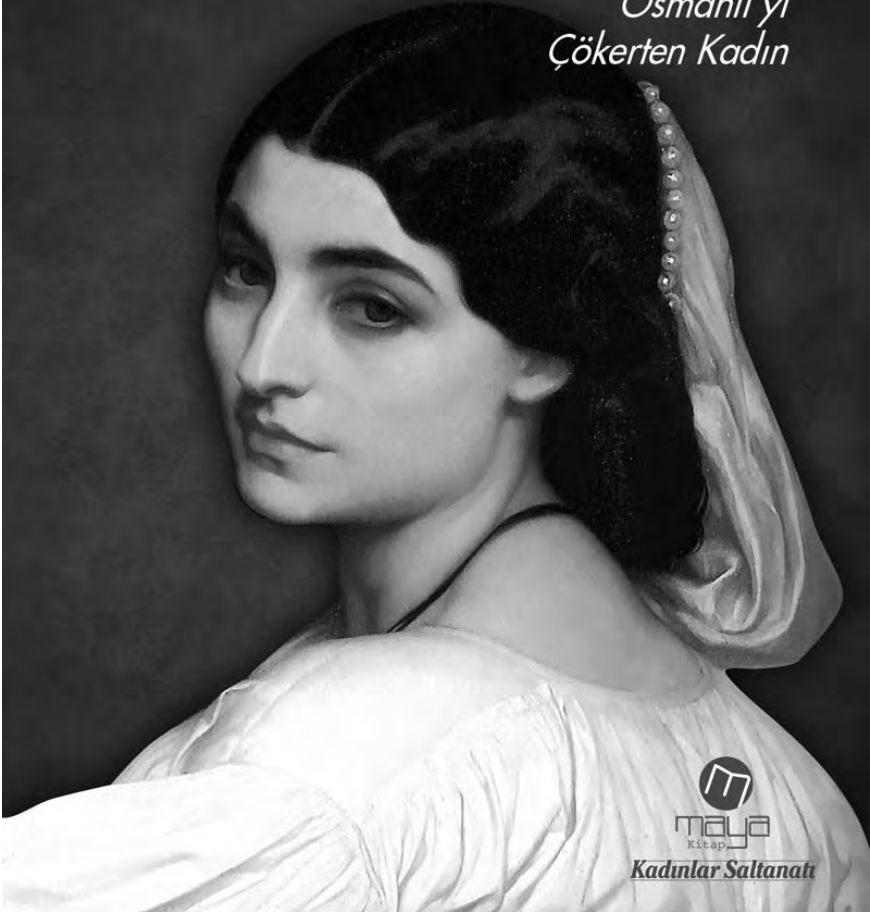
Mevki: Yer, konum.
İşvebaz: İşveli, nazlı.
İhsan etmek: Hediye etmek.
Haseki: Cariyeler arasından seçilen padişah gözdesi.
Akıbet: Son.
Nüfuz: Güç.
İmrahor: Padişahın ahır görevlisi.
Ferace: Osmanlı'ya özgü manto benzeri bir tür giysi.
Safha: Evre, mertebe.
Cülus: Şehzadelerin tahta geçmeleri sırasında yapılan tören.
Defterdar: maliye bakanının Osmanlı dönemindeki adı.
İştirak Etmek: Katılmak.

OSMANLIDA KADINLAR SALTANATI
ROMAN DİZİSİ: 1

İskender Fahrettin Sertelli

Telli Haseki
Hümaşah Sultan

*Osmanlı'yı
Çökerten Kadın*

maya
Kitap

Kadınlar Saltanatı

OSMANLIDA KADINLAR SALTANATI
ROMAN DİZİSİ: 2

Turhan Tan

Aşık mı, Hain mi ?
Hürrem

Tarihi Roman

MAYAL
Kadınlar Saltanatı 2

OSMANLIDA KADINLAR SALTANATI
ROMAN DİZİSİ: 3

Cariyelerin Saltanat Mücadelesi
**Hazemin
Sultanları**

Fazlı Necip

Tarihi Roman

Kadınlar Saltanatı 3

Rus Steplerinden,
İstanbul Boğazı'na Uzanan Bir Yaşam

Rus Steplerinden,
İstanbul Boğazı'na Uzanan Bir Yaşam

N. Matmazel *Nina*

Mehlika Mete

Anı-Roman

maya
kitap